Gligor Hașa

COMOARA LUI DECEBAL

VIRTUȚI STRĂMOȘEȘTI

Editura Ion Creangă

GLIGOR HAȘA

Comoara lui Decebal

Gligor Hașa

COMOARA LUI DECEBAL

VIRTUȚI STRĂMOȘEȘTI

ROMAN

EDITURA ION CREANGĂ
BUCUREȘTI — 1981

Coperta de
GH. MARINESCU

I. Ultimul drum

Alt drum nu mai aveau. Spre soare-răsare munţii erau împînziţi de arcaşii cavaleriei lui Lusius Quietus, cu castre durate pe toate înălţimile; Valea Sargetiei, cu munţii lăturalnici, era supravegheată de suliţaşii lui Hadrianus şi de garda pretoriană condusă de însuşi Traian; dinspre miazănoapte străjuiau castrele ridicate cu cinci ani în urmă de legionarii generalilor Licinius Sura şi Claudius Livianus. O singură cale se deschidea, îngustă şi prăpăstioasă, către rîul Maris, la dacii Apuli, dacă încă nu a fost tăiată de Iazigi, aliaţi ai romanilor.

Galopau în tăcerea înserării, cu pletele vălurind ca norii lui Zamolxis vînzoliţi de furtună. Călăreţii erau îngrijoraţi iar caii obosiţi de galopul prelungit. Despre popas nu putea fi vorba. Din urmă se apropiau, la distanţă de două dealuri, călăreţii decurionului Tiberius Claudius Maximus. Încă un galop de cal odihnit, apoi vadul Marisului la Cerul Băcăinţi, zidurile Craivei şi salvarea. Regele călărea alături. Cuvintele lui răzbăteau clar şi acuma în urechile flăcăului:

„Ortis, fiule, se pare că am căzut în capcană. Dacă eu nu voi mai fi, altcineva din seminţia mea sau din seminţia lui Duras se va ridica în fruntea neamului dac într-o dreaptă răzbunare. Fără comoara regilor nu vom putea continua războiul, chiar dacă ieşim cu viaţă din această împresurare. Aliaţii se cîştigă cu puterea armelor sau cu strălucirea aurului. Ţine minte ce-ţi spun şi, dacă va fi să fie, du cu tine în lumea zeilor secretul meu. Aurul şi argintul le-am îngropat sub albia Sargetiei, la vadul Zimbrilor; podoabele de preţ şi de cult au fost ascunse de Vezina în Peştera Zeilor, sub Muntele Sacru. Îmi pun toată nădejdea în tine. Credinciosul meu Troes cunoaşte bine peştera. Ca semn de încredere, iată pecetea mea. Acum nu-i timp pentru întrebări. Cînd ne apropiem de Maris te răzleţeşti de ceată şi cauţi să treci apa de-a călare. Nu uita, co-

moara nu trebuie să cadă în mîinile romanilor. Ea este toată nădejdea noastră."

Lui Ortis i se strînsese inima. Oare Decebal nu auzise de trădarea lui Bicilis? Nu ştia că Vezina luase otravă în cetatea Sarmizegetusei îndată după plecarea lor? Să-l fi cruţat sfetnicii săi de aceste noi lovituri cu care soarta nemiloasă îi urmărea pe daci? Deschise gura să vorbească dar tocmai atunci regele îi făcu semn să pornească. Ortis ezită o clipă, dădu pinteni armăsarului şi se răzleţi de grup. Tocmai treceau prin dreptul unui pîlc de arini. Spre dreapta, prin lanurile de grîu rămas nesecerat, cîţiva pileati şi comati goneau, încercînd o diversiune. O decurie cu cai odihniţi porni îndată pe urmele lor. Ortis mai avu timp să întoarcă privirea. Grosul călărimii împresura suita regelui şi cîţiva arcaşi călăreau pe urmele sale într-un ropot tot mai apropiat. Pe malul apei se zărea un pîlc de suliţaşi care îl aşteptau cu armele la şold. Înteţi galopul. Cînd ajunse în dreptul lor armăsarul se opri, se înălţă şi lovi cu copitele în faţă. Ortis îşi eliberă picioarele din chingă şi plonjă în apele galben-mîloase, printr-un salt îndelung exersat, care stîrnea uimirea la jocurile organizate anual în cinstea zeiţei Dochia Mater.

Ştia că este pîndit şi aşteptat pe amîndouă malurile. Deocamdată îl ascundea privirilor buza scobită a ţărmului, sub care bătea şuvoiul. Timpul se prelingea anevoie. Mîinile încleştate pe rădăcinile salciei începură să-i amorţească. Cîrcelul, care îi cuprinsese piciorul drept, se ridica spre şale încolăcindu-l ca un şarpe. De o parte şi de alta a rîului arcaşii şi suliţaşii prinseră să cerceteze tufă cu tufă, vîrtej cu vîrtej. Din cînd în cînd răzbăteau vorbe clare. Înţelese stăruinţa cu care era căutat. Îl confundaseră cu Dacis, nepotul lui Decebal. Se gîndi: „A reuşit oare Dacis să răzbească la triburile dacilor din nord, cu solia regelui? Dar Decebal, o fi reuşit să scape din împresurare?" Un fior îi străbătu trupul amorţit. „O, dacă Dacis ar ajunge la timp în fruntea războinicilor de pe Samus, Visio şi Uiso şi dacă Decebal ar răzbi pînă la dacii Apuli! Dacă ar scăpa şi el, Ortis, cu viaţă, ca să ridice iarăşi arma împotriva duşmanilor!..." Se smulse din vîrtejul gîndurilor. În apropierea locului unde se ascunsese discutau doi oşteni. Ortis îşi încordă auzul:

— Ne pierdem vremea, prietene, ascultă-mă pe mine. S-a înecat, iar în apele acestea adînci şi leneşe trupul înecatului iese anevoie la suprafaţă.

— Chiar dacă ai dreptate, nu putem pleca. Claudius Maximus bănuieşte că omul acesta poartă un mesaj important.

— Asta înseamnă să păzim malurile pînă dimineață și să pierdem sărbătoarea triumfului, zise celălalt cu părere de rău. Nu crezi că, de mulțumit ce va fi, Traian ne va da răsplată bună?

— Da, fără îndoială, împăratul se arată întotdeauna darnic cu oștenii credincioși și apoi, prada ce i-o va aduce comandantul nostru, viteazul Maximus, ocrotească-l toți zeii, valorează cît comoara dacilor, nu crezi?

Ortis tresări fulgerat de o bănuială groaznică. „Nu, nu poate fi cu putință! Regele regilor nu va cădea niciodată viu în mîinile romanilor. Roma nu va avea bucuria să vadă prăvălit trupul regelui nostru pe treptele templului Gemonei."

Întunericul venea anevoie. „Oare cît să mai fie pînă la căderea nopții? Un ceas, două? Dacă ar reuși să se strecoare pînă la coșnița aceea, uitată sub malul drept de vreun pescar sau adusă de ape la inundația de toamnă"... Schimbă poziția lăsîndu-se pe spate și priponindu-se cu genunchii în adîncitura malului. Respiră adînc și rar de cîteva ori cercetînd cu priviri furișe. În jos, nimic. Schimbă poziția și cercetă în cealaltă direcție. Iarăși prinse schimb de cuvinte, de data asta într-o limbă necunoscută, și curînd observă o umbră prelungită pe apă, care încerca adîncimea cu vîrful suliței. Întrezări scăparea. Inspiră cu nesațiu, desprinse o glie din mal și atrase atenția sulițașului. Urmărindu-i umbra pe oglinda apei îl lăsă să se apropie și deodată îi prinse sulița și smuci cu putere. Oșteanul își pierdu echilibrul și se prăvăli cu un strigăt. Îl apucă de cureaua scutului și-l trase sub mal. Timpul începu să curgă amețitor. Trebuia să isprăvească pînă nu se apropiau ceilalți oșteni îngrijorați de soarta camaradului lor. După cîteva zvîrcoliri acesta se liniști, devenind inert și greu. Ortis se lăsă pe spate, ținîndu-l pe oștean deasupra lui, și începu să înoate anevoie către mijlocul șuvoiului care bătea în malul stîng al insulei Uroaia, cam la cîteva zvîrlituri de suliță.

După momentele de mirare și derută, cei de pe țărm desprinseră o luntre de la brod și porniră vîslind ritmic în ajutorul camaradului, care părea că înoată fără a putea ieși din șuvoi. Ortis făcu un efort și privi peste umerii înecatului. Urmăritorii scurtau distanța cu fiecare lovitură de vîslă. Simțea cum îl părăsesc puterile. Trupul oșteanului, cu hainele îmbibate de apă, trăgea spre fund ca o piatră de moară. Nu atît teama de moarte cît gîndul la misiunea pe care i-o încredințase Decebal îl ajută să se concentreze. Își aminti de spaima pe care o producea printre tovarășii de joacă, vara, la scăldat, cînd se scufunda sub maluri și, ținîndu-și respirația, înota la o palmă de fundul apei, ca să țîșnească asemeni

unui păstrăv de munte exact acolo unde nu se aştepta nimeni. După zgomotul vîslelor aprecie distanţa de barcă. Inspiră iarăşi adînc şi se lăsă sub apă. Barca trecu la o palmă de el. Ţîşni la suprafaţă şi o răsturnă. Atît îşi aducea aminte.

Din valurile tulburi, învîrtejite, se desprinse un chip de fată. Îi apropie de buze cana cu fiertură amară. O privi printre pleoapele grele ca nişte lespezi. Fata avea ochi mari, albaştri şi un păr negru, care îi cădea peste faţă în şuviţe grele. „Desigur, totul este numai o părere. Eu am murit atunci, iar acum mă aflu în împărăţia lui Zamolxis, în cealaltă viaţă." Sorbi cu silă băutura cu gust cunoscut. „Da, este băutura cu care m-a lecuit bătrîna Pera atunci cînd am plutit între viaţă şi moarte, străpuns de cornul zimbrului, la vînătoarea de la Feţele Albe..." Încercă să deschidă iarăşi ochii. Deodată cu privirea i se limpezeau gîndurile. Chipul fetei i se părea cunoscut. Ochii, mai ales ochii... Şi şuviţele grele de păr ud. Fata Apelor... ea trebuie să fie. Se auzi chemat pe nume. Visul... Bătrîna doică Pera îi povestise că drumul spre cealaltă viaţă, dăruită de zei, este ca o călătorie în vis. Încercă să-şi concentreze gîndurile. Simţi iarăşi pe buze gustul fierturii şi desluşi cuvintele clare ce limpezeau geana de zare dintre halucinaţie şi realitate.

— Ortis, Ortis, prietene, încearcă să trăieşti. Trezeşte-te, Ortis! Sînt eu, Arcia.

Arcia... Arcia... cine era Arcia? Cu un efort dureros îşi adună gîndurile. Arcia...! O părere de zîmbet îi tremură pe buze. Arcia, Fata Apelor, prietena de joacă şi scaldă din zilele de vară petrecute pe malul Marisului, la strîns fînul şi secerat grîul... Strecură printre buze încet, abia desluşit:

— Şi tu eşti în împărăţia lui Zamolxis, Arcia?

— Nu, Ortis, prietene. Sîntem amîndoi în coliba tatălui meu de pe insula Uroaia. Eşti viu, Ortis, trăieşti.

În colibă plutea mirosul înecăcios al opaiţului de seu. După o noapte în care s-a zbătut între viaţă şi moarte Ortis începea să-şi revină. Cel mai mic efort îl făcea să simtă o durere ascuţită în tîmple. Ridică anevoie mîna dreaptă şi o duse la cap. Era înfăşurat în pînză aspră de cînepă. La tîmple simţi foile mătăsoase de potbal călit. Încăpuse pe mîini bune. Arcia, deşi fetişcană de cincisprezece ani, abia trecută prin ceremonialul iniţierii, era socotită cea mai iscusită tămăduitoare de boli de pe întreaga vale de mijloc a Marisului. Învăţase tainele ierburilor şi rădăcinilor de

leac de la mama sa, pe care o știa pierdută pentru totdeauna, vîndută ca sclavă într-unul din orașele Imperiului, după primul război cu Traian. Acum, Arcia trebăluia în jurul vetrei joase pe care ardea foc mocnit. Ortis o privi ca pe o ființă de pe alte tărîmuri, înfățișîndu-se mlădie și ireală în cămașa de cînepă lipită de trup. Da, își amintea totul: despărțirea de Decebal, cavalcada cu armăsarul în spume, clipele nesfîrșite trăite sub mal, barca, urmărirea, lovitura de vîslă... Imaginile se alungau amețitor pe ecranul minții. Multe erau încă tulburi, neclare. Prin ce miracol o fi scăpat? Și dacă totuși se înșeală și se află sclav sortit batjocurei, vînzării sau arenei, undeva într-un castru roman de pe Maris?! Cu un efort dureros reuși să se sprijine într-un cot și să-și îndrepte capul spre vatra pe care flăcările înălțau limbi de balaur, înfățișînd într-o imagine străvezie, părelnică, chipul fetei. Aceasta duse arătătorul spre buze, poruncindu-i, ca în jocurile de copii, să tacă. Ortis nu putu să-i urmeze îndemnul.

— Arcia, cum am ajuns aici și unde sînt romanii?

Un rîs cristalin, cu sonoritățile zurgălăilor de la picioarele flăcăilor care joacă roată călușul la Sărbătoarea întoarcerii cîmpului la față, vibră în pereții de trestie ai colibei.

— Știam eu că nu poți fi ascultător. Ai răbdare, Ortis. Trebuie să te odihnești. Abia te-ai înapoiat din lumea zeilor și ești foarte slăbit. Dacă taci cuminte, o să-ți povestesc totul așa cum s-a întîmplat. Și dacă făgăduiești că înghiți zeama aceasta pregătită din ierburi, miere și sînge de urs.

Ortis nu mai reuși să rostească promisiunea. Efortul îl readuse în vechea stare. Coliba începu să se clatine încet, apoi ca luată de vîrtej și, mai apoi, iarăși într-un zbor lin, moleșitor. Ar fi dorit să călătorească așa, între vis și realitate, la nesfîrșit. Pe ecranul minții apăru chipul mamei, înaltă, vînjoasă, cu păr cînepiu, așa cum o văzuse ultima dată la cetatea Costești, cînd a fost smulsă de romani de lîngă pridvorul casei... cetatea în flăcări și el, copilul de doisprezece ani, pribegit printre fiarele pădurii zile și nopți, nopți și zile, pînă a nimerit la stîna lui moș Troes de pe Muntele Tîmpu. Era plăcută starea aceasta de veghe între viață și moarte. Lăptucii norilor călători spre apus, aceeași nori neprielnici care i-au însoțit în drumul spre Craiva, îi biciuiau fața. Din mijlocul lor se înfățișa, într-un sul de lumină, chipul Marelui Zeu. În ultimii ani i-a fost dat să vadă, ca toți dacii, doar fața rea a celui stăpîn peste viață și moarte.

Căzu într-un somn greu, vecin cu neființa. Cînd s-a trezit mi-

jeau pentru a doua oară zorii. Arcia, încercănată de atîta veghe, îl învăluia într-un zîmbet cald. Ortis deschise ochii. Ea oftă zîmbind a rîde printre lacrimi:

— Of, of, că greu a mai fost, Ortis prietene. Ce spaimă am tras. Toată noaptea te-ai luptat cu moartea. Acum sîntem sănătoși și ascultători.

Două șiraguri de lacrimi își căutau vad pe obrajii ei tineri, palizi și trași de oboseală. Ortis îi mîngîie părul cu recunoștință. Pentru părul acesta și pentru darul de a înota ca peștii o poreclise el, cu două veri în urmă, Fata Apelor. Murmură cu căldură în glas:

— Îți mulțumesc, Arcia, și Zeii cei buni să te răsplătească. Spune-mi, rogu-te, cum am ajuns aici și unde sînt romanii? Cum am scăpat cu viață?

— Toate dintr-o dată nu le pot spune. Uite, ți-am pregătit un leac întăritor din Poala Zînei, Iarba urșilor, afine și miere de albine sălbatice. În timp ce tu sorbi pînă să putem trînti ulciorul de lespedea vetrei, ca să alungăm răul, eu îți voi povesti totul pe îndelete. Și așa, deocamdată, nu ne putem mișca de aici. Peste tot mișună romanii care te caută ca pe un vlăstar de viță regească. Astănoapte ai vorbit în somn cu Dacis și am reușit să înțeleg cîte ceva...

Ortis tresări îngrijorat.

— Nu, n-ai de ce să te temi. În mine te poți încrede. Noi doi nu sîntem numai prieteni și fii ai aceluiași neam, ci și frați de suferință. Și pe mine m-a pîndit moartea. Și eu am scăpat de romani ca și tine. La brodul Blandianei m-au împresurat urmăritorii. M-am aruncat în Maris. Am răzbit pînă aicia la adăpostul unui buștean, înghețată de frig și sleită de puteri. Mai aveam pînă la insula aceasta, pe care tata ridicase colibă de pescar, încă puțin, cînd, privind către luminișul pădurii de arini de pe malul stîng, am zărit oșteni romani. Credeam că pe mine mă așteaptă. Tocmai cînd hotărîsem să mă las pentru totdeauna înghițită de ape, ai apărut tu. La început nu știam ce se întîmplă. Galopai spre Maris. Am prins din nou puteri, crezînd că ești însoțit de luptătorii noștri. Cred că un zeu al apelor m-a ajutat să îndrept bușteanul pînă în păpurișul de la Iazul Șerpilor. În păpuriș am găsit o vîrșe de răchită. Purtînd-o deasupra capului și respirînd printr-o țeavă de trestie, aș fi putut răzbi pînă la Insula Uroaia. Am ridicat capul și am privit printre împletiturile coșniței. Am văzut totul: cum erai singur, cum te-au întîmpinat sulițașii, cum ai zvîcnit peste capul armăsarului, cum ai prins să tai apa ca la întrecerile voi-

niceşti de la Sărbătoarea Nedeilor. La început inima mi se chircise pentru un oştean de-al nostru, apoi mi-am zis că acesta nu poate fi altul decît Ortis sau Dacis. Erai îmbrăcat de război şi mă temeam pentru viaţa ta. Aş fi încercat să trec rîul, însă în locul acela şuvoiul era puternic. Te ştiam un bun înotător. O, dacă ai şti cu cîtă teamă am aşteptat să văd ce se întîmplă! Şi am aşteptat cam mult. De la o vreme nu mai ştiam dacă trăieşti sau nu. Apele sînt reci. Un blestemat de cîrcel te putea da gata. Din locul în care mă aflam nu se vedea rîpa sub care te-ai aruncat. Mi-am pierdut orice nădejde. Pe urmă ... Da' stai să-mi trag sufletul şi să-mi rumeg bucuria! Pe urmă l-am văzut pe roman prăvălindu-se în valuri. Îmi venea să chiui de bucurie şi nu ştiu dacă nu am chiuit chiar. Dacă aşa o fi fost, bag seama că oştenii numai de grija mea nu mai puteau trăi. M-am lăsat la fundul apei, şi asta mi-o amintesc pentru că am tras cîteva înghiţituri bune. Cînd am revenit deasupra valurilor i-am văzut trupul plutind către şuvoi. Atunci mi-am închipuit cam ce fel de plan ţi-ai făcut. M-am desprins de mal şi m-am îndreptat spre voi. Apele băteau în malul meu şi valul care se forma aici m-a purtat repede către vîrtejul ce se rotea către mijlocul rîului. Am ajuns cam în acelaşi timp cu barca. Uitasem că şi eu mă aflam în primejdie. Noroc că urmăritorii tăi nu-mi luară seama. După ce te-a lovit suliţaşul de la cîrmă am slobozit coşniţa şi m-am scufundat după tine. Am avut noroc. La cîteva suliţe mai la vale apele cădeau în Bulboana Înecaţilor, unde chiar Zînă a apelor dacă aş fi fost nu te-aş fi găsit.

Arcia povestea trăind cu toate gesturile şi trăsăturile feţei întîmplarea. Acuma zîmbea liniştită. Apucă cu amîndouă mîinile toartele unui ulcior înnegrit de vreme şi înghiţi cu nesaţiu. I-l întinse apoi lui Ortis:

— Ia. Face bine. Vin de mure şi strugurel sălbatic plămădit cu miere. A fost bun, nu? Ei, şi pe cînd s-au dezmeticit romanii, noi ne aflam între păpurişul de sub malul insulei. Prostănacii s-au ţinut o vreme după coşniţă şi abia au reuşit să scape din Bulboana Înecaţilor. Se vede că au ghicit cum i-am tras pe sfoară pentru că s-au îndreptat încoace. Am avut destul timp să te tîrăsc în ţarcul cu vipere, pe care tata le creştea pentru săgeţile oştenilor arcaşi. Puterea, se vede că mi-au dat-o zeii, fiindcă sleită de puteri mă aflam şi eu după atîtea leghe de plutit pe ape. Am stropit pămîntul din jurul tău cu zeamă de Iarbă Rea, pe urmă am ieşit în întîmpinarea romanilor.

Ortis nu reuşi să-şi oprească mirarea:

— Cum, aşa, singură, cu mîinile goale şi după toate cîte s-au întîmplat?

Fata clătină de cîteva ori sprînceana dreaptă, gest ştrengăresc moştenit de la mama sa, şi se îmbăţoşă:

— D-apoi cum crezi?!

Rîse aşezîndu-şi dreapta în şoldul pornit spre împlinire, mulţumită peste poate de isprava ei.

— Aveam mîinile şi picioarele încolăcite de vipere, aşa cum m-ai văzut şi tu la Sărbătoarea Tainelor, cînd am trecut probele de intrare în tagma tămăduitorilor de boli şi a îmblînzitorilor de şerpi.

Se lăsă iarăşi zguduită de rîs, ca după o ispravă de pomină făcută cuiva care nu se află de faţă şi termină numai după ce îşi lovi genunchii cu palmele:

— Pesemne că m-au crezut smintită ori cuprinsă de duhurile zeilor potrivnici, căci au sărit în barcă îngroziţi. Eu rîdeam, cîntam şi jucam ademenindu-i. Unul dintre ei, probabil dac de peste Donaris, vîndut romanilor, m-a întrebat dacă nu am văzut pe nepotul regelui, pentru care se oferă recompensă bună. M-am prefăcut că nu aud bine, m-am apropiat de mal şi am aruncat viperele în barcă. Unul singur a scăpat cu viaţă şi te aşteaptă legat fedeleş, sub barca pe care am răsturnat-o peste el.

De cîteva ori a încercat Ortis să pună întrebări şi tot de atîtea ori Arcia i-a pus arătătorul pe buze, ocrotitor, îndemnîndu-l să tacă. În sfîrşit, iată că îi îngădui să vorbească:

— Arcia, cînd s-au petrecut toate astea?

— De atunci a asfinţit de două ori soarele.

— Şi încă nu s-a mai arătat nici un roman prin apropiere? De aici pînă la Ranistorum, în susul rîului şi pînă la Durastorum, în jos, unde şi-a stabilit Traian, cu Garda Pretoriană, cartierul general, este o distanţă, de-a călare, doar de o jumătate de zi. Oricînd ne putem trezi cu ei. N-aş crede că nu-i interesează soarta unor oşteni trimişi într-o asemenea misiune. Am înţeles că nici unul nu s-a mai înapoiat.

Arcia înclină capul, semn că are dreptate:

— Aşa am gîndit şi eu. Nu te puteam părăsi în starea în care te aflai şi nici să te iau cu mine nu puteam. Toate drumurile sînt împînzite de romani. Singura cale de scăpare rămîne tot Marisul, mai ales că avem şi barca lor la îndemînă.

— Da, ideea nu e rea, numai că vadurile sînt păzite de romani şi iazigi. Dacă ne-am îndrepta în susul rîului ar trebui să vîslim cîteva nopţi împotriva curentului.

Obrajii Arciei se împurpurară. Glasul îi deveni cald.

— Ascultă, Ortis! Eu cunosc fiecare cot şi fiecare ridicătură de prundiş. Pesemne că romanii te mai caută socotind că eşti nepotul regelui. Ei cred că te-ai înecat sau te-ai ascuns în luncă. Mai bine ţi-ai pierde urmele la Ranistorum. Acolo se strîng trupele care urmează să părăsească Dacia odată cu prăzile şi prinşii. Folosindu-ne de vălmăşagul ăsta, cu puţină iscusinţă şi curaj am putea pătrunde şi noi în cetate. Prinsul roman este de statura ta. Tu vorbeşti bine limba de la Roma. Dacă te mai întremezi puţin am putea încerca. Ce zici?

— Tu te-ai gîndit la toate, ca un bărbat, Arcia. Păcat că te-ai născut fată, mi-ai fi fost de mare ajutor.

Fata aplecă genele, roşind uşor:

— Zeii au hotărît, nu eu. Am făcut ce-am putut.

— Iartă, Arcia, am spus o prostie. Datorită ţie trăiesc. După ce am fost cu un picior în groapă, mă simt ca un nou născut. Planul tău e o adevărată nebunie, dar merită să încercăm. Însă, mai întîi, aş vrea să stau de vorbă cu romanul. Unde spuneai că l-ai lăsat?

— Sub barcă, pe mal, legat de-un buştean. O să ţi-l aduc în colibă. De cînd a dat ochii cu viperele e blînd şi ascultător ca un mieluşel.

Mai întîi l-au ospătat pe oştean cu peşte din belşug. Mînca aruncînd priviri furişe, a curiozitate spre Ortis, a teamă spre Arcia. Cînd termină, Ortis îl lăsă să aştepte o vreme, apoi deschise vorba pe ocolite, aşa cum a văzut că proceda Vezina-înţeleptul şi oamenii săi la iscodirea prinşilor:

— Spune, romanule, din care vitează legiune faci parte de te-ai lăsat prins de o fetişcană?

Acesta, simţind batjocura, refuză răspunsul. Arcia se strecură afară din colibă, se înapoie cu un coşuleţ de nuiele în care coclăiau vipere, deschise capacul şi dezlegă imediat limba oşteanului.

— Din nebiruita legiune de cavalerie a generalului Lusius Quietus, decuria viteazului Tiberius Claudius Maximus, dacule nevîrstnic.

— Nevîrstnic, ai dreptate, romanule înfumurat, dar ştiu că v-a tras papara ca să nu o uitaţi niciodată, i-o reteză cu mînie Arcia, uitînd că cel căruia i se adresase nu cunoaşte limba dacilor.

Ortis rîse înveselit şi continuă:

— Eşti prinsul nostru, romanule, să nu uiţi asta, iar pentru tine nu se află altă scăpare decît înţelegerea. Dacă te vei arăta om de înţeles, vom mai cumpăni ce vom face cu tine, dacă nu . . . (îi arătă

coşuleţul cu vipere). Ştii ce s-a întîmplat cu călăreţii daci urmăriţi de decurionii lui Maximus?

— Sigur nu am de unde să ştiu. Împreună cu alţi călăreţi am fost trimis pe urmele tale. Ştiu că mai multe decurii, printre care şi a noastră, trebuia să-i prindă vii pe Decebal şi pe Dacis, nepotul său. Oare nu eşti tu nepotul acela?

Ortis zîmbi iarăşi, apoi se încruntă cu mînie:

— V-aţi înşelat, romanule. Eu sînt un simplu oştean din suita regelui, nevîrstnic cum spuneai tu, şi mi-a venit aşa o poftă să mă joc de-a v-aţi ascunselea cu voi. Te-am întrebat dacă regele nostru a căzut prins!

— Ţi-am mai spus că nu am de unde să ştiu, dar nu se putea să fie altfel. Îl împresuraseră trei decurii şi dincolo de Maris era aşteptat de călăreţii iazigi, credincioşii Romei.

— Uite ce-i, romanule! Îţi făgăduiesc viaţa dacă răspunzi fără ocolişuri întrebărilor mele.

— Sînt oştean credincios împăratului, şi ştiu să mor la fel sau chiar mai bine ca voi . . .

— Dar preferi să mori pe cîmpul de luptă şi nu în ţarcul cu vipere, îi aminti Ortis pentru a scurta vorba.

Oşteanul privi iarăşi cu teamă spre Arcia, pe care încă o mai credea întruchiparea unui duh, şi acceptă învoiala:

— Aştept întrebările tale şi dacă se cade, răspund, dacă nu, nu. Ţi-am mai spus că nu mă tem de moarte.

— Dacă ar fi căzut prins, cum spui tu, unde urma să fie dus Decebal?

— Nădejdea ta este numai amăgire, dacule. Socot că regele vostru se află îngenuncheat la sandalele luminatului Traian, împreună cu rudele şi apropiaţii săi, în cetatea Ranistorum. Dacă nu cumva Hadrianus le-a şi îndreptat paşii către treptele dezonorării din templul Gemonei, în strălucita Romă.

— Te sfătuiesc să măsori trufia cuvintelor, romanule, şi să nu mai pui la încercare răbdarea mea. Uiţi că era îndeajuns ca numele lui Decebal să fie rostit şi Roma să tremure de spaimă?

Se lăsă tăcere prelungită. Ortis îşi stăpîni anevoie mînia şi continuă cu calmul pe care de atîtea ori îl admirase la înţeleptul Vezina:

— Vei avea drum liber către ţinuturile iazigilor şi destul aur ca să te aşezi în Panonia dacă îmi spui cine a trădat gîndul lui Decebal de a răzbi peste Maris la Dacii de Nord.

— Nimic nu mă mai opreşte să-ţi spun ce ştiu, acum cînd Traian a supus Dacia, pentru că şi noi, romanii, urîm trădarea, deşi nu evităm să o plătim cu denari grei. Sfetnicul său apropiat, care în repetate rînduri a dus la Roma solia lui Decebal, Bicilis a trădat. În toiul torturilor s-a arătat mai nevîrstnic ca tine şi a destăinuit aproape totul.

— Ce trebuie să înţeleg prin aproape totul? grăbi Ortis întrebarea, îndemnat de o bănuială.

Romanul, ghicind motivul nerăbdării lui Ortis, prinse curaj şi zîmbi ironic:

— I-a vorbit generalului Hadrianus ca un copil ascultător despre plecarea lui Decebal spre triburile din Nord, pentru a organiza o nouă rezistenţă, şi despre comoara regilor daci.

— Minţi, romanule! Nici cel mai bicisnic dac nu poate fi în stare de atîta mîrşăvie.

— Uiţi sau eşti prea tînăr ca să fi aflat despre necredinţa unor aliaţi şi chiar şefi de triburi, care au măcinat puterea lui Decebal? Eu am făcut sub Traian şi prima campanie dacică şi nu mint spunîndu-ţi că judec bine poporul tău, pe care am început să-l îndrăgesc. Aveam de gînd să slujesc în continuare într-o legiune din Dacia, iar la bătrîneţe să întemeiez familie şi gospodărie aici.

— Nu vă ajung pămînturile şi femeile voastre, romanule, de rîvniţi la ale noastre?

Acesta zîmbi cu tristeţe şi parcă în inima lui Ortis se strecură o rază de înţelegere.

— Eram copil la sînul mamei cînd părinţii mei au fost smulşi pentru totdeauna din ţara lor. Nici măcar nu-mi amintesc dacă m-am născut la munte sau la şes.

— Dacă este aşa cum spui, atunci de ce repeţi răul ce ţi s-a făcut, de ce ai venit cu armele împotriva noastră?

— Trebuie să trăim, iar meseria armelor nu este nici ultima şi nici cea mai urîtă din care poţi trăi la Roma. Ar fi fost mai cinstit să mă fi făcut negustor de sclavi, lanist ori comandant de galeră?

Oşteanul, simţind simpatia lui Ortis, şi-a deschis inima şi a desferecat limba. Ortis l-a mai întrebat despre localităţile unde şi-au durat romanii castre, despre soarta prinşilor şi drumurile pe care vor fi mînaţi spre Roma. Se bucură aflînd că triburile războinice de la izvoarele Marisului şi de peste apa Samusului nu au putut fi supuse şi că Traian se pregăteşte de campanie lungă. O speranţă îi încolţi în suflet. „Dacă ar reuşi Dacis să răzbească la dacii nor-

dici, multe se mai pot schimba în Dacia... Şi dacă el, Ortis, ar putea împlini porunca lui Decebal..."

A ieşit din colibă împreună cu Arcia pentru a-i cere sfatul. Cînd s-au înapoiat, fata a aşezat în faţa prizonierului o ploscă cu vin. Ortis l-a îndemnat să povestească şi pofta de vorbă a oşteanului creştea cu fiecare cană golită. Avea douăzeci şi cinci de ani. Se numea Lisius Lavinius Procus. Slujea sub comanda decurionului Maximus, care pînă la războaiele cu dacii fusese simplu oştean. Aflase că romanii aveau de gînd să aşeze capitala noii provincii la loc deschis, aproape de Tape, şi că meşterii cioplitori, fierari şi dulgheri, aduşi din provinciile imperiului, urmau să se apuce îndată de lucru. Luminatul Traian, spunea Lavinius Procus, doreşte să trăiască de acum înainte în bună pace cu dacii. După cum spunea decurionul Maximus, care a participat la ultimul sfat al comandanţilor, Traian nu va părăsi Dacia pînă cînd nu va supune toate triburile şi va curăţi munţii. Ştie că va fi greu şi de aceea legiunea de cavalerie a lui Lusius Quietus s-a antrenat pentru această misiune trei ani în Munţii Haemusului. În acest scop au şi fost trimise trupe în Parangos, în Cogaion, în Carpatul de la soare-răsare şi în alţi munţi unde s-au retras pagusurile de pe văi cu turmele şi tot avutul lor. Nu, nu va fi uşor. Ştie că, în timp ce Traian împresura Sarmizegetusa, dacii din Munţii de Fier au atacat cohortele care însoţeau, în drum spre Donaris, dacii prinşi şi că nici un roman nu a scăpat cu viaţă. Hadrianus a trimis oaste în urmărirea lor, dar au dispărut ca şi cînd i-ar fi înghiţit munţii.

Ortis aflase destule şi de acum putea să-şi pună în aplicare planul.

— Lavinius Procus, deşi tu şi ai tăi aţi luat viaţa multora dintre fraţii noştri, îţi dăruim viaţa. Unchiul meu, care v-a cunoscut răutatea şi lăcomia în patru războaie, avea o vorbă: „Un roman mort înseamnă un dac viu". Eu mi-am făcut altă socoteală. Nu s-ar cădea să am încredere în tine, ca să nu mă căiesc mai tîrziu. Vei rămîne în colibă, fără hainele şi armele care ne fac nouă trebuinţă, pînă răsare şi apune de două ori soarele. Atunci va veni să te dezlege un bătrîn care trăieşte în apropiere. Poartă-te faţă de el cu omenia pe care noi ţi-am arătat-o. Între timp noi vom fi în drum spre triburile dacilor liberi, dacă zeii ne vor fi prielnici în continuare. De te întorci printre ai tăi, poţi spune generalului Quietus că ai fost prinsul lui Dacis, nepotul regelui, despre care va mai auzi. Şi nu uita, romanule, că te-am tratat ca pe un prieten. Ferească zeii să ne întîlnim a doua oară ca duşmani!

II. În bîrlogul duşmanului

Noaptea venea grea şi ocrotitoare. Ortis era gata de plecare, îmbrăcat cu hainele romanului, dar Arcia îi ceru să mai aştepte. Apoi ieşi să cerceteze împrejurimile. Întunericul făcuse luciul apelor una cu bolta cerului. Liniştea deplină făcea ca paşii aşternuţi pe nisip să scîrţie ca zăpada încremenită de ger. Un sforăit de cal, o vorbă şoptită, un pas făcut greşit s-ar fi auzit hăt-departe. Totuşi Arcia desprinse barca, trecu Marisul şi cercetă malul, acolo unde Ortis fusese întîmpinat de suliţaşi. Tocmai se pregătea să pornească îndărăt, cînd auzi nechezat de cal. Tresări şi abia se stăpîni să nu alerge spre barcă. Se retrase în tufişurile de răchită, întinse coarda arcului şi aşteptă ascultîndu-şi respiraţia. Carul Mare, aplecat într-o rînă peste pintenul de munte al Uroiului, resfirase în dîre lăptoase întunericul. Un cal fără călăreţ se apropia oprindu-se la fiecare pas, lovind pămîntul cu copita şi fornăind a teamă. Cînd ajunse destul de aproape înălţă capul, steaua din frunte fulgeră în bătaia razelor lunii şi Arcia îl recunoscu. Anevoie îşi putu stăpîni un chiot de bucurie. Erau cunoştinţe vechi. Cu doi ani în urmă, la sărbătoarea albirii pînzelor, Ortis i-l împrumutase pentru întrecerea fetelor. Era un murg zvelt şi pietros din hergheliile Tyrasului, pe care Ortis îl primise în dar de la Decebal, drept răsplată pentru că el cîştigase cinci probe la ritualul de trecere în rîndul bărbaţilor oşteni. Arcia îi cuprinse capul ca pe al unui prieten drag, i se lipi de crupă şi-i mîngîie coama împletită în ciucuri.

Îngrijorat de lipsa îndelungată a fetei, Ortis ieşise la mal, cercetînd cu stăruinţă întunericul. Mai ales nechezul acela de cal îi făcu inima să bată cu putere. Se hotărî să treacă Marisul. Tocmai se pregătea să intre în apă cînd auzi în apropiere clipocit uşor şi desprinse din beznă silueta mlădie a fetei. Nu mai avu răbdare să se afunde în prundişul insulei şi întrebă:

— Ce s-a întîmplat, Arcia? Mi s-a părut sau am auzit nechezat de cal şi ţipătul cîrsteiului de baltă, nepotrivit pentru această oră tîrzie?

— Nu ţi s-a părut, Ortis. M-am purtat ca o femeie. Ştiu. Dar nu mi-am putut opri bucuria. Ţi-am găsit armăsarul, şeaua şi armele. Murgul, cum m-a simţit, m-a recunoscut şi s-a apropiat de mine. Pesemne că romanii nu l-au putut prinde, altfel ar fi de

mirare să renunțe ei la o așa mîndrețe de cal. El te-a așteptat, săracul, știind că trăiești.

— Mă bucur mult, Arcia, dar trebuia să-mi fi spus că treci Marisul. Cît ai întîrziat am stat ca pe jăratec. Se puteau întîmpla atîtea!... Pentru bucuria pe care mi-ai făcut-o, te iert, cu condiția ca de acum înainte să nu mai faci nimic fără să-mi spui mie. Calul ne va fi de mare ajutor și planul nostru se va schimba.

— Cum, nu mai vrei să mergem la Ranistorum? Nu te gîndești că s-ar putea să dai de urmele lui Bicilis și să salvezi o parte din comoară?

— Arcia, tu de unde știi de comoară? întrebă Ortis mirat.

— Doar ți-am spus că atunci cînd te luptai cu moartea ți-ai cam dat drumul la gură. Și apoi, nu spuneai adineaurea că ai încredere în mine ca într-un bărbat?

— Ai dreptate. Acesta e mesajul de taină cu care m-a încredințat Decebal. Dar ce îți veni să crezi că mi-am schimbat hotărîrea? Vom pleca chiar acum. Mă gîndeam doar că armăsarul meu a picat ca un dar al zeilor. E un semn bun, nu crezi? Iată ce mi-a trecut prin minte: Tu vei merge cu barca, vîslind pe lîngă țărm, pentru că vom avea nevoie și de cal și de barcă. Eu te voi însoți călare pînă în apropierea insuliței cu arini de lîngă Ranistorum. Dacă o să fie vreun pericol pe apă — doar Lavinius Procus ne-a spus că romanii construiesc broduri peste Maris lucrînd zi și noapte — avem la îndemînă calul; dacă avem necazuri pe țărm, putem folosi barca. Apoi, închipuie-ți și tu cum ar fi primit la intrarea în cetate un brav oștean din cavaleria lui Lusius Quietus, mergînd pe jos.

— Da, ai gîndit cum se cuvine. Și, ca să nu ne îndepărtăm prea mult unul de celălalt, eu voi imita din cînd în cînd strigătul bufniței, iar tu, lătratul dihorului. Ar trebui să hotărîm unde ne vom întîlni și cum vom intra în cetate.

— M-am gîndit și la asta și mi-am făcut două planuri. După ce ascunzi barca în tufișurile insulei, vii la poarta de nord a cetății. Te aștept la ruinele vinăriei lui Bituva. Te voi urca legată pe cal și voi spune străjilor că ești sclava de război a decurionului Maximus care, dacă a căzut prins Decebal, precum spunea Procus, se bucură de mare trecere la Ranistorum. După ce pătrundem în cetate, tragem pe ulițe lăturalnice la hanul grecului Evrimos, prieten al unchiului meu, în casa căruia am fost cinstit ca oaspete de mai multe ori. De nu vom reuși să intrăm în cetate, încercăm să ne pierdem urmele bizuindu-ne pe iuțeala armăsarului, ca să ne strecurăm prin port dîndu-ne drept constructori de plute.

Noaptea se mai deschisese sub lumina stelelor. Au tras barca la apă şi au început să vîslească către celălalt ţărm, invocînd în gînd bunăvoinţa zeilor. Pînă în apropierea Ranistorumului toate s-au petrecut după cum plănuiseră. Aici s-au despărţit. Ortis a încălecat murgul, care tremura de bucurie că-şi regăsise stăpînul. Arcia a rămas în barcă. Deşi auzea din cînd în cînd strigătul bufniţei, la care răspundea printr-un scheunat ascuţit de dihor, Ortis îşi simţea inima grea. „Oare nu i se va întîmpla ceva Arciei? Şi dacă da, nu va purta el vina că a îngăduit-o în această încercare? De va fi să fie nu şi-ar ierta-o niciodată!“ Ajunse, chinuit de griji, la ruinele vinăriei, ocolite de lume ca loc blestemat de zei— vinăria arsese dimpreună cu stăpînul, lovită de fulgerul lui Zamolxis — şi nu-şi putuse desprinde gîndul de la Arcia. Îi părea rău că nu întotdeauna s-a purtat frumos cu această fetişcană cu faţa smeadă şi ochi de zînă, că o poreclise Fata Apelor, poreclă care o făcuse să plîngă şi să nu se mai arate multă vreme printre copii la jocurile din lunca Marisului.

Un corn de lună roşie apăru la orizont, Steaua Mare anunţa miezul nopţii, iar Arcia nu se arăta. După socoteala lui, ar fi trebuit să ajungă la ruinele vinăriei cu un ceas mai devreme de răsăritul astrului. Pe cînd începuse să fie convins că s-a întîmplat ceva, auzi semnalul stabilit. Căldura bucuriei îi năpădi întreaga fiinţă şi pentru o clipă uită de primejdiile care îi mai aşteptau. Îi mîngîie părul negru ca noaptea, cu un gest pe care nu şi-l stăpîni, o legă grăbit cu noduri false, ca la cel mai mic efort să se poată elibera, şi o săltă în şa. „Zeii să fie cu noi“, rostiră amîndoi deodată, şi Ortis îndemnă calul.

Străjile erau toropite de băutură şi somn. Poarta de nord era păzită de patru vlăjgani înarmaţi cu suliţe şi săbii. La apropierea călăreţului întîrziat unul dintre străjeri se ridică alene de pe butucii pregătiţi pentru menţinerea focului, săltă făclia şi izbucni în rîs, atrăgînd atenţia camarazilor:

— Iată unul de-al nostru care nu şi-a pierdut timpul de pomană pe cărările Afroditei. Din care corp de oaste eşti, prietene, şi de unde vii odată cu zorii?

Ortis bănui că străjerii sînt afumaţi şi puşi pe glume, aşa că preluă tonul glumeţ al străjerului:

— Sînt Lisius Lavinius Procus, prietene, din legiunea maură a generalului Lusius Quietus, decuria viteazului Maximus, şi mă înapoiez din misia în care m-a trimis.

— Vrei să spui că te-a trimis după fete? glumi acesta privind

către camarazii săi. Se vede că așa au orînduit zeii, unii să asude și alții să se înfrupte.

Se apropie de călăreț, o cercetă pe Arcia la lumina torței și constată:

— Plăcută povară ai, prietene. Maximus doarme la această oră, așa că haide și petrece cu noi. Vin avem din belșug, femeia ne mai lipsește.

Ortis încleștă cu mînie mînerul ghioagei de-i trosniră degetele, dar se prinse în glumă:

— Te înșeli, străjerule. Maximus petrece cu cîțiva prieteni la hanul grecului Evrimos și anume m-a trimis după fata asta, pe care a ținut-o ferită de privirile mai marilor săi în castrul Germisarei. Dar, dacă mă obligați... Decît să dorm sub cerul liber în afara zidurilor cetății, mai bine închin cu voi cîteva ulcioare cu vin.

— Să ne ferească zeii. Comandantul tău a fost onorat cu prietenia strălucitului Traian și înaintat în grad de cînd a adus în cetate capul regelui dac.

Arcia nu putu reține un strigăt de surpriză și spaimă. Ortis tresări ca ars cu fierul roșu și își mușcă buzele pînă la sînge. Un străjer mătăhălos se ridică ca împins de arcuri și se apropie de călărețul lăsat pînă acum în seama camaradului său. Ortis trase daca, dar se liniști imediat.

— Arcașule, te pomenești că fata pe care o duci pentru plăcerea lui Maximus, fie-i plăcerile nesfîrșite pe pămînt și în lumea zeilor, ne cunoaște limba?

— Fii fără grijă, e mută și surdă ca statuia Afroditei. Am pișcat-o puțin ca să nu adoarmă și să fie dedată cu plăcerile la întîlnirea cu comandantul meu. Și ca să nu cadă la bănuială lungi vorba: Prietene, am avut și eu o bucățică la fel ca asta, pradă de război, dar am dat-o ieri pe denari frumoși negustorului Heraclis. Nu știți, or fi plecat convoaiele cu prinșii?

Șiretlicul a reușit, întrucît străjerul care i-a întîmpinat glumi din nou:

— Dacă te grăbești, mai ai norocul să-i vezi ochii și să-i urezi să aibă parte de stăpîn bun. Se vede că ești boboc, camarade, nu te supăra. Ai rîvnit la bani și ai rămas fără frumusețe de fată. Noi, ăștia trecuți prin ciur și prin dîrmon, știind că vom fi cartiruiți pentru mulți ani în Dacia, am lăsat fetele la părinții lor, la locuri ferite, ne-am ales cu ceva aur și le mai și putem vedea din cînd în cînd. Dacă spui că-ți place fata, te sfătuiesc să o ceri înapoi pînă nu crește prețul.

— Bun sfat, dar vine cam tîrziu. Aș răscumpăra-o și pe Orolea,

nepoata lui Decebal, dar nu mă ține punga, glumi Ortis cu amarul în suflet, vrînd să mai afle cîte ceva din ceea ce îl interesa.

— Prea sus rîvnești, amice, îi întoarse gluma al doilea străjer, mai puțin afumat decît ceilalți. În lipsa unui rege viu, sora și nepoata acestuia pot împodobi frumos alaiul de triumf cu care va intra în Roma Hadrianus în locul împăratului. Dacă mai ai banii, ascultă-mi sfatul și ia-ți înapoi fata. Convoaiele pornesc mîine în zori, dar plutașii daci adunați de prin sate sînt niște bătrîni nevolnici și, în plus, doar se fac că lucrează. Se vede că mai trag nădejde că Dacis și Orolea pot fi eliberați de zeii pagîni, căci nu se grăbesc nici sub loviturile bicelor.

Cu toate că un val de slăbiciune îl făcu să se clatine, Ortis întrebă cu o curiozitate firească la un om al cetății:

— Spui că Dacis, puiul de lup după care ne-am omorît caii alergînd, a fost prins?

— A căzut singur în capcana lupului, îi răspunse de data aceasta străjerul mai vîrstnic, care pînă acum se mulțumise să-l privească pe Ortis cercetător. Maximus, comandantul tău, care și-a meritat răsplata împărătească, a lăsat la pîndă lîngă trupul lui Decebal o decurie de călăreți. Dacis, lupul cel tînăr, aflînd despre sfîrșitul lui Decebal, a venit noaptea în fruntea unor luptători ai triburilor Apuli pentru a-i lua trupul ca să-l încredințeze, după datini, zeilor. Cu toate că s-a luptat ca un tigru nubian, pînă la urmă a căzut în mîinile noastre.

— Bună ispravă a făcut și de data asta viteazul Maximus, își dădu cu părerea Ortis.

— Bună și nu prea. Cîțiva dintre luptătorii daci au reușit să se facă nevăzuți cu trupul regelui în Muntele Cogaion.

Ortis aflase mai mult decît se așteptase de la niște străjeri. Era periculos să întindă prea mult coarda. Își îndemnă murgul spre cetate spunînd:

— Mă tem că am întîrziat cam mult și o să se supere Maximus. Sînt plecat de două zile. A fost plăcută tovărășia voastră, străjerilor. Mîine găsiți la hanul lui Evrimos două amfore cu vin plătite de Lisius Lavinius Procus din prețul fetei.

Se îndepărtă, aparent fără grabă, pierzîndu-se în întunericul primei străduțe lăturalnice. În ograda negustorului pătrunse prin poteca tainică, pierdută sub o mică cascadă acoperită cu verdeață. Arcia rămăsese cu calul între boschetii de alun, înțeleși fiind ca la cîntecul cucuvelei, repetat de trei ori, să se îndepărteze și să-l aștepte pe valea pîrîului care se prăvălea în cetate.

Ograda și vinăria erau luminate sărbătorește. Grupuri de oșteni petreceau mîncînd ciosvîrte de carne și bînd vin servit de sclave nubiene. Era o hărmălaie și un du-te-vino ca la marile bîlciuri. Unii cîntau, alții puneau pariuri și se certau în jurul meselor cu zaruri, cei mai mulți dormeau printre picioarele meselor de brad, avînd armele alături. Ortis intră în sala de ospețe, boltită cu lobde susținute de un șir de stîlpi împodobiți cu opaițe și vase de lut. Nimeni nu îl luă în seamă. După ce ochiul i se obișnui cu lumina, desluși spre fundul sălii vreo cincisprezece oșteni, cavaleriști se pare, după pănajul coifurilor, bînd în tăcere și urmărind cu sufletul la gură ce povestea unul mai vîrstnic din capătul mesei. Acesta avea fața oacheșă și osoasă, trăsături dure cioplite cu dalta, statură herculeană, o mustăcioară deasă care începea din prelungirea unei cicatrici roșii ce-i brăzda fața în arc, de la tîmple la gură, accentuînd duritatea.

Din unghiul de întuneric unde se retrăsese, Ortis putea asculta neobservat discuția. Îi atrăseseră atenția cîteva fraze:

— Și ce ai de gînd să faci cu răsplata împăratului, bătrîne oștean?

Vocea celui din capătul mesei, căruia i se vorbise cu respect, era caldă, plăcută, în puternic contrast cu înfățișarea:

— Luminatul Traian mi l-a dat în grijă pe nemernicul Bicilis, care, auziți îndrăzneală, are neobrăzarea să ceară împăratului titlul de rege clientelar al Romei în schimbul comorii și, martori îmi sînt zeii, prieteni, că voi stoarce din el totul ca dintr-un burete. Auziți ce gogoși ieftine vinde împăratului! Cică nu știe unde a ascuns Decebal podoabele și obiectele de cult. Ascultați-mă pe mine care cunosc Dacia dinaintea războaielor cu Traian, aceste podoabe sînt mai prețioase decît aurul ascuns în albia Sargetiei. Zice că dacă l-am lăsa să caute, dar nesupravegheat, poate ar găsi o urmă. Adică ce planuri își face acest Bicilis care, deși rudă și om de încredere al regelui, a fost în stare să-l vîndă din lăcomie și sete de mărire: lăsați-mă singur singurel să hălăduiesc pe coclauri și să o șterg frumușel cu comoara, că eu în schimb vă dau promisiuni.

— Și ce spune împăratul, viteazule Maximus, în legătură cu dorința dacului vînzător? întrebă un tinerel, abisinian după fața smeadă și părul creț ca ciulinul.

— O să-i facă voia. Procedăm ca și cu Dacis. Îi dăm impresia că este liber, în timp ce noi, adică eu și sutașii mei, îi vom cerceta pînă și somnul și visele.

— Se zvonește, intră în vorbă, răgușit și posac, un oștean cu

înfățișarea de urs cenușiu, că dacii pun mare preț pe capul lui Bicilis ăsta. În legea lor răzbunarea urmărește trădarea pînă în gaură de șarpe. Așa că te sfătuiesc să fii atent, Maximus, prietene, ca să nu ți-l răpească de sub nas. Dacia nu va fi pacificată curînd. Zilnic auzim de cîte o lovitură fulgerătoare dată de grupuri de daci foarte tineri, sau de bătrîni, care dispar apoi fără urmă. Tu crezi că numai de dragul Daciei și a munților ei mai rămîne Traian multă vreme aici?

Din celălalt capăt al mesei, un oștean, cam de aceeași vîrstă și statură cu Maximus, puse în vorbe ironie și lipsă de respect, invidios, se pare, pe gloria celui care concentrase atenția tuturor:

— Tiberius Claudius Maximus, o fi adevărat ce se vorbește în legătură cu un copilandru din suita lui Decebal, care te-a lăsat la un vad al Marisului fără cinci călăreți și cam tot atîția pedeștri? Ce te vei face cînd la locuri ferite vei avea de-a face cu cîteva duzini ca acesta?

Vorbele nu-i căzură bine lui Maximus. Ridică ulciorul, îl sorbi pînă la fund și-l făcu țăndări de stîlpul după care se retrăsese Ortis.

— Dacă se spune și dacă tu apleci urechea spre astfel de vorbe, o fi adevărat. Tînărul acela, pe care trag nădejdea că l-au înghițit nămolurile și peștii Marisului, a fost ajutat de un duh rău, de un duh al apelor. Dacă ai ști ce mi-a povestit un oștean care a scăpat cu viață, nu ți-ar mai arde de glumă. Află, bătrîne Tiberius, că acel tînăr era un om-pește. Două ceasuri a stat sub apă fără să respire, ne-a înecat cinci oșteni și, luînd înfățișarea spiritului apelor ca fată încolăcită de vipere, a umplut barca cu șerpi care, spunea oșteanul — dar nu tot ce spune el este de crezare, pentru că și-a pierdut mințile — scoteau limbi de foc ca balaurii. Ca să fiu cu inima împăcată, mîine voi trimite să cerceteze locul cîțiva oșteni pricepuți care au făcut piraterie în Pontus Euxinus.

Ortis, dîndu-și seama cine este oșteanul căruia i se arată atîta cinstire, abia își putu stăpîni pornirea de a-i trimite o săgeată în inimă. Ascultase totul cu atenție și la ultimele cuvinte ale celui devenit celebru printr-o faptă mișelească zîmbi gîndind: „Acum puteți cerceta mult și bine. Duhul apelor este mai aproape de voi decît puteți crede."

Mulțumit de cele aflate se strecură ca o umbră spre cămările negustorului Evrimos. Se vede că norocul îl însoțea de cîteva zile. Negustorul se îmbătase decuseară în compania lui Maximus. Elena,

fata acestuia, avînd aceeaşi vîrstă cu Ortis, împreună cu care petrecuse cîteva veri la stîna lui moş Troes, îl crezu strigoi şi era mai, mai să leşine de spaimă. A fost acest început de leşin spre norocul lui Ortis, căci altfel, de bucurie, ar fi ridicat toată casa în picioare. Şi-a revenit curînd, dar spaima nu o părăsea. Aflase şi ea, ca întreaga cetate, despre întîmplările de la Uroaia. Se bănuia că tînărul care s-a desprins din suita lui Decebal este Ortis şi nu putea crede că acesta se afla în faţa ei în carne şi oase. După ce s-a convins, l-a condus într-un beci cu intrări secrete, avînd încă spaima întipărită pe faţă, şi l-a sfătuit în grabă:

— Ortis, îmi pare rău, dar în casa noastră nu poţi primi adăpost. Îmi este ruşine, dar trebuie să-ţi spun că tata este omul romanilor. Acum cîteva zile am ţinut ascunse două prietene din neamul tău, fugite dintr-o coloană de prinşi. Tata a aflat de la o sclavă nemernică şi le-a dat pe mîna romanilor.

— Elena, eu şi Arcia, care aşteaptă în grădină, avem nevoie de sprijinul tău. Nu îţi vom cere găzduire şi nici să-ţi primejduieşti viaţa pentru noi. Arciei îi eşti datoare cu viaţa, dacă îţi mai aminteşti muşcătura de şarpe de la Peştera Neagră, mie, cu prietenia unchiului Troes, care ţi-a fost ca un tată. Avem nevoie de ştiri despre Dacis şi Orolea, de un cal şi merinde pentru drum. Viaţa mea nu mai preţuieşte nimic dacă nu ştiu că am făcut totul pentru salvarea lui Dacis şi a Orolei.

— Ceea ce îmi ceri tu, Ortis, este aproape peste putinţă, dar voi face totul, cu riscul de a fi vîndută ca sclavă de tatăl meu. Cu calul va fi mai greu. Toţi caii noştri au fost luaţi de romani pentru acţiunile de curăţire în munţi, cum numesc ei vînătoarea de daci, iar ocolul cu caii romanilor este păzit de străji.

— Ai întîlnit tu, oare, roman căruia să nu-i placă vinul vechi şi sclava durdulie? Nu mai ai nici o sclavă de încredere?

— Ba da. Am două tinere din Iliria care îmi sînt datoare, aşa cum îi sînt eu Arciei. Mai zilele trecute tatăl meu a vrut să le înece pentru că l-au jignit cu nepăsarea lor pe Lusius Quietus.

— Elena, de acuma timpul curge împotriva noastră. E trecut de miezul nopţii, iar mîine în zori pleacă convoaiele cu prinşii. Iată ce trebuie să faci: Sclavele credincioase să îmbie cu vin şi vorbe drăgăstoase străjile pînă vor fi doborîte de băutură, iar apoi să ducă un cal din ocol între boscheţii de la cascadă. Între timp, tu, ca stăpînă a vinăriei, poţi afla veşti despre Dacis şi Orolea, trăgîndu-i de limbă pe oştenii afumaţi. Unde sînt închişi, cum sînt păziţi, cum se poate ajunge acolo, cînd şi cum urmează să fie trimişi spre Roma.

— Cam multe şi peste puterile unei fete ceri, prietene Ortis, dar nu voi prididi să-mi primejduiesc viaţa pentru voi. Pînă mă întorc cu ce veşti am să pot culege, voi să mă aşteptaţi la cascadă. Dacă totul se desfăşoară bine, atunci, cînd ne apropiem, vom imita cîntecul mierlei.

Au aşteptat cu teamă şi nerăbdare, îngrijoraţi de primele semne ale zorilor. La un moment dat i-a cuprins teama că vor fi trădaţi. În asemenea vremuri, cînd viaţa fiecărui dac atîrna de un fir de păr, împăratul fiind îngrijorat şi furios pentru multele atacuri fulgerătoare, date de grupuri mici de daci pe drumurile care străbăteau codri nesfîrşiţi şi întunecoşi, era o adevărată nebunie să te strecori în mijlocul lor cu planuri ca cele puse la cale de Arcia şi Ortis. Pe cînd neliniştea şi teama sporeau întrebările mute, s-a auzit semnalul convenit cu Elena. Aceasta a apărut însoţită de două sclave, cu trei cai în loc de unul. Sclavele s-au retras la un semn al stăpînei, ca nişte umbre, iar Elena, copleşită de tot ce fusese în stare să facă, deşertă grăbită veştile. Orolea era îmbarcată pe pluta cu care urma să facă drumul spre Roma pînă la Singidunum în Moesia, împreună cu alte femei, avînd aceeaşi soartă. Plutele, care transportau şi pradă de război, erau păzite de mai mulţi suliţaşi şi lăncieri, aceştia din urmă patrulînd în bărci pe lîngă pluta Orolei, ancorată la cheiul de sud al portului. Despre Dacis nu aducea veşti sigure. Un lăncier mai slobod la vorbă, dedat trup şi suflet zeului Bachus, s-a lăudat că a făcut prima gardă la grotele cu gratii din incinta cetăţuiei cocoţată pe un pinten de munte şi că numai cît a durat garda lui, Dacis a fost torturat de două ori, generalii dorind să afle de la el unde este Peştera Zeilor în care se bănuieşte că a fost ascunsă cealaltă parte a comorii lui Decebal. Camaradul acestuia, făcîndu-l lăudăros, afirmase că Dacis nu a fost torturat, că nu va lua drumul spre Roma pînă nu va fi înfăţişat Împăratului, la Ulpia Traiana, noua capitală a provinciei, a cărei construcţie era în toi.

Ortis puse în cumpănă cele două posibilităţi de salvare a vlăstarelor regeşti. Mai mulţi sorţi de izbîndă părea să aibă încercarea de a-l elibera pe Dacis aici, la Ranistorum, unde, în lipsa împăratului, plecat cu o zi în urmă, Bachus pusese stăpînire pe oşteni şi comandanţi deopotrivă, îmbiindu-i cu vinuri şi plăceri. Mai aveau nici două ore pînă se lumina de ziuă. Fiecare minut pierdut ameninţa reuşita încercării, a cărei cutezanţă nu putea fi înţeleasă decît prin vîrsta lor şi prin dragostea pentru vlăstarele marelui rege. Ortis se hotărî şi comunică Arciei gîndurile sale. Urmau să acţioneze separat, timpul fiind drămuit. Arcia, profitînd

de întuneric, se va strecura cu barca pînă în port, apoi, folosindu-se de coşniţă şi de ţevile de trestie, se va apropia de plută înotînd pe sub apă şi va încerca s-o salveze pe Orolea. El, Ortis, îşi punea nădejdea în îmbrăcămintea şi armele romanului. O rugară pe Elena să le aducă două burdufe cu vin. Aceasta se întoarse curînd şi Arcia strecură înăuntru cîteva picături de somnoroasă. Arcia o îmbrăţişă pe Elena, strînse mîna întinsă de Ortis şi se furişă ca o umbră pe lîngă zidul înalt al cetăţii, care, făcînd un lung semicerc, ajungea la Stînca Fulgerată din portul Marisului. Ortis, ascultînd sfatul Elenei, se strecură cu caii în afara cetăţii printr-un tunel îngust, folosit de tatăl ei pentru marfa de contrabandă, şi îi ascunse într-o grotă din muntele care străjuia cetatea. Se înapoie pe aceeaşi potecă tăinuită şi, jucînd totul pe un singur zar, grăbi paşii către grotele destinate prizonierilor de soi. Cunoştea locurile destul de bine şi se orienta cu uşurinţă prin bezna nopţii. Presupunea că Dacis nu putea fi închis decît în grota din mijloc, singura prevăzută cu drugi de fier. Ştia cîtă stăpînire de sine i se cere şi începu să se teamă că nu va avea atîta putere de concentrare. Şovăiala şi cel mai mic gest necalculat îl puteau pierde. Nu teama de moarte — o, cît de mult şi-a dorit să moară alături de Decebal! — nu dragostea de viaţă — ce mai însemna pentru el viaţa trăită în umilinţa îngenuncherii! — îl frămîntau, cît măreţia misiunii pe care Zeii i-o hărăziseră lui, nevîrstnic oştean fără rege şi fără ţară. Dacă Dacis ar fi liber, atuncea da, merita să trăieşti şi să lupţi! Traian trebuie să-şi amintească în fiecare zi, în fiecare noapte, ceas de ceas că se găseşte pe pămîntul unei ţări care pînă acum nu a cunoscut închinarea. Numai aşa va putea înţelege că în Dacia învinsă, cu dacii va trebui să trateze. Auzise nu o dată vorbindu-se la curtea lui Decebal despre firea şi măsura în toate a acestui împărat ridicat şi el dintr-o ţară călcată cu puterea armelor, dar una este să ştii că spiţa lui Decebal nu a pierit şi că în Dacia trebuie să umbli cu înţelegere şi blîndeţe, şi alta, cu totul alta, să supui şi să te impui unui neam fără conducător. „Dacă nu voi mai fi, altcineva din seminţia mea sau din seminţia lui Duras se va ridica în fruntea neamului într-o dreaptă răzbunare“, îi spusese cu cîteva zile în urmă Decebal.

Doi dintre străjeri jucau zaruri pe scuturile transformate în măsuţe. Ceilalţi doi stăteau de vorbă. Observîndu-l, unul dintre aceştia aplecă lancea şi întrebă cu asprime:

— Cine eşti şi care este cuvîntul de ordine?!

Ortis izbucni în rîs:

— Da' aspru te-arăţi, prietene. Sînt Lisius Lavinius Procus, curierul sutaşului Maximus. Pesemne ai uitat că mîine în zori puiul de lup urmează să fie înfăţişat la Ulpia luminatului Traian, ocrotească-l zeii? Eu am grăbit pasul. Curînd trebuie să apară şi camarazii mei.

Între timp se apropie şi celălalt lăncier care, observînd burdufele, îl luă peste picior:

— Halal de paza ce urmează s-o faceţi cu două burdufe din licoarea butucilor lui Bachus în loc de lănci!

Unul dintre jucătorii de zaruri prinse vorba şi sări bucuros:

— Ce-aş mai trage şi eu o duşcă! M-a pătruns umezeala pînă la mădulare.

Întinse mîna spre burduf. Ortis se prefăcu că-l refuză:

— Mai încet, prietene. Drumul pînă la Ulpia Traiana este lung şi Maximus nu poate călători cu gîtul uscat.

— Numai o duşcă, amice! În zori voi înlocui burdufele, că denari am destui, fie dărnicia Daciei binecuvîntată! se rugă acesta, arătîndu-i cîştigul de la zaruri.

— Dacă aşa stau lucrurile şi te ţii de cuvînt, nu am nimic împotrivă. Cu o singură condiţie — vinul să fie tot din pivniţele lui Evrimos, pentru că la vinăria acestuia petrece Maximus de aseară, şi vai de pielea mea dacă nu-i recunoaşte gustul.

Străjerii, primind încuviinţarea, începură să-şi petreacă grăbit burdufele din mînă în mînă. În privinţa oaspetelui care se arătase atît de darnic, nu-şi făceau griji. Prea se potriveau lucrurile. Straja avea să se schimbe peste un ceas şi era de aşteptat ca ultima să fie preluată de oştenii din garda care urma să însoţească prinsul la noua reşedinţă a împăratului. Curînd, doi dintre străjeri se aşezară, moleşiţi, fără a renunţa însă la burduf. Un vlăjgan deşirat, care după înfăţişare părea a fi de prin părţile Moesiei, dedat cu băutura, se ţinea tare de parcă ar fi băut apă. Cînd începuse Ortis să-şi piardă răbdarea, se aşeză şi acesta pe o ieşitură a stîncii, împreună cu al patrulea oştean, care ţinea burduful în braţe. Ortis îi smulse burduful, se prefăcu că înghite prelung şi îl întinse vlăjganului. Acesta îl respinse cu mîna, exprimîndu-şi îngrijorarea:

— Încet, încet, prietene, doar nu vei vrea să ne găsească schimbul adormiţi?

Ortis se prefăcu iarăşi că bea şi, în timp ce cu stînga ridica burduful, îi aplică cu dunga palmei drepte o lovitură puternică la gît, în dreptul omuşorului. Vlăjganul se prăvăli cu un icnet. Îi

înfundă pulpana tunicii în gură, îl întoarse pe burtă şi-i legă ciobăneşte mîinile şi picioarele, la spate, cu un singur nod. Apoi începu să scotocească grăbit după cheia zăvorului de la grotă. Dacis, trezit de zgomot, urmărise din întuneric scena, dar nu îşi putuse da seama ce se întîmplă. La început bănuise că străjerii s-au încăierat pentru băutură. Abia atunci cînd îl văzu pe vlăjgan legat fedeleş înţelese totul şi-i şopti lui Ortis:

— Zăvorul se deschide prin împingere în sus, în jos şi la dreapta.

Totul a durat mai puţin decît lumina unui fulger, deşi lui Ortis i s-a părut că a trecut o veşnicie. Cu ajutorul lui Dacis îi vîrî pe cei patru în beci, îi legă şi pe ceilalţi transformîndu-le tunicile în căluşe şi, urmat de Dacis, se strecură grăbit pe poteca pe care venise. Pînă la peştera unde lăsase caii nu au reuşit să schimbe nici o vorbă. Dacis era atît de surprins încît nici nu-i trecu prin minte să afle cine este salvatorul. Totul părea un vis şi nu-i venea să creadă că este liber. Ortis intră în grotă şi curînd se înapoie cu patru cai. Îi întinse lui Dacis două căpestre şi rosti scurt, în timp ce sălta pe spinarea armăsarului:

— Să ne grăbim, Dacis. Curînd se luminează de ziuă şi pînă să putem pleca mai avem de lucru.

Dacis, care între timp îşi revenise din buimăceala surprizei, îl întrebă tot atît de scurt:

— Cine eşti tu, prietene?

Îngrijorat de soarta Arciei, Ortis îndemnă din călcîie armăsarul, luă în galop poteca îngustă care şerpuia spre Maris şi aruncă peste umăr vorbă tînărului pe care nu-l văzuse niciodată şi pentru care fusese în stare să îşi primejduiască viaţa:

— Romanii cred că sînt Dacis, eu ştiu că sînt Ortis, dar, toate la timpul lor.

Misiunea Arciei s-a dovedit mult mai grea şi mai primejdioasă. Pînă în apropierea portului nu întîmpinase nici un obstacol. Aici, de jur împrejurul cheiului ardeau torţe înalte de răşină şi era forfotă ca în plină zi. Negustorii, veniţi din toate părţile Imperiului în urma trupelor auxiliare, zoreau să încarce pe plute agoniseala multă strînsă cu bani puţini în urma jafului: butoaie cu miere, chiupuri cu grîu, blănuri, podoabe, sclavi. Erau grăbiţi să prindă primul convoi ce urma să fie supravegheat de pe ţărmuri de trupele ce se înapoiau în Imperiu. Într-un fel, acest du-te-vino de-a lungul cheiului, unde erau ancorate cu funii groase vreo treizeci de plute, îi uşura misiunea. Nu era obligată să se mai folosească de barcă. Se strecură în umbra sălciilor, apucă un

coş de nuiele plin cu lînă şi se alătură unui grup de sclave, care purtau pe cap asemenea coşuri, cercetînd furiş plutele. Către o singură plută, ancorată izolat, departe de ţărm, fără podişcă de trecere, nu se îndrepta nimeni. Privi în jur cercetător şi, cu mers de somnambulă, păşi pe podişca celei mai apropiate plute. Doi oşteni, tolăniţi la cîrmă, îşi întrerupseră jocul cu zaruri şi o priviră miraţi. Arcia traversă pluta cu coşul pe cap şi păşind ca o lunatecă căzu în apă slobozind un strigăt de groază. Bătu de cîteva ori apa cu mîinile cerînd ajutor, după care se cufundă şi începu să înoate către pluta pe care bănuia că se află Orolea, ţinînd între dinţi cuţitul cu lamă dublă şi ţeava de trestie. Întîmplarea stîrni frămîntare pe chei. Cîteva bărci au fost lansate la apă şi au început să cerceteze locul unde dispăruse fata. Atenţia tuturor, inclusiv a paznicilor de pe pluta Orolei, era concentrată spre locul cu pricina. Între timp Arcia atinse marginea plutei izolate, săltă capul atît cît era nevoie ca să observe poziţia străjerilor, se strecură către cîrmă şi se căţără fără zgomot. Cîteva baloturi aşezate în dezordine îi ofereau adăpost pînă să-şi mai tragă sufletul. De aici începu să cerceteze cu atenţie. Femeile erau strînse în grupuri mici, după rudenie, se pare. Unele boceau de-ţi sfîşiau inima, altele, mai tari de cuget, se străduiau să le liniştească. Din cînd în cînd, un oştean, asiatic după înfăţişare, se răstea la ele arătînd biciul. Un amănunt îi atrase Arciei atenţia. De cîte ori oşteanul trecea pe lîngă un grup de trei femei, întorcea capul şi privea cu interes. Arcia bănui că una dintre aceste femei poate să fie Orolea. O ştia fire bărbată, care rabdă la greu ca un ostaş oţelit. Pînă la ea, deşi era destul de aproape de locul unde se ascunsese, nu putea ajunge neobservată. Suliţaşul se plimba încoace şi încolo, oprindu-se de fiecare dată în dreptul celei presupuse a fi Orolea. Arciei îi veni o idee riscantă, dar nu avea de ales. Îşi descheie puţin ia, se ridică dintre baloturi şi-i făcu oşteanului semn drăgăstos de chemare. Acesta, pentru un moment rămase pe gînduri, surprins, apoi îşi sprijini suliţa de un stîlp şi se apropie. Arcia se prefăcu a-l cuprinde cu braţele, dar cu o mişcare fulgerătoare trase pumnalul şi i-l înfipse în piept, acoperindu-i gura cu palma. Oşteanul icni scurt şi se linişti pentru totdeauna cu un spasm violent. Între timp, străjerul aflat la pupa, obervînd-i lipsa, îşi chemă camaradul. Îngrijorat că nu răspunde, se îndreptă spre cîrmă. Arcia, care aşezase cîţiva baloţi peste cel trimis zeilor, repetă gestul. Se petrecu aceeaşi scenă, numai că de data aceasta Arcia nu se mai pregăti de îmbrăţişare. Zvîcni ca un dihor, încleştă

cu stînga beragata romanului şi lovi cu pumnalul. Cu toate că scena s-a petrecut fulgerător şi fără zgomot, atrase atenţia femeilor din grupul în care se afla Orolea. Arcia se strecură pînă în apropierea lor şi şopti:

— Orolea, dacă mă auzi, fă semn cu capul.

Una dintre femei îi urmă îndemnul.

Arcia şopti iarăşi:

— Mai sînt şi alţi romani pe plută?

Orolea ridică de două ori mîna şi făcu semn că dorm. Între timp Arcia ajunse lîngă ea şi îi şopti la ureche:

— Pregăteşte-te! De cei doi paznici am eu grijă. Vom încerca să ne îndepărtăm de port în josul rîului, înotînd pe sub apă cu ţevi de trestie. La Prundul grecilor sîntem aşteptate de Ortis cu doi cai. Celelalte să fugă în pădurile iazigilor.

A trecut pe la fiecare grup făcînd semn de tăcere. Aproape de capătul plutei, era cît p-aci să strice totul. O femeie tînără, cu minţile rătăcite, i se agăţase desperată de picioare. Noroc că altele două, bănuind despre ce este vorba, o desprinseră şi-i astupară gura. Le-a şoptit ce au de făcut. Îi era silă să ia viaţa străjilor care dormeau duhnind a băutură. Apucă un ciocan de lemn pentru bătut icuri şi-i lovi scurt în tîmplă, după care le umplu gurile cu lînă, înfăşurîndu-i cu o funie peste trunchiul de echilibru al plutei. Se înapoie la Orolea, o prinse de mînă şi se lăsară fără zgomot în apă.

Cînd au ajuns la locul convenit, mijeau zorile, deodată cu cîntecul păsărilor de apă. Orolea, slăbită şi bolnavă, nu s-a mai putut ţine la suprafaţa apei, lăsîndu-se în seama Arciei încă de la ieşirea din port.

Acum galopau în tăcere, prin valea împădurită a Cerbilor, căutînd loc de popas, cît mai departe cu putinţă de Ranistorum. Ortis cunoştea o stînă ascunsă în văgăunile muntelui, unde bănuia că încă nu au ajuns romanii. În apropierea acesteia au poposit cînd soarele se ridicase de două suliţe pe cer. Au descălecat în buişagul pădurii. Ortis s-a furişat pînă în apropiere. Stîna era părăsită. Pe răbojul de la grinda colibei a găsit semn lăsat de păstor pentru prieteni. Se mutase în Cleanţul Urşilor, la o jumătate de zi drum făcut cu cal odihnit. Îmbucară tăcuţi din merindele primite de la fata negustorului Evrimos. Abia cînd isprăviră, Ortis găsi prilejul să-i şoptească Arciei:

— Am fost tare îngrijorat pentru tine. După ce ai plecat îmi trecuse prin gînd că n-am să te mai revăd niciodată. Prea îngîndurat şi prea tulburat am fost şi de aceea te-am lăsat singură.

Mişcată de căldura vorbelor, Arcia roşi, dar răspunse în glumă:

— De ce să fii îngrijorat, Ortis? Numai pentru că zeii au hotărît să fiu fată şi nu băiat?

Fu rîndul lui Ortis să roşească, amintindu-şi de vorbele spuse fetei în coliba de pe insula Uroaia. Vru să-şi ceară iertare însă Arcia nu-i îngădui:

— Nici n-a fost prea greu, zise ea căutînd să-i spulbere temerile tîrzii. Tarabosta Orolea poate adeveri. Mă frămîntă gîndul şi mă întreb numai dacă şi celelalte femei or fi reuşit să scape.

Ultimele vorbe le-a rostit cu glas mai ridicat. Orolea o auzi şi îi spuse, prinzîndu-i tîmplele între palme şi sărutînd-o pe obraji:

— Arcia, ocrotească-te zeii, să ştii că nu voi uita niciodată!

În ochii mari, prelungi şi azurii se scăldau două lacrimi. Vocea ei deveni rugătoare ca a unui copil care vrea să obţină ceva cu tot dinadinsul:

— Fii bună, Arcia, şi nu mă mai numi tarabostă. Aceea care a fost învrednicită cu acest titlu a murit odată cu Decebal. De acuma pentru tine sînt Orolea. Acesta este numele pe care mi l-a dat mama la ritualul de intrare în rîndul femeilor cu drept la sfatul familiei, cînd am împlinit patrusprezece ani.

Dacis, care stătuse tăcut şi îngîndurat, se apropie de Ortis. Îi întinse mîna şi, cînd acesta, încurcat, i-o dădu pe a sa, o strînse bărbăteşte. De pe buzele lui se desprinse un singur cuvînt:

— Mulţumesc!

Cîte nu ar fi avut să-şi spună?! Dar timpul îi alunga din urmă. Romanii or fi pornit, odată cu zorile, pe urmele lor şi pînă la Cleanţul Urşilor mai aveau cale lungă. Ortis voia s-o lase acolo pe Orolea pînă se mai înzdrăvenea. În starea în care se afla, după două luni de chinuri şi lacrimi între romani, bolnavă şi slăbită, nu putea continua drumul lung şi primejdios către Munţii cei Mari.

La stîna lui moş Dibar au poposit doar atît cît era necesar pentru odihna cailor. Bătrînul, ştiindu-se aşezat între Ranistorum şi Ulpia Traiana, aştepta doar timp prielnic ca să treacă de la Tape spre Munţii cei Mari. Către asfinţit, un asfinţit înroşit la gene de lacrimile norilor, drumurile celor patru tineri, abia unite prin atîtea primejdii, se despărţiră, fără să se ştie dacă soarta le va mai încrucişa vreodată. Dacis ţinea cu orice preţ să ajungă la Cogaion, Muntele sacru, unde era aşteptat de oştenii tribului Apuli, ca să depună în Peştera lui Zamolxis urna cu cenuşa Marelui Rege.

Orolea rămînea pentru o vreme în grija lui Moş Dibar. Ortis, bănuind cîte greutăţi îi mai aşteaptă, a rugat-o pe Arcia să rămînă împreună cu Orolea, dar ea nici nu a vrut să audă. Ţinea morţiş să-i împărtăşească destinul, ori pe unde îi va purta paşii, pînă cînd va fi împlinită solia şi va fi pedepsit trădătorul.

III. Se întîlnesc prieteni vechi

Călăreau în tăcere, toropiţi de oboseală şi de razele soarelui, care, în plină toamnă, se arăta darnic ca o promisiune. De la ojină străbătuseră creasta despădurită, care desparte în două masive cenuşii-roşietice Munţii de Fier, fără să întîlnească urmă de om sau de fiară sălbatică. Ştiau că pe această custură de stînci, aruncate în dezordine de bătălia ciclopilor, rar îndrăzneau să se aventureze oamenii. Aici timpul se schimbă dintr-o dată şi nu arare se întîmpla ca din norii care învăluiau permanent crestele să cadă prăpăd de grindină sau zăpadă, chiar în plină vară. Tot arar, şi numai însoţit, cuteza vînătorul temerar să calce singurătăţile, în căutarea unui vînat ales: cerbul falnic şi capra neagră. După primul ceas al amiezii, Ortis alese loc de popas într-o văioagă înconjurată de jnepeni, ferită chiar şi de privirea celui mai bun cititor de urme. De cînd se despărţiseră de Orolea, apoi de Dacis, Arcia devenise foarte tăcută. Din cînd în cînd murmura o melodie oierească, ale cărei cuvinte vorbeau despre trei ciobani fraţi, întărîtaţi de zei, dintre care doi îl omoară pe al treilea din lăcomie şi pizmă. Ortis o lăsase în ale ei, bănuind ce gînduri o macină. După ce descălecară, priponiră caii la marginea viroagei, agăţîndu-le după gît traistele cu grăunte. De jur împrejur, plai golaş, împestriţat cu stînci masive, rămase aşa de la organizarea elementelor. Nici că se putea loc mai potrivit pentru popas. Neobservaţi nici de cel mai ager ochi, de aici cuprindeau muntele cu privirea în cele patru zări. Şi aveau motive întemeiate să fie îngrijoraţi. După o ciocnire neaşteptată la Izvorul Cerbilor, cu cîţiva romani răzleţiţi de sutaşii decurionului Alempius Priscus, porniţi în căutarea oamenilor şi a turmelor din munţi, era de aşteptat

ca romanii să le ia urmele și să bănuie că se îndreaptă către Muntele Mare, care își profila la orizont creștetul înzăpezit timpuriu. În timp ce Ortis cerceta împrejurimile, Arcia își răcori fața la pîrîiașul de sub stîncă, apoi scoase din desaga dăruită de baciul stînei de pe Muntele Bîtu turta de pîine, pastrama și brînza, așternînd masa. Ortis mînca cu cumpătare, deși de cîteva zile nu mai pusese nimic în gură pe îndelete, fixînd din cînd în cînd privirea ocrotitoare pe fața trasă și.palidă a Arciei. După ce termină se întinse la umbra săracă a jnepenilor, mestecînd arare cîte o boabă de afine tîrzii, cercetînd cu privirea muntele suspendat în liniștea dintre cer și pămînt. Tresări. La îngemănarea muntelui cu orizontul apăruse un punct care se mișca grăbit pe poteca parcursă de ei cu un ceas mai devreme. Punctul mișcător luă apoi înfățișarea unui călăreț deșirat ale cărui picioare atingeau pămîntul ori de cîte ori panta devenea abruptă. După lipsa de milă pentru călutul care se poticnea mereu, puteai să bănuiești că omul era grăbit. Ortis se convinse curînd că avea motive serioase să se grăbească, pentru că la geana zării mai apărură cinci puncte crescînde pe urmele bizarului călăreț. Curînd ochiul său ager reuși să deslușească amănunte. După îmbrăcăminte, călărețul deșirat era dac, vînător sau cioban. Siluetele celorlalți încă nu erau clare, însă, după reflexele razelor de soare în luciul coifurilor, nu puteau fi decît călăreți romani din trupele lui Lusius Quietus, care controlau munții. Distanța scădea mereu, ceea ce însemna că cei cinci aveau caii odihniți, pe cînd călutul celui urmărit, mițos și pricăjit ca o gloabă de plugărit, părea gata să se prăbușească sub greutatea călărețului. Stăpînul călutului, care la o adică ar fi putut tot atît de bine să-și poarte mîrțoaga în cîrcă, avea plete lungi, pieptar de piele vînătoresc și ițari de pănură, care cîndva cu siguranță fuseseră albi. Purta arcul și tolba cu săgeți pe umărul stîng, iar ghioaga la șold. În dreapta ținea o sabie scurtă și încovoiată, cu care își îndrepta bidiviul către văioaga unde se ascunsese Ortis, aplicîndu-i lovituri grijulii. După ce mai coborî puțin, trăsăturile călărețului deveniră clare. Era cam de aceeași vîrstă cu Ortis, numai că pielea feței, tăbăcită de soare și vînt, ca la toți oamenii de la munte, îi dădea o înfățișare aspră, bărbătească. În timpul cît Ortis îl cercetase cu privirea, distanța dintre el și urmăritori scăzuse cam la două-trei zvîrlituri de suliță. Ortis făcu semn Arciei, își luă arcul și începu să se tîrască pe sub streașina unei stînci care acoperea vederea spre rîpă. Arcia înțelese și se strecură către stînga. Cel urmărit, ajuns cam la un stînjen de ei, nu mai privea în urmă, simulînd nepăsarea. Deodată se lăsă

fulgerător la pămînt după o salbă de stînci, parcă anume aşezate acolo, împinse căluţul către rîpă şi încordă arcul. Prinse să se strecoare cu mişcări de jder printre stînci, încît din cîteva zvîcniri ajunse în spatele urmăritorilor. Ortis nu-şi putu opri un oftat de admiraţie. Dispariţia călăreţului bizar păru suspectă urmăritorilor, deoarece înfrînară caii. Tocmai atunci se auzi şuieratul unei săgeţi şi oşteanul care încheia grupul se prăvăli cu un strigăt de durere şi surpriză. Ca la un semnal, Ortis şi Arcia sloboziră corzile arcurilor. Încă doi oşteni se prăvăliră stîrnind o avalanşă de pietre. Cel din fruntea grupului întoarse scurt calul căutînd o scăpare spre stînga. Arcia sesiză intenţia, întinse iarăşi arcul şi săgeată crupa calului, care săltă pe copitele din faţă şi-şi aruncă stăpînul. Cu un salt de cîţiva metri, lunganul fu deasupra lui şi-i încleştă beregata. Cînd singurul oştean rămas călare se pregătea să arunce lancea între umerii tînărului, Ortis slobozi a doua săgeată cu care îi străpunse tendoanele cotului.

Încăierarea a fost tăcută şi scurtă. Se înapoiară în rîpă, unde priponiră caii. Cei doi romani tăceau mîlc, bănuind că viaţa le atîrnă de un fir de păr. Ortis nu găsise încă vreme să schimbe vorbe cu tînărul deşirat şi viclean care reuşise să-i stîrnească admiraţia. Se aşezară unul lîngă altul, pe prundişul umed.

— S-ar cuveni să-ţi mulţumesc, prietene. Zeii v-au scos în calea mea tocmai la vreme. Lupii ăştia mă urmăresc de astă-noapte şi nu mi-au dat o clipă de răgaz, măcar cît să-mi trag sufletul. Dar, ce să-i faci? Aşa se întîmplă cînd călăreşti cal de împrumut.

— Pesemne că te preţuiesc romanii cum se cuvine, dacă te-au urmărit atîta drum?! glumi Ortis în loc de răspuns.

Deşiratul arătă dinţi de lup tînăr într-un zîmbet larg, în timp ce ochii îi mijeau a viezure spre cei doi romani, pe feţele cărora se întipărise pentru multă vreme spaima.

— Cam aşa ceva. Dar ştiu că şi-au găsit omul. Auzi ce-a mai putut să le treacă prin aceste scăfîrlii înfierbîntate de coifurile lor ca nişte tinichele! Să mori de rîs, frate-meu. Cică, nici una, nici alta, tocmai eu să-i însoţesc cuminţel prin văgăunile munţilor şi să le arăt unde ascund ai noştri turmele.

— E vina ta că te-ai lăsat prins, îl întărîtă Ortis.

— Eu, prins?! Mă faci să rîd, prietene. Şi se pare că nu avem timp pentru aşa ceva. Încă nu s-a născut romanul care să prindă unul ca mine, frate-meu! Da' să vezi cum s-a întîmplat: Mă furişasem la Ranistorum cu gînd să aflu cîte ceva despre soru-mea, care căzuse prinsă odată cu Orolea la cetatea Blidaru. Nu intru bine în cetate, alaltăieri în zori, şi ce-mi văd ochii şi ce-mi aud

urechile?! Romanii alergau de colo-colo ca niște apucați de streche. Întreb un bătrîn care-i baiul și, auzi minune! Femeile de pe pluta Orolei dispăruseră peste noapte ca ridicate de zei și, la fel, Dacis, pe care Traian îl va aștepta de acum mult și bine la Ulpia. Ei, ce spuneți de asta? Zi și tu, frate-meu, nu aveam toate motivele să intru într-o vinărie ca să-mi sporesc bucuria? Omului lipsit de noroc îi moare boul în jug, îl lasă nevasta în noaptea nunții și-i cad ițarii în templu. Așa și eu... Nu dau peste cap două ulcele cu vin și, altă dandana. Evrimos, hoțul de grec, căruia am să i-o plătesc să știu că voi umbla pămîntul cu opinci de fier căutîndu-l, mă și dă pe mîna romanilor. Cică, ăsta-i tatăl vînătorilor, păunașul codrilor, cititorul urmelor... Ce mai! tot blidul cu laude. Ei, și uite așa, m-am trezit luat fără să-mi termin vinul.

— Dar cum ai reușit să scapi? întrebă Arcia, înveselită de povestirea acestuia împestrițată cu glume.

— Păi, nimic mai simplu! Mi-am amintit cum mă cheamă. Aseară, pe cînd frigeau la proțap un vițeluș la o gospodărie de pe vale, unde rămăsese o biată bătrînă, romanilor li s-a făcut poftă de băutură. Măicuța, care pricepea limbajul ochilor, avea pus la fereală un butoiaș cu vin de afine, pentru oaspeți ca mine, și un cînceu cu zeamă de iarbă dulce, pentru oaspeți ca ei. I se mai spune la iarba aceasta și somnoroasă. Am amestecat nițel băutura lor cu somnoroasă, i-am ospătat cum se cuvine și, pe-aici ți-e drumul! Bătrînica reușise să-mi spună că doi tineri, un băiat și o fată, poposiseră la ea cu cîteva ceasuri mai înainte. Zicea că veneau din Ranistorum și erau tare grăbiți. Cum îmi trecuse prin scăfîrlie că tinerii nu puteau fi decît Dacis și Orolea, am pornit după voi. Ca vînător bătrîn ce mă aflu, nu vă uitați la anii mei că, zău, tata, bunicul și străbunicul au fost la vremea lor stăpînii munților și ai codrilor, mi-am dat seama că vă îndreptați spre Munții cei Mari. Am scurtat drumul cît am putut, da' ce să vezi? Acești neisprăviți, care în timpul ospățului rămăseseră de pază la cai, nu au ce face și-mi iau urma. Era mai, mai să prăpădesc călușul bătrînei, răsplătească-o zeii cu ani mulți și moarte bună lîngă lespedea vetrei, pentru omenia ei!

— Măcar li s-a plătit oboseala, constată Ortis înveselit. Dacă nu aș ști că acela a murit vitejește între zidurile Sarmizegetusei, aș crede că nu poți fi altul decît Viezure, spaima fiarelor pădurii.

— Și nu ai greși, frate-meu. Viezurele are două vieți. Una i-au luat-o romanii la Cetatea Regilor, pe cealaltă o pune în slujba ta, luminatule Dacis.

Ortis și Arcia rămăseseră uluiți de mirare și nu știau cum să tălmăcească confuzia vestitului vînător.

— Viezure, prietene, ne-au luat zeii memoria ori ne-am schimbat într-atîta încît nu ne mai cunoaştem?!

Vînătorul făcu ochi mari, nedumerit. Ortis rîse:

— Eu sînt Ortis, măi Viezure! Aşa de repede ai uitat piedica cu care te-am lăţit la pămînt cînd ne-am luat la trîntă dreaptă la sărbătoarea nedeilor de primăvară?

Fu rîndul lui Viezure să se mire:

— Pe toţi zeii dacă acest dac zdravăn ca un zimbru nu este prietenul meu Ortis! Bucăţi-bucăţele să mă fi tăiat şi tot aş fi jurat că îl am în faţă pe Dacis, într-atît îi semeni. Dar, dacă tot ai adus vorba, trebuie să-ţi amintesc că la acele nedei de primăvară şi eu te-am biruit la întrecerea cu suliţa. Rămase pe gînduri, îl privi lung pe Ortis şi adăugă cu îndoială:

— Chiar nu eşti Dacis, că mult prea mult îi semeni?

Deşi ar fi trebuit să-i facă plăcere, că doar unul era între daci viteazul şi înţeleptul Dacis, vlăstar pregătit să-l urmeze în mărire pe Decebal, lui Ortis această confuzie repetată începuse să-i dea de gîndit. Formulă un răspuns în doi peri:

— Să ştii, Viezure, că nu eşti primul care, de cîteva zile încoace, mă confundă cu Dacis. Am auzit că ne-a crescut aceeaşi doică, dar eu îl cunosc abia de ieri. Cînd am fost adus din casa unchiului Troes la curtea lui Decebal, cu patru ani în urmă, Dacis, împreună cu tarabostele Dibar, purta solia regelui la Roma, unde a stat multă vreme cu treburi anume. Atunci cînd s-a înapoiat, drumurile ne-au fost despărţite de războiul cu romanii. Se zice că dacă doi oameni îţi spun că eşti frumos, atît cît să nu îţi sperii calul, poţi peţi fată de dac comati. Deci, dacă şi tu îmi spui că-i semăn lui Dacis, se vede că aşa o fi. Uite, şi Arcia, aici de faţă, crede că-i semăn viteazului Dacis, călăuzească-l zeii în drumurile cu primejdie pe care a pornit. Doar o zi am stat împreună cu el şi i-am îndrăgit chipul şi vorba. Rîse şi apoi oftă îngîndurat: Mai ştii? În ultimii doi ani nu prea am avut timp să mă privesc în oglinda apelor şi, vezi bine, de aceea nu-mi dau seama cu cine mă potrivesc la chip. Dar, uite că ne-am luat cu vorba şi am uitat de ale noastre. De acum, încotro, prietene?

— Auzi întrebare! După ce le-oi plăti cu dreaptă măsură ăstora care m-au prigonit ca pe o gadină, te-oi întreba dacă nu îţi pot fi de trebuinţă în drumurile tale. După cum ai văzut, la o adică nu-mi dezmint numele şi renumele.

— În aceste vremuri se cuvine mai mult ca oricînd să stăm umăr la umăr întru binele neamului nostru năpăstuit de zei. Întrebarea ta este de prisos. Cine şi-ar dori un prieten mai de nădejde

decît tine? Însă, în privinţa romanilor, te sfătuiesc să-ţi potoleşti mînia. Oare ce vină poartă ei că împăraţi lacomi şi trufaşi i-au mînat împotriva noastră? Unchiul meu Troes, din înţelepciunea căruia m-am adăpat cît am putut, zicea că nu se cade să iei viaţa omului decît atunci cînd în cumpănă se află viaţa ta. Eu zic, Viezure dragă, să-i lăsăm în plata zeilor, ca să-şi amintească cîndva de iertarea noastră.

Romanul săgetat de Ortis în mînă înţelese hotărîrea. Faţa lui tînără se lumină într-o bucurie neaşteptată. I se adresă lui Ortis, amestecînd cuvintele dace cu cele romane:

— Ai dreptate, dacule înţelept. În inima noastră nu este ură. Sabinus Longinus Galul va ţine minte bunătatea ta. Ţie şi alor tăi le rămîn îndatorat cu o faptă bună.

La rugămintea lui Ortis, Arcia obloji rana romanului, deşi nu prea o trăgea inima.

Soarele coborî după custura muntelui, mai luminînd doar crestele îndepărtate. Deşi potecile erau primejdioase, au preferat să continue drumul şi noaptea pentru a se îndepărta de locul întîlnirii cu urmăritorii. Despărţirea de romani fusese de-a dreptul duioasă. Viezure îşi alese un murg sirep, încredinţînd căluţul său lui Longinus Galul, pentru a-l înapoia stăpînei. Celălalt roman, care înţelesese cîte ceva din conversaţia camaradului său, le întinse mîna. Mai întîi Ortis, apoi Viezure le întinseră pe ale lor, fără a bănui că această strîngere de mînă pecetluieşte o prietenie ce va dura mulţi ani. La sfatul lui Viezure, Ortis schimbă direcţia şi, tăind pieptiş creasta abruptă, se îndreptară către răscrucea de drumuri a Daciei de mijloc, urmînd să poposească peste noapte la Băile de Fier ale Delarisului.

IV. Vinăria lui Zebal

Vinăria lui Zebal, cunoscută în toată Dacia de mijloc, se arăta de departe drumeţului, ridicată pe un pinten de munte prelungit ca o căciulă ţuguiată către valea Sargetiei, la marginea unui platou întins, înconjurat de lanţuri de munţi înţeleşi, parcă, să-şi verse

aici prinosul de ape. Vinăria fusese durată ca o cetate, cu ziduri trainice și palisade între care erau orînduite acareturile: o șură din trunchiuri de fag, în care ar fi încăput două pagusuri, laolaltă cu turmele, o sală cuprinzătoare, pentru călători, din care prin uși de stejar, prevăzute cu zăvoare grele de bronz, se putea ajunge la cămările săpate în stîncă, și o curte interioară pavată cu lespezi de piatră. Spatele șurii se sprijinea pe marginea unei prăpăstii din adîncurile căreia răzbătea surd cîntec de cascadă. Laturile dinspre nord și sud ale vinăriei erau mărginite de două falii adînci, unite prin punți prevăzute cu scripeți, punți atît de înguste încît amețeai și numai dacă te încumetai să le cercetezi cu privirea. Erau folosite rar, numai de către ai casei, atunci cînd străinul nu trebuia să știe unde merg și de unde vin oamenii de încredere ai hangiului. Spre răsărit, drumeagul îngust, tăiat în stîncă doar cît să îngăduie roțile unei cotigi, pornind de pe malul Sargetiei, se oprea în fața unei porți masive de stejar care circula pe două bile de lemn, poartă în fața căreia vegheau îmbătrînite de vreme două rînduri de palisade încoronate cu trunchiuri de carpen, ascuțite și arse spre vîrf. După vechimea diferitelor părți ale construcției, puteai să-ți dai seama că fiecare generație de stăpîni, de la Deceneu încoace, adăugase cu iscusință cîte ceva întăriturilor, încît dacul Zebal, cele două fete ale sale și cei cîțiva sclavi bastarni, devotați și tăcuți, puteau dormi liniștiți, fără teama răilor și furilor, chiar și în timp de război. În războiul scurt cu Traian, cînd mare parte din țară cunoscuse pustiire, moș Zebal nu a deschis porțile decît atunci cînd împăratul a promis viața și libertatea bătrînilor, femeilor și copiilor refugiați între ziduri.

Dacă urcai scările de lemn ale celor trei turnuri de apărare, cuprindeai cu privirea hăt, departe, către apa Marisului, apa Sargetiei, Muntele Mare și Munții de Fier. În zilele senine se apropiau ochiului chiar și turnurile cetăților de la Bănița, Piatra Roșie și Fețele Albe. Două drumuri importante, care străbăteau țara în lung și-n lat, se întîlneau la porțile hanului: unul, venind dinspre Panonia și nordul Daciei, cobora pe Maris, ca să se îndrepte pe valea Sargetiei; altul dinspre Donaris, prin porțile Marmucăi, ca să urce alene spre Munții Agatîrșilor. De curînd, puteai privi de pe ziduri, fără a pune mîna streașină la ochi, cum se scăldau în lumina molcomă a toamnei construcțiile din piatră și lemn ale castrului de la Ulpia Traiana, durat sub culmile înzăpezite ale Munților Mari. Moș Zebal, de mai multe ori gazdă lăudată a trei regi — Scorilo, Duras și Decebal — era negustor cu cinste recunoscută, aprig la mînie, săritor și darnic la nevoie, un zimbru

bătrîn, mereu zburlit, care nu îngăduia gînd ascuns și privire vicleană între zidurile cetățuiei sale, moștenită de la patru generații de strămoși. Acum, la anii suri, o jale amară îl măcina pe dinăuntru — regretul de a nu fi avut nici un urmaș în spiță bărbătească. În schimb, avea două fete pe care cei mai fuduli tarabostești le-ar fi primit ca nurori în casele lor. Zara, mezina, moștenea firea bătrînului, arătîndu-se de mică dăruită de zei, înțeleaptă ca un flăcău. Cea mare, Andrada, avea frumusețea stranie a nălucilor de la Scăldătoarea Zînelor, firea blajină și visătoare a mamei, grecoaică din Rhodos, întîlnită de Zebal pe drumuri de negoț cu vin, smochine și ulei de măsline, dincolo de munții Haemus. O singură meteahnă avea bătrînul, cunoscută și iertată de drumeții ospătați cu vin vechi, vînat rar, în liniște și siguranță — iubea de la o vreme aurul, la vederea căruia, fie că se arăta sub formă de denari și de drahme, fie de boabe mărunte, abia scoase la lumină din măruntaiele munților și din vadurile apelor, pupilele i se măreau, palmele îi furnicau, mintea i se ascuțea în căutarea mijloacelor de a-l obține. Cu toate că nu suferea minciuna și înceluirea, dacă aurul era mult și stăpînul lui viclean, moș Zebal era în stare, de cîțiva ani încoace, de cele mai neașteptate fapte. Cei care îi cunoșteau povestea zîmbeau cu îngăduință. Un prefăcut de negustor din Epir îi băgase în cap ideea că în țara faraonilor ar fi existînd un vraci în stare să dea trupului gîrbovit de ani verdeața din tinerețe și sclavei tinere urmașul pe care și-l dorea bătrînul. De atunci strîngea aur cu lăcomia și șiretenia pe care Zara și Andrada nu i le cunoscuseră, pregătindu-se să plece cu tînăra sclavă Marida la drum lung, peste mări și țări. Grija vinăriei și a fetelor avea de gînd să o lase pe seama lui Viezure, vînătorul de care prinsese drag Zara. Pînă nu începuse războiul cu Roma, Viezure urca adesea poteca agățată de peretele muntelui, aducînd vînat pentru oaspeții aleși: cocoși de munte, capre negre, păstrăvi, lișițe și cîrstei de baltă, care mai cereau doar mirodenii grecești și gusturi fine. De cîte ori poposea la vinărie, Viezure meșterea pentru Zara lanțuri măiestrite pentru vînatul cu pene, curse pentru vulpi și jderi, arcuri ușoare pentru săgetat. Dar, de cînd cu războiul, Viezure, trimis prin munți cu mesajele de taină ale înțeleptului Vezina, nu a mai avut vreme să calce potecile către casa lui moș Zebal. Acuma, după ce cu greu l-a convins pe Ortis să facă acest drum cu primejdie, dar și cu folos, urca nerăbdător poteca șerpuită, însoțit de cei doi prieteni care abia reușeau să-i țină urma. Lăsaseră caii la loc ferit și numai după ce cumpăniră îndelung îndrăzniră să urce la hanul drumurilor și al apelor, știind că aici curg veștile

şi se cern zvonurile. Ortis lepădase în cobura calului veşmintele romanului, iar Arcia se simţea mai înaltă cu două şchioape în straiele bărbăteşti care o prindeau de minune. Amîndoi purtau cămeşi şi pieptare cusute în zigzaguri negre, iţari pe pulpă şi toloboţi în picioare, arătînd ca nişte munteni sadea, din zona Munţilor de Fier, ai cărei locuitori, meşteşugari în extragerea şi prelucrarea fierului, erau ocrotiţi de însuşi Traian, ca nişte oameni de care avea mare trebuinţă. Nu purtau alte arme decît pumnale ascunse în şerpare şi ghioagele ţintate, anume lăsate la vedere, ca orice om plecat departe, într-o ţară cu drumuri nesigure, cutreierate de răufăcători şi pîndite de fiarele sălbatice, care nu se ruşinau să atace omul în plină zi.

Părăsiră drumeagul căţărîndu-se pe o cărăruie abia ghicită, care se suspenda între cer şi pămînt, terminată într-o grotă de calcare, presărată cu coloane ca un altar de cult. Viezure le făcu semn să aştepte şi se strecură printr-o bortă secretă, care urca în mici trepte, scobite cu dalta atît cît să îngăduie talpa piciorului, într-un urcuş vertical. Ieşi la lumină între stîncile orînduite ca dinţii unui pieptene de scărmănat cîlţii. Cuprinse cu privirea incinta vinăriei, şura şi acareturile. Unsprezece cai asiatici aşteptau pironiţi la o iesle circulară. Către poartă, pregătiţi de plecare, adăstau cinci căluţi scunzi, avînd atîrnate la gît oboroacele cu grăunţe. Dinspre bucătării urcau două coloane de fum şi se împrăştia ademenitor mirosul fripturii de berbece. „Dacă Ortis nu ar avea nimic împotrivă, ce mai surpriză le-am putea face romanilor ăstora care ospătează ca la ei acasă, în vreme ce adevăraţii stăpîni s-au pribegit prin munţi cu fiarele sălbatice!“ gîndi Viezure. Nu putea înţelege de ce Ortis le arăta atîta omenie. Încă nu-l părăsise gîndul la uşurinţa cu care prietenul său le dăduse iertarea acelor romani care l-au hăituit ca nişte lupi hămesiţi. Mai întîi a crezut că totul este o glumă, apoi a socotit că va fi ştiind Ortis ce face. Îşi înghiţi năduful abia pe drum cînd Ortis, bănuind ce gîndeşte, s-a simţit dator să-i explice: „Viezure, prietene, îţi înţeleg supărarea, însă va trebui să înţelegi şi tu şi Arcia, că răzbunarea noastră nu trebuie să lovească nişte oameni nevinovaţi. Aveţi dreptate, nu trebuie să uităm că ei sînt duşmanii noştri de moarte, care ne-au călcat ţara şi i-au dus pe cei dragi în robie. Dar, ia gîndiţi-vă, unde vom ajunge dacă ne vom vîna mereu unii pe alţii? Stîrnind mînia şi setea de sînge, răzbunarea celor puternici cade tot pe cei slabi şi neajutoraţi — femei, bătrîni şi copii. Pînă cînd ne vom putea ridica iarăşi cu tăria armelor va mai trece vreme. Floarea luptătorilor este rărită şi împrăştiată prin munţi, unii caută sălaş la dacii din nord, cei

mai mulţi îşi ostoiesc rănile, alţii sînt nevîrstnici sau bătrîni. În aceste zile grele avem nevoie de înţelepciune şi răbdare pînă cînd vom reuşi să ridicăm din nou neamul sub scutul răzbunării şi libertăţii“. Cu vorbe ca acestea, Ortis i-a mai astîmpărat năduful, fără a i-l stinge pe deplin. Îl scurmau dureros întrebările: „Bine, Ortis, să zicem că ai dreptate, dar cum pot zeii să îngăduie ca un neam să asuprească pe altul? Cu ce drept au năvălit ei peste ţara noastră? Fiindcă în marea lor trufie ne socot barbari? Oare înţelepciunea dacilor este mai prejos decît cea a romanilor? Nu şi-au trimis ei învăţaţii tămăduitori şi cititorii în astre la templele noastre de pe Cogaion să se împărtăşească din lumina înţelepţilor noştri?“

În timp ce rumega astfel de gînduri şi întrebări grele, pe pridvorul vinăriei apăru Zara. Chipul fetei, de atîta vreme purtat în luminile ochilor, îi făcu să tresalte inima de bucurie. Imită ţipătul vulturului care se prăvale din înalturi. Fata tresări, puse mîna streaşină la ochi, cercetă cerul şi apoi se îndreptă spre locul cunoscut, sărind ca o ciută din piatră în piatră. Se împlinise şi se pîrguise Zara ca un fruct bun de cules la vreme de toamnă. De mirare că a mai recunoscut-o. Îşi zise: „Aceasta să fie băieţoiul dedat la năzdrăvănii, numai cu doi ani în urmă?“ Îi cuprinse subţiorile şi o săltă de trei ori în sus, ca odinioară, rostind cuvintele care întotdeauna o făceau să rîdă cu lacrimi: „Hopa sus, de trei ori, să fii dragă la feciori“. Zara se alinta cu rîsul, acelaşi rîset gîlgîit şi argintiu pe care atîta vreme l-a căutat în trilul păsărelelor şi în ropotul apelor la răstoace. Deodată, Zara îl privi cu tristeţe printre gene ca cetina:

— Mi-am pierdut nădejdea că te voi mai vedea vreodată. Sînt doi ani trecuţi de cînd paşii tăi nu au mai călcat gresia pragului nostru. Dreptate avea Andrada că mă făcea prostuţă, cînd de multe ori, înşelată de ţipătul vulturului, ieşeam în ogradă.

— Eşti aspră şi nedreaptă, Zara. Ştii prea bine că l-am slujit cu credinţă pe Decebal şi că atîta vreme cît nu te-am văzut, picioarele mele au străbătut de-a lungul şi de-a latul pămîntul Daciei, ducînd solia Marelui Rege la triburi prietene şi neprietene. Bucură-te că mă vezi. Trei luni am zăcut ca mort în casa unui pădurar, după rănile primite la Sarmizegetusa. Acum sînt aici. Am venit împreună cu prietenul meu Ortis, cu toate că sîntem urmăriţi şi ne paşte primejdie de moarte. Noi căutăm urmele unui blestemat de trădător, iar romanii ne caută pe noi.

La ultimele vorbe Zara îl privi cu luare-aminte, după ce şterse două lacrimi izvorîte la gîndul că prietenul ei s-a aflat în primejdie de moarte. Întrebă:

— Ce tot spui şi despre ce vînzare vorbeşti?

— Despre cea pe care nici zeii, nici noi nu o vom lăsa nepedepsită. Voi n-aţi auzit despre trădarea tarabostelui Bicilis, care l-a vîndut pe Decebal romanilor şi a destăinuit locul în care se afla ascunsă comoara regilor?

Zara se îngălbeni şi se clătină într-un început de leşin. Viezure o sprijini la vreme întrebîndu-se ce anume ar fi putut să o aducă într-o asemenea stare? Cînd îşi reveni se afla în prezenţa lui Ortis şi a Arciei. Îi privi cu mirare. Viezure înţelese şi începu să-i explice, în felul său glumeţ:

— El, sau mai bine spus, ea, este Arcia, fata despre care o fi ajuns şi pe la voi veste că a salvat-o pe Orolea din robia romanilor, iar voinicul acesta este Ortis.

Zara îi cercetă cu neîncredere, mutînd privirea de la unul la altul, pînă cînd Viezure izbucni în rîs. Ruşinată, se simţi datoare să-şi explice îndoiala:

— Să nu mi-o luaţi în nume de rău, dar romanii care trec pe la noi vorbesc despre Arcia ca despre un duh al apelor. Şi cînd colo!... Dacă îmi amintesc bine, noi două ne-am mai întîlnit la ritualul de iniţiere al fetelor din tribul Sargetilor. Tu îţi mai aminteşti, Arcia? Pe amîndouă ne-a certat atunci Marele Preot din pricina şotiilor pe care le făceam chiar şi în acele momente solemne. Vai, Arcia, cît mi-am dorit să fiu în locul tău cînd ţi-am aflat isprăvile! Şi, zi, aşa, chiar singură-singurică ai isprăvit tot ce se povesteşte? Se întrerupse vădit jenată, apoi se dezvinovăţi: Iertaţi-mă, spun prostii în loc să vă întreb dacă vi-i foame şi cu ce v-aş putea ajuta. V-aş pofti să îmbucaţi ceva, dar în casă petrec mai mulţi romani care se făloşesc că fac parte din cavaleria lui Lusius Quietus. La o altă masă ospătează cinci daci neplăcuţi la vedere. Deşi ai noştri trec rar pe aici în ultima vreme, nu mi-a făcut plăcere să-i văd. Comandant peste ei se află unul cu o înfăţişare pe care nu v-aş dori să o visaţi noaptea. Are barbă neagră, rotundă, deasă ca peria şi o cicatrice groaznică în jurul gîtului. Cei unsprezece romani îi ţin sub supraveghere. Însemnatul cu fierul a tăinuit cu tata mai bine de un ceas şi bănuiesc că au pus ceva la cale. Vorbeau despre mult aur şi argint. Cum tata, de la o vreme, nu mai visează altceva, mă tem să nu-l îndemne la un lucru necurat.

Ortis, bănuind despre cine poate fi vorba, tresări, dar reuşi să se stăpînească şi o lăsă pe Zara să spună ce avea de spus, întrebînd apoi, aşa, ca într-o doară:

— Poţi să descrii mai exact cicatricea omului cu care a tăinuit tatăl tău?

— O, desigur! Cu toată sila, nu mi-am putut desprinde o clipă ochii de pe ea. Ceva asemănător nu mai văzusem. Arată ca un lanţ cu zale mărunte adînc întipărite în carne. Am mai observat că ceva îl sperie de moarte, pentru că tresare la orice zgomot şi priveşte cu teamă în jur. Din cît am putut trage cu urechea, am reuşit să pricep că nu de romani se teme, ci de doi nepoţi de-ai lui Decebal...

— Ei, asta-i bună! o întrerupse Ortis, devenit tot mai nerăbdător. Decebal a avut un singur nepot, pe Dacis.

— Cum mă văd şi te văd! întări Viezure, atent la discuţia care promitea întîmplări neprevăzute.

— Aşa ştiam şi eu, dar omul cu cicatricea vorbea despre doi nepoţi.

— Cine ştie cu ce scop o fi născocit povestea asta? spuse Ortis, tot mai îngîndurat. Apoi către Zara: Nu cumva ai aflat sub ce nume se înfăţişează omul acesta şi cine sînt însoţitorii lui?

— Cînd unul dintre aceştia l-a numit Bedar, tata a fluierat a mirare. Ori, eu cunosc că tata se miră destul de rar. Ceilalţi, deşi ne poartă straiele, mi s-au părut străini, iazigi sau bastarni. Au priviri piezişe, de oameni înrăiţi, şi gesturile furişate ale celor cu cugetul necurat. Îl ascultă orbeşte pe acest Bedar, căruia se pare că îi poartă frica.

— Ortis, oare sclavii cu care a ascuns Decebal comoara regilor nu erau iazigi şi bastarni? întrebă Arcia încolţită de o bănuială.

— Aşa ştiam şi eu. Se mai vorbea prin cetate, în ziua cînd regele se pregătea să plece din Sarmizegetusa, că Bicilis, omul său de încredere, i-a omorît pe sclavii aceia pentru a duce taina cu ei în mormînt.

Viezure prinse înţelesul vorbelor şi se plesni cu palma peste frunte, gest pe care obişnuia să-l facă ori de cîte ori descoperea înţelesul tainic al vorbelor şi lucrurilor.

— Gebeleizis să mă ţină strajă pe tărîmurile sale, în cealaltă viaţă, dacă acest însemnat nu este omul nostru! Zara, unde se află acum acest Bedar sau cum şi-o fi zicînd?

— Tocmai se pregăteşte, ajutat de tata, pe care nu ştiu cum l-o fi convins, să dispară împreună cu oamenii săi printr-o ieşire secretă, ca să scape de urmărirea romanilor.

— Am putea folosi şi noi această ieşire?

— Nu cred. De cîţiva ani tata poartă cheile cu sine zi şi noapte. Noi nici nu avem voie să ne apropiem de această tainiţă.

Ortis tăcea îngîndurat, semn că punea ceva la cale. Se lumină la un gînd bun şi întrebă grăbit:

— Zara, romanii şi cei cinci daci sînt cumva ameţiţi de băutură?

— Nu mi s-a părut. Beau şi mănîncă cu măsură de la răsăritul soarelui. Mai cu seamă romanul cu cicatricea pe faţă, care, deşi goleşte ulcior după ulcior, se ţine treaz ca la început.

— Da, conveni mai mult pentru sine Ortis. Cînd urmăreşti ceea ce urmăresc ei, nu-ţi poţi îngădui să întreci măsura. Apoi, către Viezure: Prietene, nu cumva ai pierdut răbojul de liberă trecere pe care ni l-a dat tarabostele Brazdes, mai marele fierarilor de la Delaris?!

— Ferească zeii! De atunci îmi pipăi mereu şerparul. Dar ce-ţi mai trece prin gînd? Dacă este vorba despre ceea ce a început să mă frămînte şi pe mine, oare nu ar trebui să mai cumpănim? Unsprezece romani şi cinci lotri în stare de orice la o adică... Aştia nu ar pregeta să le vină romanilor în ajutor. Cine a vîndut mai vinde, cine a trădat mai trădează.

Zara pricepu despre ce era vorba şi îşi făcu cunoscută îngrijorarea:

— Rogu-te, Ortis, să te gîndeşti şi la noi. Dacă se întîmplă ceva, vina va cădea asupra noastră. Legiunea lui Decimus Terentius Scaurianus şi un detaşament din legiunea a patra Flavia sînt încartiruite la Ulpia Traiana, drum de cîteva ceasuri pînă aici.

— Alungă grijile, Zara. Nimic rău nu se va întîmpla din pricina noastră. Vom intra în vinărie ca nişte oameni porniţi la drumuri cu rosturile lor. Cu doi dintre oaspeţii voştri am eu o socoteală anume, dar îţi promit că ne vom vedea de ale noastre dacă ei nu se leagă de noi. Bedar, nume sub care se plimbă liber Bicilis trădătorul, punînd la cale cine ştie ce fărădelegi, trebuie să-mi vadă faţa şi să afle că pentru fapta-i mişelească orice dac îi este nepot lui Decebal.

— Vai, Ortis, dar ceea ce vrei tu este o adevărată nebunie. Ei, şaisprezece şi voi numai doi... încercă Zara să-l înduplece.

— Adică trei, o corectă Arcia, semn că prinsese binişor gustul aventurii. La o adică pentru ce nu am avea şi noi loc la o masă dacă au străinii?

S-au înfăţişat la poarta masivă de brad ca nişte călători obişnuiţi. Au lovit cu ciocanul de bronz în toaca de la poartă iar Zara s-a grăbit să le deschidă, strigîndu-şi tatăl. Se purta ca şi cum nici usturoi n-a mîncat, nici cu lapte nu s-a spălat.

— Ia priveşte, dragă tată, cine şi-a amintit că mai trăim şi noi pe lume! Să vezi şi să nu crezi, nu-i aşa?

Moş Zebal privi cu neîncredere la cel pe care îl ştia plecat la vînătoare pe tărîmul zeilor, tuşi gros, pentru a cîştiga cîteva momente de răgaz, trînti la pămînt ulciorul cu care ţinuse tovărăşie oaspeţilor, deschise braţe noduroase ca trunchiurile de arţar şi slobozi tunet:

— Pe toţi zeii! Dacă nu l-aş şti călător în lumea zeilor şi uitător de prieteni, aş jura pe cer şi pămînt că acest flăcău nu este altul decît ginerele meu Viezure, în carne şi oase! Se întoarse, vesel din cale afară, către fetele lui, care şuşoteau după stîlpul porţii: Fetele tatii, Zara, Andrada, ia spuneţi-mi, cine cobea că bătrînul Zebal va rămîne fără ginere şi urmaşi?! Hai, ziceţi-mi, ca să-i frîng oasele!

— Chiar dumneata, tată, te tînguiai aşa, glumi Zara, uitînd de îngrijorare.

Bătrînul începu să-şi certe fetele, frecîndu-şi palmele late ca nişte lopeţi:

— Priviţi la ele cum stau ţintuite de stîlpul porţii şi nu poftesc prietenii în casă! Halal fete de peţit mai are tata!

Îi cuprinse pe cîteşitrei cu braţele lungi şi îi purtă aproape pe sus către sala de ospeţe. Aici îl împinse pe Viezure mai în faţă şi-l arătă oaspeţilor mai vechi, care priveau la noii veniţi surprinşi şi miraţi:

— Iată, cinstiţi meseni, pe ginerele meu, vînător viteaz şi priceput cum nu se mai află.

Simţi între coaste ghiontul lui Viezure, prinse înţelesul privirii lui Ortis, şi se grăbi să adauge:

— Aceşti doi tineri sînt prietenii lui, băieşi de la Muntele de Fier.

Deşi se vedea de la o poştă că nu le convine, romanii ciocniră cănile de scîndura mesei, a bun sosit, după obicei. Cei cinci se mulţumiră să ridice ulcelele pîntecoase, în timp ce omul cu nume de împrumut îşi fixă privirile asupra lui Ortis, căutînd în adîncurile memoriei. Noii veniţi nu se aşezaseră încă la masa pregătită de Zara într-un colţ al sălii cînd falsul Bedar îl întrebă pe Ortis, cu glasul celui mai cinstit om de pe plaiurile dace:

— Flăcăule, mă înşală vinul ori faţa ta îmi este cunoscută?

Ortis, cu sîngele clocotind în volbura mîniei, întîrzie răspunsul. Dar interveni salvator Arcia:

— Flăcăul cu care vorbiţi nu vă aude şi nu vă poate răspunde, om bun. Fratelui meu i-au luat zeii graiul de cînd s-a înfăţişat în

lume. Iar de cunoscut nu ai de unde să-l cunoşti pentru că rar părăseşte casa tatălui meu din pagusul fierarilor de la Delaris.

— Mda, aprobă acesta fără convingere. Aş fi jurat pe zeiţa Bendis că l-am văzut de mai multe ori în suita lui Decebal.

Arcia se prefăcu a rîde cu poftă.

— Nici un bărbat din neamul nostru nu a avut încă această onoare. Poate cinstita dumitale faţă să fi făcut parte dintre apropiaţii regelui, de-i cunoşti suita.

Se vede că acest răspuns nu-i plăcu deloc lui Bedar căci tresări şi căută spre Arcia cu ochi în care mustea ura. Îl mai învălui o dată pe Ortis într-o privire sfredelitoare şi prinse să vorbească şoptit cu ciracii săi.

Între timp moş Zebal, ajutat de cele două fete, încărcase masa cu bunătăţi: pastramă de capră neagră, păstrăvi în spic de brad, brînză de burduf, măsline grase şi cîte şi mai cîte bunătăţi urmînd a fi stropite cu ţuică de cireşe amare şi vin de Rhodos. După bunătăţile pe care moş Zebal le scotea din beciuri tăinuite ai fi putut crede că pe aici încă nu se auzise de crîncenul război dintre daci şi romani.

Cu nepăsarea surdomutului, Ortis mînca cu poftă, cerînd cele trebuincioase cu gesturile omului fără grai. Îi convenea de minune şiretenia Arciei. După ce isprăvi de ospătat prinse să cerceteze, cu privirile celui neumblat prin lume, încăperea şi mesenii. Romanii îşi aşezaseră lăncile lîngă peretele ornamentat cu ceramică, trofee de vînătoare, cuţite, ghioage, arcuri şi săgeţi. Bedar cu ai săi, aşezaţi la o masă de lîngă uşă, păstrau la îndemînă săbiile încovoiate şi pumnalele de care se serveau la masă. Arcurile şi tolbele cu săgeţi şi le atîrnaseră de stîlpul care sprijinea tavanul, după obiceiul casei.

Ortis făcu semn tainic tovarăşilor săi, se ridică de la masă şi începu să cerceteze ceramica de pe pereţi, armele gazdei şi, apoi, pe ale romanilor, afişînd o curiozitate prostească. Aceştia îl priviră surprinşi, după care, convinşi că tînărul nu este numai surdomut ci şi sărac cu duhul, îl lăsară în plata zeilor. Ortis se îndreptă apoi spre stîlpul de care atîrnau arcurile celor cinci lotri, încercă cozile ca un copil curios, stînd cu spatele la stăpînii lor. În schimb pîndea cu toate simţurile încordate. Deodată îşi simţi încheietura mîinii strînsă ca într-o menghină. De fapt asta şi aştepta. Se adună ca un arc, se răsuci spre dreapta, cu stînga încolăci gîtul gros ca de bour al celui care încercase să-l ia prin surprindere, zvîcni aruncîndu-l peste cap şi îl izbi de dalele de gresie, ţinîndu-i gîtul la înălţimea brîului pentru a-i rupe şalele. Aşa zisul Bedar icni înfundat şi se

lăţi, în timp ce picioarele prinseră să-i tremure ca la mieii tăiaţi, din care se scurge viaţa. Scena s-a petrecut fulgerător. Romanul cu cicatrice făcu semn camarazilor săi să nu se amestece în încăierare, curios să vadă ce avea să se mai întîmple.

Însoţitorii celui doborît, luaţi şi ei prin surprindere, traseră pumnalele încovoiate şi se îndreptară spre Ortis cu precauţie. Dar nu făcură mai mult de doi paşi şi doi zăceau la pămînt, doborîţi de ghioagele aruncate de Viezure şi Arcia. Deodată cu ei aruncă şi Ortis ghioage prin întoarcere şi încă unul dintre atacatori se lăţi la podea. În venele bătrînului Zebal se aprinse sîngele încercatului războinic. Slobozi strigăt voinicesc de luptă, îl cuprinse pe al patrulea atacator cu braţele noduroase, îl săltă ca pe un copil dat huţa, îl izbi cu creştetul de grindă şi apoi îl aşeză frumuşel pe masă. Romanul din capătul mesei se prăpădea de plăcere. Zise, atît pentru tovarăşii săi, cît şi pentru autorii isprăvii:

— Iată o încăierare care mi-a mers la inimă!

Observă mutra spăşită a bătrînului Zebal şi încercă să-l liniştească:

— N-ai teamă, negustorule. Ce au căutat, au găsit. Am văzut totul şi pot să-l iau de martor pe zeul Marte că a fost o încăierare cinstită. Flăcăiandrul acesta, dăruit de zei cu agerime şi forţă în schimbul graiului, nu le-a făcut nici un rău. A vrut să vadă şi el cum arată un arc! Zău, bătrîne Zebal, un flăcău ca acesta ar desfăta chiar şi privirile luminatului Traian în arena de lupte. Nu văd lanistul care poate aduce în Dacia gladiator să-l dovedească.

Romanul rîse viclean. Moş Zebal îi citi gîndurile şi tresări îngrijorat:

— Vreau să cred că viteazul şi înţeleptul Tiberius Claudius Maximus glumeşte. Băiatul şi aşa a fost pedepsit de zei. Pe deasupra îl rog pe Maximus să nu uite că tînărul este dac liber, supus credincios al împăratului.

— A fost, moşule. De astăzi este sclavul meu. Dacia încă nu este pacificată, prin munţi şi păduri mai sînt mulţi nesupuşi, aşa că pot lua prins pe oricine doresc. Mi l-ar dărui chiar împăratul. Oare nu eu, Tiberius Claudius Maximus, l-am prins pe Decebal şi nu tot eu i-am dus împăratului capul acestuia la Ranistorum?

Ortis, convins că romanul căruia îi jurase pe cer şi pe pămînt răzbunare nu glumeşte, îşi puse cu un semn prietenii în gardă şi, spre stupefacţia lui Maximus şi a camarazilor săi, îi răspunse în cea mai curată latină vorbită la Roma:

— Prins ar fi trebuit să mă iei pe malul Marisului cînd ţi-am

înecat oştenii, sau la Ranistorum cînd ţi-am legat străjerii, romanule cu mîini pătate de sînge regesc.

De uimire romanii rămăseseră ca încleştaţi de scaune. De fapt, pe această surpriză paralizantă mizase Ortis. Cu un salt de pisică sălbatecă apucă un arc aflat la îndemînă, îl încordă cu forţa nemăsurată a urei şi slobozi săgeata în grumazul lui Maximus.

— Iată răspunsul meu, Tiberius Maximus. Să-şi amintească cei care te-au cunoscut de capul regelui Decebal.

Maximus se prăvăli peste masă cu surpriza şi groaza întipărite pe faţă. Săgeata mai tremura încă, împărţindu-se egal de o parte şi de cealaltă a grumazului.

Ortis mai încordă o săgeată. La fel procedară Viezure şi Arcia, pregătind retragerea. Ceilalţi oşteni, neavînd armele la îndemînă şi prea iubitori de viaţă fiind, nu schiţară un gest. Cînd Ortis şi prietenii săi părăsiră sala, aceştia arătau tot ca nişte stane de piatră.

La capătul ieşirii secrete, care da într-un ochi de pădure deasă, Moş Zebal îl îmbrăţişă părinteşte pe Ortis şi îl întrebă:

— Flăcăule, ocrotească-te zeii, cine eşti tu cu adevărat? Şi unde ai deprins atîta ascuţime de minte, că despre curaj şi îndemînare nu te mai întreb, acestea fiind daruri hărăzite de ursitoarele bune.

Copleşit de laude, flăcăul vorbi înclinînd capul:

— Mă bucură vorbe de preţuire din gura unui luptător trecut prin mai multe războaie. Sînt Ortis, oştean din suita lui Decebal, şi aveam de plătit aici o datorie. Dacă dumneata, moş Zebal, ai fi privit cu atenţie grumazul omului cu care erai gata să te întovărăşeşti la cine ştie ce afacere necurată, ţi-ai fi dat seama că acest Bedar, cu părul retezat şi barba rotunjită, nu este alt decît Bicilis, vînzător de rege şi de comoară regească. Despre romanul cu faţa brăzdată de o cicatrice arcuită, căruia, fie Zamolxe lăudat, i-am săgetat grumazul şi nu pieptul, ai auzit chiar din gura lui cine e şi ce a săvîrşit. Cît priveşte a doua întrebare, ce aş putea spune? Am crescut lîngă unchiul meu, tarabostele Troes, şi de la dînsul am deprins bruma de minte, curaj şi pricepere, pe care ai avut bunătatea să le lauzi.

Bătrînul îşi pierdu graiul de uimire. Mustăţile i se zburliră a coamă de zimbru, în timp ce ochii aruncau flăcări. Cînd îşi redobîndi glasul, prinse să-i certe cu asprime părintească, tînguindu-se şi lovindu-se cu pumnii în piept:

— Pesemne că mi-au luat zeii mintea şi ochii pentru nesăbuita mea lăcomie! Vai de bătrîneţele mele, în ce treburi murdare era

să fiu tîrît! Feciorii mei, de ce nu i-aţi omorît pe toţi?! Oameni ca ăştia nu merită să facă umbră pămîntului şi să rostească numele semenilor lor...

Îţi era mai mare mila să-l priveşti. Se răsculaseră în fiinţa lui toate umilinţele îndurate în ultima vreme şi îl rodeau crunt remuşcările unor rătăciri tîrzii. Ortis încercă să-l liniştească:

— Dar nu ai ce să regreţi, moş Zebal. Cu Bicilis şi tîlharii săi mai avem noi şi altă socoteală. Numai dacă Bicilis trăieşte vom afla unde a tăinuit o parte din comoara regilor. De aceea i-am lăsat viaţa. El şi cei patru sclavi care îl însoţesc au fost de faţă în noaptea de dinaintea căderii Sarmizegetusei, cînd Decebal şi Vezina s-au hotărît să ascundă aurul, argintul, obiectele de cult, pergamentele, tăbliţele de lut şi aramă cuprinzînd legile lui Zamolxe şi Deceneu şi istoriile regilor daci. Din aceleaşi motive îl supraveghează şi romanii care, dacă l-au lăsat liber, îşi au socotelile lor.

— Noroc că aflu la timp, Ortis flăcăule. Fără să-mi dau seama mă pîndea şi pe mine ispita vînzării. De acuma, însă, vă puteţi bizui pe mine.

Rîse printre lacrimi şi-l strînse pe Viezure la piept.

— La ce-aş mai rîvni, ca un bătrîn zălud, alt fecior cînd îl am pe Viezure?! Ori te pomeneşti că nu-i mai place fata?!

Zara îşi îmbrăţişă cu dragoste tatăl şi îl întrebă podidită de lacrimi:

— Tată, nu-i aşa că ai renunţat pentru totdeauna la vraciul acela din ţara egipţienilor?

— Aşa-i, Zara. Gînduri proaste de om bătrîn... Ce, parcă Viezure nu poate să-mi fie fecior de sînge? Dochia Mater să vă ocrotească, copiii mei, şi de acum într-o toamnă, după ce se va mai aşeza ţara, să petrecem la nuntă. Ne-am plîns şi ne vom mai plînge morţii, dar va să vină şi vremea nunţilor, ca să tot privim feciori şi fete ca voi pe pămîntul acesta ce întru vecie ni l-au hărăzit zeii cu bine şi cu rău.

Arcia, mişcată de scenă, îşi înghiţea pe furiş lacrimile, uitînd că poartă straie bărbăteşti. Viezure îşi privea viezureşte mireasa care, împlinită şi pîrguită, nu mai semăna deloc, dar ştii? deloc cu zgîtia pe care mai ieri o dăduse huţa.

Acum, cînd lucrurile au intrat pe un făgaş mai bun şi au mai cîştigat pentru cauza lor încă un om de nădejde, se cuvenea să mai stea la sfat. Moş Zebal, pe care cu greu l-au putut convinge să îndepărteze ideea de a-i arunca pe cei cinci trădători în prăpastie, le-a destăinuit că Bicilis îi vorbise despre comoara tăinuită în munţi, pentru care dorea să caute o ascunzătoare mai sigură, atunci

cînd va reuşi să scape de sub supravegherea romanilor. Pentru o vreme, pînă cînd lucrurile se vor mai linişti, Bicilis intenţionează să se ascundă în Munţii cei Mari. Moş Zebal bănuieşte că acea parte sustrasă din comoară, care făcuse din Bicilis vînzător de rege şi de ţară, nu poate fi tăinuită altundeva decît într-o peşteră din Muntele Cogaionul, dacă nu cumva tot în Valea Sargetiei.

Aici Viezure îl întrerupse:

— S-ar putea, dar nu m-aş mira să fie ascunsă în Munţii cei Mari, undeva pe valea Rîului Mare. Să presupunem că Decebal a ascuns cele două comori în ultima noapte a Sarmizegetusei, folosindu-se de tunelul secret care comunică cu Valea Sargetiei prin alte peşteri, cunoscute numai de el şi de Marele Preot. Nu avem de unde să ştim dacă Decebal a însoţit oamenii aleşi pentru această lucrare atît de importantă, dar ştim ceea ce i-a spus lui Vezina, şi anume că Bicilis nu s-a mai înapoiat la Sarmizegetusa...

— Cum de nu m-am gîndit pînă acuma? îl întrerupse Ortis, luminat de un gînd. Înainte de a căuta scăpare şi ajutor la dacii nordici, Decebal a întrebat de cîteva ori dacă nu s-a înapoiat Bicilis şi părea tare îngrijorat. Către ojină a aflat de la un prins roman că Bicilis se găseşte în tabăra romană. Eram destul de aproape şi am auzit ce i-a spus lui Vezina: „Mă tem să nu-i dezlege limba. Ar fi o mare nenorocire". Vezina i-a răspuns: „Mie omul acesta nu mi-a plăcut niciodată. Mi-au ajuns multe la urechi, dar nu am vrut să te supăr cu zvonurile cetăţii. În ultima vreme se pare că îl scurmau gînduri de mărire". Dar continuă-ţi gîndurile, Viezure.

— Dacă Bicilis nu s-a mai înapoiat în cetate înseamnă că a avut motive. Doar drumul era liber. Haideţi să ne închipuim cum s-au petrecut lucrurile. Deci, Bicilis a tăinuit din comoară cît a putut căra cu patru sclavi ce şi-i făcuse părtaşi, i-a omorît pe ceilalţi, cum fusese porunca, iar la întoarcere... nu, nu la întoarcere, ci la încercarea de a fugi undeva, pentru o vreme, a fost prins de romani. Deşi mai repede pot crede că s-a predat singur romanilor, avînd anumite planuri. Oricum, l-a trădat pe Decebal şi a destăinuit locul unde fusese ascunsă comoara regilor, pentru a-şi salva pielea.

— Romanul prins de Arcia pe insula Uroaia spunea că Bicilis nu a rezistat torturilor, preciză Ortis. Dar, deocamdată nu atît ce l-a determinat să o facă ne interesează, cît locul în care a dosit el partea sustrasă. În muntele Cogaion se dădeau lupte şi peste tot mişunau romanii. Deci, aici Bicilis nu se putea înapoia decît folosindu-se tot de tunelul secret. Dar, în cazul acesta era nevoit să renunţe la ceilalţi patru sclavi pe care şi-i făcuse părtaşi şi de

care mai avea nevoie pentru planurile lui. Să presupunem că nu s-a dus de bună voie în tabăra romanilor, ci a căzut prins. Unde ar fi putut să cadă în mîinile romanilor? Numai în Valea Sargetiei sau mai departe de aici. Ar mai fi o întrebare care poate limpezi sau încurca lucrurile. Cunoscînd lăcomia şi şiretenia romanilor, ca vechi sol al lui Decebal către aceştia, şi ştiind că Traian va scormoni Cogaionul în căutare de aur, ar mai fi ascuns Bicilis partea sustrasă pe Valea Sargetiei? Eu unul zic că nu. Dacă aşa stau lucrurile, ţinînd seama şi de faptul că era grăbit, unde ar fi putut găsi mai repede o ascunzătoare sigură?

— Păi... e foarte simplu, interveni moş Zebal, în Muntele Mare ori în Munţii de Fier.

— Da, lucrurile se puteau petrece şi aşa, dar şi altfel, spuse Ortis. De ce trebuie să mergem atît de departe? O mulţime de cai încărcaţi cu samare grele, nici măcar noaptea nu pot trece neobservaţi în timp de război. Şi apoi pentru ce atîta risc de vreme ce Bicilis ar fi putut, la fel de sigur, să o ascundă în imediata apropiere a celeilalte, adică în Valea Sargetiei, dar unde?

— Ca să ne putem apropia cît de cît de adevăr, vorbi cu judecată ascuţită Arcia, trebuie să cunoaştem ieşirea secretă din Sarmizegetusa, ori pentru aceasta sînt două posibilităţi: să aflăm de la cineva, ceea ce este imposibil, pentru că taina s-a îngropat odată cu Decebal şi Vezina, toţi cei care au folosit acest drum subpămîntean fiind legaţi la ochi, ori să-l obligăm pe Bicilis, folosind procedeele romanilor, să ne spună unde se află acest loc, dacă nu cumva şi el a avut ochii legaţi. Totuşi ar mai fi o posibilitate şi anume să-şi amintească Ortis totul, dar absolut totul, despre drumul străbătut în suita regelui cînd au ieşit dintre zidurile Sarmizegetusei prin acelaşi tunel secret.

— Este cu neputinţă, Arcia. Parcă de aşa ceva ne ardea nouă atunci!? Decebal mai trăgea nădejde că cetatea va rezista pînă să se întoarcă el cu ajutoare de la dacii din nord, cu care Diegis, fratele regelui, căzuse la învoială. De aceea a luat cu dînsul numai cîţiva oameni de încredere. Pînă la podul suspendat peste prăpastia care desparte cetatea de Altarul Marelui Preot cunosc drumul. Aici, înţeleptul Vezina şi-a cerut iertare şi ne-a legat la ochi cu fîşii de pînză neagră, pregătite din vreme. Am mers cam un ceas prin răcoarea tunelului, orientîndu-ne după funia prinsă de partea dreaptă a peretelui, şi cam tot atîta sub cerul liber. Legăturile ne-au fost desfăcute într-o poieniţă sub Muntele Tîmpu, unde ne aştepta moş Troes cu caii. Era noapte şi nu pot spune fără teama de a greşi dacă muntele acela era Tîmpu sau Gerosu, dar asta o

vom afla de la moş Troes, dacă nu cumva s-a legat prin jurămînt să păstreze taina. Vedeţi, este ca şi cînd ai căuta acul în carul cu fîn. Bicilis s-a putut folosi de atîtea peşteri şi locuri ascunse încît noi vom căuta mult şi bine. De la nemernicul acesta trebuie să aflăm şi, martori îmi sînt zeii cerului şi ai pămîntului, voi afla chiar dacă ar trebui să pun în schimb preţul vieţii mele.

— Din cîte ştiu eu, Bicilis, care s-a dovedit cel mai josnic dintre daci, se pregătea să devină Mare Preot după moartea lui Vezina, ori, în această situaţie făcea parte dintre cei cîţiva iniţiaţi care cunoşteau peşterile de cult din muntele sacru, spuse Viezure.

— Zadarnic ne frămîntăm mintea, feciorilor. Rămîne o singură cale. Bicilis poartă taina şi nu va fi smulsă prea uşor. Ascultaţi-l pe bătrînul Zebal. Dacă s-a dovedit slab o dată, se va dovedi şi a doua oară. Aşa că nu trebuie să fie scăpat atunci cînd vi se va mai ivi prilejul. Cît mă ajută puterile nu voi prididi să vă stau într-ajutor. Dacă poposiţi pentru mai multă vreme în Muntele Mare, veţi găsi soliile mele cioplite pe răboj, cu semnele oierilor, la Grota Urşilor din Valea Pietrelor Rele. Credinciosul meu Mucapor va urca o dată pe săptămînă, aducînd şi merindea de trebuinţă. Acum a venit timpul să plecaţi. Romanii pot oricînd să împresoare locurile.

Neîncrederea strecurată în inima lui Ortis de prea multe vînzări şi de firea schimbătoare a oamenilor la vreme de restrişte s-a spulberat în faţa încercatului bătrîn, înapoiat printr-o întîmplare de pe drumul fără întoarcere al rătăcirii cugetului. Oare mai aveau motive să-i ascundă încotro se îndreptau drumurile lor presărate cu primejdie şi nădejde? Ortis îşi deschise abia acum inima:

— Moş Zebal, dumneata cunoşti cîte încercări ne aşteaptă şi cît de grea este viaţa în munţi la vreme de iarnă. Iată de ce m-am gîndit să ţi-o las în grijă pe Arcia pînă cînd s-or slobozi drumurile şi va reuşi să răzbească spre stîna lui moş Troes de pe creştetul Gerosului.

Arciei nu-i venea să creadă ceea ce auzise. Ridică a mînie sprînceana dreaptă şi-şi puse mîna stîngă în şold, semne prevestitoare de rău, cu care Ortis începuse să se deprindă. Dar în loc de furtună urmă o ploaie de vară cu vorbe abia rostite printre suspine:

— Acuma ... după ce am fost alături la necazuri ... mă crezi o povară ... prea slabă pentru primejdiile muntelui.... Lasă ... o să mai auzi tu de mine ...

Ortis nu se aşteptase la o asemenea împotrivire. Mai ales lacrimile fetei îi cădeau greu. Puse toată căldura în glas, încercînd să o convingă:

— Arcia, mă judeci greşit. Încearcă să înţelegi. M-am gîndit

mult și bine la toate. Peste cîteva zile muntele va fi acoperit de zăpezi și bîntuit de geruri care alungă către șes chiar și fiarele pădurii. În Munții cei Mari caii nu pot fi folosiți la vreme de iarnă. Dacă rămîi aici, nu cumva să crezi că vei sta degeaba. Cînd romanii se vor liniști, după cele petrecute în vinărie, va trebui să porți solia noastră către Dacis, tocmai pe muntele Cogaion, unde romanii cutreieră văile în căutarea pîlcurilor de luptători daci scăpați din împresurarea de la Blidaru și Sarmizegetusa. Numai tu poți răzbi pînă la Gerosu și, de acolo, după cum te va povățui moș Troes, la Peștera Zeilor. L-aș fi rugat pe moș Zebal pentru acest drum cu primejdie, dar este prea cunoscut și pentru dînsul am altă rugăminte, dacă nu cumva i-am și cerut prea mult.

Moșul își umflă pieptul zimbresc, zburli mustața și vorbi cu supărare:

— Ți-am greșit cu ceva, nepot al înțeleptului Troes, de te codești atîta? Ori mă crezi bătrîn nevolnic încît să nu mai pot sluji neamul?! Am purtat în tinerețe soliile lui Duras la triburile Bastarnilor cei aspri, am făcut cărări printre legiunile lui Domitianus, am înfruntat zimbrul și ursul și acum să nu mai fiu vrednic de nimic?!

— Departe de mine astfel de gînduri, moș Zebal. Dacă m-ai fi lăsat să rostesc rugămintea, nu mai aveai motive de supărare. Dar iată despre ce este vorba: De două zile trăiesc cu teama că Orolea, nepoata lui Decebal, se află în primejdie la stîna lui Dibar din Cleanțul Urșilor. Stîna unde am lăsat-o, ea aflîndu-se bolnavă și slăbită de puteri, este prea aproape de Ranistorum. Oricînd o pot călca romanii porniți în căutare de pagusuri și turme. Am socotit că dumneata, cu șiretlicuri negustorești, folosindu-te de o căruță cu cobură și de drumul băieșilor pe care se transportă piatra din care se face fierul, ai reuși, cu puțin noroc, să răzbești pînă acolo și să o aduci aici. Și, pentru ca totul să fie bine, îmi îngădui sfatul să ceri de la Terentius Scaurianus, guvernatorul Daciei, un papirus de liberă trecere pentru dumneata și Zara, care îi seamănă mult Orolei. La dus vei călători noaptea, singur, la întors, ziua, însoțit de Zara, adică de Orolea. De aici va pleca mai departe cu Arcia pe Muntele Gerosu, unde sub oblăduirea unchiului Troes, care are pe lîngă sine cîteva sute de luptători, va fi în pază bună.

Judecata lui Ortis a fost prețuită de ceilalți. Chiar și Arcia se convinse că prietenul ei a hotărît cu dreptate și se liniști. Văzînd-o înseninată, Ortis îi mîngîie părul cu duioșie de frate:

— Arcia, promite-mi că vei avea grijă de tine. Prea ești năbădăioasă și prea repede uiți că nici cel mai tare ulcior nu merge de

mai multe ori la fîntînă. Mai cu seamă nu te arăta în calea romanilor. Pentru tot ce le-ai făcut, multă vreme de azi înainte vei fi căutată și prigonită. Spune prietenului Dacis că îl aștept la lună nouă lîngă Tăul Agățat. Uncheșului Troes, fie-i zeii prielnici, du-i rugămintea să ne trimită prin Dacis săgeți și curse pentru vînat. Mai amintește-i că-mi fac trebuință cîinii Ziper și Vira, credincioșii mei de la stîna de pe Jigoru.

Cînd s-au despărțit, însera. Vînt rece adia dinspre munte, nori negri și grei acoperiseră cerul. Ortis și Viezure s-au îndepărtat cu inimile grele, încredințîndu-și zeilor și armelor rostul și norocul.

V. Întîmplări la Ulpia Traiana

Întinsul platou locuit de numerosul trib al Sargetilor, cel care a fost unul din stîlpii puterii lui Burebista, se întinde ca o lespede de vatră între Muntele Uriașilor, către miazăzi, Munții Parangos și Gugu, spre răsărit, Muntele Cogaion, către septentrion și Munții de Fier, spre soare-apune. În vreme de război Sargetii erau luptători vestiți cu ghioaga, arcul și daca, călăreau cai iuți și puternici din rasa Orlea, crescuți în mari herghelii pe plaiurile cu iarbă măruntă și deasă, laolaltă cu nenumărate turme de oi și vite. La vreme de pace cultivau ogoare mănoase pe văile Marisului, Sargetiei, Rîului Mare și Rîului Galben, prelucrau fierul, aurul și argintul, cu care erau dăruite din belșug măruntaiele munților, făceau negoț spornic cu cetățile din Panonia, Moesia, Iliria sau Pontus Euxinus, ajungînd cu carele acoperite cu coviltire la Marea Hadriaticum și chiar mai departe. Aflați mereu în legături de afaceri cu străinii, cel puțin un membru din fiecare familie sargetă cunoștea limba grecilor și a romanilor, fără să mai punem la socoteală că se înțelegeau ușor cu triburile de la nordul și răsăritul Daciei. Acești oameni pricepuți și viteji, care aveau de apărat agoniseală din moși-strămoși în pagusurile mari durate din piatră și lemn, au opus legiunilor lui Traian rezistența cea mai dîrză, atît în primul cît și în cel de al doilea război. Așa se explică de ce Traian a ales locul pentru noua capitală la intrarea în platoul Sargetilor, lîngă porțile ferecate, unde cu patru ani în urmă a fost secerată floarea

legiunilor sale, şi de ce firea lui atît de cumpătată şi iertătoare nu a cunoscut îngăduinţă faţă de altarele şi pagusurile sargetilor, arse şi dărîmate din temelii, spre supunere şi înfricoşare.

Acuma, pe acest platou, Ţară a Sargetilor şi Hategilor, cum îl numeau localnicii, unde cu doi ani în urmă se înşirau pagusurile pe văile apelor ca mărgelele în salbe, privirea întîlnea tristeţea ogoarelor lăsate în paragină ori a pagusurilor dărîmate de berbecii cu pinten, aceeaşi berbeci cu care au lovit trupele auxiliare în zidurile şi altarele de la Costeşti, Feţele Albe şi Sarmizegetusa, săptămîni de-a rîndul, ca să nu mai rămînă de amintire urmaşilor piatră de piatră. Şi totuşi, privind cu atenţie, se puteau observa, către prelungirea ca un ic în partea de apus a platoului, semnele vieţii şi forfota muncii. Din munte coborau, pe jgheaburi de lemn, buşteni seculari; convoaie de vite puternice tîrau anevoie sănii de lemn încărcate cu blocuri uriaşe de marmoră şi piatră şlefuită; care cu loitrele prelungite aduceau nutreţ pentru iernat. În lumina molcomă a soarelui tomnatec luceau a măreţie, a linişte şi pace zidurile şi schelele Coloniei Ulpia Traiana, împrăştiind în aer miros reavăn de răşină şi var. De cînd fusese trasă brazda pentru incinta oraşului, după obiceiul Romei, se construia zi şi noapte. Toate acestea le afla Ortis abia acuma, de la Viezure, care, în drumurile lui de la un munte la altul, se furişase într-o zi cu un grup de pietrari între zidurile oraşului. Vorbind despre cele văzute, în glasul lui se simţea admiraţia, dar şi îngrijorarea:

— A chemat Traian meşterii împărăţiei sale în frunte cu Balbus şi Apolodor, cărora li s-au adăugat, vrînd-nevrînd, şi meşterii noştri. Unii cioplesc lemnul, alţii şlefuiesc piatra, meşterii mari închipuie statuile zeilor lor, cei mai mulţi lucrează la arena de lupte şi la piaţa străjuită de coloane albe. Zicea un bătrîn pietrar că Traian ar fi poruncit mai marelui peste meşteri să dea gata arena de lupte pînă la sărbătoarea Colisalilor, la care noi îi zicem Întoarcerea cîmpului la faţă, săturîndu-se el, împăratul, să se tot plimbe prin davele Daciei şi poftind, vezi bine, ca un stăpînitor ce se află, niscaiva distracţii.

— Văd, prietene Viezure, că nu ţi-ai pierdut vremea de pomană şi că ai început să prinzi gust pentru plăceri alese. Nu m-aş mira să aflu că ţi-ai şi asigurat un loc pe lista cetăţenilor noului oraş, îl luă Ortis peste picior.

— Degeaba rîzi, frate-meu! Omului îi este folositor să vadă şi să audă de toate. Aş vrea să ştiu cum te vei descurca fără o călăuză ca mine prin uliţele şi pieţele acestui oraş, ce-i drept, puţine deocamdată, dar ale naibii de frumoase.

— Bag seama că ești un mare vrăjitor dacă iarăși mi-ai citit gîndurile. Cum ai ghicit că-mi dă inima ghes să fac o raită la Ulpia Traiana?

— Află că și mie îmi sfîrîie călcîiele cînd mă gîndesc la o așa ispravă, numai că, a pătrunde în Ulpia Traiana acum, cînd sîntem cunoscuți și căutați, e treabă cu primejdie.

— Păi, vezi! Tocmai de aceea ne va fi mai ușor. Cui i-ar trece prin scăfîrlie că ne aflăm în preajma împăratului, în timp ce ei ne caută prin munți? Mai greu va fi să răzbim între zidurile cetății.

— Asta las-o pe seama mea. Nu degeaba mi-a dat tata numele Viezure, ferească-l zeii în cealaltă viață de răzbunarea fiarelor pe care le-a miluit cu săgeata!

— Pot aduce mărturie că pe tatăl tău l-au sfătuit zeii atunci cînd ți-a dat nume. Pentru chip ți se potrivește ca peticul la sac; rămîne de văzut dacă șiretenia ți-l adeverește.

Viezure se zburli a supărare, ca un viezure ce era:

— Măsoară vorbele, Ortis, și nu uita că sînt aspru la mînie și încă nu ne-am făcut frați de sînge ca să pot ierta totul!

— Da, văd că te aprinzi cam repede și că mi-ai luat gluma în nume de rău. În privința frăției mai avem vreme. Încă nu am trecut împreună prin trei încercări ca să ne putem lega pînă la moarte, după legile strămoșești. Dar, ca să mă convingi că am glumit cum nu se cuvenea, spune-mi, cum crezi tu că ne vom putea strecura dincolo de ziduri? Ori socoți cumva că generalii împăratului și-au trimis străjile la băile lui Hercule și s-au culcat frumușel pe-o ureche dinspre partea dacilor?

— Să cred eu așa ceva! Atîta prostie nu ar încăpea nici în căpșorul unui viezure adevărat. Înainte de toate, nu ne este îngăduit să renunțăm la cai. De murgul meu nu m-aș despărți nici pentru comoara lui Buruda. E cal din pustiurile Asiei, frate-meu, dresat pentru arenele romanilor. Pentru el se cuvine să-i port o amintire plăcută acelui arcaș care, vrînd-nevrînd, mi l-a făcut cadou. Cît despre murgul tău, ce să mai zic? Pînă și Traian ar vrea să se fălosească pe spinarea lui atunci cînd va să intre cu mare alai în Roma, vină ziua aceea cît mai tîrziu. Iată dară cum gîndesc eu: Pînă ce soarele se va călători către cealaltă față a lumii, noi ne vom adăposti între hățișurile din lunca Galbenei și numai după aceea vom porni la drum. Ocolim Ulpia Traiana, lăsăm caii și armele ce nu ne fac trebuință în Muntele Cracului, care își îndulcește colinele tocmai lîngă zidurile cetății, și așteptăm să se facă ziuă. Între timp mai tragem și noi un pui de somn, pentru că nu mai

ţin minte de cînd dormim pe spinarea cailor. Văd pe faţa ta că ceva te nemulţumeşte.

— Nici nu e de mirare. Am înţeles din cele spuse de tine că vom intra în Ulpina Traiana odată cu ziua. Adică, vom bate la poarta cetăţii şi vom striga: Deschideţi larg pentru luminatele feţe Viezure şi Ortis, veniţi dis-de-dimineaţă să joace zaruri cu strălucitul Traian! Străjile se vor înclina pînă la pămînt, iar Traian ne va face cinstea să ne îmbăieze în termele sale şi va da ordin să ne ospăteze sclavele sale. La cam aşa ceva te-ai gîndit, nu?

— Ar fi şi aceasta o cale, numai că nu ştiu dacă merită împăratul atîta cinstire. Şi apoi mă tem că dacă mă lau în scăldătoarea lui va avea pretenţia să mai adauge un nume la cele multe cu care l-au împodobit romanii: Ulpius Traianus Nerva Inviezuratus.

Ortis izbucni într-o cascadă de rîs. Viezure continuă să-şi desfăşoare planurile, ca şi cînd Traian ar fi acceptat numele, imitîndu-l pe Ortis:

— O intrare ca aceasta ar fi lipsită de plăcerea surprizelor. De aceea ochii tăi de fecioară neprihănită vor fi acoperiţi de o năframă neagră, frumoasele straie cu care ne-au dăruit făurarii de la Delaris vor fi făcute ferfeniţă, spinarea mea se va îngheboşa ca a unui sărman însemnat de zei, şi aşa, ca doi copilandri nenorociţi, ne vom apropia de porţi, cerşind mila străjerilor: „Înduraţi-vă de doi nenorociţi, ca zeii să vă ospăteze pe cealaltă lume numai cu ambrozie şi nectar!" Ei, ce ai de spus?

— Spun că ţi-ai pierdut minţile. Mă vezi pe mine cerşind pomană duşmanilor noştri?!

— Uite, asta-i meteahna ta, nu ai răbdare. După ce intrăm în cetate, avînd şi niscaiva denari la şerpar, tragem la o vinărie mai de soi, privim ici-colo, ciulim urechile, mîncăm şi bem, ne mai plimbăm în folosul Daciei, pînă cînd înserează.

— De acum încep să pricep. Aflǎ că şi mintea ţi se potriveşte pe nume ca ciocanul pe ilău. Mai departe?

— Mai departe ştii prea bine şi tu. Neguştorii şi drumeţii îşi dezleagă limbile în faţa ulcioarelor cu vin. Aflăm ce mai pune împăratul la cale şi, mai ştii? poate dăm de urma lui Bicilis şi mai prindem vreun fir care conduce la comoară. Lîngă zidurile cetăţii şi-au săpat bordeie pietrarii noştri de la Roşiţa şi Uroi. Printre ei am cîţiva prieteni. După ce se înnoptează lăsăm împăratului un răboj de pomină, căutăm scăpare la oamenii noştri şi . . . pe aici ţi-e drumul!

— Mai bine nici că se putea! Pînă acum totul a mers ca pe roate. Mă mir însă că tu, omul care pînă la şaisprezece ani a strîns

ca un gospodar tot ce se poate strînge de pe ogorul înțelepciunii, uiți că socoteala de acasă nu prea se potrivește cu cea din tîrg. Însă, cum nici mie nu mi-a trecut prin cap ceva mai bun, se cade să încercăm.

A drumețit mai bine de două ceasuri soarele pe cer de cînd Ortis și Viezure plănuiau, mai în glumă și mai cu teamă, mînîndu-și caii prin hățișurile unei văioage, pe care se prelingea un fir de apă gîlgîind într-o cascadă. Aici se întîlneau două drumuri și două ape: ale Sargetiei și ale Rîului Mare. În apropierea zăvoiului murgul lui Ortis începu să sforăie a fiară sau a om străin, lovind prundișul cu copitele. Viezure descălecă și se tîrî pînă la marginea drumului. După ce cuprinse cu privirea în sus și în jos, imită țipătul uliului păsărar. Curînd îl simți alături pe Ortis. Dinspre valea Sargetiei se tîra agale, prin norii de pulbere, un convoi de boi muntenești, înjugați cîte patru, cîte șase, cîte opt sau cîte zece, trăgînd agale blocuri de marmoră așezate pe trunchiuri de goruni prinse pe osiile unor roți făcute dintr-o singură bucată de lemn.

— Vestiții pietrari de la marmorăria Uroiului, constată Ortis, aceiași oameni care numai cu doi ani în urmă urcau zi și noapte drumurile înguste la cetățile Cogaionului.

În așteptare, stînd nemișcați între tufișurile Galbenei, îi cuprinse o toropeală plăcută, prielnică aducerii aminte! Gîndurile lui Ortis călătoreau departe. Ar fi cîntat și acum biruitor, ca atunci cînd se întorceau de pe plaiurile Moesiei conduși de Decebal. Regele, înconjurat de apropiații săi, călărea armăsarul negru ca mura în fruntea oastei. La malul Donarisului, măritul Decebal îi face semn, tocmai lui, flăcăiandrul de cincisprezece ani. Regele privește cu ochi mari, albaștri ca cerurile Daciei, înalță fericit și biruitor, ca de atîtea alte dăți, fruntea arsă de soare și vînt și-i poruncește vesel: „Ortis, flăcăule, sloboade cîntec de mulțumire către zei". Oștirea, cîtă frunză și iarbă, prinde viersul și cîntecul se înalță înaripat:

Hai, răsai, soare
În toate laturile,
În toate vadurile!
Soare răsăreare,
Casa-mi alegeare,
Masa-mi dăruiare.
Bunu-i gospodar,
Întîiul plugar

Pe cîmp că-mi ieşire,
Cîmpu-mi plugărire,
Delniţa brăzdare,
Grîu că-mi sămănare,
Holda răsăreare,
Zeii se mirare
Şi se bucurare,
Şi ne îndemnare
Grîul să-l dospim,
Pita s-o-mpărţim,
Să ne veselim.
Soare răsăreare,
Soare se-nălţare,
Soare asfinţeare,
Dacii petreceare,
Zeii se-mpăcare
Lerui, Ler...

Ghiontul lui Viezure îl readuse pe Ortis din lumea viselor:

— Ce te-a apucat, frate-meu? Ai uitat că numai la sărbătoarea Dochiei Mater şi la întoarcerea biruitoare din război ne este îngăduită Cîntarea Soarelui? Dar, ia, priveşte! Oare călăreţii din urma convoiului nu sînt chiar amicii noştri de la vinăria lui Zebal?

Ortis privi cu interes şi întări părerea prietenului său:

— Nu încape îndoială că ei sînt. Şi e de mirare că nu lipseşte nici unul. Călăreţii din faţă poartă tărgi între cai, semn că oamenii lui Bicilis s-au ologit pentru multă vreme, iar Maximus face ultimul drum la Ulpia Traiana, pentru cuvenita onoare datorată unor oşteni ca el.

Convoiul se pierdu curînd într-un nor de pulbere. Viezure se ridică sprinten:

— Să ne grăbim către popasul de noapte. Ar fi bine să ajungem pe zi în munte.

Nu avură noroc. La primul cot al drumului mai apăru un convoi, apoi altele şi altele se perindară ridicînd nori de pulbere, pînă cînd soarele dispăru după crestele munţilor, într-o cunună de nori roşietici. Viezure cercetă bolta către apusul cuprins parcă de flăcări şi-şi mărturisi îngrijorarea:

— Nori leşietici se ridică la mare înălţime şi se călătoresc spre răsărit. Mîine dimineaţă, cel mai tîrziu, intrăm în iarnă cu furtună de zăpadă.

— Scurtă şi vitregă a fost vara asta, n-ar mai fi rost! oftă cu obidă Ortis. Dacă Bicilis nu se va hotărî să înfrunte muntele în plină iarnă, atunci mă tem că vom aştepta mult şi bine să ne cadă iarăşi în mînă.

— Oricum, o bucată de vreme va fi nevoit să aştepte cuminte la Ulpia Traiana, îl linişti Viezure.

— Mai ştii? Omul acesta pare să fi făcut înţelegere cu toate duhurile rele. E puternic ca un bour şi viclean ca o vulpe.

— Vom trăi şi vom vedea, Ortis. Acum a venit timpul să pornim la drum. Pînă cînd eu încropesc o grapă de spini, cu care vom şterge urmele, tu pregăteşte caii. Romanii nu sînt atît de proşti încît să se lase păcăliţi şi să ne caute în direcţia arătată de moş Zebal, şi nici Lusius Quietus atît de nepăsător încît să treacă cu vederea moartea celui mai bun oştean al său. Eu cunosc bine obiceiurile romanilor. În asemenea situaţii camarazii şi prietenii celui mort jură răzbunare, luînd mărturia zeilor, se asociază, aleg un conducător şi, cu învoirea comandanţilor, pornesc în căutarea făptaşului. Dacă reuşesc să-l prindă, îl omoară în chinuri lîngă trupul neînsufleţit al prietenului lor.

Ortis rămase pe gînduri. Viezure căută să-i spulbere îngrijorarea, glumind cum îi era obiceiul:

— Mă scurmă părerea de rău cînd mă gîndesc că Tiberius Claudius Maximus nu va avea această onoare. Auzi, colo! Un bătrîn înrăit în ale războaielor, şi, pe deasupra, pocit de cicatrice, să aibă pe cealaltă lume plăcerea unei tovărăşii vesele cum este a noastră! Dinspre partea mea, ia, să-şi mai pună pofta-n cui! Nici cloca nu m-a născut, nici lapte de cuc n-am băut. Mai descreţeşte cea frunte, prietene, şi îndeamnă murgul! Să ne gîndim mai bine că pînă la Vîrful Cracu calea ne este lungă şi cu primejdie.

Lăsară drumul şi călăriră o bucată de vreme prin vadul apei, trecînd-o de cîteva ori ca să-şi piardă urmele, apoi se aşternură la galop întins pe malul drept, acoperit cu prundiş. Dacă romanii se hotărau să pornească abia a doua zi în urmărirea lor, puteau să-i caute mult şi bine dinspre partea urmelor, mai ales că previziunea lui Viezure, căruia nu-i scăpa necitit nici un semn al vremii, se adeveri odată cu intrarea în munte. Cînd au ajuns la Grota Magului, săpată în calcarele albătrui, nu departe de ieşirea din munte a pîrîului ce-şi trimitea apele între zidurile Coloniei Ulpia Traiana, zăpada se aşternuse de două şchioape iar crivăţul tînăr prinse a-şi zice îndrăcit cîntecul lupesc. Deşi pe o asemenea vreme însăşi fiarele pădurii căutau adăpost, ei împliniră mai întîi cele cuvenite la intrarea în incinta sacră. După spusele bătrînilor în-

ţelepţi, grotele cu închipuiri omeneşti cioplite în piatră fuseseră locuite cîndva de acei uriaşi despre care cu teamă şi mîndrie se vorbeşte în jurul vetrelor. Oasele mari, albite de apele vremilor, semnele scrijelite pe pereţi, chipuri de oameni şi animale durate în blocuri gigantice de piatră mai vorbeau, celor cu credinţă neştirbită în datinile strămoşeşti, despre vremea cînd uriaşii locuiau printre oameni, ocrotindu-i şi învăţîndu-i tot ce se ştie astăzi. Iată de ce, înainte de a le călca pragul, Ortis invocă bunăvoinţa lui Zamolxis, rosti cuvinte de cinstire către Mater Dochia şi scăpără amnarul în amintirea uriaşului Vulcan. Viezure, crescut în legile şi tainele muntelui, întoarse faţa către vîrful Gugu, pe care străjuiau din bezna vremilor altarele uriaşilor Gugulani, şi îşi uni glasul cu cel al crivăţului într-un cîntec bătrînesc, ale cărui vorbe abia înţelese aminteau despre înţeleptul Vulcan şi fiul său Ardalus, despre Dochia, Muma cea Mare, şi despre fiul ei Caloian.

După ce împliniră totul după datină Ortis agăţă la gîtul cailor oboroacele cu grăunţe şi-i priponi către fundul grotei. Viezure adună în două grămezi frunzele de la gura grotei şi aşternu peste ele cetină moale, pregătind culcuş de odihnă. În felul acesta, cel puţin o parte a corpului era ferită de frig. Nădăjduind că vor ajunge în Munţii cei Mari înainte de prima zăpadă, nu se pregătiseră pentru vreme cîinoasă. În afara ţundrelor de pănură, folosite în loc de şa, nu aveau altă îmbrăcăminte potrivită pentru iernatul în munte.

— Ce bine ne-ar prinde acum nişte cojoace de noaten, zise Viezure, în timp ce se căznea să aprindă focul, ciocnind amnarul de cremenea cu iască. Dar, las' pe mine! Doar nu o dată m-a prins gerul nepregătit în munţi. O să vezi, prietene Ortis, că peste o jumătate de oră această grotă va fi mai călduroasă decît bordeiul unui cărbunar.

— Te pomeneşti că faci niscaiva farmece, îşi exprimă neîncrederea Ortis care, transpirat după efortul urcuşului, începuse să tremure.

— Nicidecum. Nu uita că la vîrsta cînd alţi copii se încurcă printre poalele mamelor, eu cutreieram munţii sau aşteptam zile şi săptămîni să se potolească vremea, adăpostit sub scobiturile stîncilor ori în colibele părăsite, pînă să pot răzbi la locurile de întîlnire cu tata. O dată, era pe la sfîrşitul lui brumar, trebuia să răzbesc pe poteca de creastă a Muntelui Judele, unde mulţi îndrăzneţi au plătit încercarea asta cu viaţa. Era către seară cînd, ca din senin, s-a răscolit muntele cu furtună de zăpadă. Ce mai! Vremea care ne încearcă acum, faţă de ceea ce mi-a fost dat să

trăiesc atunci, este potrivită pentru zburdatul mieilor. S-au arătat mai întîi nori cenușii, cu înfățișări de balauri în haite: chipuri de zmei, joimărițe și vîntoase, de șerpi, lupi și urși uriași se tîrau cu vuiet printre văi înghițind cu lăcomie stîncile. În locul tunetelor cu care norii își descarcă năduful, se auzea plînsetul și jelania de sfîrșit de lume, zgomote înăbușite ori ascuțite, vocile unor ființe de pe alte tărîmuri. Deodată cu întunericul, greu să-l tai cu cuțitul, am simțit umezeala. Abia acum m-a cuprins teama. Dintr-o dată vocea muntelui s-a schimbat. Toate graiurile acelea înfricoșate s-au unit într-un șuier prelung, ca un strigăt de groază al muntelui amenințat să se scufunde în hăuri. Aveam doisprezece ani pe atunci. Știam că dacă mai rămîn pe creasta Judelui eram sortit pieirii. Să umblu pe buza prăpastiei, cînd nu vedeam mîna în fața ochilor, însemna moarte sigură. Cum stam lipit de peretele stîncii ce se încovoaie peste prăpastia Urlătoarea, aud behăit de capră neagră. Află tu, frate-meu, că pe așa vreme și sălbăticiunile sînt bîntuite de spaimă și caută apropierea omului. Poate că nu-ți vine a crede, da' totul s-a petrecut așa cum îți spun. Vezi tu, un zeu bun mi-o scosese în cale. Se vede că și ea se rătăcise de suratele ei, sau, mai știi? A fost de-ajuns să simt lîngă mine o ființă ca să-mi recapăt judecata și curajul. Am urmat-o printre steiuri, după miros și căldura trupului, pipăind cu mîinile piatră cu piatră, într-un tîrîș fără sfîrșit pe zăpada prefăcută în spini răi, dureroși. Nu știu cît timp m-am tîrît așa, poate o zi, un ceas sau numai cîteva clipe, și nici nu mi-am dat seama mai tîrziu ce poteci am străbătut. Cînd furtuna besmetică și-a ostoit gemetele, venite parcă din măruntaiele pămîntului, mă aflam într-o peșteră largă, înconjurat de capre negre, îndeolaltă cu lupi, rîși și urși, blînzi și liniștiți ca niște închipuiri din piatră. Spre amiaza zilei următoare furtuna s-a potolit dintr-o dată, așa cum a început, soarele s-a revărsat peste munte primăvăratec și, rînd pe rînd, fiarele pădurii, mîrîind, behăind, scheunînd, au părăsit peștera, intrînd, pînă la o altă furtună, în firea și năravurile lor.

Tata a cutreierat muntele căutîndu-mă toată ziua și toată noaptea. Un mag al muntelui, care uitase să-și numere anii de bătrîn ce era, l-a îndrumat într-acolo. Eram sfîrșit de puteri, cu mîinile și picioarele zdrelite de bricele pietrelor și țepii zăpezii, dar fericit cum nu mai fusesem vreodată. Vei rîde și vei crede că de atunci mă încearcă sminteala, dacă ți-oi mai spune că de la întîmplarea aceea neomenească am prins dar și putere asupra fiarelor pădurii? Drumul într-acolo și intrarea în peștera înfrățirii, așa am numit-o eu, le-am descoperit mult mai tîrziu, după

trudnice cercetări. Ea se află deasupra pîrîului subteran care se varsă în Tăul Agăţat, fiind, după socotinţa mea, vechea albie părăsită de ape. De atunci duc acolo în fiecare toamnă cîteva samare de nutreţ şi un drob de sare gîndind, şi ţi-oi spune ce gîndesc, chiar dacă iarăşi vei rîde, că în acele clipe de cumpănă între viaţă şi moarte, o zînă a munţilor, luînd înfăţişarea sau numai glasul căpriţei, s-a îndurat de mine. Iată, prietene Ortis, de ce, la fel ca tine acum, ori de cîte ori intru în munte adresez, după datini străvechi, cuvinte de laudă şi rugă de ocrotire zeilor noştri, care aici îşi află sălaşul de la începutul lumii.

— Şi care ne-au ocrotit întotdeauna la fel ca acum, încă de pe cînd s-au despărţit munţii de şesuri şi apele de uscat, continuă Ortis gîndurile prietenului său. Dar, despre aceasta îţi voi spune cîndva o istorie frumoasă, pe care am auzit-o cu urechile mele din gura înţeleptului Vezina, om luminat la templul învăţăceilor lui Deceneu, mai promise el, răscolit de istorisirea lui Viezure.

În privinţa priceperii de a aprinde focul cu te miri ce şi pe orice vreme, Viezure se ţinu de cuvînt. După ce flăcările jucăuşe prinseră viaţă, aşeză la îndemînă o stivă de lemne, apoi începu să acopere intrarea cu bulgări de zăpadă, lăsînd numai spre boltă o bortă pentru fum. Cînd isprăvi, constată mulţumit:

— Dacă spre zori dă gerul, iar după semne nu se poate să fie altfel, acest zid, înmuiat de căldură, se preface în gheaţă. Cînd vom pleca astupăm ieşirea şi caii vor fi în siguranţă. Numai să nu uităm să le aducem înainte de plecare cîte un burduf cu apă, pentru că nu se ştie cît vom întîrzia la Ulpia Traiana.

Focul muşca pe furiş din lemnele aşezate în formă de stea, împrăştiind o căldură uniformă şi plăcută. Toropiţi de oboseală, se înveliră în pricoiţele cailor şi se lăsară în braţele somnului, surzi la urletele lupilor, care, odată cu prima zăpadă, porniseră în haite către şes.

Aşa a început prima noapte din atîtea altele pe care aveau să le petreacă în nemila munţilor, la fel cu miile de daci pribegiţi aici pentru cine ştie cîtă vreme, aşteptînd să se aşeze ţara şi să vadă cît adevăr cuprind vorbele de pace şi iertare duse în cele patru zări de olăcarii împăratului.

A doua zi, deodată cu soarele, pe poarta de nord a oraşului, care se ridica şi se lăţea fără odihnă între brazda de hotar, intrau doi copilandri ce păreau însemnaţi de nemila zeilor, îmbrăcaţi în nişte surtucuri ferfeniţă prin care se plimba vîntul — un ghebos

și un orb care, așa cum arătau, de bună seamă, ar fi stîrnit o sclipire de milă și omenie și în inima unuia îmbătrînit în patimi.

Străjile, dîrdîind de frig în pelerinele ușoare, bune de purtat la Roma și nicidecum în Dacia iernilor grele, bătătoreau zăpada cu sandalele în jurul unui foc care își schimba viclean direcția sub palele vîntului ce șuiera tăios dinspre munte. După ce-i priviră cu mila celui aflat și el la ananghie, îi îngăduiră lîngă foc și un oștean, care probabil visa cu ochii deschiși la căldura vieții de veteran, le întinse o ploscă cu vin. Ortis o pipăi, ca un nevăzător ce era și păru mulțumit.

— Zeii să vă răsplătească, oameni buni! le ură el ridicînd plosca. Nu mai știm numărul zilelor de cînd batem potecile munților, fără hrană și putere și, pe deasupra, însemnați de zei. Noroc cu fratele ista al meu care, purtîndu-și năcazul, mă mai poartă și pe mine, biet nevăzător ce mă aflu.

Același oștean milos îl întrebă cu compătimire în glas:

— Ce pacoste v-a scos în drumuri pe o asemenea vreme, feciorilor?

— Războiul, oameni buni, și nemila celor din pagusul nostru, care s-au grăbit să ajungă în munți și nu au vrut să se mai încarce cu povara unor nenorociți ca noi. Dar, fii bun și spune-mi, unde ne aflăm? Că fratele ista al meu, care nu știe decît graiul strămoșilor, zicea că am ajuns pe un alt tărîm.

Oștenii izbucniră în hohote de rîs. Cel mai vîrstnic, probabil șeful străjilor, care stătuse mai la o parte, se apropie și-i răspunse, mulțumit de lauda dibace pe care Ortis o adusese romanilor.

— Vă aflați la porțile așezării Ulpia Traiana, dacule, care se ridică în țara voastră spre fala și în veșnica amintire a celui ales de zei, Ulpius Traianus Nerva.

Viezure, dorind să știe dacă nu cumva romanii le înțeleg limba, vorbi cu Ortis, ferindu-se să folosească cuvinte care le-ar fi primejduit secretul și viața.

— Ce tot spune fratele tău, dacule nevăzător? se interesă șeful străjii.

— Mă îndemna să vă întreb dacă între zidurile unei așezări atît de strălucite vom găsi și noi o bucată de pîine și un adăpost să ne odihnim trupurile bicisnice.

Din nou cuvintele mieroase își atinseră ținta.

— Fiți liniștiți. Bunătatea romanului se va apleca și asupra voastră. Dar, ai uitat să-mi răspunzi la întrebare și mă miră cu cîtă ușurință ne vorbești limba.

Ortis grăbi cu destulă siguranță răspunsul:

— Cum vă spuneam, vitejilor, am plecat acum cîteva zile pe urmele celor din pagusul nostru, care s-a pribegit în munți. Curînd le-am pierdut urma și, văzînd că se lasă zăpada și gerul, am coborît la șes cu nădejdea că vom găsi un suflet de om care să ne arate mila, pentru că nu se cade, romanule înțelept, să-ți iei singur viața pe care ți-au dăruit-o Zeii. Iar dacă vorbesc bine limba voastră, nu te mira. Tatăl meu, care s-a prăpădit sub un bloc de piatră la Sarmizegetusa, era roman, meșter de cetăți, dăruit Daciei de către Domitianus. Văzîndu-mă pedepsit de zei cu lipsa văzului, și dăruit în schimb cu o minte ascuțită, m-a trimis la Sarmizegetusa, învățăcel la altarul Marelui Zeu.

Mulțumit de lămuririle date și impresionați de cele auzite, străjerii le-au întins din nou plosca cu vin acrișor, îndrumîndu-i către ospătăria lui Caius Savinus Elenul care, de cînd oamenii cetății, dimpreună cu auxiliarii și meșterii, munceau grăbiți de însuși împăratul la înălțarea noului oraș, avea mare trebuință de slujitori la grajduri și bucătării. Străjerii le-au strecurat și cîțiva denari în buzunar. După ce se depărtară pe ulița arătată de străjeri, Viezure izbucni în rîs, cu veselia lui molipsitoare care nu-l părăsea nici în cele mai grele clipe:

— Ortis, băiatule, tu ți-ai greșit meseria. Ascultă-mă pe mine! Actor și nu oștean trebuia să te faci. Abia mi-am stăpînit rîsul auzind cît de amarnic te tînguiai. Să mori de rîs, nu alta! De-ar ști ei ce mai pui de lele au slobozit în cetate! Pe deasupra, ne-au mai și plătit intrarea.

Ortis îl strînse de mînă și-l făcu atent. Intraseră în forfota pieții centrale, încrucișîndu-și pașii cu oameni grăbiți, de diferite nații și limbi, unii purtînd poveri și unelte de lucru, alții făcînd negoț ambulant sau sporovăind fără treabă. Ultimii îi urmăreau cu privirea clătinînd capetele de milă.

Ora de vîrf a cetății le-a fost prielnică și au reușit și răzbată netulburați la ospătăria lui Caius Sabinus Elenul, fixîndu-și în memorie tot ce merita să fie văzut și reținut: piața publică, cele cîteva altare ale zeilor, termele, palatul lui Terentius Scaurianus, reședința împăratului, schelăria amfiteatrului pentru spectacole și lupte, străzile largi și drepte, care porneau din arcadele celor patru porți pentru a se încrucișa în piața plebeilor. Ortis se opri în Piața Augustalilor — așa îi spusese lui Viezure un cioplitor în piatră că se cheamă locul din fața vilei guvernatorului, presărat cu statui de marmură albe ca laptele, unele înățate pe socluri, altele prăvălite lîngă schelele înalte de brad — și multă vreme

nu izbuti să-şi desprindă privirea de pe statuia Zeului Marte, zeu neprielnic dacilor, al cărui chip războinic îl mai văzuse pe efigiile romane. Alături, maiestoasă şi calmă, cioplită în linii calde, trona Minerva, zeiţa înţelepciunii. Atunci cînd Viezure reuşi să-l urnească din împietrire, Ortis îl întrebă şi se întrebă cu tristeţe:

— Cum pot oare sălăşlui la un loc războiul şi înţelepciunea?! O clipă am avut senzaţia că zeul ne priveşte cu lăcomie şi ură prin ochii generaţiilor care s-au scurs de sute de ani...

— Iarăşi ţi-a mai puiat mintea vreo năzbîtie? îl luă peste picior Viezure, care nu reuşea să priceapă la ce foloseşte să pui întrebări care în loc de răspunsuri îţi dau numai dureri de cap.

Ortis zîmbi unui gînd şi grăbi paşii.

În sala ospătăriei lui Caius Sabinus Elenul, mare cît un colţ de arenă, intrară ca şi prin porţile oraşului, unul de tot nevăzător, celălalt de tot gheboşat, atrăgînd priviri a mirare, a silă sau milă. Laviţele scunde şi lungi, aşezate pe lîngă mese de brad negeluite, pătate de grăsimi şi vinuri îndoite cu miere, erau ocupate de cîteva grupuri de oşteni şi negustori porniţi pe drumurile unui negoţ spornic într-o ţară chinuită de lipsuri şi foame, în care podoabe şi blănuri de preţ se vindeau mai pe nimica. Se vorbea tare, în pestriţele limbi ale Imperiului. Încălziţi de vin, oştenii urmăreau cu priviri lacome sclavele ce alergau sprintene de la mese la bucătării şi pivniţe.

Multă vreme fetele nu-i băgară în seamă. Pe cînd îşi pierduseră răbdarea şi nădejdea de a-şi ostoi foamea, o sclavă înaltă şi oacheşă, cu faţa umbrită de vălul tristeţii, poate pentru că nu-i pria aerul Daciei, ori poate că prea de curînd fusese smulsă de lîngă ai săi, se apropie cu paşi furişaţi, privi cu îngăduinţa săracului care crede altuia mai sărac cei trei denari din mîna lui Viezure, le aşeză în faţă oalele cu vin, vasul cu apă caldă şi castronul cu carne aburindă, stătu cîteva clipe în cumpănă, apoi prinse palma băiatului şi o închise peste sclipirea banilor, refuzînd plata. După aceasta se retrase de-a-ndăratelea, privindu-i cercetător şi începu să şuşotească cu altă fată, care la rîndul ei îi urmărea din spatele unui stîlp, ca şi cînd cei doi ar fi fost oaspeţi nedoriţi. Aceasta se desprinse de stîlp, veni la masa lor şi-i întrebă în şoaptă, cu ironie:

— Luminatele feţe, Ortis şi Viezure, au fost serviţi cum se cuvine?

Amîndoi deodată ridicară privirile şi de mirare rămaseră înmărmuriţi. Zîmbind a taină pe sub gene de cetină, în faţa lor stătea Arcia în carne şi oase. În acele clipe, lui Ortis nu-i trebui

mult să creadă că fata aceasta este cu adevărat un duh al apelor. Arcia le făcu semn să tacă şi dispăru grăbită printr-o uşă dosnică. În locul ei apăru iarăşi fata cu faţă tristă, de zeitate asiatică, găsindu-i în aceeaşi stare de neputincioasă mirare cum îi lăsase Arcia. Le făcu semn să o urmeze şi, furişîndu-se prin ganguri slab luminate cu opaiţe de seu, îi conduse într-o încăpere unde, triumfătoare şi surîzătoare, aştepta Arcia. Aceasta nu le dădu timp să vorbească şi începu să turuie:

— Ei, vitejilor, nu vă spuneam mai dăunăzi că veţi mai auzi de mine?! Credeaţi că lăsîndu-mă în grija lui moş Zebal o să rămîn la căldurică, cuminte ca un prunc de leagăn, în vreme ce voi, ca nişte prieteni buni ce sînteţi, să ştergeţi putina şi să încurcaţi muntele cu un han împărătesc. Bine vă mai şade, n-am ce zice! Şi, după ce ridică sprînceana dreaptă a mînie, izbucni în rîs, arătînd că dojana n-a fost decît o glumă.

În sfîrşit, reuşi şi Ortis să deschidă gura:

— Arcia, cum ai putut să faci una ca asta?! Şi cum ai fost în stare să renunţi la solia pe care ţi-am încredinţat-o?

— Încet, încetişor, şi vei afla totul. Nu am plecat eu ca o zăludă numai pentru că mi-a venit poftă. Şi nici pentru că mi s-au aprins călcîiele de dorul vostru. Află că mai sînt frumoşi ca voi şi de n-or mai fi se vor naşte, altfel ce s-or face babele care descîntă de deochi?

— Arcia, rogu-te frumos, nu mă mai fierbe! Cum şi de ce ai ajuns aici?

— Ţi-am spus să ai răbdare? La cîteva ceasuri după plecarea voastră, la vinăria lui moş Zebal a poposit Caius Sabinus Elenul, stăpînul acestei ospătării, aflat pe drum de negoţ. Am înţeles că făcuse afaceri bune la Ranistorum datorită isprăvilor noastre, despre care cică încă se mai povesteşte acolo. Cînd s-au trezit fără cai, romanii l-au bănuit pe Evrimos, negustorul, şi i-au sortit alungarea din Dacia. Acesta, om cu inimă de cîine, ca să scape de pedeapsă, s-a lepădat de Elena, spunînd că nu este sînge din sîngele lui, şi a dat-o pe mîna romanilor. Elena, pe care mult mă mir că nu aţi recunoscut-o, pentru că ea şi nu altcineva v-a servit la masă, a fost vîndută ca sclavă acestui negustor. Zeii buni l-au sfătuit să se abată pe la vinăria lui Zebal, avînd-o pe Elena în carul cu sclave. Cum acest Caius Sabinus se plînsese către moş Zebal că duce mare lipsă de o fată care cunoaşte limba, obiceiurile şi mîncărurile dacilor, m-am oferit eu. Aşadar, m-am urcat în vîrful carului ca o mireasă pornită către casa mirelui, cu gînd că de aici o să fugim în munţi şi o să vă dăm de urmă. Şi, cînd

colo, „mirele“ era aici, la căldurică şi băuturică, în loc să-şi caute drumurile pe care s-a pornit. Spune şi tu, Viezure dragă, treabă cinstită se cheamă asta!?

Viezure, care încă nu-şi revenise din uimire şi o credea cu adevărat întruchiparea unui spirit, abia putu bîigui cîteva cuvinte. În locul acestuia răspunse Ortis, tot cu întrebare:

— Nici eu nu aş fi procedat altfel, Arcia. Dar solia către Dacis şi grija pentru Orolea pe seama cui au rămas?

— Cătinel, cătinel, că toate deodată nu le-oi putea spune, nici chiar dacă aş vorbi ca tine în toate limbile Imperiului. Ştii şi tu că vinăria lui Moş Zebal este vadul tuturor ştirilor din Dacia. Află că stîna lui moş Dibar din Cleanţul Urşilor a fost descoperită de cohortele lui Lusius Quietus...

Ortis tresări şi întrebă cu spaimă:

— Orolea a căzut iarăşi în mîinile romanilor?!

— Am spus eu aşa ceva, ori îl cunoşti tu pe bătrînul Dibar ca pe un om care cade prins în orice laţ? Cum a simţit mirosul romanilor, bătrînul a şters frumuşel urmele şi s-a ascuns în văgăunile Muntelui Ars. Peste noapte a luat în copitele cailor acelaşi drum pe care l-am străbătut noi după ce ne-am despărţit de Dacis şi, odată cu zorii, a răzbit la vinăria lui Zebal. Orolea se întremase ăst-timp şi arăta ca în zilele ei bune, petrecute în Casa Regilor. Moş Zebal, aflînd de la negustorii de bună credinţă că romanii îl bănuiesc de legături cu dacii pribegiţi în munţi, le-a schimbat caii şi, după ce şi-au ostoit foamea şi setea, s-au grăbit la drum. Şi bine au făcut. La răsăritul astrului au apărut romanii, care, pentru a doua oară, scăpau din mînă o pradă ce le stă la inimă. Luat la întrebări şi ameninţări, moş Zebal a început să se tînguie, şi atunci cînd el se tînguie fără motiv trebuie să bănuieşti că pune ceva la cale. Dacă nu l-ai fi cunoscut ţi s-ar fi rupt inima de jele ascultîndu-l. Parcă-l văd şi-l aud: „Luminăţiile voastre, oşteni aleşi de zei pentru fala Imperiului, iertaţi unui bătrîn nevolnic, care-şi va blestema toată viaţa orbirea. Sigur că da, au oprit şi s-au ospătat la vinăria mea un bătrîn însoţit de o fetişcană, dar cum mi-ar fi putut trece prin cap cine sînt şi în ce ape se scaldă?“ Romanii îi dădeau ghes dar el o ţinea aşa înainte: „Păcatele mele, cu ce răsplată m-aş fi ales şi cîtă bucurie mi-ar fi adus un serviciu făcut luminatului împărat!“ Dar să nu-şi facă griji, întrucît caii drumeţilor erau obosiţi şi nu crede că vor rezista pînă la Cetatea Şoimilor, încotro s-au îndreptat, chiar dacă vor merge, ca nişte nesăbuiţi ce păreau, pe drumurile bine îngrijite ale Sargetiei şi Marisului. Arcaşii lui Quietus Maurul l-au

crezut şi au pornit cu grabă pe drumul arătat, iar moşul a prins să se împăuneze pentru aşa ispravă ca un cocoş de munte. Ei, acuma cred că te-ai liniştit şi mă poţi lăsa să-mi mai trag sufletul, îşi încheie Arcia povestirea. Orolea se află în pază bună la stîna lui moş Troes de pe Gerosu, unde, odată cu ea, a ajuns şi solia către Dacis. Spune şi tu, Ortis, oare se cădea să stau aşa fără treabă, cînd în Dacia mai avem atîtea de făcut? Şi mi se îngăduia, oare, să privesc cu nepăsare la soarta Elenei?

Auzindu-şi numele, Elena deschise uşa, iar Ortis o îmbrăţişă ca pe o soră.

Ceasurile erau numărate şi hotărîrile fură luate în mare grabă. La lăsarea întunericului, fetele, însoţite de Viezure, urmau să se strecoare sub acoperirea unor coşuri cu bucate pînă la bordeiele pietrarilor daci, unde va să vină şi Ortis la miezul nopţii. El, Ortis, mai avea niscaiva treburi la Ulpia Traiana, despre care nu le poate vorbi deocamdată. De nu va ajunge la locul stabilit pînă la răsăritul Luceafărului, ei să plece în munţi şi să-l aştepte două zile la Grotele Uriaşilor.

Zadarnic s-au străduit să-l înduplece. Degeaba i-au amintit cîte primejdii îl păşteau singur fiind în bîrlogul duşmanilor. El, nu şi nu. Gîndurile ce-i încolţiseră în minte, în preajma statuiei Zeului Marte, prinseseră rădăcini ca pirul, ademenindu-l aşa cum fluierul îmblînzitorului îmbie voinţa şarpelui. O rugă pe Elena să-i aducă cîteva suluri de papirus şi două chiupuri cu păcură. Aceasta, cunoscînd unde păstrează negustorii astfel de lucruri rare, îi împlini voia, misiunea fiindu-i uşurată de faptul că stăpînul şi cele două ajutoare plecaseră cu treburi la Berzobia.

Viezure mai făcu o ultimă încercare de a-l îndupleca să plece împreună:

— Ortis, cunosc ce pui la cale de cînd te-am văzut furat de gînduri lîngă Palatul Augustalilor. Teme-te de zeii romanilor, care şi-au arătat prea îndestul cruzimea şi puterea. Ce vrei tu să faci va stîrni mînia şi răzbunarea zeilor şi a romanilor, deopotrivă.

— Zadarnic, prietene! Cît priveşte părerea mea despre zei, ar fi mai bine să nu mi-o cunoşti. Ştii că pentru slujirea lor eram pregătit de înţeleptul Vezina. Pe atunci neclintită îmi era credinţa în puterea şi bunătatea zeilor. Astăzi te întreb pe tine, bunule prieten, unde erau Zeii Daciei atunci cînd romanii ne călcau ţara şi dărîmau altarele ridicate şi cinstite cu jertfe şi ofrande din moşi strămoşi? Ce au făcut Zamolxis şi Gebeleizis cînd alesul între oameni, prin curăţenie, minte şi credinţă, Vezina, le-a apă-

rat altarele cu daca în mînă? I-au oferit cupa otrăvii. Cu ce i-a supărat Decebal, care, numai în cîţiva ani, a ridicat zeilor altare în marmoră şi piatră, cum nu s-au mai văzut altele pe pămînt? Se opri dintr-o dată, recules şi spăşit: Nu trebuia să-mi scormoniţi cu tot dinadinsul gîndurile. Prea mult venin şi amar s-a strîns la inimă. Iar cu trufaşul acela de Marte am eu o mai veche socoteală...

Cînd înserarea s-a lăsat deplină şi cei trei ajunseseră la bordeiele pietrarilor, Ortis părăsi ospătăria şi începu să se furişeze ca o nălucă printre zidurile mirosinde a var şi lemn crud. Se tîrî pe burtă pînă lîngă stîlpii de marmoră, înşiruiţi în coloane semeţe în faţa vilei guvernatorului. La fiecare stîlp se oprea cîteva clipe, asculta, apoi pornea mai departe. După ce isprăvi se îndreptă către Palatul Augustalilor, strălucind semeţ din marmoră şi aramă. Îndelung poposi şi la Templul tuturor zeilor, printre statuile suferinde de frig şi tristeţe. Lîngă schelele statuiei lui Marte, fioros tronînd chiar şi în bezna nopţii, un străjer îi simţi furişatul şi răsti glasul:

— Care eşti acolo? Arată-ţi faţa!

Neprimind răspuns, desprinse o torţă de la temelia soclului şi porni să cerceteze, încercat de teamă. Curînd ajunse lîngă coloana cu care Ortis făcuse trup comun şi se aplecă să privească sub podeaua schelăriei. Ortis se furişă în spatele lui, aşteptă să se ridice şi-i încleştă beregata. Oşteanul se zbătu cîteva clipe într-o suguşare groaznică şi cedă fără vlagă. „Iartă, oşteanule, ştiu că nu ai nici o vină, dar n-am avut încotro!" şopti cu milă. Îl tîrî mai la o parte, apucă torţa, aruncă păcura pe schelăria de brad reavăn, puse foc şi se îndreptă alergînd către zidul de apus al oraşului. Curînd îl înghiţi, ocrotitor, întunericul.

Îndemnat de vînt, focul se lăcomi şi acuma muşca vesel din acoperişele de scîndură şi trestie, luminînd în toată cuprinderea ei Colonia Ulpia Traiana.

În zori, cei iniţiaţi în tainele semnelor aveau să citească pe coloanele vilei guvernatorului, unde în noaptea focului tremurase pentru viaţa-i însuşi Traian, cuvinte de pomină scrise pe fîşii de papirus:

> „Fraţi daci, nu pierdeţi nădejdea.
> Decebal a murit ca un erou, dar urmaşul său Dacis trăieşte. Nu credeţi în
> cuvintele de pace şi iertare ale
> Împăratului, pînă cînd nu se vor

întoarce la vetrele lor Dacii Sargeti strămutați la Donaris.
Păstrați credința în zeii voștri,
uniți în nădejde pe altarele distruse"
DACIS, nepotul lui DECEBAL

Întîmplarea cutreieră și cutremură așezarea. De teamă, negustorii se baricadară între pereții tarabelor. Cei gătiți de drumuri amînară plecarea, cerînd ocrotirea oștenilor. Îngrijorarea, nesiguranța și teama s-au strecurat chiar și în rîndul slujitorilor apropiați împăratului. Mînia acestuia se revărsa asupra guvernatorului, a guvernatorului asupra comandanților de străji, care, la rîndul lor, pedepsiră prin biciuire supușii. Focul din jurul statuiei zeului Marte și papirusurile lipite pe stîlpi, prin care dacii erau chemați să rămînă statornici în lege și credință, l-au aplecat pe Traian spre îngrijorare și meditație. Cîteva zile se abținu de la vin și mîncare, făcu jertfe pentru îmbunarea Zeilor și hotărî: „Odată și odată tot va trebui să stau față în față cu acest Dacis. Altfel în Dacia nu se va statornici liniștea". Și trimise olăcari la comandanții legiunilor stabilite în noua provincie, cu poruncă să se înfățișeze la sfat în Ulpia Traiana.

Între timp, Ortis și prietenii săi, blestemați de străjerii care îi dăruiseră cu denari și vin, luaseră drumul lung și primejdios al muntelui înveșmîntat de iarnă, punînd între ei și urmăritori distanță de cîteva ceasuri. Deși intrarea în munte la vreme de iarnă, o iarnă grăbită, cu potop de zăpadă ziua, cu viscole besmetice noaptea, însemna adevărată sinucidere, Lusius Quietus, pentru a treia oară rănit în mîndria-i de încercat oștean de către acești copilandri, a căror cutezanță nu cunoștea margini, nici nu vru să asculte plîngerile comandantului de cohortă însărcinat să-i urmărească în pustiurile munților, în lipsa priceputului Tiberius Claudius Maximus. Mînia temutului Quietus se revărsă într-un torent de amenințări atunci cînd, colac peste pupăză, decurionul însărcinat cu supravegherea lui Bicilis anunță, cu riscul de a-și pierde capul, că și vînzătorul fugise în munți, profitînd de panica stîrnită de incendiu.

În acest timp, Ortis, Viezure, Arcia și Elena străbăteau masivul Cracului, frămîntați de gînduri. Caii nu mai puteau fi păstrați multă vreme din cauza gerului și lipsa nutrețului. Lupii, izgoniți în munți de vînzoleala războiului, se strînseseră în haite și-și uniseră în coruri urletul, încă din prima noapte cu ninsoare și viscol. După socoteala lui Viezure mai puteau răzbi călări cel

mult pînă la stîna lui Rigozi, între văgăunile Custurii, cale mai lungă de o jumătate de zi. De aici la Tăul Agăţat, din Muntele Uriaşilor, ar fi putut să ajungă, cu puţin noroc, urcînd pe Valea Pietrelor Rele sau pe cea a Zînelor Gemene, pînă la locul de întîlnire cu Dacis, în şaua unde se stabiliseră pagusurile sargetilor prigoniţi de legionarii romani. „Cine şi-ar fi închipuit că se va lăsa iarna în luna lui brumar!? îşi spuse Ortis în timp ce ocoleau o colină de nămeţi. Şi ce iarnă! Parcă ar fi una din iernile acelea din tinereţele lui Decebal, despre care povestesc unchiaşii, cînd, din brumar pînă în luna dediţeilor, dacii treceau Donarisul de-a călare.“

Asemenea gînduri îl frămîntau şi pe Bicilis care înfrunta marea de zăpadă pe poteca de plai de pe partea dreaptă a Rîului Mare. Împreună cu oamenii săi se strecurase din cetate imediat după izbucnirea focului, lăsînd străjile adormite pentru totdeauna. Ştia că de acuma viaţa lui atîrnă în cumpănă, că niciodată nu se va mai putea întoarce printre romani şi că aceşti puiandri, Ortis şi Dacis, cărora li se adăugase cel mai viclean vînător, îl vor urmări pînă în gaură de şarpe. Deocamdată le era îndatorat, pentru că ei, fără îndoială, i-au înlesnit fuga. „Dar dacă au făcut-o tocmai cu scopul acesta?“ Neştiind că şi aceştia urcau Muntele Uriaşilor, îndreptîndu-se către platoul lacurilor, alesese şi el acelaşi drum, mînat de nădejdea că la adăposturile de iarnă ale ciobanilor, ascuns sub alt nume şi altă înfăţişare, îşi va putea pierde urmele. Iar cînd vremea se va mai îmblînzi, va dezgropa comoara şi se va tot duce cît mai departe de Dacia. Sau, mai ştii? Traian are sănătatea şubredă şi nu va trăi cît lumea. Un alt împărat, dedulcit la lenevie şi petrecere, poate i-ar da în schimbul comorii întreaga Dacie în stăpînire... Nici nu-şi putea închipui că în vreme ce el rumega aceste gînduri, duşmanii săi de moarte se găseau la mică distanţă, pe cealaltă parte a văii şi tocmai se sfătuiau ce drum să aleagă — Valea Pietrelor, cu poteca suspendată peste Custura Balaurului, ori Valea Zînelor Gemene, troienită pînă către miezul verii cu noian de zăpadă?

Din urmă, pe firul văii Rîului Mare, luaseră troienii în piepturile cailor, bine pregătiţi şi echipaţi pentru o expediţie fără precedent de la Hanibal încoace, cincizeci de cavalerişti mauri, avînd în frunte trei iscoade, vînători daci, înduplecaţi la această treabă de faptul că cel urmărit era, după spusele comandantului, trădătorul Bicilis. Înseamnă că începuseră să-i cunoască bine ro-

manii pe oamenii locului, dacă despre Ortis, presupus a fi Dacis, nu le suflară o vorbă.

Curînd după ceasul amiezii fură obligați să-și întrerupă drumul și să caute adăpost. Din ceruri începu să toarne o ninsoare cu fulgi cît palma care, unindu-se cu cea veche, vînzolită de un vînt rău, stîrnit dintr-o dată, înveli muntele în bezna nopții, încît nici flăcările unei păduri mistuite de foc nu s-ar fi zărit la distanță de două sulițe.

Viezure conducea grupul prin prăpădul năpustit asupra muntelui, bizuindu-se mai mult pe simțuri. Răzbi cu greu sub bolta unei stînci înclinată ca o covată de frămîntat pîine, care oferea îndestul adăpost pentru oameni și cai. Cîțiva brazi bătrîni, prăvăliți de furtună, acopereau cu trunchiurile și crengile o parte a intrării. Ca să mai însenineze fețele celor două fete, care dîrdîiau de teamă și frig, Viezure prinse să fluiere o melodie veselă, ca un om lipsit de gînduri, așezînd fără grabă lemnele în formă de scară, pentru foc vînătoresc. Curînd scăpără amnarul lîngă iasca așezată pe o grămadă de putregai și ace de brad. Focul se codi puțin, apoi prinse putere și își începu cîntecul vesel. Tot Viezure împărți țepușile și feliile de pastramă, glumind:

— Vai, Ortis prietene, cum îmgădui ca inima ta aprinsă de dragoste pentru romani să se răcească odată cu vremea? De bună seamă că prietenii tăi, romanii, orbecăie prin beznă și frig căutîndu-ți urmele, iar pe tine te lasă bunătatea de inimă să stai la adăpost și căldurică... Poftește-i, rogu-te, în palatul nostru!

Arcia nu-și putu reține un hohot de rîs. Smuls din șuvoiul gîndurilor, Ortis i-o întoarse pe același ton:

— Dragul meu, i-aș pofti, dar mă tem că după o așa risipă de pastramă nu vom avea cu ce-i ospăta.

— O! Dinspre partea asta, nici o grijă! Pe așa vreme caută animalele tovărășia omului. Aflã că nici nu vor spuzi bine stelele pe cer — nu vă mirați, am semnele mele — pînă cînd Viezure vă va aduce vînat pe alese. Credeți că de florile mărului mi-am împovărat samarul cu tot ce-i face omului trebuință în munte? În cursele mele se pot prinde pînă și duhurile pădurii.

În vreme ce Arcia și Elena hrăneau darnic focul, Viezure îl scoase pe Ortis la prima sa vînătoare fără săgeată. Au așezat curse felurite pentru animale mari și mici, în potecile de taină ale fiarelor, după care s-au înapoiat la adăpost cu un braț de jnepeni cu mugurii zîmbind a primăvară. Într-o scobitură cît o căldare, săpată de picurii de apă în lespedea vetrei, au pus bulgări

de zăpadă. Viezure, pentru care frigul era o mare plăcere, părăsi iarăşi adăpostul şi se întoarse cu cîteva pietre rotunde pe care le aruncă în mormanul de jar. Le lăsă să se înfierbînte şi apoi le puse în căldăruşa vetrei. După ce apa dădu în clocot presără în ea mugurii de jnepeni. Un miros îmbietor se răspîndi în adăpost. Clocotul fierturii părea că zice un cîntec liniştitor despre primăverile fără de sfîrşit ale brazilor, un fel de imn al vetrelor statornice. Viezure scormoni în adîncurile samarului de piele şi înfăţişă mirării celorlalţi o botă cu miere şi patru căuşe din lemn de frasin. Le umplu cu zeamă de ienupăr, turnă mierea şi rosti cu bucurie:

— Iată, licoarea zeilor pe o astfel de vreme. Să mai fi avut măcar un pumn de afine, he-hei; nu aţi fi schimbat voi băutura lui Viezure nici măcar cu ambrozia zeilor.

O mireasmă plăcută, înţepătoare, ce amintea de păşunile înalte în luna sînzienelor, gîdila nările. Fetele, care nu mai gustaseră ceva asemănător pînă acum, sorbeau în tăcere, cu înghiţituri mici, cu evlavie chiar, simţind cum le învăluie căldura şi dragostea de viaţă.

Viezure, omul munţilor, nu se înşelase. După cîteva ceasuri vîntul încetă dintr-o dată, cerul se deschise arătînd spuză de stele, ca o reflectare a steluţelor de zăpadă pe bolta necuprinsă. Ocrotite de mormanul de jar, Arcia şi Elena se dedară în braţele somnului, lîngă peretele încălzit de para focului. Viezure ieşi iarăşi din adăpost şi nu după mult timp se înapoie şi-i făcu semn lui Ortis să-l urmeze. Îi sclipeau ochii de plăcere pregătindu-şi surpriza. În groapa de mărimea unui bordei, care se căsca sub rădăcinile unui brad uriaş smuls de furtună, se zbătea furios o namilă de urs, cu labele din spate prinse în cursă. La apropierea lor, fiara uită de durere şi prinse să mîrîie ameninţător.

— Acu-i acu', zise Viezure. Năcazul e că neghiobul de mormăilă şi-a prins labele din spate, iar cu cele din faţă ne va da de lucru, nu glumă. Nu ne vom putea da prea aproape de el, dar lasă, că-i găseşte naşul leacul. Ortis, tu, ca novice în treburi gingaşe ca asta, ia aminte la mine! Pînă prind momentul să-i dibuiesc inima cu cuţitul, tu întărîtă-l cu toporişca, însă nu te da prea aproape. La o adică ar putea rupe cursa, şi vai de îmbrăţişarea lui zmeiască!

— Ia zi, măi Viezure, tu ce crezi, un urs este mai puternic decît un bour?

— Ştiu eu? Ursul m-a îmbrăţişat, dar bourul în coarne încă

nu m-a luat. Însă, dacă socoţi că poţi să-l dobori cu toporişca, te înşeli. Are ţeasta mai tare ca bourul.

— Deşi mi se pare mai primejdios, nu am nimic împotrivă să fac aşa cum doreşti tu.

Ortis ridică toporişca şi se prefăcu că loveşte. Ursul se înălţă fulgerător pe labele din spate şi lovi în gol cu cele din faţă. Cursa încleştată pe labele de dinapoi îl trînti la pămînt. Viezure îl lăsă să se ridice, pregătindu-şi lovitura din partea stîngă. Ortis îi înţelese intenţia şi amăgi sălbăticiunea dinspre dreapta. Fiara întoarse capul, deodată cu jumătate din trup, şi încercă din nou să lovească. Momentul acesta îl aştepta Viezure, care sări într-o parte şi-i împlîntă cuţitul la subţioara stîngă. Ursul slobozi un mormăit înfiorător şi prinse a se prăvăli cîte puţin într-o lature. Abia acum lovi şi Ortis cu toată puterea, dar nu cu muchia, ci cu tăişul toporului. Viezure îi lăudă lovitura:

— Aşa aş fi procedat şi eu. Uneori acest animal greoi, dar foarte iute şi viclean cînd este atacat, se preface mort şi, dacă eşti credul şi te apropii, te-a dat gata cu o lovitură fulgerătoare.

Cînd se înapoiară la adăpost, tîrînd anevoie pe poteca îngustă ditai dihania, fetele erau în picioare, pregătite de apărare, iar caii sforăiau şi loveau piatra cu copitele. Abia cînd au văzut printre labele ursului faţa zîmbăreaţă a lui Viezure le-a mai venit inima la loc.

— De acum, zise Viezure respirînd ca un taur alergat, avem şi carne şi blăniţe călduroase pentru fetele noastre.

Focul se înveseli iarăşi. După ce Viezure jupui cu dibăcie pielea, Ortis alese bucăţile potrivite pentru rezerva de hrană, iar fetele croiră cu îndemînare încălţări şi mănuşi călduroase. Cînd terminară, se crăpa de ziuă. Tocmai aruncau pe mormanul de jăratec bulgări de zăpadă şi se pregăteau de drum, cînd linişte a ireală a muntelui fu străpunsă de nechezatul unui cal. Apoi, în tăcerea grea a zorilor abia ivite, porni înfricoşător urletul lupilor. Viezure privi feţele însemnate de spaimă ale fetelor şi le zise mijind a rîs:

— Semn rău, dar noi nu avem motive de teamă. Lupii, care la această vreme se întîmplă rar să atace oamenii în haite, au descoperit tabăra celor ce ne-au luat urma. De acum putem pleca liniştiţi. Cîteva ceasuri vor avea de furcă cu ei, nu glumă, şi numai un om priceput i-ar mai putea scăpa.

De unde să ştie Viezure că tocmai Ulpan, tovarăşul său de vînătoare, se oferise călăuză pentru arcaşii romani?

VI. Bicilis

Înainte ca vremea să se învolbureze, Bicilis își găsise adăpost într-o grotă, de cealaltă parte a muntelui, cale de cîteva ceasuri pînă la locul unde poposiseră Ortis și prietenii săi. Cu toate că era pătruns de frig pînă la oase, nu cuteză să aprindă focul. Cu fața galbenă, năpădită de perii morții, se retrase într-un colț mai ferit al cavernei, tăcut și îngîndurat. Dacă ar fi știut cîte avea să pătimească, își spunea el, poate că nu s-ar fi dedat la furt și vînzare de neam. Ura pe care încă o mai purta regelui și după moartea acestuia, dar, mai cu seamă, gîndul la comoara ascunsă, nu prea departe de locul unde se aflau, îl țineau dîrz. Dacă ar reuși să pună între el și romani cale de o zi, două, ar găsi ocrotire cumpărată la iazigi care, pentru aur, sînt în stare să-și vîndă și zeii. Ei nu se vor purta ca romanii! La ultima solie de pace a lui Decebal, pe care el, Bicilis, a cărui mamă se trăgea din spița regelui Duras, a condus-o, i-a încolțit gîndul că ar putea fi rege clientelar al Romei în Dacia. Chiar așa i-a spus împăratului din prima clipă a întîlnirii lor. Mirat, Traian a rămas pe gînduri, apoi l-a cercetat cu privirea pe Hadrianus, apropiatul său. Acesta s-a uitat la el cu dispreț și s-a pornit pe rîs: „Cum așa, solule, oricine poate să fie rege în Dacia? Dacă Decebal, regele care a greșit încredințîndu-ți solia, ne cerea asta, era cu totul altceva. Să-l mai pot întîlni în strălucirea și puterea care l-au făcut cel mai temut dușman al Romei, l-aș sfătui să-și aleagă mai bine solii.“ Împăratul l-a privit tîrziu, dintr-o lature, punînd peste chipul de înțelepciune și tristețe zeiască mască de mînie și scîrbă: „Cine ești tu, sol al necredinței, și din cine spui că te tragi de cutezi cu gîndul să ajungi rege!? Ce folos ar avea Roma din aceasta?“ De la primele vorbe Bicilis s-a înspăimîntat foarte și și-a simțit viața primejduită. Dar învățase să-și joace viața pe ultimul zar și a cutezat mai departe: „Împărat al Romei și stăpîn al lumii, semen al zeilor, grija pentru Dacia și sîngele regesc care curge în mădularele mele mă îndrituiesc să fac din solia Daciei solia mea. Am spus că mă trag după mamă din neamul regelui Duras, iar în suita lui Decebal eram al treilea, după Diegis și Vezina. Dacii s-au scîrbit de război, iar Decebal va mai rezista mult și bine în Munții cei Mari, dacă primește ajutorul promis de la triburile Samussilor, Osilor, Marcomanilor și al altor seminții din Nord. Mie îmi sînt prielnice triburile de la Donaris, certate cu puterea și asprimea lui Decebal.“ Traian a ridicat a mirare sprînceana

dreaptă, aruncînd vorbă cu rost anume: „O fi adevărat, solule, că Dacia și-a cumpărat aliații Sarmați cu atîta aur încît din comoara lui Decebal nu a mai rămas aproape nimica?“ El, Bicilis, nu a priceput dedesubtul vorbelor și a căzut prin în laț ca o pasăre clocitoare: „Luminatul împărat se înșală. Dacă pregătirile de război se mai prelungeau încă doi-trei ani, cu aurul și argintăria lui, Decebal ar fi izbutit să unească împotriva Romei chiar și popoarele Asiei, pornite spre neascultare.“ Traian l-a sfătuit să se înapoieze cu răspuns pentru regele său la Sarmizegetusa, cerîndu-i supunere fără condiții. La despărțire i-a aruncat doar o privire încărcată de silă. Dar el, Bicilis, și-a dat seama de aceasta mult prea tîrziu. Acum știa prea bine că Traian se pricepe să citească gîndurile tainice ale oamenilor, la fel ca și sclavul acesta care îi stă de mulți ani cu credință în preajmă, iar acum tușește cu subînțeles pentru a-i îngădui vorbă.

— Te frămîntă ceva, Rapis?

Sclavul șovăi o clipă, apoi vorbi calm, cu voce egală, cum avea obiceiul:

— Tocmai mă întrebam ce anume te frămîntă pe tine, stăpîne. Mi s-a părut ori stăteai de vorbă cu propriu-ți suflet? A rămas, stăpîne al meu, de la cîntărețul cel orb al grecilor, o vorbă înțeleaptă: „Nu te încrede în greci nici chiar atunci cînd te îmbie cu daruri.“ Vorba se potrivește și pentru romani. Eu gîndesc că tocmai te scurma părerea de rău că prea ușor ți-au smuls romanii taina comorii regilor, nu-i așa?

Bicilis s-a văzut citit pe dinăuntru și i-a răspuns cu asprime:

— Să nu cutezi să mai vorbești despre asta nici măcar în somn, sclav nemernic! Știi tu oare ce înseamnă să fii supus la cele mai cumplite torturi inventate de mintea omenească, să fii chinuit zile și nopți, nopți și zile?! Te înțepi sub o unghie și simți că te împunge la inimă, darmite să-ți fie smulse toate cu încetișorul, în fiecare zi cîte una! Ai simțit vreodată durerea venelor întinse și a oaselor frînte, durere care face din minciună adevăr?

Înfățișarea lui Bicilis nu mai avea nimic omenesc. Rapis îl cunoștea prea bine și știa că într-o astfel de stare mînia stăpînului se potolește cu sînge. Își temu viața, așa că se simți nevoit să schimbe tonul:

— Înțeleg, stăpîne, dar crede că m-a durut pentru tine. De acuma toate astea au trecut. Mă gîndeam numai că ar fi păcat ca atîta aur, strîns cu truda a sute de ani, să fie dat pentru îndestularea poftelor Romei. Înțelept ai fost cînd te-ai hotărît să calci porunca lui Decebal și să ascunzi o parte din comoară. Dacă

reuşim să descoperim şi podoabele tăinuite de Vezina, ai ajunge cel mai bogat om şi, cine ştie? După bogăţie, putere... Cu puţin noroc ai putea stăpîni chiar şi peste Iazigii şi Marcomanii prieteni ai Romei.

— De ce nu peste dacii de dincolo de Samus şi Istio?

— O! Ar fi şi mai bine, stăpîne! Aşa ţi-ai putea ţine promisiunea de a mă face Mare Preot şi sfetnic de credinţă.

Bicilis rîse sau mai mult rînji:

— Sărmane Rapis! Visăm la putere şi mărire, îngheţaţi de frig şi cu viaţa atîrnată de un fir de aţă.

— Nu avem de ce să ne mai temem, îşi dădu cu părerea sclavul poreclit pentru înfăţişarea şi firea sa Botdeciîne. Romanii, dacă ne-au urmărit, au pierdut fără doar şi poate urmele. Nu-mi vine să cred că intră ei în munţi pe o vreme ca asta.

— Dacă ar fi singurii care ne urmăresc, nu avem a ne teme. Ei nu cunosc potecile şi nu ştiu să citească urmele. Eu mă tem mai mult de tinereii aceia, care nu fără gînduri ascunse ne-au aţîţat la încăierare în vinăria lui Zebal.

— Nişte copilandri, stăpîne! Nici măcar nu merită să le purtăm seama, intră în vorbă alt sclav, scurt şi butucănos, strigat de ai săi cu numele de Bursucul.

— Te înşeli, Bursucule! îi răspunse Rapis în locul stăpînului. Pentru o faptă ca a noastră, ierte-mi stăpînul vorbele, credincioşii lui Decebal te urmăresc pînă-n gaură de şarpe. Ori, tînărul acela, care s-a prefăcut atît de bine încît ne-a luat pe nepregătite, nu mi s-a părut un oarecare.

— Rapis are dreptate. De atunci îmi scormonesc mintea să aflu cine poate fi. Prea cunoscută îmi este înfăţişarea lui. Aş jura că l-am văzut în preajma lui Decebal, şi nu o singură dată.

— Înfăţişarea lui aduce cu cea a lui Dacis, numai că este mai smead la faţă şi mai scund la stat, interveni în vorbă sclavul poreclit Ţapul.

— Îngăduie, stăpîne, să fac dovada isteţimii pentru care mă preţăluieşti şi mă ocroteşti, se umili Rapis, luminat de limpezirea unor amintiri.

— Isteţimea cu care te lauzi a cam întrecut, în ultima vreme, măsura, i-o reteză Bicilis, pe care îndărătnicia acră şi privirea iscoditoare a sclavului începuseră să-l înfurie. Să auzim, dar nu uita că te-am sfătuit să-ţi măsori vorbele!

— Voi ţine seama de acum înainte, conveni sclavul abia stăpînindu-şi mînia. Îţi aminteşti că în urmă cu două veri m-ai tri-

mis după cele trebuincioase unui ospăţ tocmai la stîna lui Troes, îngrijitorul turmelor regeşti de pe Gerosu?

Da, îşi amintea.

— Îşi mai aduce aminte stăpînul că atunci a însoţit la curtea lui Decebal un copilandru, pe nume Ortis, nepot al tarabostelui Troes?

Şi despre asta îşi amintea.

— Ştiai ce se vorbea în odăile sclavilor despre acest copil?

Nu, asta nu ştia.

— Se şoptea, stăpîne, că acest Ortis ar fi fratele geamăn al tarabostelui Dacis, iar mama lor era Dochiana, nepoata ori fiica lui Troes.

Da, acum parcă începea să priceapă cîte ceva. Şi printre apropiaţii lui Decebal se vînturau vorbe la care pe atunci nu le dăduse greutate.

— Se mai spunea, stăpîne, că Dacis a avut norocul să se arate în lumina vieţii cu cîteva clipe mai devreme, de aceea regele l-a adus la Sarmizegetusa, pregătindu-l să-i fie urmaş. Orolea era sortită a fi preoteasă a Templului zeiţei Bendis din Cetatea Zînelor. Ortis, mezinul, era crescut în mare taină lîngă Dochiana, mama sa, sub oblăduirea lui Troes, ferit de iţele naşterii sale...

Bicilis găsi că Rapis are dreptate. Faptele începeau să se lege. Încrederea şi dragostea regelui faţă de tînărul Dacis, trimis cu solii lungi şi de taină, înverşunarea cu care îl urmăreşte Ortis, toate se legau ca firul ce se desfăşoară de pe un ghem bine încolăcit.

— Şi ce vor tinerii aceştia, stăpîne? întrebă cel de-al patrulea sclav, Marcomanul, obişnuit mai mult să asculte şi să înfăptuiască porunci, din cauza unui beteşug al minţii.

— Ce altceva decît răzbunarea şi comoara? Ortis a părăsit suita regească, în drumul spre Craiva, din porunca lui Decebal. Văzînd că nu m-am înapoiat în cetate, Decebal m-a bănuit de trădare şi s-a temut pentru comoară. Abia acum m-am dumirit de ce puiul de lup mi-a lăsat viaţa la hanul lui Zebal, cînd ar fi putut să mi-o reteze cu o singură săgeată...

— Dar cum se face că Dacis nu se află cu ei? aruncă Rapis întrebarea, deşi bănuia răspunsul, doar aşa, pentru a scormoni mai adînc în gîndurile vicleanului stăpîn, în care nu prea avea încredere, bănuind că i-a lăsat cu viaţă pentru atîta vreme cît se mai putea sluji de ei.

Bicilis căzu în cursa abil întinsă de Rapis:

— Cealaltă parte din comoară, asta vor ei. Şi odată cu ea pe

mine, socotindu-mă trădător. Cel puțin voi mă înțelegeți. Ce aș fi putut face? Cît puteam să mai rabd torturile? Dacă nu le-aș fi arătat vadul Sargetiei unde am ascuns o parte din comoară, nu mai aveam scăpare. Celelalte căpetenii supuse la cazne au tăcut, pentru că nu aveau ce destăinui.

Rapis înțelese că stăpînul său încearcă să se mintă pe el însuși și îl mustră în gînd cu mila cuvenită bolnavilor fără leac: „Sărmane Bacilis, ieftină iertare cauți în fața judecății omenilor. Uite, eu dac numai pe jumătate și sclav supus batjocurii, nu aș fi fost în stare să fac ce ai făcut tu!"

Bicilis, dîndu-și seama că a vorbit mai mult decît era nevoie în fața unor sclavi, se prefăcu a-și aminti că a rămas dator cu răspuns Marcomanului:

— Dinspre partea lui Dacis, nici o grijă! Deocamdată este ocupat cu împlinirea datinilor față de unchiul și înaintașul său și cine poate ști ce mai pune la cale dimpreună cu vicleanul Troes? Ei nu se pot împăca cu gîndul că Dacia a căzut pentru totdeauna. Dar... mai știi? Poate că și Troes și-a trimis deja oamenii pe urmele noastre...

Rapis găsi prilej să-l zgîndărească iarăși:

— Așa stînd lucrurile, stăpîne, noi ce mai putem face? Nu crezi că dacă Ortis e cel cu isprăvile de astă-noapte, ne-a și luat urmele?

— Tot ce se poate. Numai că și ei și-au pus pe urme cele mai bune decurii. Să urmărești și să fii la rîndul tău urmărit, este mult mai greu decît să-ți faci nevăzute urmele. Apoi, dacă cutează, să nu uităm că noi sîntem cinci oameni în toată puterea, iar ei, doi copilandri...

— Îngăduie să-ți amintesc, stăpîne, că sînt trei. Eu nu pot uita lovitura de ghioagă cu care m-a doborît blestemata de fată cînd ți-am sărit în ajutor. Pecetea de pe fruntea mea stă mărturie.

— Nevolnic și fricos nu te știam, Rapis, dar rău de gură și neam de cobe, prea îndestul. Cine crezi că ne mai poate da de urmă în pustietatea asta? Vom urca Valea Pietrelor Rele pînă la Porțile Închise, de acolo coborîm pe Valea Murgușului pînă la Cheile Albe care despart Muntele Mare de Cogaion, ținem cursul Sargetiei pînă la izvoare, umblînd noaptea, luăm ce avem de luat, facem rost de cai buni de la vreo stînă, trecem Marisul și apoi ne tot odihnim la Iazigii îndrăgitori de aur. De la sălașurile lor, sub alte nume și înfățișări, coborîm către cetățile grecești, unde ne punem pe negoț și viață bună, ca niște oameni detreabă ce ne aflăm.

— Să credem, stăpîne, că dacă toate se potrivesc precum le-ai plănuit, primim deodată cu partea noastră şi libertatea? Mie, cu îngăduinţa ta, mi-ar place să mă stabilesc printre ai mei, să-mi iau nevastă şi să-mi îngrijesc părinţii, de s-or mai găsi în viaţă, spuse cu teamă şi nădejde Iazigul.

— Odată ajunşi dincolo, fiecare este liber să facă ce doreşte, conveni Bicilis, gîndind cu totul altceva. După care schimbă vorba, privind către ieşirea din grotă: Pe gerul ăsta, de dormit tot nu vom putea dormi. Vîntul s-a ostoit, curînd se crapă de ziuă şi potrivit ar fi să pornim la drum.

— Mă tem să nu fie drum cu primejdie. Toată noaptea s-a auzit urletul lupilor, îşi făcu cunoscută îngrijorarea Botdecîine.

— Fii liniştit. De-abia s-a lăsat iarna şi foamea nu i-a înrăit atît încît să atace ziua. M-aş bucura dacă între noi şi cei care ne urmăresc vor străjui lupii, îl linişti Bicilis.

Au părăsit adăpostul cînd ziua se îngîna cu noaptea. Cu cît se apropiau de crestele înalte, cu atît muntele se arăta mai neprimitor. Urcau o coamă abruptă, printr-o pădure de brazi care ţinea cerul pe vîrfuri, înotînd în zăpada afînată, cînd s-a auzit, înfricoşător în pustietatea zăpezilor, urletul haitei deodată cu nechezat de cal încolţit. Oamenii lui Bicilis s-au oprit înlemniţi de groază. Pe faţa acestuia încolţi zîmbet rău·

— Se pare că fiarele mi-au înţeles gîndurile. Haita nu-i prea departe şi nu m-am înşelat bănuind că sîntem urmăriţi. Dacă cei atacaţi sînt dacii şi nu romanii, care nu cunosc rosturile acestor munţi, cu atît mai bine! Oricum, vremea şi timpul sînt de partea noastră.

Trecu în faţă şi grăbi pasul, deschizînd pîrtie pentru ceilalţi care, sfîrşiţi de oboseală, anevoie mai mişcau picioarele.

În Valea Pietrelor Rele au coborît către amiază. Şi cam tot la vremea aceea Ortis, Viezure şi cele două fete urcau creasta prăpăstioasă a văii, purtînd de-a spinare tălpicile meşterite de îndemînatecul Viezure, avînd grătarele de nuiele, pentru mersul pe zăpada afînată, prinse de încălţări. Odată ajunşi între stîncile de creastă, rînduite ca dinţii unui fierăstrău uriaş, li se deschise priveliştea către cele două văi: a Pietrelor Rele şi a Rîului Mare. De aici se vedea limpede vînzoleala din tabăra romanilor, semn că aceştia, speriaţi de vremea cîinoasă, pregăteau popas pentru noapte. „Nu prea le dă inima ghes să intre în sălbăticia stîncilor. Sărmanii soldaţi, se vede că îşi fac numai datoria, şi atît", gîndi Ortis, care nu putea să-şi explice de ce nu-i poate urî pe aceşti

oşteni, măcar cu un strop din ura ce o avea faţă de comandanţii lor.

Se odihniră, doar cît le îngăduia graba, rezemaţi de pereţii stîncilor, apoi fixară tălpicile de încălţări şi prinseră să alunece cu grijă pe panta despădurită, presărată ici-colo cu insuliţe de jnepeni. Elena, nedeprinsă cu astfel de născociri, cărora Ortis le spunea loabde, se aşeză cu teamă la spatele vînătorului, care se strecura ca o zvîrlugă printre steiuri. Panta muntelui fiind orientată spre soare şi vînt, zăpada prinsese crustă şi uşura coborîrea. Firul văii era ascuns deocamdată privirilor de pădurea întunecoasă de la poale, aşa că nu-şi putură da seama că se găsesc la un ceas-două de drum pe urmele lui Bicilis. O întîmplare, care putea sfîrşi tragic, le răpi timpul acesta. Pe buza unei prăpăstii presărată cu colţi de stîncă, Viezure schimbă direcţia fără să anunţe şi Elena fu aruncată pe povîrniş, stîrnind după sine o avalanşă ce se pierdu în vale cu vuiet de cascadă. Au găsit-o tîrziu în fundătura unei văioage. Numai printr-o minune mai era în viaţă. În alunecare se prinsese de rădăcinile unui pin chircit, crescut singuratic printre bolovani. Avea faţa năclăită de sînge şi braţul stîng sărit din umăr. Cu mare greutate au izbutit să o coboare pînă în vale, aşezată pe o targă înjghebată din ramuri de jnepeni. Pînă la cel mai apropiat adăpost al oierilor, cunoscut de Viezure, se putea ajunge abia pe seară. La loc deschis nu cutezau să rămînă peste noapte, aşa că, vrînd-nevrînd, erau nevoiţi să continue drumul. Punga cu ierburi, de care Arcia nu se despărţea niciodată, îşi arătă farmecele. Elena şi-a revenit în simţiri, reuşind chiar să stea într-o poziţie care uşura tîrîşul la deal. Ortis, de obicei cumpătat la drum, acum îi zorea întruna, încolţit parcă de o presimţire. Lui Viezure ceva nu-i convenea, pentru că se închisese în sine, lucru rar, şi adulmeca aerul aspru, ca un lup pornit la vînat, pufnind din cînd în cînd a nemulţumire. Părea vădit îngrijorat, iar motivul îngrijorării lui se adeveri curînd. Mai tîrziu avea să le spună şi celorlalţi că odată ajunşi în Valea Pietrelor a simţit că aerul are miasme de sudoare de om obosit şi înfricoşat.

După părerea lui Bicilis, pînă la lăsarea întunericului mai era cel mult un ceas. De aceea hotărî popasul de noapte atunci cînd privirea ageră a Bursucului descoperi coliba de piatră a oierilor, către care grăbea şi Viezure. Dar, cînd ajunseseră aproape de acel adăpost, Bursucul îi atrase atenţia:

— Stăpîne, vino repede! Ia priveşte! De curînd, să se fi tot scurs un ceas, prin spatele colibei au trecut doi călăreţi. Urmele

se îndreaptă către partea stîngă a apei, deci spre Porţile Închise. Cine să fie nesăbuiţii care îndrăznesc să urce muntele de-a călare pe o asemenea vreme?

Bicilis cercetă şi el urmele, apoi îşi făcu cunoscută părerea:

— Nu-i prea greu să presupunem. Valea Pietrelor Rele este drumul cel mai scurt între Vîrful Gerosu şi Muntele Uriaşilor. Aceşti doi călăreţi grăbiţi nu pot fi decît oamenii lui Troes ori Dacis, trimişi cu veşti la pagusurile păcurarilor retraşi cu turmele lîngă Lacul Zînelor Gemene. Da, urma nu poate fi mai veche decît ziceai, pentru că pînă acum un ceas a suflat vîntul. Nu mai poposim nici măcar o clipită. Dacă punem mîna pe ei, putem zice că ne-a ieşit în drum norocul. Ne alegem cu niscaiva provizii, cu îmbrăcăminte călduroasă şi doi cai. Gîndesc că şi ei vor căuta adăpost pentru noapte într-un loc mai bun decît acesta, întrucît Porţile Închise nu pot fi trecute fără primejdie nici ziua. Să grăbim pasul!

Pe platoul unde Valea Cerbilor se întîlneşte cu Valea Pietrelor îi aştepta altă surpriză. Urmele arătau că unul dintre călăreţi făcuse drum întors, cu amîndoi caii, iar celălalt luase pieptiş Custura Pietrelor. Călcînd pe aceste urme, Bicilis cu ceata sa ajunse într-un loc unde panta deschidea orizont spre crestele Munţilor Uriaşi, îngăduindu-le să vadă trei puncte mişcătoare pe albul necuprins al zăpezii. După ce ochii se deprinseră cu strălucirea nămeţilor, cele trei puncte se arătau clare. Un om era urmat la mică distanţă de doi lupi.

— Mă tem că vom ajunge prea tîrziu! îşi făcu Rapis cunoscută îngrijorarea. Pe lîngă lucrurile care ne fac trebuinţă, cine ştie dacă nu ne interesează şi pe noi solia pentru care omul acesta s-a încumetat să urce muntele...

Împărtăşind cu toţii temerile lui Rapis, grăbiră paşii, aproape alergînd. Cînd se opriră ca să-şi mai tragă sufletul, Bursucul, scurt în picioare şi greoi la drum, se lumină de bucurie, liniştindu-i şi pe ceilalţi:

— Sîntem de rîsul caprelor, zău aşa! Păi, lupii nu se ţin ziua atît de aproape de om. Îmi tai barba la care, de cînd mi-a îngăduit-o stăpînul, ţin ca la ochii din cap, că omul nostru este însoţit de doi cîini corciţi cu lupii.

— Cu atît mai rău, interveni Rapis. Dacă aparţin haitei lui Troes, apoi aflaţi că sînt mai periculoşi decît lupii.

— Am şi eu aceeaşi părere, îl aprobă Bicilis. De aceea trebuie să fim pregătiţi. În pustietatea aceasta doi cîini buni sînt mai de nădejde pentru stăpînul lor decît doi oameni. Ei, dar uite-l că s-a

oprit şi caută adăpost. Păduricea de jnepeni către care se îndreaptă ne va îngădui să ne apropiem neobservaţi, ca să-l luăm pe neaşteptate. Voi, Rapis şi Botdecîine, ocoliţi prin stînga şi atrageţi atenţia cîinilor asupra voastră; noi trei ne vom îngriji de stăpînul lor.

Au reuşit să se strecoare destul de aproape. Dar, între timp cîinii prinseră să scheaune neliniştiţi. Omul singuratic cercetă cu o privire ageră jnepenişul şi-şi asmuţi cîinii, care porniră tîrîş, străbătînd desişul. Rapis abia avu timp să-şi sloboadă săgeata asupra celui din faţă şi să se retragă în spatele tovarăşului său. Botdecîine trase prea tîrziu cuţitul. Cîinele făcu un salt şi-i prinse beregata, luîndu-i viaţa pe îndelete, într-o sugrumare groaznică. Înspăimîntat, Rapis se retrase în despicătura unei stînci, cu pumnalul încovoiat în mînă, hotărît să-şi vîndă scump pielea.

Stăpînul cîinilor urmărea atent scena. Fu luat prin surprindere de ceilalţi trei, dezarmat şi legat în curele.

Bicilis nu se aşteptase să-i cadă în mînă o pasăre atît de rară. Faţa lui schimonosită exprimă surpriza şi bucuria.

— Priveşte şi minunează-te, Rapis, îşi întîmpină el sclavul care arăta înnebunit de groază. Iată ce mai pui de lele ne-a căzut în laţ! Dacis, tocmai Dacis, puiandrul de lup care mi-a jurat, pe Altarul Zeilor, răzbunare.

Dacis îl străpunse cu privirea:

— Bicilis, nu uita că vînzătorul de rege şi ţară este însemnat pentru totdeauna. Te bucuri prea devreme, cîine. Ceasul răzbunării nu va întîrzia prea mult.

— Numai că ceasul acela tu nu-l vei mai prinde. Aici îţi vor albi ciolanele, curăţate de fiare, şi nu mai tîrziu decît în seara aceasta. Dar, unde întîrzie Botdecîine?

Rapis îşi găsi cu greu glasul:

— L-a sfîşiat cîinele, stăpîne. S-au aruncat asupra noastră ca lupii turbaţi. Pe unul l-am răpus, celălalt a pornit schelălăind în josul văii.

— Cu atît mai bine! aprobă Bicilis, deloc îngrijorat de moartea omului său. Dacă acest cîine afurisit se va întoarce la stîna de pe Gerosu, cu atît mai curînd zăludul de Troes va avea ştiri despre soarta ocrotitului său. Spuneţi şi voi, nu era păcat să nu aibă cine-i strînge regeştile ciolane, care îşi au sortit locul de veci în Peştera Zeilor?

Cînd Viezure descoperi cinci urme proaspete, Ortis nu păru surprins:

— Nu m-aş mira să petrecem noaptea aproape de Bicilis şi ciracii lui.

Curînd ajunseră la punctul unde urmele celor cinci se aşterneau peste urmele unor copite de cai. „Mai ştii? cugetă Ortis. Or fi oamenii lui Bicilis cu care s-au înţeles din vreme să-l aştepte aici."

De aceea găsi bună propunerea lui Viezure de a părăsi urmele, duşmanii fiind prea mulţi, avînd să scurteze drumul peste şaua Muntelui Tăiat şi să-i aştepte în zori la prăpastia Porţilor Închise. Tocmai voiau să se lase spre dreapta cînd descoperiră un lucru ciudat. Urmele de copite făceau cale întoarsă. Cercetară cu atenţie.

— Doi oameni au călărit pe aici cu un ceas înaintea celor cinci, începu Viezure să explice. Apoi, unul s-a înapoiat cu caii. Era şi timpul, pentru că animalele începuseră să şchiopăteze din cauza crustei. Celălalt, un om tînăr şi puternic, după cum ni-l arată lungimea şi adîncimea urmelor, a continuat drumul grăbit. Tot din locul acesta, cinci oameni, sau ceata lui Bicilis, cum spune Ortis, au grăbit pasul sau, mai degrabă au început să alerge pe urmele celuilalt, semn că omul este urmărit.

Fu întrerupt de strigătul Arciei:

— Ortis, atenţie, un lup vine spre noi! O fi turbat.

Acesta privi un timp cu mîna streaşină la ochi, apoi exclamă uimit:

— Pe toţi zeii, este Vira, cîinele meu de la stîna uncheaşului Troes. Cel urmărit este Dacis, şi acum se află în primejdie de moarte.

Nu mai avură vreme să facă planuri. Prinseră să alerge pe urmele cîinelui care de cum îi zări făcu calea întoarsă, scheunînd jalnic. Elena se împotrivi să mai fie purtată pe sanie şi se străduia să se ţină pe urmele lui Ortis şi Viezure, sprijinită de Arcia. În apropierea păduricii de jnepeni încetiniră mersul, furişîndu-se. Vira îi conduse mai întîi în luminişul unde se zvîrcolea şi scheuna Ziper. De mirare că animalul acesta frumos, mare cît un viţel de zimbru, mai trăia. Săgeata străpunsese subţioara piciorului stîng din faţă, aproape de inimă. Arcia se apropie de el cu destulă teamă şi începu să-l oblojească. La îndemnul lui Ortis, Vira se tîrî către mijlocul jnepenişului, unde se puteau mişca mai în voie, feriţi de privirile oamenilor lui Bicilis, ocupaţi acum de ridicarea unui adăpost pentru noapte.

Dinspre lacuri, nori lăptoşi aşterneau peste creste şi văi pînză de întuneric grăbit, prevestind ninsoare vînzolită. Deşi simţeau ameninţarea văzduhului, Ortis şi Viezure nu puteau face nimic

deocamdată. Arcia rămăsese lîngă Elena, care, după efortul supraomenesc, căzuse din nou în stare de leşin. Erau doi împotriva a patru oameni voinici, dedaţi cu armele şi care, spre deosebire de ei, păreau odihniţi. Abia acum îşi amintiră că de cînd părăsiseră, în zori, adăpostul, nu puseseră nimic în gură. Aşteptau înnoptarea în tăcerea grea a muntelui, pătrunşi de umezeală şi frig. Cînd amurgul deveni cenuşiu, Viezure şopti:

— Cîndva am vînat cu Dacis în Muntele Tîmpu. Atunci l-am învăţat să imite glasul fiarelor pentru a uşura vînătoarea. Voi încerca să-l înştiinţez că sîntem pe aproape.

— Încearcă, prietene, numai să nu atragi şi atenţia celorlalţi. Cam ce animale colindă la această oră locurile neîmpădurite ale munţilor?

— Cerbul singuratic şi lupul care caută haita. Tu să priveşti cu mare atenţie dacă Dacis face semn că ne-a înţeles. El ştie că cerbul îşi caută perechea în zori.

Viezure puse mîinile căuş la gură şi imită, de trei ori scurt şi o dată prelung, boncănitul cerbului aflat în căutarea cerboaicei. Dacis nu schiţă nici un gest. Viezure repetă semnalul, răguşit şi cu ecou pierdut în depărtare. Dacis apleacă uşor capul. Tocmai atunci răzbi pînă la marginea poieniţei glasul lui Bicilis:

— Mă tem că acolo unde este cerbul apar şi lupii. Bursucule, şi tu, Iazigule, aduceţi cîteva lespezi de piatră să astupăm intrarea adăpostului!

— Şi cu tînărul ce facem? întrebă Rapis. Ar fi nedrept să moară ca un animal, sfîşiat de fiare.

— Nu te ştiam aşa de milos, Rapis. Şi nu mă pun contra dacă te bate gîndul să-l păzeşti. Poate aşa l-om îmbuna pe Lupul vrăjitor şi zău că vom avea şi noi nevoie de ajutorul lui.

— Cum vrei tu, stăpîne. Mă gîndeam că nu se cade. Om este, chiar dacă ne aflăm în duşmănie pe viaţă şi moarte, şi are drept la judecată. Altfel ne aşteaptă şi pe noi judecata zeilor.

În glasul acestuia Bicilis simţi îndîrjirea. Nu era momentul potrivit pentru neînţelegeri şi-i răspunse cu oarecare îngăduinţă:

— Cîntecul de pradă al haitei începe odată cu zorii. Pînă atunci avem timp şi de judecată, dacă tu crezi că merită să ne mai pierdem vremea. Ei, Iazigule, Bursucule, aţi isprăvit treaba? Aduceţi jnepeni pentru foc. Cu un foc bun mai cîştigăm putere. Cel puţin în astă-noapte nu cred că vom avea oaspeţi. Hai, grăbiţi! Pînă atunci voi vedea ce ne-a adus de-ale gurii puiul de lup.

Bursucul şi Iazigul se îndreptară ascultători către hăţişurile jnepenişului. Ortis îi făcu semn lui Viezure. Acesta începu să se furi-

şeze către locul spre care se îndreptau cei doi. Vira încercă să-l urmeze, însă Ortis o linişti, mîngîind-o sub bot. Se furişă şi Ortis pînă în spatele oamenilor lui Bicilis care, cu săbiile scurte, folosite ca nişte toporişti, tăiau şi adunau în grămezi tulpinile încărcate de promoroacă. La un semn, amîndoi le căzură în spate, loviră cu ghioagele grele şi-i prăvăliră în zăpadă. Se auzi doar un icnet înăbuşit. Bicilis îl prinse şi întrebă îngrijorat:

— Ei, voi, s-a întîmplat ceva?

Răspunse Viezure, imitînd vocea Iazigului:

— Nepricopsitul de Bursuc a căzut ca orbetele într-o groapă şi mă chinui să-l scot.

— Aşteaptă, că vine Rapis să te ajute.

Ortis îi tîrî pe cei doi în întunericul tufişurilor şi-i făcu semn lui Viezure să se aplece la pămînt şi să se prefacă rănit. Rapis se apropie bombănind:

— Mai bine era dacă-şi rupea grumazul cîinele de Bicilis! Şi aici se poartă ca un stăpîn de sclavi. Iată-mă-s, Iazigule! Ce ziceai că a păţit Bursucul?

În loc de răspuns se trezi cu palma lui Ortis pe gură şi cu cuţitul în piept.

— Dacă ţi-e dragă viaţa, te sfătuiesc să fii cuminte, băiete! îi şopti acesta.

Rapis nu se împotrivi. Viezure îi astupă gura cu năframa de lînă pe care o purta la gît, îl legă fedeleş cu curelele de la tălpici şi-l tîrî lîngă ceilalţi, lăsîndu-i în seama Virei. După ce isprăviră se îndreptară liniştiţi către adăpostul unde trebăluia Bicilis. Acesta îi întrebă fără a întoarce capul:

— Ei, băieţi, toate bune?

— Mai bune nici că se puteau, îi răspunse Ortis.

Bicilis se întoarse ca ars cu fierul roşu. Simţi cum i se scurg puterile prin mădulare. Pierduse graiul privind neputincios la săbiile încovoiate care i se păreau imense în lumina lunii. Dacis izbucni în rîs, recunoscînd glasul Zeului său păzitor.

— Viezure, hotărî Ortis, leagă-l frumuşel şi ai grijă să nu-ţi scape. Eu cu Dacis ne vom îngriji de fete şi de cei trei, dacă nu cumva Vira mi-a călcat porunca şi le-a făcut de petrecanie.

— Se face, dar nu înainte de a-l scuipa în obraz pe acest cîine spurcat.

Se grăbi să-şi ţină promisiunea înainte de a fi împiedicat de Ortis.

— Iartă, Ortis, că nu ţi-am aşteptat îngăduinţa. Milostiv şi iertător cum te ştiu, mă temeam că nu voi mai avea prilejul.

Şi se grăbi să se piardă printre jnepeni, fluierînd şugubăţ.

— Cine mai e şi poznaşul ăsta? Mi se pare cunoscut. Nu el a imitat boncănitul cerbului? întrebă mirat Dacis.

— Cum, nu l-ai recunoscut? D-aia s-o fi şi supărat. Mai zilele trecute se lăuda cu prietenia ta. E Viezure, cine altul?! Spaima fiarelor, Vrăjitorul munţilor, Păunaşul Codrilor, dar nu-ţi voi înşirui toate numele, că ne apucă ziua pînă să le termin.

VII. Noaptea Nemirei

Norii aducători de zăpadă s-au călătorit către miazăzi. În locul lor se arăta un cer ireal de senin, prevestind vreme bună. Dar bolta a rămas limpede numai cît o părere, pentru că dinspre Parangos se năpusti cavalcada unor nouri ca păcura, într-o vînzoleală haotică de pînze dese, prevestind furtună.

De data aceasta pînă şi Viezure era îngrijorat. Cu toate că Ortis fusese recunoscut fără nici o înţelegere şeful lor pentru noaptea aceasta, Viezure fu acela care se făcu ascultat. El se adresă tuturor, chiar şi oamenilor lui Bicilis, de care, deocamdată, ocupaţi cu grija pentru fete şi cu înmormîntarea lui Botdecîine, nu avuseseră vreme. Vorba scurtă şi îngrijorarea întipărită pe faţa lui obligau la supunere fără cîrtire.

— Dacă trecem şi peste noaptea asta, s-ar zice că zeii ne-au sortit multe zile de acum încolo, le spuse el. Peste cel mult un ceas, dinspre Parangos soseşte Nemira, vînt rece şi turbat, care alungă din munţi chiar şi fiarele sălbatice. Nu se ştie cît va dura. O zi, două, o săptămînă... Eu merg să pun cîteva laţuri în jnepeniş, care de jur-împrejur este singurul adăpost pentru iepuri şi caprele negre. Voi, apucaţi-vă de lucru. Coliba asta e şubredă şi neîncăpătoare pentru atîţia oameni. Trebuie să amenajăm repede un adăpost din blocuri de zăpadă. Pînă ce mă înapoiez eu, tu, Ortis, împreună cu Dacis şi Arcia, bătătoriţi cam la o sută de bulgări pătraţi: cei de la temelie să fie de mărimea pietrelor din zidurile cetăţilor noastre, ceilalţi, din ce în ce mai mici. La capătul dinspre munte al jnepenişului am văzut nişte brazi aduşi de pu-

hoaie. Din ei trebuie să ne facem lemne de foc pentru cîteva zile.

Rapis îl chemă pe Ortis și-l rugă cu multă convingere în glas:

— Viteazule Ortis, nu bănuiesc ce veți hotărî în legătură cu noi, dar știu că deocamdată se află în primejdie viața tuturor. Îngăduie să dau și eu o mînă de ajutor și crede că nu mă aflu aici de bunăvoie. M-ai cunoscut cu doi ani în urmă la stîna unchiașului tău, tarabostele Troes, cînd ai avut un cuvînt bun pentru mine la întoarcerea în cetate. Am mai construit adăposturi de iarnă și, pînă la întoarcerea priceputului Viezure, aș putea să vă fiu de folos.

Ortis s-a înțeles din priviri cu Dacis și i-a făcut semn lui Viezure să-l dezlege. Viezure, mai neîncrezător, era gata să se opună. Dar văzînd pe fețele prietenilor săi atîta încredere, s-a lăsat păgubaș, nu fără a bombăni în tuleiele bărbii: „Cine se arde cu zeamă, suflă și în zer. Să nu vă pară rău!"

În vreme ce Ortis și Dacis făceau blocuri dreptunghiulare din zăpadă bătătorită, Rapis săpă în stratul înghețat și gros un șanț rotund, cît să cuprindă o șiră de fîn. După ce termină, ajutat de Arcia, care nu îl scăpase din priviri, mai săpă două tunele de comunicație — unul către jnepeniș, pentru eventualitatea că vor fi obligați să rămînă mai multe zile, celălalt către valea prăpăstioasă a unui torent, pentru retragere, dacă vor fi atacați de romani.

Viezure s-a înapoiat tîrînd un trunchi de pin pe care îl sprijini cu pietre în mijlocul cercului. Apoi începură să ridice adăpostul. Viezure așeză bulgării aduși de Dacis și Ortis, ca un zidar care își cunoaște bine meseria, îngustînd mereu cercul spre vîrf, în timp ce Rapis și Arcia rostuiau din pietre late vatră pentru foc. Cînd isprăvi vatra, Rapis se îndreptă către păduricea de jnepeni fără să le ceară îngăduința. Ortis îl urmări cu privirea prefăcîndu-se că nu-l observă. Își dădu seama că nu avea de ce să fie îngrijorat. Vira îl ținea sub supraveghere mîrîind din cînd în cînd a amenințare. Sclavul se dovedea înțelept și priceput. Făcuse de cîteva ori drumul spre jnepeniș, pînă reuși să aștearnă de jur-împrejurul stîlpului de susținere strat gros de cetină și crengi. Lumina palidă a lunii se stinse dintr-o dată. Aprinseră foc mic, mascat într-o piramidă de pietre, la lumina căruia Viezure aranja intrarea în adăpost dintr-o lespede înaltă. Ortis, Dacis și Rapis, ajutîndu-se de săbiile scurte, adunau cu grabă cît mai multe lemne pentru foc.

Bănuiala lui Viezure se adeveri. Odată cu întunericul se porni a moarte și pustiu cîntecul Nemirei. Vîntul acesta, închipuit de

păstori ca o bătrînă hîdă şi nemiloasă, care răzbună moartea feciorului ei lovit mişeleşte la împărţitul oilor de către cei doi fîrtaţi ai săi, se năştea ca o volbură pe văile Muntelui Parangos, trecea ca o nălucă Platoul Sargetilor, urca asemeni unui balaur cu mai multe capete văile Muntelui Mare şi se dezlănţuia turbat către crestele Muntelui Uriaşilor, transformînd în sloiuri de gheaţă tot ce era viu.

— Pînă ce Nemira se va arăta în toată înfricoşata ei putere şi răutate, blocurile de zăpadă, muiate de căldura focului, se vor topi atît cît trebuie pentru a se uni între ele, apoi vor îngheţa, iar noi vom sta la căldurică precum ursul în bîrlog, zise Viezure, care îşi cîştigase iar buna dispoziţie.

Focul ardea vesel pe lespedea înfierbîntată, răspîndind căldură plăcută. Îngrijită de Arcia şi întremată cu fiertură de ierburi făcătoare de minuni, Elena se simţea mai bine, avînd iarăşi îmbujoraţi obrajii. Rapis, sclav care se ocupase cu tîmplăria în gospodăria stăpînului său, meşterise cu pricepere o legătură din lemn şi scoarţă de pin, în care aşeză mîna fracturată a Elenei. Cînd şi Ziper, căruia Arcia îi scosese săgeata şi-i oblojise rana, prinse să se mişte şi linse mîna stăpînului, li se păru că toate s-au aşezat pe făgaşul cel bun. Doar gîndul la Bicilis şi ai săi îi mai nelinişte a.

Hotărîră să facă pază cu schimbul, cîte două ore, toţi simţindu-se frînţi de oboseală. Deocamdată întreţinerea focului era lucrul cel mai important. Arcia ceru prima pază ca să poată îngriji de Elena. Rapis se rugă stăruitor să-i lase lui această grijă. Văzînd că Ortis tace iar Dacis şi Viezure privesc încruntaţi, le explică:

— Fără voi, pînă mîine eram îngheţaţi bocnă ori rămîneam pradă lupilor. Îngăduiţi să mă răsplătesc pentru că încă mă aflu în viaţă. Bicilis s-ar fi descotorosit curînd de mine. Nu suportă să fie înfruntat. Zeii buni v-au pus pe urmele noastre. Puneţi-mă la încercare. Cîinele acesta se află mereu cu ochii pe noi şi chiar dacă aş cloci gînduri viclene nu aş putea face nici o mişcare.

În tot timpul acesta Bicilis rămăsese nemişcat lîngă Iazig, cu teama şi ura întipărite pe faţă. Din cînd în cînd, în ochii săi tulburi apărea cîte o luminiţă de viclenie şi nădejde. Ortis prinse capul Virei cu un gest de veche mîngîiere şi-i şopti cîteva cuvinte. Ea mîrîi scurt, îşi arătă colţii albi şi se arcui în faţa lui Bicilis. Acesta nu mai putu suporta aşteptarea şi izbucni cu răutatea şi curajul celui care ştie că pentru el nu mai există scăpare:

— Ce mai aşteptaţi, laşilor? Împliniţi odată răzbunarea pe care mi-aţi jurat-o, ori luaţi fiara aceasta turbată de lîngă mine! O! de-aş fi eu în locul vostru, cum v-aş lăsa pradă lupilor!

Răspunse Dacis, fără a-l învrednici măcar cu o privire:
— Ai răbdare. Vei muri la lumina zilei și nu fără judecată dreaptă, deși nu meriți datinile neamului.
Bicilis rînji ca o fiară prinsă în laț:
— Nu mă așteptam la altceva de la niște vlăstare ale celui care, pentru te miri ce, făcea judecată după datini. Numai că voi sînteți niște nevîrstnici și nu aveți drept de judecată asupra unui taraboste.
Acum Dacis se întoarse către el și-l privi în față:
— Te bucuri în zadar, Bicilis. Noi ne-am gîndit și la asta. Sfatul bătrînilor din Muntele Cogaion, adunat ieri la stîna înțeleptului Troes, ți-a luat dreptul de a mai purta barbă și căciulă de taraboste, cinste pe care din prea multă bunătate ți-a dăruit-o cel pe care l-ai vîndut mișelește. Ți s-a hotărît pedeapsa cuvenită vînzătorului de țară. La mijitul zorilor o vei afla.
— Nu există mărturia vinovăției mele, iar la judecată eu nu am fost de față ca să mă apăr. Judecata de care vorbești tu s-a făcut nesocotind legile lăsate de Deceneu.
— Un vînzător de țară și călcător de datini nu are dreptul să ceară pentru sine dreptatea legilor strămoșești, interveni Ortis cu mînie. Mărturie stă peste vreme trupul descăpățînat al Marelui Rege și sutele de care ce au dus la Roma o parte din comoara dacilor, strînsă cu sudoarea neamului de Burebista și Deceneu și de toți regii pînă la Decebal.
— Mărturie stau și eu dacă mă îngăduie sfatul înțelepților, chiar de va fi să primesc pedeapsa cuvenită părtașului la vînzare, vorbi cu aprindere Rapis.
Bicilis îl sfredeli ucigător cu privirea:
— Mi-o vei plăti, martori îmi sînt zeii, cîine necredincios!
— Cu partea din comoara ascunsă pe care n-aș fi primit-o niciodată, stăpîne? Uiți că de acum tu nu mai ai drept de viață și de moarte asupra mea? De cînd am deschis ochii sub biciul slugilor tale rabd și tac. Pentru viața de cîine pe care mi-ai făcut-o, doar nu vei fi avînd dorința să mă și îngrop odată cu tine, ca un sclav credincios ce mă crezi?!
Ortis, judecînd că s-a vorbit prea mult și știind că tăcerea, nu vorbele, tocește răbdarea și tăria vinovatului, încercă să pună capăt discuției:
— Bicilis, te sfătui să nu te joci cu răbdarea noastră! Ți s-a făcut cumva poftă să fii legat în jnepeniș, ca momeală pentru lupi, așa cum tu, fără să te gîndești la judecata pe care o ceri, ai hotărît asupra celui care de acum ne este rege și frate?!

Bicilis rînji iarăşi. În mintea lui încolţi planul salvării. „Ce-ar fi dacă aş reuşi să-i învrăjbesc pe aceşti flăcăi cu sînge învolburat?" Zîmbi a rîde cu ironia celui care rumegă o taină de preţ:

— Dacis rege? Ha, ha! Să mori de rîs, nu alta! Cine l-a ales şi cu ce drept? Se vede, flăcăule, că nu te-ai privit de multă vreme în oglinda apei. Dacă te priveai mai cu grijă, astăzi ştiai că dreptul lui este şi dreptul tău. Numai că pe tine, fratele lui geamăn, Decebal te-a nedreptăţit, hotărînd să fii cioban sau slujitor de altar în vreo peşteră pustie, în timp ce pe el, pentru că se născuse cu cîteva clipe mai devreme, îl pregătea să-i urmeze ca rege. Frumos s-au mai purtat cu tine, ce zici?! Eu, Bicilis, da, aş putea să te pun în scaunul celui care s-a lepădat de tine cum te lepezi de un fecior din flori, dacă ai fi niţel mai înţelept. Ia gîndeşte-te: noi cu comoara pe care am ascuns-o de lăcomia romanului, iar fratele tău cu sfatul bătrînilor risipiţi prin munţi. Ce zici, facem tîrgul?

— Taci, cîine, ori vei muri fără judecată! strigă Ortis îngrozit de tot ce i-a fost dat să audă şi trăgînd cuţitul. Crezi că nu ştiu ce urmăreşti cu aceste scorneli înveninate?

Bicilis îi răspunse liniştit, privindu-l pe Dacis, care părea împietrit de uimire:

— Nimic altceva decît să afli şi tu adevărul. Poate aşa vei înţelege de ce eu, Bicilis, nedreptăţitul de către Decebal, am căutat înţelegere la romani.

În tăcerea care se aşternuse grea, răzbi vocea lui Rapis, care, uitînd de treapta naşterii sale, îndrăzni să-l prindă pe Ortis de mînă:

— Nu-i mai primi veninul şi ascultă-mă pe mine, viteazule Ortis. Bicilis, care pentru întîia oară de cînd îl ştiu spune adevărul, cu gînduri înveninate, ne-a povestit şi nouă despre aceasta. Dacă Iazigul nu ar fi orbit de aurul pe care ni l-a promis Bicilis, ar sta mărturie că spun adevărul adevărat.

Arcia privea şi asculta ca trezită dintr-un somn cu coşmaruri. Se dezmetici şi-şi rugă prietenul de suferinţă:

— Ortis, nu-i mai asculta. Păleşte-i cu ghioaga în moalele capului! Nu vezi că vor să te aţîţe împotriva lui Dacis?

Răspunsul lui Ortis veni blînd, abia auzit, ca de pe un alt tărîm:

— Nu, Arcia ... ce auzim acum bănuiam şi eu în ultima vreme. Dacă ai fi fost mai atentă, ţi-ai fi dat seama că de mai multe ori am fost luat drept Dacis. Ţii minte? La vinăria lui Zebal s-a vorbit despre doi nepoţi ai regelui ... Apoi, dragostea cu care inima mea l-a căutat pe Dacis, pentru care mi-am primejduit viaţa

la Ranistorum... grija pe care mi-a purtat-o Decebal, faptul că mie mi-a încredinţat şi nu altuia ultima sa dorinţă... toate, Arcia, sînt dovezi că pentru prima oară în viaţă, cum bine zice acest sclav, Bicilis nu minte.

Se întoarse către Bicilis, ai cărui ochi străluceau de bucuria izbînzii:

— Bicilis, zeii să fie buni cu tine în cealaltă viaţă, pentru că fără să vrei ai făcut şi tu o faptă bună. Ţi-am înţeles gîndurile viclene. Află că mi-ai făcut o bucurie mai de preţ decît comoara ta, pe care o voi aduce în casa regilor chiar de aş şti că de aici îmi vine pierirea. Dar fii fără grijă că şi ultima faptă ţi-am trecut-o pe răboj.

Faţa i se lumină într-un zîmbet. Spre mirarea lui Bicilis, dar mai cu seamă a Arciei, îl îmbrăţişă pe Dacis, amestecînd amîndoi boabele lacrimilor.

— Dacis, ca frate mai mare, fii de acuma stăpînul şi sfătuitorul meu! îl rugă mezinul.

— Frate Ortis, îi răspunse Dacis, cuprins de tremurul plînsului înăbuşit, te-ai dovedit cu mult mai vrednic decît mine. Mă bucur, o, dacă ai şti cît mă bucur! iar dacii se vor bucura şi mai mult pentru că de acuma au nevoie de noi amîndoi. Ursitoarele ne-au sortit altă fire decît a ales părintele nostru — fie-i locul între zeii Daciei — eu să sfătuiesc neamul, păstrîndu-l neclintit în legea strămoşească, tu să fii mîna care duce mai departe tăria armelor sale.

Lui Viezure, omul care se lăuda că nu a plîns nici măcar atunci cînd oştenii lui Domiţianus l-au desprins pentru totdeauna de la sînul mamei, i se sloboziseră izvoarele ochilor şi baierele inimii. Dar, în ruptul capului nu voia să se arate slab de faţă cu alţii. Aşa că li se adresă celor doi cu poruncă şugubeaţă:

— Ei, băieţaşilor, ia mai lăsaţi ăstor fetişcane slăbiciunile muiereşti şi la treabă! Încă nu mă ştiu sclavul vostru. Eu am pus laţurile pentru vînat, voi doi, căutaţi-l! Şi, dacă la întoarcere mai aud vreo vorbă unsă cu sughiţuri, martor îmi este prea bunul, prea cinstitul şi prea iubitorul de neam, Bicilis, aici de faţă n-ar mai fi fost, că vă las afară, aşa precum el, în necuprinsa-i bunătate, ar fi făcut-o dacă ar fi avut prilejul!

Seriozitatea lui Viezure stîrni rîsul, un rîs necesar, înviorător.

Adormiră tîrziu, învăluiţi de căldura moleşitoare a adăpostului, ascultînd jeluirea neputincioasă a Nemirei.

VIII. Cuibul vulturilor

Ocolind pe poteci tainice, dar nu lipsite de primejdie, Orolea nimeri în așezarea oierilor de pe Gerosu, spre înserat, odată cu prima furtună de zăpadă și tocmai în ziua cînd începeau clăcile lînei și cînepii. Pe cînd ea, însoțită de bătrînul Dibar, lăsa în urmă Platoul Luncanilor, lîngă care străjuia castrul de pe înălțimea lui Hulpe, toată suflarea pribegită prin codri, mai puțin paznicii de la turme și de la turnurile de veghe, se adunase în Grota Tainelor, mare cît să adăpostească cîteva șire de fîn.

De cînd se aflau retrași în inima muntelui, moș Troes se îngrijea cu cerbicie de rînduiala sărbătorilor, știind că întreruperea lor, chiar și pentru scurtă vreme, putea trage după sine uitarea și îngrijorarea. Muma Pera, aprigă soață a celui care prin sorții războiului și înălțimea rangului purta grija acestor suflete — bătrîni, femei, copii și oșteni ce nu-și ostoiseră încă rănile — se burzuluise strașnic aflînd că bătrînul are poftă de șezătoare tocmai acuma cînd inimile oamenilor sînt cernite de griji.

— Ce știi tu, măi muiere! încercă să o liniștească moș Troes. Ne-o fi greu, nu zic ba, dar nici să ne lăsăm de tot răului nu se cade. La ce ne-ar folosi să bocim toată ziua? Tocmai de aceea m-am gîndit că ar trebui să-i ajutăm să-și uite grijile și nevoile. Înțeleptul Vezina spunea că un neam care nu-și uită legea și datinile nu poate să piară. Apoi, cine știe?! Traian este împărat înțelept. La ce i-ar folosi Dacia fără hărnicia oamenilor ei? Poate că la primăvară ne-om întoarce la vetrele noastre ca să luăm totul de la capăt. Și chiar de n-o fi așa, tot vom avea nevoie de tort și țesături pentru straie și învelișuri. Cine și cînd să lucreze lîna și cînepa? Ba, ar trebui ca tocmai tu să te ocupi de toate, după rost. Pînă ce eu mă voi îngriji de cele datorate zeilor, femeile să pregătească grîu și miere cum cere orînduiala. Fetișcanelor care tînjesc de atîtea despărțiri, zi-le să aducă ciuberele cu apă neîncepută ca să-și vadă în ele viitorul. Pentru noi, bătrînii, ar fi de trebuință un butoiaș cu rachiu de pere pentru că, de bună seamă, vrei, nu vrei tu, pînă la urmă vom slobozi cîntările.

— Oi face cum ți-e voia. Știu bine că dacă ți-ai pus ceva în gînd, apoi hotărîrea aceea nu ți-o mai scoate din cap nici meșterul Rahoza de la Muntele de Fier.

La vremea cînd cei doi bătrîni se încercau cu vorba, Orolea deschidea voinicește pîrtie pentru moș Dibar, prin zăpada adîncă. Om deprins de o viață cu muntele, dar năpădit de ani, moș Dibar

se oprea tot mai des ca să-şi mai tragă sufletul şi să-l întărească cu cîte o duşcă din vinarsul învechit în cotloanele pustnicului Ardalos de la Peştera Oaselor. În răstimp glumea cu Orolea:

— Orolea, ciută năzdrăvană, aibi milă de bătrîneţele mele! Alergi ca şi cînd te-ar urmări romanii.

— Iartă, moş Dibar, dar tare mă mai mînă dorul către ai mei. Oare ce vor fi făcînd acuma moş Troes şi muma Pera?

— Apoi, nu-i greu de ghicit, fată dragă. Dacă nu şi-au uitat obiceiul, se ciorovăiesc din te miri ce. Ea turuie întruna, iar el ascultă şi se miră că nu oboseşte de atîta amar de ani.

Orolea împrăştie rîset cristalin în aerul reavăn. Rîsetul alungă o ciută ce-şi găsise culcuş de cetină la marginea potecii. Fata o urmări cu privirea pînă se pierdu cu umbrele înserării şi rămase dusă de gînduri. Făcu întrebare cu rostire rară şi tristeţe în glas:

— Moşule, ştii matale ce zi este aceasta?

— Ei, ce-ţi mai veni? Ziua în care, după atîta vreme, ne adunăm cu ai noştri...

— Da, e şi asta, dar nu doar atîta. E ziua cînd se lasă clăcile şi se prind cuscriile. Fetele de anii mei se strîng în şezători cu furcile în brîu. Stau gătite pe laviţe lîngă vatră şi cercetează uşa prin care cei aşteptaţi întîrzie să apară. Din tindă mumele lor cumpănesc cu privirea şi le ghicesc tainele inimii. Feciorii vin mai tîrziu, unul cîte unul, după ce au adăpat vitele şi le-au rînduit pentru noapte. Intră îmbujoraţi, mai se îndeamnă şi mai se lasă îndemnaţi pînă cînd se aşează lîngă cele dragi, ca să le prindă fusul şi să le ţină ghemul. Şi, uite aşa, mai a şagă, mai a voie, se leagă două vieţi şi se tot răsucesc în bucurii şi necazuri ca firul pe fus, care curge şi tot curge, pînă în ziua cînd se gată caierul. Unii torc lînă moale, alţii in uşor, alţii cînepa aspră. Oare mie ce mi-o fi sortit, dacă voi mai avea timpul şi bucuria să pun furca-n brîu?

— Ei, bată-te norocul să te bată, că ăsta nu-i dor, ci jale curată, fata mea! Ducă-se pe pustii şi pe ape gîndurile negre, că prea sînt destule şi prea eşti de tot tînără ca să le dai sălaş!

— Ai dreptate, moşule! Dar vezi că aşa e făcut omul, niciodată să nu fie mulţumit. Cînd mă gîndesc prin cîte mi-a fost dat să trec şi din cîte am scăpat, ar merita să chiui de bucurie. Dar, ne-am cam luat cu vorba şi curînd se înstăpîneşte noaptea.

Lăsară în urmă Platoul Luncanilor. Curînd trecură Apa Gradisului, urmîndu-i firul, pe malul drept, către fortăreaţa muntelui.

Gerosul este munte fără asemănare printre munţii Daciei. Pe

vremea cînd s-au războlit măruntaiele pămîntului, atunci, la începuturile lumii, el se născuse din răsuflarea cu pucioasă și piatră topită a adîncurilor și de atunci a rămas așa, gurguiat între patru văi adînci, ca o căciulă uriașă de noaten alb și mițos, în care nici om, nici fiară nu puteau răzbi decît numai printr-o vale prăpăstioasă săpată de apele Gradisului. În mijlocul muntelui se căsca o pîlnie adîncă, împădurită numai pe dinăuntru, începînd de la crestele culmilor ascuțite ca un fierăstrău de joagăr uriaș. Pîlnia se îngusta jos formînd o pășune orînduită ca o lespede de vatră. Inima Gerosului, sfredelită de peșteri și grote, era dintotdeauna locul de întîlnire al păstorilor, în cea de a treia săptămînă a lunii lui cuptor, cînd începea sărbătoarea nedeilor de toamnă. Tot aici se adunau uneori regii și fruntașii dacilor, taraboștii și înțelepții atunci cînd așezau legi noi sau hotărau asupra păcii și războiului.

Aici, la sfatul înțeleptului Vezina, se pribegise moș Troes cu femeile, copiii și bătrînii din pagusurile Sargetilor, dimpreună cu turmele și tot avutul lor, la începutul războiului din urmă cu puterea Romei. Săptămîni în șir au scîrțîit prin văile înguste carele lungi, trase de boi mocănești, încărcate cu grîu, mei, fîn și tot ce mai făcea trebuință pentru o lungă iernare în munte. Atunci cînd legiunile lui Traian au împînzit țara, strîngînd ca într-un clește Cetatea Regilor, toată suflarea aflată în pîlnia Gerosului a făcut din noapte zi, transformînd muntele într-un semeț cuib de vulturi. Și în vreme ce Traian încerca sub greutatea legiunilor, a balistelor și carelor de luptă trăinicia zidurilor Sarmizegetusei, pe crestele de calcare și cremene ale Gerosului huia freamătul muncii. Pe platforme uriașe din trunchiuri de brad, mînuite de scripeți avînd drept contragreutăți stînci desprinse din munte, au fost îngrămădite mormane de pietre. Meșterite de dulgheri și fierari pricepuți, platformele puteau fi înclinate cu ușurință de cîțiva copilandri mai răsăriți, ca să îngroape în avalanșe de bolovani pe cei care s-ar fi încumetat să ia Gerosu cu asalt. În spatele acestora, împletitorii de funii și bătrînii vînători au întins de la un brad la altul corzi elastice, priponite de stînci, de care atîrnau ca peștii pe leațul pescarului mii de săgeți mari cît sulițele. Mai spre poale vegheau, cu gușile pline de venin, viperele cu corn, viermuind printre crăpăturile calcarelor. Valea îngustă a Gradisului fusese fortificată cu zeci de palisade, cu stăvilare din piatră și trunchiuri de fagi, care se ridicau la nevoie prin aceeași alcătuire de scripeți, prăvălind peste năvălitori puhoaiele apelor. Jur-împrejur, pe dinții crestelor au fost ridicate turnuri de veghe și apărare din piatră și lemn, străjuite zi și noapte de băiețandrii

care, necunoscînd decît din auzite asprimile războiului, se rugau zeilor să-i atace romanii. Ajutoare de nădejde pentru micii străjeri erau cîinii dresaţi care păzeau cu cerbicie potecile. Moş Troes, maimarele vînătorilor de la curtea lui Decebal, priceput îmblînzitor de şoimi şi sălbăticiuni, izbutise să adune o adevărată haită de fiare veşnic treze şi neiertătoare.

Aflînd prin iscoade cum s-a întărit acest cuib de vulturi, Lusius Quietus, generalul maur care încă nu întîlnise munte să nu i se închine, amînă încercarea de a împresura şi lua cu asalt Gerosu, deşi în pagusurile sargete strînse aici ar fi pus mîna pe avuţii, hrană şi furaje, de care castrele romane durate pe înălţimile Cogaionului aveau mare trebuinţă.

Tocmai cîinii fură aceia care vestiră prin hămăituri intrarea în munte a Orolei şi a unchiaşului Dibar. Părea că din spatele fiecărei pietre, a fiecărui copac a răsărit o dihanie colţoasă şi rea.

Moş Dibar cunoştea prea bine înverşunarea cîinilor crescuţi la stînă. Grăi a teamă:

— Orolea, cu cotarlele astea nu-i de glumit. Ori ne vor sfîşia, ori vom îngheţa de frig oploşiţi în vreo scorbură. Potrivit ar fi să facem cale întoarsă.

Orolea continuă să urce bărbăteşte şi încercă să-l liniştească:

— Nu-ţi face griji, bunule Dibar! Doar mă găsesc la mine acasă. Nu se poate să nu mă recunoască măcar Vira şi Ziper.

— Slabă nădejde! Noi am întîrziat solia către Dacis şi mă tem că acesta se află acum pe potecile Muntelui Mare, însoţit de cîinii lui Ortis, precum a fost înţelegerea.

— De-o fi aşa, mă recunoaşte Ursa, din care s-au prăsit căţelandrii lui Ortis, şi care de nenumărate ori m-a însoţit la vînătoare de bouri. Dar... mai ştii? Pînă una alta poate că n-ar fi rău să ne punem la adăpost. Iată-i că se apropie şi după cum bat, nu-i a glumă.

Era prea tîrziu. Zeci de dulăi lăţoşi, cu ochii sticlind de răutate, coborau în salturi de lupi panta abruptă, înconjurîndu-i. Orolea se retrase în spatele moşneagului, îngrozită la gîndul că a scăpat din robia romană pentru a fi sfîşiată de cîini la cîţiva paşi de cei cărora le-a dus dorul. De frică, toată voinţa şi puterea i se scurseseră prin călcîie ca un şuvoi rece. Dar, cînd îi mai despărţeau numai cîţiva paşi de aceşti paznici porniţi pe sfîşiat, deodată, unul din ei, aflat mai în faţă, pe care numai pata de pe piept îl deosebea de un urs, se opri, muşcă zdravăn din blana celor care vroiau să i-o ia înainte şi prinse să scheaune a prieten. Ca la poruncă, haita se opri şi tăcu. Orolea o recunoscu pe Ursa. Căţeaua se

apropie tîrîş, o mirosi, apoi îi puse labele pe umeri şi lătră de cîteva ori cu bucurie. Abia acum îi veni fetei inima la loc şi oftă cu uşurare:

— Mamă, ce spaimă am tras! De acum putem merge, moş Dibar. Ne aflăm între prieteni.

Nu făcură decît cîţiva paşi, că dintre stînci răzbi cu asprime voce tînără:

— Cine sînteţi voi şi ce căutaţi în munte?! Dacă aveţi arme aruncaţi-le către stîncă pînă nu slobod cîinii şi arcul!

Întrebările şi poruncile erau rostite în graiul vorbit la Roma şi de aceea Orolea îngheţă de spaimă, iar moş Dibar desprinse de la şold ghioaga.

— Sîntem oameni buni, răspunse Orolea. Dar tu, cine eşti?

Răspunsul veni după lungi clipe de cumpănire:

— Eu sînt Getis, feciorul Luzei şi al tarabostelui Rates, din triburile sargetilor care nu cunosc moartea.

Glasul era al unui băieţandru care se voia bărbat. Orolea îşi aminti de băiatul nu prea răsărit, care cu trei ierni în urmă îi urase, sub prispă, colinda junelui, împreună cu grupul piţăreilor şi se porni pe rîs:

— Atunci e bine, Getis! Noi doi ne cunoaştem. Eu sînt Orolea, iar omul care mă însoţeşte e moş Dibar, cioban de la Cleanţul Urşilor. Şi să ştii că dacă te mai răsteşti la mine poţi să-ţi pui pofta-n cui despre partea merelor şi colăceilor atunci cînd vei mai veni cu piţăreii la colindat.

Omuleţul chiui de bucurie, se prăvăli pe pojghiţa zăpezii pînă la picioarele drumeţilor întîrziaţi şi prinse a turui pe nerăsuflate:

— Tarabostea Orolea? Chiar ea? Zău că nu-mi vine a crede! Mă gîndeam eu că s-a întîmplat ceva cu Ursa de-mi potoleşte cîinii. V-au plăcut cîinii mei? Dacă aţi fi fost romani, atunci să fi văzut! Da' spun prostii şi îţi fi înfometaţi şi înfriguraţi. De-ai şti, luminată Orolea, cu ce dor te aşteaptă moş Troes şi muma Pera! Călcaţi cu grijă pe urmele mele. Pe aici unchiaşul Anastores a săpat gropi şi a întins curse pentru duşmani şi fiare. Fiarele ne caută tot mai des, romanul stă pe gînduri şi pîndeşte. Zicea dăunăzi moş Troes că vor fi clocind ei niscai gînduri viclene de nu-şi dau ghes să ne tulbure liniştea. Da' las' că mîne-zi aflăm noi.

Orolea, care abia ţinea pasul pe urmele năpîrstocului, prinse momentul să-l întrerupă:

— Spune-mi, Getis, cum veţi afla mîine gîndurile romanului?

— Mîine urcă pe Gerosu solia lui Traian împărat, adusă de comandantul de la Gradisdava, și tot pentru mîine moș Troes a chemat la sfat bătrînii și înțelepții slujitori ai lui Zamolxis de peste tot unde au putut răzbi soliile noastre. Chiar eu am purtat solia sa către pagusurile de Apuli, de unde m-am întors abia ieri, iar tarabostele Troes m-a prețăluit în fața sfatului obștii de felul cum mi-am împlinit solia.

— Ei, păi atunci se schimbă lucrurile. S-ar zice că ne-a întîmpinat un bărbat și-un luptător. Dar, ia spune-mi, Getis, ce fac ai noștri?

— Mulțumim zeilor, pînă acum, la noi toate-s bune. Și, dacă ați venit, vor fi și mai bune. Bag seama că la ceasul acesta se vor fi strîns cu toții în Grota Tainelor, la sărbătoarea dezlegării clăcilor de iarnă. Tare fain trebuie să fie la această sărbătoare îngăduită numai celor vîrstnici!

— Cum, ție, purtătorul soliei bătrînilor, încă nu ți se îngăduie?

Getis oftă din rărunchi, cu obidă:

— Mai am de trecut o probă din cele șapte pînă să ajung în frăția feciorilor cu drept la sfatul și ceremoniile vîrstnicilor, și nu mi se arată prilejul. Am vînat cerbul, am îmblînzit șoimul, am descoperit semnele ascunse în locuri cu primejdie, am cules astăvară cele treizeci de ierburi de leac, am trecut încercarea tăcerii depline, am răspuns fără greșeală la întrebările despre legi și datini, am purtat, dar încă nu am primit solie...

Orolea se opri bucurată de un gînd și-l întrebă pe noul lor tovarăș de drum:

— Getis, eu cred că astă-seară poți veni la sărbătoarea clăcilor. Am să vorbesc despre asta cu moș Troes și am să-i spun cît de viteaz te-ai dovedit în strajă.

Getis mai trase un chiuit de se stîrni larma printre cîini. Orolea, însă, îi potoli avîntul:

— Numai că noi sîntem frînți de oboseală și nu vom putea rămîne pază în locul tău.

— Cît despre asta, nici o grijă, tarabostă Orolea! Schimbul meu a venit de cînd ați intrat în Gerosu. Mi s-a părut că Ursa mîrîie a om străin și am vrut să știu dacă nu cumva ne dau tîrcoale romanii ori lotrii, care s-au pripășit de la o vreme prin pagusurile părăsite. Iar pînă la locul unde s-au așezat ai noștri mai avem cîteva străji.

— Și toate din voinici ca tine, nu-i așa? îl zgîndări Orolea, căreia îi plăcea să-l audă vorbind.

— Știu că vă dă mîna să rîdeți, se îmbufnă Getis, dar dacă erați romani ați fi văzut ce pot! Cale de jumătate de leghe v-am ținut în bătaia arcului, iar săgețile mele, meșterite de tata Rates, nu-și greșesc ținta.

Purtați de vorbe nici nu au băgat de seamă cînd au ajuns. Fumul bradului reavăn și mirosul plăcut al bucatelor i-au învăluit dintr-o dată cu amintirea vieții liniștite din pagusurile dace, de pe cînd războiul nu-și arătase ghiara. „Pare că o viață de om s-a scurs de atunci..." gîndi Orolea. Moș Dibar răspunse gîndului cu un oftat înăbușit.

În Grota Tainelor s-au strecurat fără să-și anunțe sosirea. Femeile care trebăluiau pe lîngă vetrele de la intrarea în grotă, pregătind din grîu, lapte și miere bucatele cerute de datină, nu i-au văzut ori nu i-au luat în seamă. Mai întîi s-a înfățișat în lumina torțelor puiandrul Getis. Gălăgia încetă dintr-o dată și se auzi mînios glasul tarabostelui Troes:

— Getis, s-a întîmplat ceva ori ai uitat obiceiurile?! Te pomenești că frica, ori mirosul fierturii te-au adus încoacea.

— Nici una, nici alta, înțeleptule. Da' o strachină de fiertură tot merit pentru bucuria ce ți-o aduc. Cît despre păstrarea datinilor, îngăduie să spun că am trecut mai adineaurea ultima încercare din cele șapte...

— Aduc mărturie că spune adevărul, răzbi în tăcerea adîncă glasul vesel al Orolei, care desprinsese o torță de pe peretele adăpostului și acum pășea rar, cu demnitate, către mijlocul sălii boltite a templului.

Un oftat de surpriză, apoi un chiot prelung, de nestăpînită bucurie, cutreieră în ecou grota. Moș Troes, care atîta vreme o crezuse pierdută pentru totdeauna și sortită rușinii în coloana triumfală de la Roma, înaintă, clătinîndu-se de slăbiciune și abia putu să rostească, deschizînd ocrotitor brațele:

— Orolea! Fata mea! Mulțumescu-ți, Zamolxis, că nu ne-ai părăsit!

Muma Pera abia reuși să o smulgă din brațele bătrînului, îi ascunse capul la sîn, ca pe vremea cînd Orolea era o fetiță temătoare și sfioasă, și o lăsă să-și reverse prin lacrimi amarul multor luni de jale și suferință. Moș Troes își aminti că pentru el nu sînt îngăduite slăbiciunile omenești, bătu din palme și ceru ascultare:

— Oameni buni, se cade să ne bucurăm inimile ascultînd glasul celei alese între femeile dace prin voința zeilor, sînge din sîngele celui care a fost strălucitul Decebal, preoteasă a Marelui Templu de la Sarmizegetusa, stăpîna și nepoata noastră Orolea.

Orolea cuprinse într-o privire caldă chipuri cunoscute şi dragi, îşi aminti şi ea că nu se cade să arate slăbiciunile muritorilor şi ascunse sarea lacrimilor în zîmbetul tăriei şi în dulceaţa vorbelor. Arăta la fel de senină şi impunătoare ca la ultima jertfă oficiată cu un an în urmă la templul Marelui Zeu, doar că era mai pală şi însemnată sub cearcănele ochilor de cutele suferinţei şi întristării.

— Mă bucur că mă aflu între ai mei prin bunătatea zeilor şi curajul celor ce mi-au dat libertatea şi că s-a nimerit să mă întorc la ceas de sărbătoare. Aş vrea, dară, să nu o întrerupem. Pe drum am avut o presimţire, iar moş Dibar, aici de faţă, în grija căruia m-au lăsat Dacis şi Ortis, poate adeveri că i-am vorbit de anii cînd şi eu am aşteptat cu sufletul la gură Sărbătoarea dezlegării clăcilor de iarnă. Dacă nu am ajuns prea tîrziu, rogu-te, înţeleptule taraboste, să facem totul după datina străbună. Înţeleptul Vezina zicea că nici războaie, nici potop de ape, nici clătinarea de munţi şi dealuri nu trebuie să întrerupă legile şi datinile noastre. Ele sînt începutul şi curgerea neîntreruptă prin vreme a neamului nostru. Să începem, dară!

Bătrînul opri o lacrimă între genele sure. Se ridică drept ca stejarul şi alb precum creştetul Gerosului. Făcu semn. Patru fete în ii şi poale albe, cu părul bălai ca spicul, curgînd despletit către pulpe, înaintară domol, purtînd în împletitură de răchită miel alb de sacrificiu. De pe tava de aur, înfăţişată cu smerenie de Robostores, un bătrîn care de mult nu mai ţinea şirul anilor, Troes ridică cuţitul şi cupa de sacrificiu. Femei şi bărbaţi îşi dezveliră şi aplecară capetele a smerenie. Murmurat la început, apoi tot mai plin creştea cîntec de împăcare între oameni şi zei. Dinspre intrare se auzi şuierul sutelor de săgeţi trimise de braţe vînjoase solie către cerul zeilor prielnici şi neprielnici. Cu gest scurt, Moş Troes ridică mielul şi-i străpunse grumazul. Strînse sîngele aburind în cupa de aur, ţintată cu pietre rare, apoi desprinse şi cercetă măruntaiele. Un zîmbet larg îi lumina faţa. Se îndreptă, plutind parcă, spre rugul aprins într-un intrînd al grotei, lîngă altarul sacru adus de la Sarmizegetusa. Adună cu lopata de bronz inima focului şi depuse jertfa. În timp ce fumul şi aburul se ridicau drept către boltă, se întoarse spre ai săi, încremeniţi în aşteptare. Mai întîi el, apoi bătrînii, femeile şi cei tineri ridicară privirile către cerul zeilor şi din o mie de piepturi răzbi chemare şi legămînt: „O, Zamolxis, părinte al zeilor, revarsă-ţi bunătatea şi dreptatea ta către neamul dac! Tu, Gebeleizis, părinte al nostru în cealaltă viaţă, dă-ne tăria pămîntului pe care îl ţii pe umeri!

Îngăduiţi voi, preaputernici zei, şi tu Dochia, Mumă Străbună, să trăim şi să murim în legea noastră! Primiţi jertfa inimilor şi juruinţelor noastre, preabunilor zei!“

Jertfa fusese prielnică şi dătătoare de nădejde. De acum putea începe sărbătoarea cu toate rosturile ştiute. Pentru o noapte, cu toţii, bărbaţi, femei şi mai cu seamă tinerii uitau de griji şi supărări. Mai întîi bătrînii uscaţi de ani au turnat pe vatra adăpostului cîţiva stropi din ulcele pîntecoase de lut, întru odihna şi amintirea strămoşilor, şi au închinat pentru norocul tinerilor. La un semn al Mumei Pera, bărbaţii au părăsit adăpostul. Ei nu erau îngăduiţi la ritualul femeilor dăruite cu harul aducerii în lumină a viitoarelor vlăstare de daci. Dintr-un leagăn, fu ridicat un prunc dolofan şi trecut pe braţe de la o femeie vîrstnică la alta. Femeia în braţele căreia pruncul avea să-şi ostoiască plînsul era învrednicită cu cinstea şi ascultarea cuvenită Mumei Mari. Sorţii şi priceperea fură de partea Luzei, soaţa tarabostelui Rates. Tinerele neveste prinseră să se perinde prin faţa acesteia murmurînd cîntecul Mirului şi al Sînzîenei, aplecînd smerite frunţile pentru sărutul ce legiuia de acuma legături şi îndatoriri mai trainice decît rudenia.

După o vreme s-au înapoiat bărbaţii purtînd torţe aprinse, coşuleţe cu grîu încolţit şi strachini cu lapte. Femeile au primit coşuleţele de care aveau să se îngrijească ca de focul sacru pînă primăvara la înspicatul lanurilor. Au sorbit apoi din laptele aburind şi au aşezat torţele împrejurul vaselor cu apă neîncepută.

Un vînticel ca boarea văratecă, a cărui taină aparţinea bătrînului Troes, s-a iscat dintr-o dată şi a stins flacăra torţelor care străjuiau pereţii. Cu sufletul la gură zeci de fete şi tinere neveste s-au aşezat în jurul celor şapte vase, împodobite cu ramuri de brad şi abia luminate de candele în care ardeau uleiuri plăcut mirositoare. Dinspre locul unde se retrăseseră femeile vîrstnice răzbătu cîntec cu legănări stranii. Refrenul lui era preluat pe tonuri joase de către bărbaţi. Muma Fira, vestita ursitoare care arare se arăta printre oameni, apăru din tainiţele grotei îngînînd vorbe neînţelese. Se lăsă legată la ochi de Pera şi prinse să cerceteze ulcelele sub care femeile îşi puseseră obiectele dragi: inele, fibule, piepteni, cercei, oglinzi şi agrafe. Le scufundă pe rînd în cele şapte vase cu apă proaspătă de izvor, după care, desfăcînd legătura de pe ochi, prinse să dezlege taine cu o voce care răzbătea parcă de pe alte tărîmuri:

— Bucură-te, Zara, fată frumoasă, şi aşează lumina nădejdii pe faţă. Iată, ţi se arată cunună de mireasă. Cel sorocit vine pe

drumul dorului deodată cu primii miei... Tu, Diza dragă, că de bună seamă al tău este inelul acesta, de la o vreme îi visezi noapte de noapte pe cei dragi, luaţi în robie. Alungă supărarea, pentru că nu încheiem bine anul şi se vor întoarce. Uite, îi văd pe toţi trei lîngă o apă mare, porniţi la drum cu faţa spre noi şi abia de-i mai ţin straiele. Dă zor cu torsul şi ţesutul că-ţi va face trebuinţă. Ooo! Brazda, femeie vrednică, multă mulţumire vei aduce pagusului tău! Doi gemeni flăcăi vor cinsti numele lui Rores, bucure-l zeii pe tărîmul lor, că bun om a fost!...

Vorbele înţeleptei răzbăteau de-a dreptul la inimile oamenilor. Moş Troes îi mulţumi în gînd. Orolea îi mîngîie tîmpla însemnată de vreme, şoptindu-i:

— Mătuşă Fira, răsplătească-ţi zeii priceperea şi bunătatea!

Muma Pera lăcrima înăbuşit. Troes o înghionti drăgăstos:

— Ce-ţi ziceam eu, muiere, cînd mă tot pisai cu vorba cum că nu se cade să dezlegăm sărbătorile?

Către cîntători s-au prins jocurile. Sub veghea bătrînilor a început apoi întrecerea cu fusul şi furca. Fetele grăbeau să încarce fusul cu tort subţire, iar feciorii să meşterească şi să împodobească cu păsări şi flori furci de tors pe care să le dăruiască fetelor. Furca împenată şi fusul cu tort subţire, pe care le schimbau drept daruri în noaptea aceasta, promiteau viitoare nunţi.

Cînd au trîmbiţat a doua oară cîntătorii, vestind răguşit miezul nopţii, moş Troes a învelit în spuză tăria focului, mulţumind zeilor. Grupuri, grupuri oamenii aşezării dintre cer şi pămînt s-au îndreptat către adăposturile durate din piatră şi lemn, cu bucuria şi pacea în inimi. În Peştera Tainelor mai întîrziau doar moş Troes şi Orolea, pentru sfatul amînat atîtea ceasuri.

Moş Troes prinse o torţă în mijlocul mesei, o privi pe Orolea în lumina ochilor şi-şi deschise inima:

— Nu trăgeam nădejde să te mai văd vreodată, fata moşului. Multă bucurie şi nădejde s-au adunat în inima mea de cînd am primit vestea. Mi-o adusese un prins de război fugit din cetatea Ranistorum şi l-am crezut cu minţile rătăcite. După cîteva zile a venit Dacis. Mi-am zis că s-au întors iarăşi zeii cu faţa către noi. De bună seamă Zamolxis ori Muma Dochia l-au dăruit pe Ortis cu zile şi cu puterea să vă redea Daciei.

— Deşi a trecut atîta vreme, nici mie nu-mi vine să cred, moşule Troes. Îmi pare că totul nu e decît un vis scurt şi nu rareori mă trezesc noaptea cu teama în suflet. Ce au făcut Ortis şi fata aceea, aproape că nu e de crezut. De s-ar fi aflat cu noi şi tarabostea Diegis, sora tatălui meu, săracă ar fi fost pentru Traian

sărbătoarea triumfului. Mă întreb ce s-o fi ales de femeile care se aflau cu mine pe plută...

— Asta pot să-ţi spun eu, Orolea. Cele mai multe au răzbit pînă la celălalt mal, unde au găsit ocrotire la tribul prieten al rossienilor aurari. Odată cu primăvara, căpetenia lor, Cerneguras, le va îndrepta încoace sub ocrotirea codrilor şi a luptătorilor săi.

— Iată o veste care îmi aduce bucurie şi împăcare. Dar unde se află Dacis? Aveam pentru el solie grabnică de la Ortis.

— Socot că viteazul nostru a şi ajuns la locul de întîlnire. Aflase ce trebuia să-i spui tu de la negustorul Zebal, pe care l-a întîlnit în drumul spre Apulum. Bănuiam că se strică vremea şi l-am sfătuit să amîie plecarea spre Muntele Mare. Nici n-a vrut să audă. I l-am dat pe Anastores însoţitor. Pe Valea Pietrelor Rele, sub Muntele Zînelor, Nemira, vîntul cel turbat, şi-a arătat colţii. Anastores s-a înapoiat cu caii, care nu-i mai făceau trebuinţă prin viscole şi nămeţi, iar Dacis a continuat drumul către Lacul Zînelor, însoţit de cîinii lui Ortis. Atîta ştiu. Îmi pare rău că l-am lăsat să plece. La asemenea vreme muntele iartă rareori pe cel ce se încumetă să-l înfrunte. Mă mai gîndesc că vor fi fiind urmăriţi şi de romani. Pe valea Rîului Bărbat, Anastores a văzut urmele unei decurii de cavalerişti care intraseră în munte cu o zi înainte. Fie Bicilis în veci blestemat! Mai bine ne-am lipsi de aurul ascuns, că de pedeapsă au grijă oamenii şi zeii. Nu cred că aş mai putea trăi ştiindu-mi nepoţii sortiţi robiei.

Orolea rămase într-o mirare mută. Bătrînul îi citi pe faţă întrebarea nerostită şi se grăbi să o liniştească:

— Da, ai auzit bine, Orolea. Am spus nepoţii, pentru că Dacis şi Ortis sînt fraţi gemeni, copiii fetei mele, căzută roabă în războiul cu Domitianus. Dacis trebuia să-i urmeze lui Decebal, ca prim născut, iar Ortis lui Vezina. Secretul acesta trebuia să-l iau cu mine în cealaltă viaţă şi dacă ţi l-am spus, am făcut-o fiindcă vremurile îi cer pe amîndoi în fruntea neamului. Dar despre asta vom mai vorbi şi nu mă îndoiesc de sprijinul tău. Acum somnul focului cheamă somnul nostru. Mîine avem zi grea. Ni s-a anunţat prima solie a lui Traian, prin Vinicius Sillanus, comandantul castrelor din Munţii Cogaion. Voi avea mare trebuinţă de înţelepciunea ta. Ei, dar am uitat că Pera te aşteaptă cu bucate alese şi că aveţi atîtea să vă spuneţi! Dibar, care mă iartă că nu am avut timpul să-i mulţumesc, rămîne în grija mea. Nouă, bătrînilor, nu ne-a mai rămas nici plăcerea somnului. Ne-om sfătui cum să primim solia celui care, fără să ne întrebe şi pe noi, şi-a luat numele Dacicus.

Noaptea se așezase grea, cu liniștea de dincolo de viață a muntelui. Culcușurile moi, din lînă și cetină, învăliră în adîncul lor trupurile obosite de zbuciumul zilei trecute. Doar cîinii, asmuțiți de străji, mai lătrau a neliniște și fiară. La ceas descîntat, cînd stîncă și brad, apă și om, cuprinse de somn își încetează zvonul, răzbi dintre norii porniți călători lună plină, zîmbind peste munte a taină.

IX. Solia

În noaptea aceea, de genele înțeleptului Troes nu se lipea somnul cu nici un chip. Prea multă și prea grea răspundere apăsa de la o vreme pe umerii săi. Niciodată pînă acuma nu se gîndise ce înseamnă să veghezi și să cumpănești pentru toată suflarea Daciei.

Închis în acest munte din inima țării, din toate părțile înconjurat de castrele și legiunile romane, cu o mînă de luptători și cu atîția bătrîni, femei și copii în grijă, se simțea vlăguit, izolat și singur.

Oare trebuiau să vină aceste vremi grele pentru ca tarabostii, pileatii și comatii dacilor să afle că jugul supunerii roade greu și face rană de neîndurat? Ce vor fi gîndind acum șefii de triburi și tarabostii înclinați către neascultare, cînd își văd pagusurile jefuite și delnițele înjumătățite? Dacii din părțile unde nu a ajuns puterea romanului, Piengeții, Samussi și Sabocii, Costobocii și Agatîrșii, cei de la Muntele Mumelor și de pe apa Samussului, au trimis solii despre îngrijorarea lor. Neamuri războinice se vînzolesc și se adună din cele depărtate pustiuri și-i împing pe ai noștri de la spate cu nemila armelor.

Oare numai acesta să fie motivul căinței și al nădejdii unirii cu neamul? Sarmații, prieteni nestrămutați la bine și la rău, au primit solia noastră cu ascultarea și cinstirea pe care dintotdeauna au arătat-o Sarmizegetusei. Bine este să afle Traian, prin solul ce vine mîine, că vechii prieteni nu ne-au lăsat necazului și ui-

ţării şi că nădejdea din inimile noastre nu a pierit... Solia lui Traian, poartă, de bună seamă, cu sine, gîndul dintotdeauna ascuns spre viclenie al romanilor. Dacă împăratul s-a hotărît să trimită sol unui taraboste înconjurat de copii, femei şi bătrîni, înseamnă că nici pentru el nu curg prea limpezi apele. El şi-a mînat legiunile încoace pentru aurul, argintul, arama, grîul, mierea şi toate bogăţiile ţării în care Iason a găsit lîna de aur. Imperiul se găseşte la ananghie, popoarele Asiei se mişcă, britanii zvonesc a neascultare, Roma cere pîine, legiunile trebuiesc plătite. Da, Traian are nevoie de bătrînul Troes şi de puterea cuvîntului său. La ce i-ar folosi Dacia fără dacii cei harnici şi în toate pricepuţi, cînd şi aşa Roma stăpîneşte peste prea multe pustiuri? La viclenia împăratului va trebui să răspundă cu viclenie. „Dar în numele cui voi vorbi şi cine mă va judeca cu îngăduinţă de voi greşi?“ se întrebă Moş Troes, cutremurîndu-se. Răspunsul şi-l dete singur, dar nu era deloc liniştitor: „În numele celor mulţi care încă nu şi-au pierdut nădejdea, a gliei cu osemintele neamului, în numele vlăstarelor lui Decebal care nu au pierit. Judecata va fi a celor care vin după noi.“

Un somn scurt şi zbuciumat puse capăt altor întrebări care i se înghesuiau în minte ca albinele la urdiniş.

S-a trezit deodată cu zorii. A chemat sfatul obştei. După asta şi-a purtat faţa senină şi vorba domoală peste tot unde-l chemau pregătirile datorate alesei solii. O sută de tineri luptători, aleşi pe sprînceană, au îmbrăcat zale aurite şi platoşe lucitoare. Vestitorii de soli şi-au dres gîtlejurile cu miere caldă şi au încercat buciumele. Cîntăreţii din fluier şi nai au îmbrăcat straie de sărbătoare. Orolea, ajutată de Pera, a trecut pe la comne pînă s-a întins masă regească cu tăvi şi talgere de aur, cu pocale bătute în pietre rare, toată zestrea de fată a soţiei tarabostelui Troes. Anastores, plecat de cu noapte în munte, a înfăţişat socăciţelor vînat ales, pe tărgi aşternute cu cetină. Robostores a desfăcut butoiaşele cu vinul aspru al Daciei şi cu vin moleşit de soarele Heladei. Doi feciori au frecat de zor, cu cenuşă de carpen, platoşa, zalele şi armele celui ce le era la toţi stăpîn şi părinte.

Către ojină, anunţată din strajă în strajă, s-a arătat solia. Vinicius Sillanus călărea un roib asiatic, împodobit cu valtrapuri bogate. Îl urmau, la o lungime de cal, doi scribi diplomaţi, iar după aceştia veneau cincizeci de oşteni mîndri din Garda Pretoriană. „La atîta cinstire, tot atîta pregătire“, îşi spuse Moş Troes zîmbind a rîde pe sub mustaţă. La locul sorocit întîmpinării, aşternut cu blănuri şi ţesături înflorate, solul a descălecat, sprinten şi ţanţoş ca un

cocoş, cu toţi anii mulţi ce-i apăsau umerii. Moş Troes, cu trei capete mai înalt, încins în platoşă şi zale, îşi potrivi coiful, care singur preţuia cît înarmarea a zece decurii, şi făcu trei paşi în întîmpinare. Însoţitorii săi, Anastores, Robostores şi Rates, strălucind şi ei în armuri, făcură un pas. Orolea, în blană de preţ, împodobită la mîneci şi brîu cu alesetură lucrată în argint, ţinînd în dreapta bastonul de aur terminat cu cap de lup dacic, aştepta închinarea solului răspîndind în juru-i măreţie zeiască. După ce ascultă urarea de bun venit, pe care tarabostele Troes o deprinsese la curtea lui Decebal, Vinicius Sillanus se îndreptă spre Orolea, pe care o văzuse nu cu mult timp în urmă ca sclavă la Ranistorum. Recunoscînd-o, îşi stăpîni mirarea, aplecă genunchiul şi rosti cuvintele datorate doar soţiei împăratului. Ea văzu încurcătura solului, zîmbi cu îngăduinţă şi-i întinse mîna. Vinicius Sillanus îşi recăpătă stăpînirea de sine, i-o întinse pe a sa cu curtenia din tinereţe şi o urmă la jumătate de pas către sala pregătită pentru omenirea solilor.

Aici, tot ce li se înfăţişa ochilor era peste măsură: mistreţi împănaţi cu şuncă afumată şi măruntaie de vînat uşor, pe tăvi uriaşe de argint; cocoşi de munte care, deşi fripţi, îşi recăpătaseră penajul, căprioare atîrnate în frigărui de bronz aurite la capete şi lungi cît nişte suliţi, alături de iepuri copţi în vin şi ierburi plăcut mirositoare. Din coşurile de pai făceau cu ochiul turtele de făină date cu miere şi gălbenuş de ou. Fagurii în care mustea mierea gălbuie odihneau pe platouri de paltin. În cupele aurite, ţintate cu şiraguri de pietre în toate culorile, gîlgîia vinul cu stropi mărunţi de iezer fierbinte.

Falnicii oşteni din garda împăratului se ospătau cu aceleaşi bunătăţi, întinse pe platouri de lemn ţintate în argint şi bronz, la o masă lungă din lemn de tisă dat cu ulei de in, faţă în faţă cu cincizeci de luptători daci, care se înghionteau pe sub masă văzînd încurcătura romanilor ce nu se sfiau să imite, la fiecare fel de mîncare, alesele purtări ale barbarilor. Atîta vreme cît şi-au ostoit cu hărnicie foamea şi setea, vorbele şi-au aşteptat rîndul. Abia atunci cînd Troes îşi şterse jungherul cu merindarul înflorat şi-l puse în teacă, Vinicius Sillanus făcu semn că ar dori să vorbească. Toţi cei care nu trebuiau să asculte părăsiră sala, urmînd să-şi închine cupele într-o încăpere învecinată. Sillanus îşi drese glasul tuşind uşor. Încercarea se transformă în tuse adevărată, semn că romanul nu se obişnuise cu iarna grea a dacilor.

— Zeii noştri şi zeii voştri, martori ai soliei cu care vin, să vă fie prielnici pentru cinstirea pe care ne-aţi arătat-o! începu el,

cumpănind cu grijă vorbele. Ea ar fi şi pe placul strălucitului Ulpius Nerva Traianus. Tot ce am văzut în casa ta, cinstite taraboste, întrece putinţa închipuirii noastre.

Moş Troes făcu semn tainic Orolei, dîndu-i cinstirea primului răspuns. Aceasta învălui solul într-o privire demnă, deloc trufaşă:

— Obiceiurile noastre, pe care voi, romanii, le numiţi barbare, vin din timpuri vechi. Ele au fost pomenite şi de eroii Heladei şi vor fi cinstite la fel în fiecare casă. Înţelepţii noştri ne-au învăţat că un sol bun aduce mai multe foloase neamului său decît zece războaie rele. Vestite Vinicius Sillanus, cinstindu-te pe tine, noi îl cinstim pe cel care te-a trimis şi, prin el, întreg neamul vostru şi neamurile care trăiesc în ascultarea voastră.

— Plăcute şi socotite cuvinte ai rostit, nobilă Orolea. Purtarea voastră şi tot ce am văzut aicea îmi împovărează solia. Ne aşteptam să vă găsim sortiţi pieirii prin foame şi frig, doritori să primiţi iertarea şi ocrotirea noastră.

Se aşternu o tăcere prea lungă. O spulberă Troes, care de acuma ştia dincotro bate vîntul:

— Iertare, strălucit sol al celui care stăpîneşte pămîntul cuprins între apele fără sfîrşit, cer numai aceia care se ştiu vinovaţi. Ori, noi ne ştim la noi acasă, pe pămînturile noastre, lîngă vetrele părinţilor noştri şi nu avem nici cui, nici pentru ce să cerem milă şi iertare. Munţii sînt cetăţile noastre pe care nimeni nu le poate clinti din loc, pădurile — ascunzişul, şi atîta vreme cît se află pădure şi munte, deal şi vale, neamul acesta nu poate să piară. Cuceritorii sînt apa, noi — pietrele, ei — vîntul, noi — stîncile, ei — trecerea, noi — rămînerea!

— Nu spun că ai sau nu ai dreptate, înţeleptule taraboste. Împăratul m-a trimis să-ţi aduc vorbele sale şi nu cere să-mi depăşesc solia.

— Cunosc dreptul solilor, viteazule comandant, şi aştept cu răbdare să aflu cu ce te-a împuternicit Traian. Ne aşteptam mai de mult la această solie.

— Prea bine. Împăratul te ceartă pe tine, care ţii Dacia în ascultare şi în nădejdea răzvrătirii, prin vlăstarele lui Decebal, duşmanul Romei, pentru ce s-a petrecut la Ranistorum şi la Ulpia Traiana.

— Ne miră foarte. La el acasă omului îi este îngăduit să facă ce pofteşte fără a da cuiva seamă. Vă întrebăm noi despre rosturile şi întîmplările voastre?

Vinicius Sillanus ocoli răspunsul şi continuă:

— Negustorii care s-au scurs încoace din toate părţile imperiului, ca nişte uli porniţi pe pradă, anii de război şi grija cu care voi aţi ascuns agoniseala ameninţă cu foamea legiunile, auxiliarii şi colonii aduşi în Dacia. Iarna s-a aşezat devreme şi spun cititorii de semne că va fi lungă. După cum se zice şi se vede, voi aveţi îndestulă hrană pentru oameni şi nutreţ pentru animale. Castrele noastre încep să simtă lipsa, iar unii coloni se pregătesc să părăsească aceste locuri. Pînă la recolta nouă voi să ne daţi a treia parte din ce adăpostiţi la locuri ferite.

Bătrînul zîmbi amar:

— Ce-mi spui acuma, strălucite sol, mă miră şi mă face să rîd. Ar trebui să-ţi mulţumesc. De mult timp nu mi s-a mai deschis faţa a zîmbet. Eu ştiam că stăpînul ia, nu cere. Lipsurile le simţim şi noi de mai multă vreme, cu toate că trăim în cumpătare. Ospăţul de astăzi s-a cuvenit solilor. Apoi, mă gîndesc că la anul care vine o să fie şi mai rău. Ogoarele au rămas nesemănate, vitele de arătură s-au călătorit peste apa Donarisului întru îndestularea Romei, prisăcile s-au sălbăticit, fînul a rămas de două ori necosit, butucii viilor netăiaţi şi nesăpaţi. Cine poartă vina? Şi ce mai pofteşte de la noi Roma?! Nu îi este de ajuns cît a cărat din Dacia? Noi ştim mai bine decît voi ce şi cît am pierdut. Am aflat de curînd, prin oamenii noştri de credinţă veniţi din Oraşul Lumii, că Hadrianus a oferit cetăţenilor romani, la sărbătoarea triumfului, peste o sută de feste* la Ostia, i-a scutit pe toţi liberţii imperiului de danii şi impozite timp de şapte ani, a promis pîine şi circ mai mult din jumătatea zilelor unui an; se mai spune că numai gladiatorii şi animalele pentru jocurile din arene au costat atît cît i-ar ajunge unui neam cumpătat să trăiască zece ani. Mai spune Criton, scribul împăratului, că cele aproape două mii de care încărcate cu aurul şi argintul nostru fac de trei ori mai mult decît visteria imperiului şi a senatului, visterie care se cam golise în ultima vreme. Niciodată nu a văzut Roma atîta bogăţie din jaf de război. Pe celelalte nu le mai pun la răboj. Prea s-ar aduna şi ne este prea îndeajuns ca să nu putem îngădui uitarea. Nu vă este destul, solule? Ce vreţi să vă mai dăm? Pielea de pe noi? Asta o vindem tare scump şi nu vă sfătui să începeţi tîrgul!

— Comoara ascunsă de Vezina, cel care a fost mîna dreaptă a regelui vostru . . .

— Căutaţi-o, romanule. Numai Vezina şi zeii ştiu unde este

* feste = serbări gratuite, cu pîine şi circ.

ascunsă. Vezina a murit pe zidurile Sarmizegetusei. Vorbiţi dară cu zeii noştri dacă asta vă este în putinţă.

Vinicius Sillanus îşi îngădui timp de cugetare, prefăcîndu-se că are de vorbit în taină cu scribii. Se înapoie curînd şi continuă să-şi depene solia, bucuros că cea mai grea parte a ei se sfîrşise:

— Luminatul Traian pofteşte să i se înfăţişeze cu răspuns la această solie, la Ulpia Traiana, pînă în prima zi a Palíliilor*, care se vor organiza pentru întîia oară în Dacia, tînărul Dacis, pe care voi îl cinstiţi ca urmaş lui Decebalus, şi care a fost prinsul nostru. Va trebui să-l însoţeşti şi tu, taraboste Troes, ca urmaş al lui Vezina, dimpreună cu Orolea, Marea Preoteasă a zeiţei Dochia Mater. Însuşi Împăratul vă va da toată cinstea cuvenită celor ce mai ţin sub ascultare o mare parte a Daciei.

— Aflu şi mă mir că Traian nu duce lipsă de informatori. Numai că cei care flutură veştile pe lîngă urechile lui mai şi greşesc. Eu nu mă ştiu ales de neamul meu urmaş al Marelui Înţelept şi nici Orolea nu este încă preotesă a Templului Dochiei Mater. Cît despre templele noastre, ştii prea bine că le-aţi distrus din temelii.

— Traian vă cheamă la sfat şi pentru a vă da dezlegare să ridicaţi temple unde să vă închinaţi vechilor zei, se grăbi Vinicius Sillanus să dăruiască şi el ceva în numele împăratului, în schimbul atîtor cerinţe grele.

Se ridică, aceasta vrînd să însemne că aici i se termină solia. Pe faţă şi în gesturi se putea vedea că îl încearcă părerea de rău. O spuse şi în cuvinte:

— Poruncile pe care le-am primit, cinstite taraboste, nu mă împuternicesc să-ţi dau răspunsuri. De nu va fi cu supărare, noi ne-om grăbi către Sargedava. S-a făcut tîrziu şi mîine trebuie să ne înfăţişăm împăratului la Germisara.

— Nu însă înainte de a purta într-acolo şi cuvîntul nostru, rogu-te. Spune celui care te-a trimis că solia aceasta ne-a făcut cinste şi a deschis un drum către înţelegere. Cît despre cele dorite de dînsul, vom mai cumpăni. Răbdarea şi timpul sînt buni slujitori ai minţii şi cugetului, mai ales acum, la cumpăna vremii. Noi nu putem vorbi în numele dacilor pînă nu ne-om sfătui cu marii tarabosti şi căpetenii de triburi. Ori, ca să ne sfătuim avem trebuinţă să ne întîlnim fără teama că vom cădea prinşi şi prigoniţi. Potrivit ar fi ca Traian, ori consulul imperial Scaurianus, să ne trimită cît mai curînd un înscris întărit cu pecetea-i cum că

---

* Palilii = serbări în cinstea zeiţei Pales, protectoarea turmelor, a păstorilor şi a păşunilor.

avem umblare liberă la ai noştri şi drept de strîngere a obştilor. Deocamdată, garanţie a gîndurilor sale bune şi legămînt pentru noi că va fi linişte în toate, îl vrem pe Bicilis, care se află sub ocrotirea voastră.

— Trebuie să-ţi spun, taraboste Troes, că Bicilis, omul care vă stă ca un ghimpe la inimă, a fost sub paza noastră pînă de curînd. În noaptea în care oamenii tăi au batjocorit cu foc chipul Zeului Marte, s-a făcut nevăzut în Munţii cei Mari. Călăreţii noştri încă îi ţin urmele.

— Cunoaştem şi noi ce urme căutaţi. Numai de nu ne-am învrăjbi iarăşi din pricina lor. Odată cu răspunsul, bătrînul izbuti să-şi ascundă îngrijorarea. Continuă cu voită, dar neobservată nepăsare: Mai spune-i, rogu-te, înţeleptului Traian, că noi nu vom sta la sfat de bună-voie pînă nu va împlini dorinţa de a-i înapoia din drumul robiei pe bărbaţii şi războinicii noştri luaţi prinşi de război.

— Nu ştiu ce îţi va răspunde la aceasta Ulpius Nerva Traianus, însă ştiu că ce-i ceri este peste putinţă. Mulţi dintre războinicii voştri au luat drumurile Galiei, Hispaniei şi Britaniei, alcătuind de bună-voie legiuni dacice de luptă.

— De bună-voie fiindcă nu aveau de ales decît între viaţă şi moarte, între robie şi drumul acesta. Mai ştim însă, prin iscoadele noastre, că cei mai mulţi dintre ei se găsesc în Moesia şi Panonia, aproape de Donaris. Oare cu cine credeţi că veţi ara glia, cu cine veţi scoate aurul şi arama din măruntaiele pămîntului şi veţi apăra fruntariile Daciei dinspre nordul ce-şi revarsă puhoaiele de neamuri războinice către Roma? Cu veteranii vlăguiţi de răni şi de boli? Ori cu cei cîţiva coloni asiatici care nu au ţinut în mînă cîndva coarnele plugului, toporul şi coasa? Să chibzuiască Traian la vorbele mele, de care mai curînd sau mai apoi îşi va aduce aminte, dacă nu el, cei ce-l vor urma în fruntea ăstei împărăţii, prea mare ca să nu se clatine odată şi odată din temelii. Ştie Traian şi cunoaşte senatul cu cîte vieţi şi cu cît aur a ţinut Decebal în pace şi ascultare triburile umblătoare ale Nordului şi Răsăritului? Noi, de cînd ne ştim stăm cu muntele şi apele în drumul revărsării lor. De călăreţii daci, iuţi şi aprigi, nu de osteni plătiţi, mereu cu gîndul la vetrele lor îndepărtate, aveţi trebuinţă în aceste locuri.

Vinicius Sillanus căzu pe gînduri şi nu-şi mai dădu osteneala să le ascundă. Vorbi mai mult pentru sine:

— Cine nu are bătrîni, să şi-i cumpere! Dar, iarăşi, gura mea trebuie să tacă. Cuvintele tale vor ajunge întocmai la urechile Celui Iubit de Zei.

Se ridică arătînd nerăbdare și îngrijorare. Decimus Terentius Scaurianus, dîndu-i solia în numele împăratului, nu îl învrednicise cu mai mult.

Tarabostele Troes luă seama la nerăbdarea romanului și-l liniști:

— Nu te îngrija, cinstite sol. Numai ceva mai am a-ți spune. Ar fi înțelept ca oamenii voștri, negustorii și auxiliarii mai cu seamă, să se poarte prin davele și pagusurile noastre cu mai multă omenie, iar legiunile încartiruite la noi să înceteze prigoana celor ce nu de bine s-au pustiit prin codri și munți. Odată și odată țara tot trebuie să se așeze în matca ei și nu folosește să turnați pînă la revărsare în paharul răbdării. Îngăduiți timpului să ostoiască rănile, nouă să ne plîngem morții și să ne rumegăm durerea pe vetrele templelor arse!

— Și această rugare va fi spusă cu prietenia inimii acolo unde trebuie pentru că . . .

Se întrerupse dintr-o dată și tresări cu teamă. Pe tăpșanul din mijlocul așezării văzu agitația oștenilor daci.

— Sîntem cumva prinșii voștri, taraboste, ori cum trebuie să înțeleg mișcarea atîtor războinici pregătiți de luptă?

— Pentru neamul meu solul a fost dintotdeauna și va rămîne de neatins, ca un zeu. Războinicii noștri se pregătesc pentru întreceri și jocuri cu armele în cinstea soliei tale, Vinicius Sillanus, urmînd să te însoțească, de-ți va fi voia, pînă în apropierea castrului peste care comanzi. Curînd se va lăsa întunericul, iar drumurile îți sînt necunoscute și cu primejdie. Nu vrem să se spună că am pus ceva la cale împotriva voastră.

Cîtă vreme a durat solia, Orolea a ascultat în tăcere cuvenită. A cîntărit și prețuit cuvintele bătrînului taraboste. Bănuia că ele au fost îndelung rumegate și recunoștea că ea nu le-ar fi putut lega cu atîtea înțelesuri. În timpul întrecerilor nu și-a dezlipit privirea de pe fața lui Vinicius Sillanus. Ar fi vrut să-l citească pînă în bezna gîndurilor. Se părea că tot ce a văzut și vede îl miră și-l îngrijează.

Glasul catifelat al Orolei îl făcu să tresară ca și cum i-ar fi surprins cine știe ce gînduri care nu se cuveneau cunoscute de un străin.

— Te-ai așteptat la cu totul altceva, nu-i așa, Vinicius Sillanus? îl întrebă ea, punînd o anumită dulceață în cuvinte.

— Sînt silit să recunosc, înțeleaptă și frumoasă prințesă. Ai ghicit adevărul și adevărul acesta mă face să fiu trist. Gîndul îmi spune că aceasta nu este ultima iarnă pe care o petrec în Dacia

iernilor grele, care la anii mei scurtează drumul către luntrea lui Caron.

— Castrul vostru nu se află prea departe de noi. Ne-am bucura să fii oaspete la focul nostru şi la masa noastră din cînd în cînd. Nu-i aşa, taraboste Troes?

Bătrînul pricepu încotro bat gîndurile Orolei şi conveni bucuros:

— Întocmai cum zici, strălucită Orolea. Ce a fost, a fost. Pentru pîinea ce ne va fi sortită, abia acuma se frămîntă aluatul. Lîngă cînceul cu vin bun şi gîndurile omului ţintesc a bine.

— Primesc cu plăcere şi cu inimă curată, se învoi Vinicius Sillanus. Bîrlogul meu este prea trist şi prea rece pentru o iarnă atît de lungă. Dar pînă aici se răzbeşte anevoie...

— Cît despre asta, nici o grijă, îl încurajă Orolea. Un călăreţ trimis din vreme ne dă de ştire, iar oamenii noştri te vor aştepta la Cheile Jigorului.

Întrecerile au continuat pînă cînd soarele, ieşit dintre norii leşioşi, a trimis înapoi, către înalturi, sul de raze roşii, semn de vreme senină. Odată cu ele părăsea şi Vinicius Sillanus pîlnia Gerosului, mulţumit şi îngrijat deopotrivă. O întrebare îl scurma îndărătnică: Cum va primi Traian tot ce avea să-i spună? Struni calul pînă i se alătură scribul Claudius Crito căruia îi adresă vorbă:

— Claudius Crito, dacă nu mă înşel, noi doi sîntem de aceeaşi vîrstă şi ne cunoaştem de mulţi ani. Spune-mi, este adevărat că ţi-ai chemat familia de la Roma cu gînd să te aşezi pentru totdeauna în Dacia?

— Aştept de la o zi la alta să sosească soţia, fetele şi feciorul cel mic. Îmi place aici. Împăratul m-a răsplătit, pentru anii mulţi de cînd îl slujesc, cu o delniţă de pămînt gras ca untul, nu departe de Ulpia Traiana. Doi pietrari daci, cu care m-am împrietenit, fiindu-mi vecini, m-au ajutat să pun temelie pentru o villa rustica trainică şi încăpătoare. Dar pentru ce mă întrebi, viteazule Vinicius? Crezi că m-am grăbit şi am greşit cu această hotărîre?

— Nu, nu cred că ai greşit. Îmi veni şi mie un gînd dimpreună cu dorul de ai mei. Se adună mai bine de doi ani de cînd nu i-am văzut. Dacă tot va trebui să mai rămîn aici, măcar atîta vreme cît va rămîne luminatul Traian, mă socoteam că în Dacia le-aş putea face un rost mai bun decît la Roma. Am patru fete, frumoase, ce-i drept, dar, dacă nu este avere nu prea se înghesuiesc peţitorii. Necazul e că toate deodată s-au făcut de măritat.

— Că bine zici! Şi feciorul meu se află la anii cînd trebuie să se adune la casa lui. Ne-om încuscri, dacă ţi-o fi şi le-o fi pe plac.

Iar pentru celelalte fete ale tale şi ale mele vor fi fiind destui doritori dintre colonii şi dacii nobili. Ai văzut ce mai mîndreţe de flăcăi cresc în Dacia?!

Vinicius Sillanus rîse cu poftă, uşurat de gîndurile cernite:

— Ai dreptate. Mi-a plăcut să le observ purtările frumoase şi îndemînarea cu care mînuiesc armele. Aveam impresia că bătrînul taraboste i-a instruit într-o şcoală de gladiatori. Dacă ar fi să aleg eu pentru fetele mele, atunci în faţa acestor daci, colonii pripăşiţi din te miri unde mi-ar bate mult şi bine la poartă. Se va întîmpla şi aici, dacă vom izbuti să pacificăm Dacia, cum s-a întîmplat în Iberia, Galia şi Hispania, unde aceste însoţiri sînt căutate.

— Sînt destul de bătrîn şi după cum mi se pare chiar împăratul mă socoate destul de învăţat. Şi zic că nu ne-ar strica să ne mai împrospătăm butucii cu altoi nou.

Vinicius Sillanus oftă şi tocmai se pregătea să răspundă cînd se apropie tarabostele Rates. Acesta îi aminti că a venit vremea cînd dacii care îi însoţiseră trebuiau să se întoarcă. Făcliile de la turnurile de pază ale castrului de pe Vîrful Jigoru luminau stinghere în singurătatea întunecată a muntelui.

X. Captivi în munţi

În familia lui Viezure, cunoaşterea semnelor naturii şi ale vremii se transmitea din tată în fiu de sute şi sute de ani. Strămoşii lui cutreieraseră creastă cu creastă, vale cu vale inelul de munţi cu care natura logodise Dacia, în căutarea vînatului. Întîmplări nemaipomenite, ca revărsările de ape, cutremurarea temeliilor pămîntului, ieşirea rîurilor din vechile albii, roirea aşezărilor omeneşti, migraţiile tîrzii ori timpurii, schimbarea năravurilor unor sălbăticiuni erau încrustate în semnele neamului pe tabla de aramă, pe lespezi de piatră ori pe răboajele de lemn şi transmise urmaşilor în spiţă bărbătească drept zestre. Bunăoară, Viezure ştia cum s-au arătat semnele astrelor în anul cînd perşii lui Darius au venit la apa Donarisului, tocmai de la marginile lumii, cu gînd de război.

Mai știa el și despre acel an de secetă cînd la izvoarele sleite își așteptau rîndul, în devălmășeală, oameni și animale. Verii aceleia i-a urmat o iarnă fără seamăn, cu zăpezi peste creștetul brazilor. În luna lui mărțișor au venit căldurile lui cuptor, apele s-au slobozit în puhoaie pînă pe culmile dealurilor, purtînd către Donaris, cu furia potopului, păduri și case, oameni și fiare. Unii șefi de triburi au văzut în semnele cerului prilej de zîzanie și au îndrăznit să ia viața regelui Burebista. De atunci, două ierni s-au mai arătat așa de aspre ca cea de acum; una fusese aceea în care, după cutremurarea pămîntului, cu multă spaimă și moarte, apele și-au schimbat cursurile, dealurile au prins să se prăvale cu vuiet, iar munții și-au bătut capetele cu mînie. Atunci se zice că a dispărut în inima muntelui, cu peșteră cu tot, Marele preot și rege Deceneu. După iarna aceea de pomină s-au vestit războaie la fruntariile țării și belșug în grîne, miere și vin pe cîmpiile dinlăuntrul ei. Se spune că abia atunci cînd pădurile de liliac au trimis solia parfumurilor în creștet de munte, au cutezat plugarii să coboare către mîlurile grase ale văilor și fost-au două recolte dintr-o singură semănătură aruncată în brazdă. Se mai zice că prundurile apelor au rămas presărate cu aur, arama și fierul se înfățișau privirii pe coamele munților spălați de șuvoaie, fără trudnică căutare, mierea a curs de trei ori în chiupuri, turmele de oi și vite s-au sporit cu cîte doi și trei gemeni. Cu aceleași semne s-a înfățișat și anul înălțării lui Decebal în scaunul regilor, cînd Donarisul a întins pod de gheață pentru călăreții daci, spre înfricarea Romei. Aceleași semne ale cerului și vremii le deslușea Viezure acum cu ochiul firii și cu simțirea părinților revărsată în el.

În răstimpul de cîteva nopți și zile, aproape fără pragul luminii între ele, în care Nemira și-a cîntat nebunia, muntele s-a clătinat din temelii iar baierile cerului s-au rupt în potop de zăpadă. Peste șanțurile care îngăduiau ieșirea din adăpost neaua se așternuse de un stînjen, obligîndu-i să-și facă galerii oblice spre lumină, adînci cît fîntînile pagusurilor așezate pe culmi de dealuri. În noaptea care a urmat întîlnirii cu Bicilis, Viezure, știind ce-i așteaptă, a pîndit retragerea vremelnică a haitelor de lupi și, neîngăduind mila și cruțarea pentru sine și ai săi, a strîns în preajma adăpostului, într-o grotă de omăt, lemne de foc, crengi de ienupăr pentru fiertură și vînat fără alegere. Lațurile și pînda i-au norocit cu un rîmător, slăbit de drumul lung spre pădurile cu ghindă, și cu două capre negre ademenite de izvorul ce se prăvălea dintr-un gheizer cu apă călduță în spatele adăpostului. Pe vatra incinsă focul ardea molcom. Cînd bănuia vremea zorilor, Arcia ieșea de sub blana

de urs, care învelea şi trupul chinuit de febră al Elenei, ca să împartă celor şapte oameni, aflaţi în neclintită moleşeală şi muţenie, fiertura de ienupăr, în care picura cîţiva stropi de miere din bota cu minuni a lui Viezure. Cîinii, simţind pesemne prin ce necazuri trec stăpînii lor, aşteptau răbdători, mulţumindu-se să macine între fălcile puternice făina oaselor. Cel rănit se bucura şi de puţină fiertură întăritoare, în care Viezure presăra cîteva rădăcini măcinate, din punga cu leacuri. Către avecernea, la fel de întunecată ca şi miezul zilei, fata trecea iarăşi de la unul la altul cu bucăţi de carne abia pîrjolită pe jar, aşa cum o sfătuise vînătorul, care în aceste împrejurări se dovedea mai înţelept decît toţi înţelepţii lumii. Cînd şi cînd Viezure o înghiontea cu înţelesuri ascunse dar, mai ales atunci cînd fata rămînea mai mult în preajma lui Ortis, arunca cîte o glumă care altădată ar fi stîrnit şuvoaie de rîsete. Ea îi cînta în strună, încercînd să-şi ascundă amarul din suflet.

Dacă ceilalţi mai schimbau din cînd în cînd cîte un cuvînt, două, Bicilis muţise de-a binelea şi rareori pe faţa sa întunecată răsărea zîmbetul rău al celui care se bucură să fie îngropat de viu, dacă aceeaşi soartă o are şi duşmanul său de moarte. Nu se mai îngrozea la vederea cîinilor, care şi acum îi urmăreau atenţi, gata să sară la cel mai mic gest. De altfel, Vira şi Ziper suportau cel mai greu această închisoare albă. Mai ales cînd se apropia seara chelălăiau înăbuşit şi jalnic. Ortis şi Viezure îi linişteau mîngîindu-i şi vorbindu-le ca unor fiinţe înţelegătoare.

La căderea nopţii lupii se strîngeau în jurul adăpostului ca să-şi înceapă cîntecul, pîndind cu răbdare ieşirea de sub pămînt a acestor vietăţi care nu pricepeau că odată şi odată tot le vor astîmpăra foamea. Scrijelise Dacis semn pe peretele de gheaţă pentru a opta zi petrecută ca prinşi ai zăpezilor, cînd urletul prelung, jalnic, se preschimbă în hărmălaia luptei dintre fiare, strecurînd fiorii groazei în inimile celor aflaţi sub stratul de zăpadă pe care se sfîşiau dihăniile înnebunite de foame.

— Lupii se mănîncă între ei ori le-a căzut pradă vreo sălbăticiune, îşi dădu cu părerea Ortis.

— Ar fi de mirare ca în mijlocul haitei să se arate o altă vietate, numai de dragul de a le astîmpăra foamea. Mai degrabă lupii tineri şi puternici au tăbărît pe cei bătrîni, întărîtaţi de aşteptare. De-acum nu mai e mult şi haita va îndrăzni să scurme spre adăpostul nostru.

Îngrijorarea strînse în ghearele ei sufletele tuturor. Atunci se ridică Viezure. Părea liniştit dar Ortis, care începuse să-l cunoască bine, înţelese ce furtună se pregăteşte în inima vînătorului. Acesta

rîse straniu şi se adresă lui Bicilis cu un glas care nu mai părea al lui:

— Din pricina ta ne aflăm aici şi ne primejduim vieţile. După cum vezi, carnea e pe sfîrşite, lemnele aşijderea. Prietenii mei abia se mai ţin pe picioare de slăbiciunea foamei şi a frigului. Pînă şi cîinii s-au jigărit ca nişte potăi. Chiar tu, care ziceai că nu primeşti mila noastră, tremuri de spaimă şi numai ura şi răutatea te mai ţin în trufia-ţi.

Făcu o pauză, după care îşi continuă firul gîndurilor, apăsat, cu hotărîre neclintită:

— Dacis şi Ortis sînt vlăstare alese, prin vinele cărora curge sîngele regilor noştri, de la Burebista şi mai de departe. Ei ştiu una, eu ştiu alta. Pe mine ai mei m-au învăţat o singură lege, mai presus de toate: cea a pădurii şi muntelui, legea dreptăţii, care îmi spune că dacă astăzi eu te iert pe tine, tu, mîine mă omori pe mine. Cruţîndu-te pe tine, Bicilis, care te-ai arătat mai rău decît vipera şi lupul turbat, viaţa noastră se află în primejdie,

Se apropie de Dacis şi îl rugă cu mînia clocotind în răceala vorbelor:

— Strălucitule, mai repetă o dată hotărîrea bătrînilor de pe Muntele Gerosu în legătură cu Bicilis şi cei cu care s-a însoţit în mişelie!

Dacis rămase dus pe gînduri şi într-un tîrziu, în silă, dar rar şi apăsat, presără vorbele în tăcerea de gheaţă:

— Bicilis va trebui să moară în cazne, aşa încît să simtă durerea ce l-a durut pe fiecare dac, bătrîn ori copil, bărbat ori femeie, care pătimesc din pricina vînzării pe care el a făcut-o. Să nu poată cere şi nici respinge mila şi nemila legilor pe care le-a călcat. În bîrlogul fiarei, în gaură de şarpe, pe altarul templului, oriunde s-ar afla, să-l ajungă şi să cunoască pedeapsa celor trăitori întru Zamolxis. Acestea sînt vorbele tarabostelui Troes, căpetenie a Sargetilor şi urmaş al lui Diegis, vorbe întărite de treizeci şi şapte de bătrîni înţelepţi.

— Îţi mulţumesc, Dacis! Şi acum, îngăduiţi să fiu eu cel care înfăptuieşte porunca dreptei judecăţi. Omul acesta, făcînd ce nu fac nici fiarele pădurii, de mila lor să aibă parte!

În ochii lui Ortis pîlpîi deodată o lumină jucăuşă. Tuşi cu îngăduinţă şi Viezure înţelese că prietenul său i-a priceput jocul. Ridicînd mîna dreaptă deasupra capului, cu privirea aţintită în jarul strălucitor de pe vatră, Viezure glăsui rar, ca în faţa altarului celui mare:

— Jur pe cer şi pe pămînt, pe tainele Zeiţei Dochia Mater, pe Zamolxis şi Gebeleizis, strămoşii zeilor noştri, că se va înfăptui judecata.

Vorbele şi hotărîrea cu care fuseseră rostite îşi făcură efectul aşteptat. Voinţa cu care Bicilis îi înfruntase pînă acuma se destrămă dintr-o dată. Cuprins de un tremur nestăpînit, se aruncă la picioarele lui Dacis, cu ruga nemernicului smintit de teama morţii:

— Iertare, stăpîne! Îndurare, bunule Dacis! Lasă-mă să mai prind o dată boarea primăverii. Fac tot ce-mi zici, numai dă-mi iertarea.

Se tîrî către Ortis încercînd să-i cuprindă genunchii:

— Viteazule Ortis, fie-ţi milă. Aş mai avea destui ani de trăit. Ştiu că faptele mele nu pot fi cîntărite cu mila şi iertarea. Dar înţelege, nu am putut răbda. M-a orbit strălucirea aurului, iar caznele din beciurile Ranistorumului m-au făcut neom. Îndurare, mărite fiu de rege şi te voi îmbrăca în zalele şi platoşele aurite ale regelui Comosicus, îţi voi dărui cupele cu care a fost ospătat Lisimah, voi umple cămările tale cu aur şi argint.

— Nu-l crede, Ortis! Chiar acum, cînd se roagă şi promite, se gîndeşte cum să scape şi să se răzbune, pentru că i-am arătat prea multă omenie! zise Viezure.

Ortis îl îndepărtă cu piciorul ca pe o tîrîtoare:

— Ajunge, nemernice! Ospăţul lupesc abia începe. Tu, Bicilis, vei fi ultimul care va părăsi adăpostul. Cei care te-au slujit în mîrşăvie şi vînzare îţi vor arăta drumul. Dacă scăpaţi de pedeapsa fiarelor, că de bună-seamă şi lupii s-ar îngrozi dacă ar putea şti faptele tale, răzbunarea noastră încetează. Viezure, dezleagă-l pe Iazigul, dă-i armele şi scoate-l din adăpost. La o jumătate de ceas să plece Marcomanul şi tot după atîta vreme Bicilis.

Iazigului, mai întîi nu-i veni să creadă, apoi începu să gîfîie de parcă îl apăsa întregul munte de zăpadă de deasupra lui:

— Ortis, viaţa sclavului este scurtă şi fără preţ. Suferinţa a adunat veninul dimpreună cu nădejdea libertăţii în inima mea. Fă-mă sclavul tău, taie-mi dreapta cu care am atins aurul regilor voştri, scoate-mi ochii cu care m-am lăcomit, dă-mă morţii, dar nu aşa! Pe Rapis l-ai iertat şi te vei căi amarnic. El este omul de încredere al stăpînului. Crede-mă că eu ştiu să-l slujesc cu viaţa pe cel care mi-a redat viaţa şi că nu am deprins ca el făţărnicia. Lasă-mi zilele, viteazule Ortis, cu preţul destăinuirii mele pînă la capăt! La comoară, fără Bicilis nu veţi ajunge. Rapis v-a cîştigat încrederea, dar tot el a pus la cale cu Bicilis, noaptea trecută,

pieirea voastră. I-am auzit vorbind. Sînt înţeleşi cu lanistul Aulus Maecus din Ulpia Traiana, care, cu oamenii lui, toţi tîlhari şi piraţi de la Marea Tyreniană, pîndesc zi şi noapte prin preajma locurilor unde a tăinuit Bicilis parte din comoară. Iartă-mă pe mine, Ortis, şi tu, bunule Dacis, şi vă voi conduce pînă la locul unde Bicilis ne-a dezlegat mîinile şi ne-a dezvelit ochii în noaptea aceea.

— Ha, ha, ha! rîse tăios Viezure. Şarpele, dacă îl calci bine pe coadă, îşi sloboade veninul. Ortis, pierdem vremea şi lupii aşteaptă. Faceţi cum credeţi, dar nu uitaţi că Viezure nu are două vorbe pentru acelaşi lucru. De acum nemernicii nu se vor mai atinge de o fărîmă din vînatul meu. Le-ai dat libertatea! Ce mai vor? Noi îi lăsăm să se ducă. Să-i lase şi fiarele, că doară se aseamănă.

— Nici eu nu spun acelaşi lucru de două ori! i-o reteză scurt Ortis. Am zis o dată, înfăptuieşte judecata!

Viezure îl prinse pe Iazigul, trase cuţitul de la brîu, îi tăie legăturile şi îl împinse către ieşire. Lupii se traseră tîrîş înapoi şi-şi înteţiră urletul, acoperind strigătul de groază al celui sortit astfel pieirii.

Bicilis se apropie de Viezure forţînd o ultimă portiţă de scăpare:

— Dacă vă arăt locul unde am tăinuit-o, ne lăsaţi viaţa?

Viezure se prefăcu că chibzuieşte îndelung. Îl slobozi pe Iazigul care răsuflă uşurat şi tărăgănă răspunsul:

— Asta nu eu hotărăsc. De-ar fi după mine, ducă-se pe pustii toate comorile! Dar . . . să vedem. Tu, Bicilis, ca unul care ai stat de-a dreapta marelui Vezina, cunoşti legile străbune. Ei bine, recunoşti că după aceste legi, la vreme de război, Dacis, Ortis şi cu mine, toţi intraţi în frăţia feciorilor şi a oştenilor, avem dreptul să ne adunăm la sfat de judecată?

— Da, recunosc, se grăbi acesta, legîndu-şi nădejdea de fiecare cuvînt.

— Dar că putem schimba hotărîrea Sfatului bătrînilor, în caz de nevoie, recunoşti?

— Şi asta recunosc. Recunosc orice!

Ortis începu să rîdă, dar rîsul său nu prevedea nimic bun:

— Nici chiar aşa! Ne-ai cerut cîndva să respectăm legile străbune şi acuma primeşti chiar încălcarea lor! Pare-se că are dreptate Iazigul cînd spunea că guşa ta amestecă veninul vicleniei. Uite ce-i, Bicilis: Acum, ori peste zece, ori peste o sută, ori peste

o mie de ani, comoara tot va fi găsită şi tot a Daciei va rămîne. Dacă stau şi mă socotesc cît eşti de nemernic, ai fi putut da romanilor tot aurul strîns cu sudoarea înaintaşilor noştri. Ştiu că tu cloceşti gînduri ascunse şi că, dacă am fi noi în puterea ta, nu te-ai sfii să ne dai lupilor, dimpotrivă, nu ai avea bucurie mai mare ca asta. Cred că prietenii mei vor fi de partea hotărîrii mele. Te vom lăsa să trăieşti pînă cînd vom vedea cu ochii noştri aurul tăinuit şi chiar după aceea. Nu încerca iarăşi să înşeli. O altă iertare pentru tine nu va mai fi.

Bicilis se frînse de mijloc ca secerat şi prinse să se tîrască de la unul la altul ca un cîine iertat de pedeapsă.

— Nu te bucura prea devreme, Bicilis. Viaţa tuturora se găseşte în cumpăna zeilor. Ţi-am spus că iertare deplină, în ţara pe care ai vîndut-o, nu vei afla. După ce luăm comoara, ca s-o înapoiem celor care au trudit pentru ea, vei fi liber să pleci oriunde, dar fără lumina ochilor care au lăcomit aruncînd ruşinea şi sclavia pe neamul nostru. Recunoşti această lege străveche, nu? Dacă bine îmi amintesc, cu mîna ta ai turnat zeamă de iarbă rea în ochii sclavului care îţi furase o cupă de aur. Cunoscînd aceasta, te mai învoieşti?

— Da, bunule Ortis. Ştiu că am făcut mult rău poporului meu, orbit fiind de ură şi mărire şi, mai mult, temător de moarte. Acum un singur gînd mă mai leagă de viaţa pe care nu o merit: am o fiică pe care am încredinţat-o, cînd a venit pe lume, unui pescar de pe Maris, copil de care nu trebuia să se ştie, ca să nu-mi pierd dreptul de a-i urma Marelui Preot Vezina. Făgăduieşte că-mi îngădui să o mai văd o dată, dacă trăieşte şi se mai află la omul meu de taină, iar după aceea pedepseşte nemernicia mea.

— Mai fă o încercare, Ortis, se rugă Arcia cea neînduplecată, spre marea mirare a celorlalţi. Dacă şi-a amintit măcar acuma că are un copil, înseamnă că se căieşte şi o mai fi avînd în el un strop de omenie.

Ortis tresări încolţit de o bănuială. „Te pomeneşti că timpul de cînd stăm aici acoperiţi de zăpadă şi ameninţaţi de sălbăticiuni a început să ne macine..." Tresări ca trezit dintr-un vis urît şi ceru părerea prietenilor săi:

— Dacis, Viezure, voi ce aveţi de zis? Rămîne aceasta judecata noastră a tuturor? Văd că pînă şi Arcia înclină către amînarea pedepsei.

— Da! conveni Dacis, însă după aceasta, ce am hotărît, să se în-

făptuiască de către înșiși complicii săi, urmînd ca apoi să părăsească pămîntul Daciei.

— Prieteni, judecata s-a făcut, zise Ortis. Îți mulțumesc, Viezure, că ai ales momentul cel mai potrivit. Dacă vom fi nevoiți să mai rămînem aici multă vreme, cine știe cîte se mai pot întîmpla! Să jurăm dară, pe cer și pe pămînt, că vom face întocmai cum am hotărît.

Toți patru își încrucișară mîinile, apoi înălțară și înclinară frunțile, legiuind jurămîntul.

— Și acum, continuă Ortis, să ne gîndim la ale noastre. Viezure, cam cît crezi tu că vom mai rămîne prinșii muntelui?

— Știu eu?... Se prea poate să rămînem acoperiți de zăpadă și pîndiți de lupi o săptămînă, două, o lună, ba chiar mai mult. Dar să nu ne pierdem nădejdea. Om găsi noi vreo cale.

— Viezure, acum că zăpada e înghețată, oare nu am putea răzbi pînă la adăpostul de la Tăul Zînelor? întrebă Arcia cu nădejdea mijind în inimă. Mierea s-a isprăvit, din carne ne-au mai rămas cîteva ciosvîrte, lemnele sînt și ele pe terminate...

— Dacă zic că așa ne trebuie, veți spune că am inimă de viezure. Fără patru guri în plus am fi putut aștepta ostoirea vremii. Oho, de-am fi încăput noi pe mîna lui Bicilis, care cu trei vorbe v-a muiat inimile, la ceasul ăsta aveam ciolanele curățate de carne! Cît privește plecarea, hm, zău că nu prea știu ce ți-aș putea spune. Barem cîteva ceasuri dacă s-ar ostoi zgripțuroaica de Nemiră, cu puțin noroc am răzbi. Pînă la Tăul Zînelor avem cale de cîteva ceasuri. Primejdia cea mare nu este atît Nemira, cît haita de lupi. Și, că tot m-ai zgîndărit, iată că ți-oi spune ce mi-a trecut prin cap. Mîine, fie ce-o fi, încerc să trimit lupii în altă parte.

Cercetă cu privire de cunoscător cei doi cîini tolăniți lîngă vatră, visînd probabil și ei la traiul bun de la stîna lui moș Troes. O vreme rămase pe gînduri, se apropie de Ortis și-l întrebă cu sfiala ce nu i se potrivea:

— Ortis, ți-ar părea rău să-l pierzi pe unul din ei?

— Mai întrebi?! Ar fi ca și cînd mi-ar muri un om drag. Nu mă mai frige și spune ce-ți mai trecu prin gînd.

Viezure mai șovăi cîteva clipe apoi vorbi, părînd că nici el nu dă importanță la ceea ce zice:

— Mă gîndeam că s-ar putea să îndepărtăm lupii de adăpostul nostru cu ajutorul cîinilor. Nu sînt prea mulți sorți de reușită,

dar trebuie să încercăm ceva. La Vira mă gîndeam. De va fi sfîşiată de fiare, ştiu că n-ai să mi-o ierţi prea curînd.

— Şi cum vrei să faci? întrebă Dacis, văzînd că Ortis tace.

— În zori, explică Viezure nu prea convins, vom împrăştia în porţiunea de ieşire din tunel bucăţile de carne ce le mai avem. Cînd haita va da năvală într-acolo, o vom slobozi pe Vira prin cealaltă ieşire, poruncindu-i să alerge acasă. Pînă ce lupii îi vor simţi mirosul şi-i vor lua urmele, între ea şi haită se va aşterne destulă depărtare ca să nu mai poată fi ajunsă.

Viezure tăcu şi aşteptă părerea celorlalţi. O vreme nimeni nu scoase un cuvînt. Se vedea că planul acesta li se părea atît de nesigur încît li se spulberaseră speranţele de o clipă. Dar nici o altă cale nu mai aveau. Şi apoi, vînătorul încă nu le dăduse nici un prilej să se îndoiască de ceea ce spunea. Acesta înţelese că nu trebuie să stăruie. Găsi că este mai potrivit acum să risipească stinghereala ce se înstăpînise în adăpost, spunînd glumeţ:

— Încercarea moarte n-are şi cine-ndrăzneşte, izbuteşte. Ei, dar s-a făcut tîrziu şi acuşi, acuşi se apropie zorii. Trebuie să mai vedem şi de rînduiala somnului. Numai că, pentru a dormi fără griji, îmi zice inima că n-ar strica să-l legăm binişor şi pe prietenul nostru Rapis. Mai ştii? Aşa cum s-a însoţit cu Bicilis, te pomeneşti că se va însoţi şi cu lupii şi, zău, ar fi păcat să ne încurce planurile. În vorbele Iazigului am mirosit oleacă de adevăr. Poate că afară nu se va încumeta să iasă, dar nici nu se va sfii să ne facă de petrecanie.

Acoperi jarul cu strai de spuză, îşi lipi spatele de blana lui Ziper şi prinse să respire arare, fiind dintre aceia care pot să poruncească somnului. Curînd adormiră şi ceilalţi. Numai Bicilis nu închise ochii cu gîndul la vremea cînd va trebui să-i poarte mereu lipsiţi de lumină.

Cînd s-a luminat de ziuă, Nemira se potolise, haita hălăduia tocmai pe valea Rîului Mare, iar ei urcau cu nădejde creasta semeaţă, dincolo de care îi aştepta căldura aşezărilor ciobăneşti de sub Tăul Agăţat.

— Bine că te-ai grăbit şi te-ai priceput să smulgi promisiunea lui Bicilis, îi şopti Ortis lui Viezure, la un scurt popas, înainte de a coborî către Lacul Zînelor.

— Simţeam că Nemira ne părăseşte şi nu mai puteam aştepta. Cine ştie cînd ni s-ar mai fi ivit un prilej ca ăsta, îi răspunse Viezure, ridicînd din umeri.

XI. Comoara

Un vînt cald, stîrnit peste noapte dinspre gurile Donarisului, uscat ca răsuflarea cu pucioasă a peşterilor de la apa Iorgovanului, topise zăpada şi dezlănţuise şuvoaiele, care prinseră să gîlgîie şi mai apoi să vuiască, anunţînd o primăvară grăbită.

Strunga Murgusului, cu apele revărsate peste maluri, primi cu adieri de burniţă şi suluri de ceaţă drumeţii coborîţi din munte. Cu cît se apropiau de gura văii, izul de primăvară statornică răzbătea de pretutindeni, vestit de mirosul reavăn al ţărînei, de parfumul sălciilor înmugurite, de verdele crud al ierbii. Către ieşirea din munte a apelor obosite de îndărătnicia pietrelor, ochiul prindea ici, colo cîte un tăpşan zbicit pe care dediţeii, galbeni de atîta sfioşenie, îşi arătau feţele mirate de prea multă îndrăzneală. Arcia rămînea mereu în urma călăreţilor grăbiţi, descăleca, aduna firavele floricele şi după ce le mirosea cu nesaţ, le lega cu grijă într-un fir de iarbă. Cînd grupul de călăreţi fu înghiţit de pricoiţa ceţii care începuse să se ridice deodată cu răsăritul, chiui a bucurie şi biruinţă către muntele pe care de-abia acum ştia cît îl urăşte. Mai chiui o dată de rămas bun văilor vuind de apă şi îndemnă calul.

Neştiind ce s-a putut întîmpla, Ortis struni murgul, făcu şi celorlalţi semn să se oprească şi răsuflă uşurat abia atunci cînd Arcia răsări din ceaţă, rîzînd cu toată faţa spre cer şi spre lume. O dojeni cu sfială. De la o vreme nu ştia ce se petrece cu el atunci cînd trebuia să vorbească cu Arcia de faţă cu ceilalţi. E drept că Arcia se schimbase mult în iarna aceea, fapt observat şi de Viezure, care nu se răbdă să nu-i zică într-una din zile, cînd fata se înapoia veselă de la răstoacele Tăului Negru, unde obişnuia să-şi limpezească faţa:

— Bag de seamă că se petrece ceva cu tine, Arcia. Aici cînţi, aici oftezi, acum eşti în stare să cuprinzi lumea cu sufletul, acum nu-ţi mai poate intra nimeni în voie. Oare cine să fie zburătorul care a furat liniştea prietenei noastre? De-o fi zmeu, l-om săgeta, de-i vrajă, vom descînta, de-i prieten, l-om ierta, pe Ortis l-om cununa. Ai, ce zici, am brodit-o?

Arcia s-a bosumflat, s-a închis în sine, căutînd doar potecile ferite, unde putea să-şi cînte dorul izvoarelor şi ciutelor, care ştiu să ţină o taină.

Acuma, cu toate că în sinea ei îi dădea dreptate lui Ortis, cu-

noscînd prea bine că primejdiile nu au trecut, îi întoarse vorba cu asprime, aşa cum nu o mai făcuse încă:

— Ştiu şi eu cum trebuie să mă port! Nu mai sînt un copil pe care să-l cerţi toată ziua. Am chiuit? Ei, şi ce-i cu asta?! Nu pot să mă bucur şi eu de bucuria firii, să arunc măcar un chiot în ciuda ăstui munte hapsîn care ne-a primejduit viaţa?

— Care ne-a salvat viaţa, Arcia, o corectă cu căldură în glas Dacis. Nouă şi alor noştri. În muntele acesta şi în ceilalţi munţi ai Daciei, în pădurile întunecoase şi în stufărişul bălţilor s-a pustiit pentru o vreme, nesecerată şi neumilită, floarea luptătorilor noştri scăpaţi din împresurările de la Blidaru, Piatra Roşie, Feţele Albe şi Sarmizegetusa.

— Ai dreptate, am vorbit la mînie. Dar spune şi tu, ce rău am făcut ca să săriţi toţi cu gura asupra mea?

— Mă faci să rîd, fetiţo, interveni Viezure pe ton de glumă. Eu unul ştiu că nu ţi-am zis nimica, iar Dacis ţi-a vorbit frumos, ca la o prinţesă alintată ce te afli. Cît despre Ortis, sărăcuţul, păi el, cînd trebuie să-ţi zică o vorbă mai acatării, se fîstîceşte ca un copil. Mai bine spune, cosînzeană, pentru cine ai strîns florile ochilor? Ori nu ştiai că viorelele sînt florile celor care toată iarna tînjesc după dragoste şi-şi scaldă ochii în lacrimile dorului, bată-i norocul de slăbănogi!?

— Deşi nu meriţi, ţi-oi spune, Viezure viclean care priveşti nechemat şi ne-ndemnat în sufletul omului. Uite, buchetul ăsta e pentru tine. Dediţei galbeni cum galbenă de dor trebuie să fie şi faţa Zarei de cînd te tot aşteaptă. Află că e zăludă şi o să i-o zic cînd oi vedea-o. Mai degrabă prinzi aburul, vîntul şi soarele cu sita, decît un teleleu ca tine om aşezat la casa lui. Ş-apoi, nu mai rîde de alţii! Crezi că nu am auzit ce vorbeai de unul singur la Vadul Cerbilor, cioplind furcă şi fus pentru Zara?

Viezure fluieră a pagubă şi se încurcă în vorbe ca o fetişcană. Mulţumită, Arcia îl lăsă în pace.

— Florile acestea sînt pentru inima ta, Dacis. Iară astea, pentru tine, Elena. V-am făcut mănunchiuri la fel şi numai eu ştiu de ce. Sau poate v-o spune Viezure care, crede el, se pricepe la toate. Mira-m-aş să nu aud într-o zi că ştie să moşească copii.

Pînă şi Rapis şi Bursucul izbucniră în rîs. Încurajată, Arcia se apropie de Ortis.

— Ţie, Ortis, nu-ţi dau, măcar să ştiu că din pricina asta nu vor mai răsări viorele. Toată ziulica mă pisezi cu vorba de parcă m-aş fi măritat pe curte la socri hapsîni.

— Eu? Pe toţi zeii, Arcia, dacă pe tine nu te-a zăluzit primă-

vara asta grăbită şi şuie! Păi, fată dragă, nu apuc să deschid bine gura şi... gata! sari ca arsă. Are dreptate Viezure că de la o vreme nu-ţi mai intră nimenea în voie.

— Ei, lăsaţi! interveni Viezure sfătos. Vă certaţi din te miri ce şi apoi plîngeţi de părere de rău.

Arcia se zburli anume ca să nu izbucnească în rîs şi îndemnă calul. Ortis potrivi pasul armăsarului său cu cel al lui Viezure şi schimbă vorba:

— Mai lasă şi tu, că nu li-i ştii chiar pe toate. Mai bine spune cum gîndeşti că va trebui să ne descurcăm de acum înainte. Pînă se ridică ceaţa vom ieşi din munte, aproape de pagusul Rîului Bărbat, şi vom întîlni oameni. Presimt că Bicilis pune ceva la cale. Am văzut că l-ai cercetat şi tu cu privirea. Cu cît ne apropiem de apa Sargetiei, cu atît se înseninează. De unde pînă ieri era chinuit de spaima morţii, mai adineaurea l-am auzit fluierînd.

— Doară nu vei fi crezînd că l-a părăsit orice nădejde? E un om viclean ca apa şi rău ca iarba zmîrcurilor. Eu cred că în destăinuirile lui Rapis şi Bursucului, din noaptea de pomină a Nemirei, e mult adevăr. Mai trage nădejde încă. De acum va trebui să fim mereu cu ochii pe el. E drept că patru cai legaţi laolaltă nu pot alerga ca unul singur, dar, mai ştii ce-i cloceşte mintea? Tu, Dacis, ce părere ei?

— Şi eu gîndesc la fel. Nu v-am spus, ca să nu vă stric bucuria ieşirii din munte, dar astă-noapte am visat rău. Se făcea că alergam fără vlagă pe un platou nesfîrşit. Ici-colo răsăreau pietre albe cu înfăţişări de fiinţe omeneşti. Se hlizeau la mine a batjocură şi cînd mă apropiam să lovesc cu ghioaga se făceau nevăzute. De pe o stîncă înfiptă în nori mă striga un bătrîn de tot alb, cu pletele şi barba vălătucindu-se în fuioarele norilor şi îmi făcea semn să mă îndepărtez. Oamenii de piatră nu mă lăsau. Erau din ce în ce mai mulţi, răsăreau din pămînt la fiecare pas, înconjurîndu-mă şi zăngănind arme grele... şi eu îmi pierdeam răsuflarea, iar picioarele nu mă mai ajutau. Bătrînul de pe stîncă mă striga pe nume şi-mi zicea să fug, dar parcă nu mai eram eu, ci cînd Ortis, cînd Viezure, cînd Arcia, cînd Elena, iară chipul acelui bătrîn era aici chipul lui Zamolxis, aici al lui moş Troes, aici al lui Vezina. Deodată au apărut Ziper şi Vira. Şi cîinii urlau a teamă. Oamenii aceia, care răsăreau din pămînt mereu în alt loc, dar tot în calea mea, au prins să arunce în cîini cu pietre de aur, mari şi rotunde ca ouăle de raţă, şi atunci Ziper şi Vira s-au prefăcut în stane de piatră şi cînd nu mai vedeam nici o scăpare, s-a crăpat muntele sub mine şi am căzut lin în inima lui, şi muntele s-a în-

chis deasupra mea cu huruit de porţi grele. M-am trezit. Era ziuă şi doi ochi, întocmai ca ai oamenilor de piatră, mă sfredeleau cu ură, şi acum nu mai era vis. Cel care mă privea era Bicilis.

Ortis se scutură ca trezit din visul lui Dacis şi spuse cu glas tremurat:

— Facem popas la Peştera Liliecilor. Este ultimul adăpost pe care ni-l mai dă Muntele Mare.

— Ai gîndit bine! îl aprobă Viezure. Drumul spre Cheile Peşterilor străbate platoul deschis al Sargetilor, printre castrele de la Merişor şi Galatis. Primul pagus pe care îl întîlnim este cel al Rîului Bărbat. Înţelept ar fi ca unul dintre noi să se strecoare pînă acolo după veşti. De nu aveţi nimic împotrivă, mă voi duce eu. Cunosc bine cîţiva ciobani şi vînători, de vor mai fi trăind. Voi lua şi cîinii cu mine. Aşa, dacă o fi să nu mă întorc, veţi avea veşti.

— Şi eu aş zice să nu ne pripim. Viezure are dreptate, îşi dădu cu părerea Arcia. Numai că un bărbat străin, în aceste pagusuri cercetate de romani, ar bate la ochi. O să mă duc eu. De voi fi întrebată, voi spune că am pornit către Muntele Mare ca să-mi caut părinţii. O fată mai degrabă află crezare şi ocrotire decît un bărbat.

— Ştiu eu de-o fi bine ori rău? se codi Ortis. Viezure, oricum, se descurcă chiar dacă va fi să cadă prins.

— Atunci să vină şi el cu mine, conveni Arcia. Mă va aştepta în păduricea de la marginea pagusului sau în buişagul de la malul apei. Însoţită de Vira şi Ziper mă voi furişa pînă la prima casă şi, de-o fi vreo primejdie, poate să-mi sară lesne în ajutor. Doar ştim că singuri cîinii pot ţine pe loc cîţiva oameni pînă să mă fac nevăzută.

Au plecat împreună ţinînd firul apei. S-au înapoiat curînd, misia fiind mai uşoară decît se aşteptaseră. Bătrînul care locuia căsuţa de bîrne, izolată într-un zăvoi la marginea pagusului, a chitit repede cu cine are de-a face. După îmbrăcăminte se vedea de la o poştă că fata coboară din munte. Avea şi el un fecior ce-şi tăinuise turma la Tăul Agăţat şi era doritor de veşti. Ţinuse mortiş să vorbească cu bărbaţii care, de bună seamă, însoţeau fata. Arcia începuse să cunoască la oameni, i-a citit cinstea în priviri şi s-a lăsat convinsă. S-au furişat şerpeşte pînă sub malul cu răchite împovărate de mîţişori parfumaţi, unde aştepta Viezure, şi, în trei, s-au înapoiat la Peştera Liliecilor. Bătrînul, uscat de ani dar bine înfipt pe picioare, se arătă om dintr-o bucată. Nu aşteptă să fie rugat şi prinse să povestească despre tot ce credea

că poate fi de folos unor tineri abia trecuţi peste pragul iniţierii. Din cînd în cînd furişa privirea spre colţul întunecat unde, bine ferecaţi în curele, se aflau Bicilis şi ai săi.

— Nu trece zi de la zei, zicea bătrînul, fără ca pagusul nostru să nu fie cercetat de călăreţi romani din trupele auxiliare şi de curăţire, care se interesează de bărbaţii noştri ascunşi în munte cu turmele şi, mai cu seamă, de Dacis, de Ortis şi de un vînător pe nume Viezure. Asta îmi spune că se adevereşte zvonul cum că Dacis nu a fost dus la Roma şi că Ortis a scăpat din împresurarea de la Maris. Cît despre acest Viezure, de va fi fiind feciorul ăluia pe care îl ştiu eu, multă apă va mai trece pe valea aceasta pînă să le încapă pe mînă!

— Ne bucură ce spui, moşule, îl asigură Viezure. De cînd am intrat în munte sîntem în afara ştirilor. Pe noi ne frămîntă dacă Cogaionul mai este cercetat de legiuni şi cum am putea răzbi pînă la Cheile Sargetiei.

— Greu, feciorilor! Pînă în celălalt munte vă voi conduce eu, după ce se întunecă. Ziua, nevăzută nu trece nici pasărea. De la întîlnirea Sargetiei cu Rîul Mare şi pînă la pagusul Merişor forfoteşte cîmpul de auxiliarii care întind drum de piatră către Donaris. Nu trece ceasul fără ca pe aici să nu se arate cohorte şi decurii grăbite. Unii vin, alţii pleacă. Apoi, pe lîngă fiecare pagus cu ogoare şi păşuni mai acătării, s-au aşezat coloni, veterani şi liberţi, care, pentru loturile primite, fac şi slujbă cu arma la împăratul. Atunci cînd nu te aştepţi, te trezeşti cu ei în ogradă ca să iscodească mai de una, mai de alta. Bunăoară, mă trezesc dăunăzi cu vreo cinsprezece vlăjgani în bătătură, spetoşi ca nişte tauri, şi nici una, nici alta, mă iau la rost: Dacă nu am văzut niscai oameni coborînd din munte, dacă mai este şi alt drum lesnicios de trecere din Muntele Mare în Cogaion şi tot aşa. Am chitit eu cam ce fel de făină macină, se vedea de la o poştă că au la inimă soliile pe care înţeleptul Troes le trimite peste tot unde s-au strîns ai noştri, şi le-am vîndut cu dragă inimă minciunele calde.

— Moşule, îl întrerupse Ortis, ascunzînd în învelişul glasului interesul, zici că înţeleptul Troes trimite solii triburilor noastre? Dacă este aşa, înseamnă că se pregăteşte ceva în Dacia. Însă mă miră că pînă la stînile de la Tăul Agăţat nu a ajuns încă trimisul său. Poate că vremea spurcată care a ferecat de cu toamnă muntele o fi de vină.

— Aici greşeşti. A trimis, însă solul acesta nu a fost cu noroc. Tocmai la ieşirea din Valea Ponoarelor s-a trezit faţă în faţă cu o patrulă de călăreţi. El nu s-a dat prins şi a căzut străpuns de

lance. Cît priveşte rostul acestor solii, nu ne este greu să ne închipuim. Astă-iarnă tarabostele Troes şi tarabostea Orolea au primit pe trimisul lui Traianus, în persoana comandantului castrelor de pe Cogaion. S-a vorbit apoi cum că împăratul romanilor aşteaptă să i se înfăţişeze marii tarabosti la sfat de pace şi bună înţelegere, cît mai curînd. Ori, dacă o fi să se ducă aleşii noştri, Troes cată să aibă împuternicirea conducătorilor de triburi.

— Încă o dată îţi mulţumim, moşule. Da' nu ne-ai spus cum se poate răzbate la Cheile Sargetiei.

— Păi, e drum cu primejdie şi pînă acolo, dar mai ales acolo. Despre asta se interesau şi străinii de ieri, care, drept să vă spun, nu mi s-au părut nici oşteni, nici neoşteni, ce mai! Semănau cu nişte lotri. Acum, că veni vorba, pentru cine cunoaşte potecile nu-i greu de răzbit. Eu v-aş conduce pînă aproape, numai că nu avem voie să lipsim de acasă mai mult de o zi. Cum se află, cum încep purtările pe drumuri şi întrebările: unde ai fost, cu cine te-ai întîlnit, unde ai tăinuit turmele, grînele şi nutreţul?

Dacis, care tăcuse, rumegînd cu răbdare cele auzite, întrebă, spre mirarea celorlalţi:

— Cum ziceai că te cheamă, moşule?

— Păi, nu ziceam, că nu m-aţi întrebat. Buzan, Buzan al lui Maguras îmi zice.

— Moş Buzan, spune drept, cum vă înţelegeţi cu străinii care s-au aşezat în pagusul vostru?

— Prea multe nu am a spune, om bun. Unii au venită de cu toamnă, alţii, abia acum, odată cu berzele. Ştiţi vorba cu pădurea şi uscăturile. Unii sînt de omenie, alţii, nu prea. Ne ciondănim pentru haturi, pentru păşuni, pentru vînat. Deocamdată ne cercetăm furiş unii pe alţii. Mulţi dintre ei sînt neliniştiţi şi trăiesc cu teama că se vînzoleşte iarăşi ţara. Poate asta îi face să-şi vadă de ale lor şi să nu ne tulbure prea des. Vorbesc oamenii că chiar împăratul cercetează davele şi pagusurile cu aceeaşi dreptate pentru noii veniţi şi pentru cei statornici. S-a întîmplat să văd cu ochii mei cum stăpînirea vrea să-i cîştige cu buna şi cu dreptatea pe ai noştri. Mă aflam la tîrgul din Galbena. Era primul tîrg care se ţinea de la război încoace. Oamenii caută vite pentru jug, brăzdare, seceri şi seminţe de aruncat în glie. Pe la spartul tîrgului s-a iscat ceartă între plugarii de la Stretea şi cîţiva coloni care umblau cu cioara vopsită. S-au pălit cu ghioagele şi cu cuţitele şi cu ce au mai apucat. Pe cînd credeam că iese cu moarte de om a sosit procuratorul în fruntea unei manipule de legionari şi a făcut ordine. Vă veţi mira aflînd că dreptatea a fost dată

stretenilor noştri. Doi dintre acei coloni porniţi pe necinste şi ceartă au fost ridicaţi cu poruncă să fie trimişi în pustiurile de unde au venit. Ei, ce să vă mai spun? Oameni de tot felul ca şi între ai noştri. Cu unii dintre ei am ajuns să ne ajutăm ba la ridicatul unui şopron, ba la o clacă pentru casă nouă, ba la împerecheat vitele de jug pentru cărat lemne şi arat pămîntul. Eu cred, măi feciori, că mulţi dintre ei nu au făcut atîta cale fiindcă le-a mers prea bine în Panonia, Moesia ori Dalmaţia. Iară noi om trage nădejdea că nu va fi tot aşa cît lumea şi pămîntul. Dacă Dacis trăieşte, şi Orolea trăieşte, nădejdile noastre trăiesc şi ele.

Odată cu lăsarea nopţii s-au aşternut la drum prin pădurea hameşă care începea sub Muntele Mare şi se termina la apa Sargetiei. După ce au trecut netulburaţi apa Sargetiei, către miezul nopţii, s-au despărţit de bătrînul Buzan, la capătul potecii care ţinea albia unui pîrîu ieşit din matcă, ale cărui izvoare se aflau sub Colţii Babelor, nu departe de locul unde îi asigurase Bicilis că tăinuise parte din comoara regilor. La despărţire, bătrînul l-a chemat pe Ortis, care i se păruse a fi conducătorul grupului, şi i-a dat sfat:

— Feciorule, să fii cu băgare de seamă! Uitătura prinşilor voştri îmi dă de gîndit. Voi sînteţi tineri, nu cunoaşteţi firea oamenilor şi vă încredeţi uşor. În locul vostru nu i-aş tîrî după mine, cînd şi aşa drumurile sînt cu primejdie. Or fi prinşi de soi, altfel nu pot pricepe...

După ce-şi întoarse căluţul ager şi miţos, le vorbi tuturor peste umăr:

— Mergeţi cu bine şi spuneţi sănătate din partea mea tarabostelui Troes. Dacă treceţi de Colţii Babelor să fiţi cu băgare de seamă! De aici, pe fiecare gurgui străjuieşte cîte un castru: la Jigoru şi Jigorelul, pe Steaua Mare, pe Tîmpu şi pe Vîrful lui Hulpe.

Urcau anevoie, Dacis şi Viezure în frunte, Ortis şi cele două fete la urmă. În stînga şi-n dreapta perete de stîncă. Sub poteca ciobănească se prăvălea înfuriat pîrîul. De aici, pentru Bicilis, nici o nădejde de scăpare. După vreo jumătate de ceas poteca începu să se lărgească şerpuind printre cleanţuri. După una din stîncile acelea, semănînd în lumina lunii cu înfăţişările din visul lui Dacis, Rapis struni calul şi îl aşteptă pe Ortis.

— Ce-i, Rapis? Ai vrea să faci calea-ntoarsă?!

— Ai ghicit, viteazule Ortis. Şi eu şi Iazigul am spus adevărul în noaptea aceea. Bicilis a încercat să mă facă părtaş la planurile sale. Pe drumul de la Peştera Liliecilor şi pînă la Apa Sargetiei mi s-a părut că a lăsat ceva semne, întorcînd calul pe loc de mai multe ori. E mai viclean şi mai puternic decît credeţi voi şi te sfătuiesc să ţii poteca drept către Gerosu. Eu mă tem pentru viaţa mea şi ar fi bine să vă temeţi şi voi pentru ale voastre! Iazigul ştie mai multe decît mine şi ar trebui să-l crezi. Nimic nu pune adevărul pe buze ca frica de moarte şi, în noaptea aceea, moartea a vorbit, nu el.

— De va fi să ai dreptate, voi ţine seama că ne-ai vrut binele. Parcă îmi dă inima ghes să-ţi ascult sfatul, însă timpul nu mai îngăduie să fim prevăzători. Şi aşa am pierdut prea multă vreme de preţ din pricina voastră. Traian ne aşteaptă la Ulpia. Ori, fără strălucirea aurului, cam greu se deschid porţile către înţelegerea cu Roma. Pînă una-alta, dacă chiar vrei să ne ajuţi, călăreşte în apropierea lui Bicilis şi, de ţi-o părea ceva bătător la ochi, şuieră de două ori scurt.

Rapis îşi reluă locul în coloană. Bicilis, bănuind de ce a rămas în urmă, întoarse capul şi şuieră printre dinţi:

— Şi pe asta o să mi-o plăteşti, sclav nemernic!

— Fie precum zici tu, stăpîne! Se vede că o ursitoare hameşă mi-a sorocit să plătesc toată viaţa. Mă împac cu gîndul că vom plăti împreună.

Viezure, auzind vorbă, întoarse calul şi-i sfătui pe un ton din care se înţelegea că nu glumeşte:

— Martorii îmi sînt zeii că dacă mai aud o vorbă, vă fac de petrecanie! Nu vă ajunge cît aţi uneltit pînă astăzi?!

Cînd ajunseră la capătul potecii se crăpa de ziuă. Pădurea se trezise respirînd prin muguri, legănată în cîntec de păsări. După socoteala lui Viezure, pînă la Cheile Sargetiei mai erau trei ceasuri de călărit vîrtos. Caii arătau obosiţi şi Ortis alese loc de popas într-o văioagă ascunsă între hăţişurile de păducel şi lemnul cîinelui.

Peste două văi adînci răsărea din ceaţă creştetul Gerosului. Ortis îşi aminti sfatul lui Rapis, dar imediat repetă în gînd cuvintele, poate ultimele, pe care le-a rostit cel ce i-a fost părinte şi rege, şi alungă dorinţa de a se îndrepta către ai săi.

XII. Peştera zeilor

Trecuse luna dediţeilor, trecuse şi luna salcîmilor înfloriţi, era pe sfîrşite florarul şi Dacis se afla în aceeaşi stare de veghe între viaţă şi moarte. În scurtele răgazuri cînd fierbinţeala părea că se ostoieşte, deschidea ochii şi îi purta întrebători de la unul la altul fără să-i recunoască. Dacă întîlnea cu privirea faţa unchiaşului Troes, pe obrajii lui aprinşi şi traşi de suferinţă se aşternea teama şi începea şirul de vorbe fără nici un înţeles, de atîtea ori auzite de Orolea în lungile nopţi de veghe la căpătîiul lui. Atunci se retrăgea în camera ei şi se lăsa plînsului, singurul leac de uşurare. Despre Ortis, după atîtea luni de aşteptare şi căutări, încă nu reuşiseră să afle nimica. De zeci, de sute de ori oamenii tarabostelui Troes cercetară vale cu vale, stîncă cu stîncă, tufiş cu tufiş, locurile unde pustnicul Ardalos de la Peştera Oaselor găsise trupul lui Dacis plin de răni. Mai multe zile îl îngrijise în peştera sa, cu ierburi şi fierturi strecurate printre dinţii încleştaţi ai muribundului şi, atunci cînd pierduse orice nădejde, făcu drum la muntele Gerosu ca să ceară sfatul bătrînei Pera. Cu greu şi-a recunoscut Orolea fratele. Cu greu au putut ostoi Robostores şi Rates mînia şi porunca bătrînului Troes de a năvăli cu oamenii săi asupra celui mai apropiat castru, pentru a-i da morţii pe romanii bănuiţi a fi vinovaţi de rănirea lui Dacis. Doar tinereţea se mai lupta cu moartea, care atîrna greu de firul subţire, gata, gata să se rupă.

Lîngă Dacis s-au aflat şi cei doi cîini; între timp aceştia dispăruseră şi nimenea nu-şi putea explica unde şi de ce.

Multe ceasuri s-a sfătuit bătrînul Troes cu ceilalţi înţelepţi despre ce s-ar fi putut petrece, unde au dispărut Ortis şi Arcia, ce s-a întîmplat cu Viezure şi Elena?

Într-o zi, bătrînul Buzan, auzind prin tîrguri, de la oameni, de această întîmplare şi bănuind că nepoţii tarabostelui Troes trebuie să fi fost tinerii pe care i-a călăuzit peste platoul Sargetilor, a luat drumul către muntele Gerosu.

— Şi zici că erau trei flăcăi şi două fete, însoţiţi de doi cîini corciţi cu lupi? întrebă bătrînul, grăbit de speranţă.

— Întocmai, cinstit taraboste. Iar cei doi tineri, cărora ceilalţi le vorbeau cu smerenie, sămănau ca două lacrimi. Dintre fete una era bărbată, cealaltă domoală şi tristă.

— Pe cei legaţi nu i-ai putea descrie, prietene Buzan?

— Prea puţin i-am văzut la faţă, înţeleptule. Unul dintre aceştia mi-a atras mereu privirea. Îmi spunea inima că e mai viclean ca un şarpe şi că pune ceva la cale. De aceea, la despărţire, i-am rugat să fie cu grijă. Mă gîndeam că se îndreaptă fără popas către Gerosu, că altfel, dacă aş fi ştiut cine sînt, nu i-aş fi lăsat singuri. N-o să mi-o iert niciodată că atunci cînd le-am vorbit despre acei romani, care iscodeau dacă n-au coborît cîţiva tineri din munte, nu mi-a trecut prin minte că tocmai ei sînt aşteptaţi.

— Cum adică? Dumneata crezi că oamenii aceia care nu erau nici oşteni, nici coloni, ar avea vreun amestec?

— Aşa mi-a zis mie gîndul. Legionari romani nu puteau să fie. Traian pedepseşte cu moartea asemenea fapte. Se zice că mulţi venetici dedaţi la furt şi tîlhărie au fost spînzuraţi la porţile Ulpiei Traiana, ale Apulumului, Germisarei şi Ranistorumului. Aceste urme ar trebui să le cauţi, înţeleptule, şi de aceea mi-am urnit într-aicea bătrîneţele.

Iscoadele tarabostelui colindau neobosite. Într-o zi Getis, plecat cu cîteva ştiubeie de miere la Ulpia Traiana, a aflat un zvon ce avea să mai strecoare strop de nădejde în inimile celor de pe Gerosu. Se vorbea printre liberţii şi sclavii coloniei cum că lanistul Aulus Maecus ar ţine în tainiţele sale, feriţi şi de oamenii cei mai apropiaţi, doi tineri, un băiat şi o fată. Cică tînărul, silit fiind să se pregătească pentru luptele în arenă, l-ar fi însemnat pentru toată viaţa pe lanist, flăcăul dezarmat fiind. Ar fi cu putinţă ca tînărul acela să fie Ortis? se frămînta tarabostele Troes. Nu, nu era cu putinţă. Ortis semăna atît de mult cu Dacis încît nu se putea ca lanistul imperial să nu-şi dea seama de aceasta. Ştiind ce recompensă îl aşteaptă, l-ar fi predat imediat împăratului. De cînd începuse să fie îngrijit de tămăduitoarea Rossiana, adusă tocmai de la Muntele Cerneguras, Dacis prinse culoare în obraji, putea să înghită cîte o linguriţă de fiertură, iar momentele de rătăcire erau din ce în ce mai rare. Din vorbele lui, pînă acuma neînţelese, prindea cheag o poveste stranie, pe care Troes şi Orolea o ascultau răbdători, cu nădejdea că vor reuşi pînă la urmă să dea de capătul unui fir care să-i conducă spre adevăr. Acei oameni de piatră, care răsăreau din pămînt, cu timpul deveniseră oameni adevăraţi. Zamolxis, pe care îl vedea Dacis în bezna rătăcirilor sale, se numea tot mai des Vezina. Din cînd în cînd, printre cuvintele neînţelese se strecurau şi alte nume: Ortis, Arcia. Bicilis . . .

Datorită alifiilor din rădăcini şi ierburi binefăcătoare, umflătura de la cap se tămădui şi se trase ca luată cu mîna. Atunci

cînd vestita tămăduitoare i-a anunţat că a venit vremea să folosească, pentru a îndepărta răul, sculele ei ascuţite ca briciul, Orolea se împotrivi cu cerbicie. Bătrîna o certă cu o asprime pe care numai ea, vestita doftoroaie, şi-o putea îngădui:

— Trebuie să încercăm, fata mea, chiar de ar fi să înfruntăm ursita. Altfel va rămîne neom pentru toată viaţa. Atunci cînd nu am pregetat să pornesc încoace, cu toţi anii mei mulţi, tarabostele Cerneguras, soţul şi stăpînul meu, mi-a poruncit: „Dacis este urmaşul în spiţă bărbătească al Regelui nostru. Dacă el piere, piere nădejdea noastră. Ajută-l să trăiască!" Înţeleg că tu, Orolea, te temi pentru viaţa lui şi că ce fac eu nu cutează să mai facă cineva. Da, o tăietură ca aceasta la oasele capului poate aduce într-o clipită moartea. Linişteşte-te. Nu pentru întîia dată îmi încerc astfel priceperea. Poate ştii că pentru învăţătura mea vin oamenii suferinzi tocmai din îndepărtatele cetăţi romane şi greceşti? Trebuie să încerc, fiindcă altă scăpare nu este, iară tu roagă-te zeilor să izbutim.

Fără seamăn a fost ziua aceea de nădejde şi teamă, de cumplită aşteptare. Toată suflarea de pe Gerosu a stat în preajma locuinţei tarabostelui Troes, cu crezare în inimi, pînă tîrziu la ceasurile înserării. După ce licoarea plăcut mirositoare l-a coborît pe Dacis în adîncurile unui somn greu ca moartea, Rossiana le-a cerut apropiaţilor casei să rămînă doar Pera în preajma ei. După vreo două ceasuri, lungi cît veşnicia, a ieşit pe prispă zîmbind sleită de oboseală. A făcut semn Orolei şi tarabostelui să se apropie. Pe fată a sărutat-o şi a strîns-o la piept:

— A venit şi vremea să te bucuri, fata mea. Am izbutit să înlătur cheagul de sînge care i se aşezase sub ţeastă. De azi într-o lună va fi pe picioare, teafăr şi voinic ca mai înainte. Tu, bătrîne Troes, ţine bine minte ce ţi-oi spune! Dacă aflu că altcineva în afară de mine calcă pragul acestei odăi, să nu mai ai îndrăzneala a te arăta în faţa ochilor mei! Ne-am înţeles?!

Bătrînul, pricepînd din privire şi din vorbele aspre, care învăluiau bucuria izbînzii, însemnătatea unei astfel de porunci, înclină capul, ascultător ca un copil, şi tot ca un copil nu se mai strădui să-şi ascundă lacrimile.

— Aşa, taraboste! Nici că se află leac mai potrivit decît lacrimile pentru suferinţa sufletului. Cine nu plînge, nu ştie ce-i suferinţa, şi cine nu ştie ce-i suferinţa, nu poate cunoaşte deplină bucuria! îl îndemnă vestita tămăduitoare.

Dacis mergea către viaţă chiar mai repede decît se aşteptase Rossiana. După trei săptămîni i se îngădui să vorbească şi să se

ridice dintre perne și cergi. Troes, Orolea și ceilalți, din ce în ce mai îngrijorați de soarta celor trei tineri dispăruți, ascultară din nou istorisirea lui Dacis despre cele întîmplate. Dar nici acuma povestea lui nu părea adevărată. Întîmplările, așa cum se orînduiau din amintirile lui Dacis, semănau cu niște frînturi de vise urîte:

— ... Nu asfințise soarele cînd noi am părăsit văioaga. Urma ca Bicilis să ne arate locul unde a ascuns aurul, iar noi să ne ținem făgăduiala, precum am jurat în Muntele Mare. Ortis a stăruit ca Arcia și Elena, însoțite de Viezure, să plece spre Gerosu, iar cu ei să meargă și Iazigul și Bursucul, sclavii lui Bicilis. Rapis, celălalt sclav, reușise să-i cîștige încrederea. N-au vrut să țină seama de visul pe care li-l povestisem mai înainte. Arcia nu voia să audă de plecarea spre Gerosu. De la o vreme, ori de cîte ori Ortis o ruga sau o sfătuia ceva, ea, dinadins, făcea totul pe dos. Acuma era mai pornită ca oricînd și fratele meu s-a lăsat convins. Am purces toți într-acolo unde ne călăuzea Bicilis și rău am făcut. Măcar dacă ne-am fi despărțit mai tîrziu, cînd graba vînzătorului începuse să ne dea de gîndit. Eu, cu ochii deschiși, am intrat iar în visul acela de groază. Platoul pe care îl străbăteam semăna aidoma cu celălalt. Era presărat cu pietre albe, care în lumina asfințitului păreau niște oameni. Și mi s-a arătat iarăși acea înfățișare zeiască, făcînd semn să nu ne apropiem. Eu, convins că nu mai visez, i-am arătat-o lui Ortis, dar el a zis că mi se năzare. Am recunoscut acum stînca de pe care mi se înfățișase bătrînul în vis. Moș Troes, este acea căciulă de piatră albă, împînzită de vinișoare roșietice, de sub care se deschide intrarea în Peștera Sacră. Cîndva mi-o arătase Vezina, fiind împreună la pescuit de păstrăvi. Ajunsesem acolo pe neștiute, căutînd răstoacele unde bate peștele. Mi-a zis: „Dacis, ține minte că locul acesta nu este îngăduit decît pașilor mei și pașilor măritului Decebal. Cînd vei fi rege, vei avea și tu dreptul să calci pragul peșterii care adăpostește cenușa Regilor și Marilor Preoți. Aici va găsi odihnă și cenușa bietului meu trup, despărțit de sufletul cu care o viață de om a fost tot una, la bine și la rău."

Mă temeam că Bicilis ne va conduce tocmai acolo. Dar el a cotit spre stînga. Am început să coborîm anevoie pintenul de stîncă aplecată peste vadul înspumat al Sargetiei. Bicilis se afla în față. Îl urma Ortis, apoi eu. La mică distanță veneau cei trei sclavi, urmați de Viezure, de Arcia și Elena. Ortis l-a rugat pe Viezure să rămînă cu fetele pe o terasă a stîncii, cu arcurile încordate. Am desfăcut legăturile lui Bicilis și ale sclavilor. Se vede că vreun zeu potrivnic ne-a tulburat mintea ca să facem așa ceva. Un om

cu scaun la cap l-ar fi obligat numai pe Bicilis să coboare, avînd mîinile legate. Dacă ar fi fost singur, eu cu Ortis eram îndeajuns ca să-l supraveghem. Multe tot nu am fi putut schimba din ce ne-a fost sortit, dar măcar Viezure şi fetele ar fi scăpat cu viaţă şi v-ar fi dat de veste. Ce s-a petrecut de aici înainte nu pot să mai ştiu dacă a fost vis ori adevăr. Sub peretele stîncii s-a arătat o deschizătură cît să se poată strecura un om. Viezure, de deasupra stîncii, nu ne mai vedea. La semnul lui Bicilis s-au oprit şi sclavii. Înăuntru s-a strecurat mai întîi Ortis, pe urmă Bicilis şi apoi eu. Mi s-a părut că aud un strigăt, însă am crezut că mă înşeală zgomotul apei. Apoi am simţit o lovitură puternică în moalele capului şi am avut atîta răgaz cît să-l văd pe Ortis în bezna grotei încleştat cu Bicilis, ori poate numai mi s-a părut. În peştera necuprinsă luminau nefiresc torţe mari de piatră, învîrtindu-se ca bolta cerului atunci cînd în miezul zilei îţi pironeşti privirea în soare.

Văzîndu-l că se opreşte din vorbă, moş Troes grăi blînd:

— Dacis, n-aş vrea să te tulbur, dar ce spui tu nu e cu putinţă să cred. Cunosc bine locurile acelea şi sînt sigur că prin apropiere nu se află nici o intrare de peşteră. Toate peşterile, şi sînt trei la număr, se găsesc de cealaltă parte a apei. Ori, tu spui că veneaţi de pe Platoul Luncanilor.

— Aşa o fi, înţeleptule Troes. Ţi-am mai spus că eu încerc doar să-mi amintesc ce s-a întîmplat. Este cu putinţă să mă înşel şi totul să nu fi fost decît o părere. Zău, acuma nici eu nu mai ştiu dacă ce vă spun este vis ori adevăr.

— Bine, fiule. Să zicem că pînă aici totul s-a petrecut precum ai povestit. Dar cum se face că înţeleptul Ardalos te-a găsit tocmai pe celălalt mal al apei, departe de peşteri şi străjuit de cîinii lui Ortis? Nu cumva aţi străbătut alt drum, de care nu îţi mai aduci aminte, şi aţi fost atacaţi de oamenii lui Bicilis înainte de a ajunge la apa Sargetiei?

— Nu, moş Troes! Asta în nici un caz. Pînă aici, cît v-am povestit, totul e adevărul adevărat.

— Crezi că dacă acei răi care te-au atacat în peşteră ar fi fost oamenii lui Bicilis, te-ar fi lăsat cu viaţă, ba, mai mult, te-ar fi dus tocmai lîngă o potecă umblată de păstori? Vezi, aici se află o nepotrivire care, dezlegată, ar putea lumina toată povestea.

— Înţeleptule, interveni cu blîndeţe Rossiana, eu nu cunosc cîinii despre care ai amintit. Crezi tu că aceşti cîini ar putea purta un om atîta drum şi încă pe un loc prăpăstios cum este cel înfăţişat de Dacis?

— Ştiu eu? Nu m-am gîndit la asta, dar...

— Nici un dar, moş Troes! interveni Orolea. Aş putea să dovedesc că Ziper tîrăşte singur un om cale de cîţiva stînjeni, fie panta cît de abruptă. Oare nu singur scoate din adîncul rîpelor mistreţul şi cerbul săgetat?

— De-o fi precum spui, înseamnă că tot ce a povestit Dacis pînă acuma poate să fie adevărat, reluă Rossiana şirul gîndurilor. Numai un lucru rămîne de mirare. El a fost găsit de partea cealaltă a apei. Cei doi cîini l-au putut scoate la lumină, dar să-l mai şi treacă peste o apă repede de munte, este greu de crezut. Eu zic să-l lăsăm acum pe Dacis, că a obosit.

În adevăr, tînărul închisese ochii şi părea că doarme. Dar se vede că auzise ultimele cuvinte ale tămăduitoarei, pentru că vorbi treaz:

— Nu, mătuşă Rossiana, nu sînt obosit. Mă simt destul de bine. Numai că de aici înainte mi se pare şi mie vis, deşi văd totul aevea, mai lămurit decît întîmplările celelalte. Cînd m-am trezit nu mă mai găseam în locul unde fusesem atacat şi unde ţurţurii de piatră luminau ca nişte torţe. Am izbutit să deschid ochii şi să-i preumblu împrejur. Ceea ce se înfăţişa privirilor mele nu semăna cu nimic pămîntesc. Mă tîram printr-o sală necuprinsă. O sală mai mult lungă decît lată, boltită în patru ape, ca tavanul unui templu. O durere ascuţită îmi săgetă ochii şi i-am închis cu teamă. Am simţit cum ceva greu mă calcă pe piept, pe mădulare, pe faţă şi mai apoi, nişte înţepături ca de suliţă, care în loc să mă doară îmi făceau bine. După ce am mai prins puteri, în timp ce număram împunsăturile, mi-am îndreptat privirea către un colţ al sălii, de unde izvora întunericul, şi am prins să mă tîrăsc în direcţia aceea. Aveam credinţa că murisem, îmi plăcea acea stare de linişte şi deplină împăcare, dar ceva mai puternic decît viaţa şi moartea mă îndemna să merg înainte. Să fi trecut un ceas, două, sau chiar mai multe de cînd străbăteam tîrîş sala boltită, străjuită de o parte şi de alta de vipere uriaşe din bronz şi din aur, şi încă nu ajunsesem la borta din care curgea întunericul. M-am oprit într-un loc unde sala se îngusta dintr-o dată. Întunericul devenise des şi greu ca păcura. Am pipăit împrejur cu mîinile pînă cînd am dat de o treaptă netedă, ca de prag. Am urcat-o, apoi am mai întîlnit una şi, nu ştiu ce-mi veni să le număr. Erau şapte şi fiecare mai înaltă şi mai anevoie de urcat decît cealaltă. M-am odihnit pe un fel de blană moale şi plăcut mirositoare, precum covorul muşchiului de fag, şi iarăşi am avut simţămîntul că de fapt sînt mort şi că drumul acesta greu şi nesfîrşit este drumul către cea-

laltă viață. Cînd m-am trezit, totul a prins să se rotească, încet la început, apoi tot mai repede și mai repede... Simțeam nevoia să vărs, ca atunci cînd eram copil și amețeam din pricina zuinului. Și iarăși o vreme nu am mai simțit nimic. Dacă am deschis ochii mă găseam în mijlocul unei roți, mare cît Ceasul Soarelui de la Sarmizegetusa, și spițele roții erau raze de soare, iar butucul, soarele însuși. Îmi era teamă că de mă voi îndepărta de butucul roții va începe din nou rotirea aceea groaznică, amețitoare. Dar, ceva din afara ființei mele mă îndemna să merg înainte, mereu înainte și de acum știam că chiar dacă sînt mort sau de voi muri, oricum, voi merge mereu prin tunelul acela cînd luminos ca soarele, cînd întunecat ca inima pămîntului, numai ca să aflu ce se găsește la capăt. Dar, ca să pornesc trebuia să ating spițele. Le-am atins și atunci roata soarelui a prins să se învîrtă rar, și la fiecare întoarcere vedeam o galerie, și fiecare galerie avea o ușă, și pe ușile acelea de bronz, mari cît porțile cetăților, era scris cu aur sau, poate, cu raze de soare, cîte un nume, iar eu mă necăjeam să-mi amintesc cine au fost oamenii sau zeii aceia cu nume ca ale noastre: Burebista, Deceneu, Comosicos, Scorilo, Duras, Decebal. Ultima ușă mi se părea cunoscută, aveam credința că în fața ei am mai fost și am încercat să mă opresc, însă roata a prins să se învîrtă tot mai amețitor și nu era putință de ieșire din vîrtejul acela. Deodată mîinile mi s-au desprins de pe spiță și am simțit că plutesc în gol, și mă simțeam sănătos și fericit, și aș fi vrut să tot plutesc. Apoi, căderea aceea plăcută s-a sfîrșit și mă aflam într-o sală rotundă și albă ca un ou, pereții ei erau scrijeliți cu semne și fiecare semn era o poruncă, și fiecare poruncă era o lege, și fiecare lege, după ce o înțelegeam, lua înfățișarea de om, și tot omul semăna la chip cu Zamolxis, părintele legilor. De jur împrejurul sălii erau orînduite urne de aur, iar în mijlocul ei ședea un om de piatră care sprijinea tavanul cu umerii; omul acela uriaș mi-a zîmbit și omul acela mi-a zis să nu pierd nădejdea pentru că sînt chinuri mai grele în lume; mi-a pipăit cu mînă ușoară rănile și pe care dintre ele punea mîna se și vindeca, și, parcă, îmi răsună încă în urechi cuvintele lui tremurînde în necuprinsul subpămîntean: „Ai venit prea devreme! Ai venit prea devreme!" Omul de piatră avea chipul bătrînului care de mai multe ori îmi făcuse semn de pe stîncă, o dată în vis și o dată treaz fiind. Simțeam cum adie o boare cu miros de torțe parfumate și boarea mi-a împăienjenit ochii, și încă o dată nu mai trăiam. Dacă iarăși m-am trezit, de acum mă tîram printr-o sală îngustă și lungă, străjuită de închipuiri stranii cioplite în piatră ori turnate în bronz: lei,

urşi, lupi, cerbi, bouri, bufniţe, corbi, vipere şi, la trecerea mea, toate închipuirile acelea prindeau viaţă şi se aplecau blînde, şi-mi lingeau rănile, genunchii şi coatele zdrelite de atîta tîrîş. La capătul sălii aceleia iarăşi am întîlnit şapte trepte, la fel ca celelalte şi era sala rotundă şi albă ca pereţii unui ou uriaş, iar în mijlocul ei străluceau şapte roţi, fiecare butuc închipuind cîte un soare mic, strălucind prin cîte şapte raze. În soarele de la mijloc şedea Zeiţa Mumă, avînd la picioare ciuta şi plugul de bronz iar în mînă crenguţa de paltin. M-a atins cu crenguţa pe creştet şi am simţit cum prind puteri, şi roata în care mă aflam a prins să crească şi să se învîrtească cu mine, şi cînd am scăpat mîinile de pe spiţarază care mă frigea am prins să plutesc lin, aşa cum se întîmplă în vis, ca o pasăre; cădeam printr-o fîntînă întunecată şi fără de capăt şi m-am trezit într-o inimă de foc, căci o inimă era sala aceea, iar în mijlocul ei, pe un tron de piatră, şedea şi zîmbea Vezina, care mi-a pipăit rănile şi mi-a vorbit, şi încă îi mai aud glasul: „Dacis, Dacis, unde se află înţelepciunea pe care am sădit-o în tine?!“ După aceasta şi-a întors faţa de la mine şi în timp ce se îndepărta vocea lui vibra în bolţile de piatră: „Ai venit prea devreme, ai venit prea devreme...“ Ochii mi s-au deschis greu şi cu durere şi, dacă i-am deschis, iarăşi mă găseam singur lîngă cenuşa rece a focului care arsese sub tronul de piatră al înţeleptului; mai apoi cenuşa aceea s-a preschimbat într-un strai de iarbă crudă care îmi alina durerile. O ciută, un cîine ori un alt animal blînd, nu ştiu, că-şi schimba mereu înfăţişarea, îmi lingea obrazul înfierbîntat. Apoi, nici galerii întunecate, nici săli rotunde ca ouăle şi luminoase ca soarele, nici nimic... Acesta este visul, sau trăirea mea adevărată, ori şi una şi alta, moş Troes.

Bătrînul rămase multă vreme tăcut, dus pe gînduri. Într-un tîrziu întrebă:

— Dacis, spuneai că sala ce semăna cu un ou, avînd pereţii zugrăviţi cu inscripţii şi uşile cu numele regilor noştri se afla între cele două săli cu roţi solare şi oameni de piatră?

— Întocmai, moş Troes!

— Te-a dus vreodată Decebal ori înţeleptul Vezina în Peştera Zeilor?

— Niciodată. Vezina mi-a vorbit în treacăt, atunci, la pescuit, despre Peştera Sacră.

— Ultimul chip care ţi s-a arătat şi ţi-a vorbit era, zici, cel al înţeleptului Vezina?

— Aşa îmi amintesc.

Bătrînul cugetă îndelung, schimbînd priviri cu Rossiana şi Orolea. Vorbi mai mult pentru sine:

— Da... Cred că ai fost în Peştera Zeilor şi pentru a treia oară Bicilis i-a mîniat pe Zei.

Îl privi lung pe Robostores, cumpăni, arătînd frămîntarea lăuntrică, şi îl rugă:

— Robostores, adună bătrînii şi pregăteşte jertfă către zei: o ciută, un berbec negru şi un tăuraş alb. Tu, Rates, trimite sol la Vinicius Sillanus, cu rugămintea să nu fim tulburaţi pînă cînd va asfinţi de două ori soarele. Vai nouă! Cît de curînd sîntem nevoiţi să tulburăm liniştea măritului Decebal, a cărui urnă abia s-a răcit lîngă cele ale înaintaşilor săi. Ştiu că nu se cade să intrăm în Peştera Zeilor, dar tu, Orolea, după ce vei purta însemnul Zeiţei Dochia Mater, ne poţi da dezlegare. Te simţi pregătită?

— Dintotdeauna, înţeleptule!

— Atunci, e bine. Tu, Anastores, vei porni chiar în noaptea aceasta cu solie la procuratorul Decimus Terentius Scaurianus şi-l vei înştiinţa cum că Orolea, fiica lui Decebal, e pregătită pentru intrarea în templul Dochiei Mater, din Apulum. Mîinezi şi noi vom purcede într-acolo.

Simţi că este privit cu mirare, că oamenii aşteaptă o lămurire.

— Îmi spune inima că peste două-trei zile vom da de urmele lui Ortis, de va mai fi în viaţă, ceea ce pare peste putinţă.

XIII. Pedeapsa zeilor

La Peştera Zeilor pregătirile pentru jertfă erau pe terminate, iar oamenii de pe Gerosu se purificaseră cu fum de pucioasă şi bitum în vederea participării la procesiunea care avea să aibă loc în zori. Cîntarea Soarelui, cu care începea ceremonialul ofrandelor datorate lui Zamolxis, trebuia să străbată tăriile cerului deodată cu primele raze ale slăvitului astru. Femeile pregătiseră din vreme turtele din grîu şi miere, stropite cu apa din rîul sacru

Donaris, păstrată în templul subpămîntean al Marelui Zeu. Animalele sortite jertfirii fuseseră şi ele purificate cu fum de pucioasă şi ierburi aromate. Pentru moş Troes şi ceilalţi bătrîni aleşi să oficieze jertfa urma o noapte de veghe sub cerul liber, lîngă simulacrele de la intrarea în peşteră.

Dar, îndată după lăsarea întunericului îşi făcu apariţia înţeleptul Ardalos, iniţiatul în tainele zeilor, retras dintre oameni în inima muntelui, la Peştera Oaselor Albe. Sosirea lui stîrni îngrijorare, pentru că numai din cinci în cinci ani le era îngăduit dacilor să-i vadă faţa, şi atunci numai în preajma Marelui Preot Vezina, cînd, la Altarele din Sarmizegetusa, oficia cultul marilor sărbători ale neamului. Bătrînul trecu pragul casei tarabostelui nu înainte de a-l cinsti după datină, aplecînd şi ridicînd fruntea înaltă către zeii de sus şi de jos. Apoi lepădă blana neargăsită, cu care îşi învelea trupul uscat, rămînînd numai în cămaşa lungă, albă şi se aşeză pe scăunelul cu trei picioare, lîngă vatră. Tăcu îndelung. Moş Troes, tulburat, făcu întrebare:

— Aş putea şti ce întîmplare l-a făcut pe înţeleptul Ardalos să părăsească lăcaşul marilor preoţi?

— Taraboste, inima mea este tristă şi tu, poate fără să ştii, ai întristat-o. Mă tem că-i vei supăra şi pe zei. Am văzut că se fac pregătiri ca pentru marile jertfe, îngăduite numai la zile şi prilejuri intrate în datini. Ce te îndeamnă să calci legile sacre? Oare părăsesc romanii Dacia?

— Nu aveam această bucurie, înţeleptule. Nevoia şi întristarea ne obligă. După cîte am înţeles din spusele lui Dacis, pe care tu l-ai dăruit a doua oară vieţii, nepoţii mei şi ai regelui nostru au fost ademeniţi de Bicilis în Peştera Sacră, unde nu ştiu cum a izbutit să pătrundă pentru a tăinui o parte din aurul şi podoabele lui Decebal. Ortis nu s-a înapoiat pînă astăzi. Ştafetele care colindă pagusurile, davele şi munţii nu mi-au adus nici o veste şi nici o nădejde.

Înţeleptul nu-şi putu stăpîni mirarea:

— Am auzit şi am înţeles bine? Spui că regele regilor mai are un nepot în afara lui Dacis şi Orolea?

— Da, Ortis este fratele geamăn al lui Dacis, fiii fetei mele dusă la Roma dimpreună cu sora regelui şi soaţa lui Diegis, după primul război cu Traian.

— Mult mă mir şi nu-mi vine a crede ce aud, taraboste. Zici că amîndoi au fost ademeniţi într-o peşteră şi că peştera aceea . . .

— Întocmai, luminatule. Dacis îşi aminteşte că pînă cînd au intrat în peşteră erau împreună. Apoi . . .

— Dar ai cercetat peste tot?

— Vale cu vale, grotă cu grotă, peşteră de peşteră, în afara celeia în care nu ne este îngăduit să intrăm decît la zilele orînduite prin datini.

Ardalos îşi aminti ceva, duse mîna la fruntea brăzdată de ani şi spuse:

— Taraboste, cei doi cîini care îl vegheau pe Dacis atunci cînd l-am găsit eu, s-au înapoiat ori nu?

— Nu i-a mai văzut nimeni de atunci.

— Înseamnă că tu te înşeli, ori mă înşel eu. De cîteva ori i-am văzut dînd tîrcoale ocoalelor de pe lîngă templul nostru dar, neştiind nimic despre Ortis, nu i-am luat în seamă. Am crezut că sînt nişte cîini fără stăpîn. Acuma încep să cred că şi Ortis trebuie să fie pe aproape. Amînă jertfa, rogu-te, ca să mai cercetăm o dată împreună. Spuneai că Dacis îşi aminteşte că au intrat în munte venind din cealaltă parte a Sargetiei? Vezi, aici ceva nu mi se pare firesc. Cunosc bine locul şi nu-mi amintesc ca dincolo de apă să fie vreo gură de peşteră. Este adevărat, însă, că acum cinci ani, cînd s-au clătinat munţii, unele intrări cunoscute au dispărut şi au apărut altele. Aşa că în cele spuse de Dacis ar putea fi un dram de adevăr.

În inima bătrînului Troes încolţi iarăşi nădejdea. A doua zi, împreună cu Anastores, Robostores, Rates şi Dibar, conduşi de Ardalos, au cercetat drumul descris de Dacis. Pe la ojină ajunseseră la stîncile albe de lîngă Urlătoarea Sargetiei. Pe una din terasele de deasupra apelor au găsit oseminte omeneşti curăţate nu prea demult de rîvna fiarelor sălbatice.

Dibar le cercetă atent şi îşi făcu cunoscută părerea:

— Cu mai bine de două-trei luni în urmă, cinci oameni şi-au pierdut aici viaţa.

— Numai de nu ar fi vorba tocmai despre cei pe care noi îi căutăm! îşi arătă îngrijorarea moş Troes.

Dar, tocmai atunci se auzi dintre stînci mîrîit ameninţător. Troes grăbi într-acolo şi se opri locului la vreme. Doi cîini ca nişte gadine înrăite îşi arătau colţii, arcuiţi pentru salt.

— Ziper, Vira! veniţi încoace şi fiţi cuminţi! V-aţi sălbăticit de nu mă mai cunoaşteţi, lupii moşului?

Primul dintre cei strigaţi lătră a neîncredere. Bătrînul îl îndemnă cu blîndeţe:

— Ziper, prostuţule, hai la moşu!

Cîinele înclină capul şi lătră iarăşi, dar ca la om cunoscut.

Prinse a se tîrî pînă la picioarele bătrînului, cu teamă, apoi tot mai îndrăzneţ.

— S-au jigărit de tot, bieţii de ei! îi spuse Troes lui Anastores, care, cu ghioaga pregătită, îl urmase îndeaproape.

Bătrînul scoase din traistă un coltuc de pîine şi două bucăţi de pastramă şi le aruncă cîinilor. Aceştia le acoperiră ocrotitor cu labele, mîrîind. Într-un tîrziu Ziper luă pastrama în gură şi se strecură grăbit printre crăpăturile stîncilor. Troes îl urmă, încolţit de o bănuială, uitînd că dintr-un moment în altul se putea prăbuşi în hăurile ce i se deschideau sub picioare. Dar Ziper dispăruse fără urme. Atunci cînd bătrînul îşi luase orice nădejde, Vira se strecură pe lîngă el, mîrîind a neprieten. Curînd o văzură dispărînd printr-o crăpătură dintre două stînci, acoperită cu buişag de muri şi zmeură. Bătrînul îi strigă pe ceilalţi:

— Veniţi, mă oameni! Am găsit, fie zeii lăudaţi!

Pînă spre avecerne au izbutit să lărgească intrarea, alta, gîndeau ei, decît cea folosită de Bicilis, fără să bănuiască vreunul că se aflau pe drum bun. Au coborît pe scara de funie mai mult de douăzeci de coţi. Ajunşi jos, au aprins torţele de răşină. Bătrînul Troes, urmat de Rates, a prins să cerceteze cu grija şi puţina nădejde chircite în suflet. Paşii răsunau prelung, sau, cel puţin aşa li se părea, ca pe dalele de marmoră ale unui templu. Peştera se înfăţişa în lumina torţelor ca o imensă pivă de bătut pricoiţe. Torţele, arzînd mocnit, de-abia destrămau bezna. Îşi încordară auzul. Din dreapta răzbi, abia auzit, un geamăt, apoi un lătrat vesel. Se îndreptară grăbiţi într-acolo şi aplecară torţele. Moş Troes scăpă un strigăt de bucurie. Sub şuvoiul unei mici cascade, în care spumau apele unui pîrîu subteran, rezemaţi de peretele stîncii, gemeau uşor Ortis şi Arcia, strîns lipiţi unul de altul şi sfîrşiţi de puteri. După cîteva momente, Ortis, atras de lumina torţei, deschise ochii dar îi închise imediat ţipînd de durere. Zadarnic se străduia moş Troes să se facă cunoscut. Arcia bolborosea vorbe fără înţeles în vreme ce Ortis, cu ultimele puteri, încerca să se apere de cei doi, ori poate de coşmarul pe care îl trăia. I-au scos la lumina abia cernută a înserării mai mult morţi decît vii. Înainte de a părăsi peştera, moş Troes a cercetat-o cu atenţie. Mirat că nu găseşte nimica se pregătea să iasă, cînd un zgomot, asemănător cu cel pe care îl fac pietricelele într-un vas de aramă, îi reţinu atenţia. Zgomotul încetă. În locul lui se auzi lătratul cîinilor. Cei doi se îndreptară grăbiţi spre locul de unde răzbea lătrat a chemare şi, ce li se înfăţişă ochilor întrecea orice închipuire a minţii. Pe un morman de drugi de aur, de monede şi vase, erau chircite şase

trupuri, împrăștiind mirosul greu al morților intrați în jocul viermilor. Rates aplecă torța.

— Ia privește, taraboste! Nenorociții ăștia s-au sfîșiat ca fiarele. Bicilis a murit ultimul, prăvălit peste ceilalți.

— E de mirare cum au scăpat Ortis și Arcia cu viață între acești lupi turbați!

— De bună seamă că ori i-au apărat cîinii, ori au reușit să se ascundă de ucigași. Undeva, prin apropiere, trebuie să fi fost intrarea, care prin cine știe ce minune s-a închis după ce au pătruns înăuntru.

— Dacă Ortis și Arcia vor avea zile, vom afla ce s-a întîmplat în acest loc de groază. Dar, să ne grăbim, Rates! Mă trec fiorii. Eram mai mulțumit dacă soarta nu hotăra să găsesc locul unde Bicilis a reușit să se sature de aur.

— Iată de ce moarte a avut parte nemernicul!

— Pedeapsa zeilor, prietene! Cel puțin a avut bucuria să moară deasupra aurului care i-a tulburat mințile și l-a făcut neom.

— Îngăduie să te întreb, taraboste, ce vom face cu aurul acesta?

— Nici unde nu se va găsi o tainiță mai bună decît aceasta și nimeni nu-l va păzi mai bine decît duhul lui Bicilis. Deocamdată nu ne face trebuință. Cînd va fi să vină vremea, îl vom folosi noi, ori cei care vin după noi, pentru pace sau pentru arme, cum vor hotărî zeii.

La sărbătoarea sînzienelor, cînd se aruncă pe acoperișele caselor colaci împletiți din aceste flori plăcut mirositoare și se pun cununi pe mormintele celor dragi, Ortis și Arcia se odihneau la soare, pe tăpșanul înverzit din mijlocul curții, încercînd să găsească răspuns despre soarta prietenilor lor, Viezure și Elena. Arcia împletise doi colaci din sînziene și pentru sufletul lor, dar, cum i-a aruncat pe acoperiș, cum au căzut și s-au rostogolit către poartă.

— Iată, Ortis, un semn că prietenii noștri încă mai au zile! se bucură Arcia.

— Arcia, tu crezi în astfel de semne? se miră Ortis.

— De ce să nu cred? Credea mama, credea bunica, credeau toți ai mei și, află, de multe ori s-au adeverit. Apoi, în afară de asta, îmi spune mie inima că Viezure trăiește. Nu zicea că viezurele are două vieți?

— S-ar putea să ai dreptate, Arcia. La urma urmelor, cine poate dovedi că tocmai oasele lor putrezesc la Cheile Sargetiei?

De mîine, fie ce-o fi, așa slăbit cum sînt, plec în căutarea lor. Nu, nu fi îngrijorată. Îl voi lua și pe Getis cu mine. Deși abia a împlinit patrusprezece ani, se arată flăcău și oștean de nădejde...

Vinicius Sillanus, aflat de cîteva zile în ospeție la tarabostele Troes și sub îngrijirea Rossianei, pentru șirete înțepături la inimă, se apropie de cei doi tineri, dîndu-le bineţe de departe:

— Zeii cu voi, prieteni! Nu cumva vă este cu supărare prezența mea?

— Dimpotrivă, nobile Sillanus! Ne bucură la fel ca și această zi însorită. Chiar doream să te întreb ce se mai aude despre solia pe care o așteaptă de la noi Marcus Ulpius Nerva Traianus?

— Tocmai îi spuneam înțeleptului Troes că s-a amînat pînă la sărbătoarea Consualiilor, de care ne mai despart cîteva zile. Tarabostele Troes mi-a cerut sfatul și la fel ca el gîndesc și eu că ar fi potrivit să conduci tu solia în locul lui Dacis. Cît despre mine, fii sigur că voi ști să păstrez taina.

— Îți mulțumesc pentru sfaturi și gînduri bune, viteazule comandant. Pe zi ce trece mă conving că ești un bun prieten al dacilor și că ne vrei numai binele. Abia apuc să-ți cunosc familia și, de vei fi avînd un fecior...

— Am patru fete, Ortis. Dar, mulțumesc zeilor, frumoase, zdravene și cuminți.

— Păi, atunci, eu voi avea patru prietene, continuă Arcia gîndul lui Ortis, cu inima veselă.

— Sînt sigur că avînd o prietenă ca tine, fetele mele nu vor purta multă vreme dorul Romei. Dar, despre prietenii dispăruți nu ați mai aflat nimic?

— Nimic, nobile Sillanus. Și nu ne împăcăm cu gîndul că au putut sfîrși atît de năprasnic. Dacă am ști cine au fost cei cu care s-a însoțit în mișelie Bicilis...

— La vremuri tulburi se petrec atîtea. Toată povestea asta mă nedumirește și pe mine. Te superi dacă ți-oi face rugare să-mi povestești cum s-au petrecut toate? E de necrezut ce mi-a fost dat să aud de la moșul tău.

— Prea multe nu am a spune. Crede-mă, nobile Sillanus, că mă ia cu fiori cînd îmi amintesc. În peșteră a intrat mai întîi Bicilis, apoi eu și după mine Dacis. Știam că Arcia a rămas sus pe stîncă. Dar a venit după noi și datorită ei trăiesc. Se pare că ea a atins zăvorul secret și a slobozit alcătuirea de scripeți care a prăvălit stînca peste intrare. Auzind strigătul Arciei m-am aruncat într-acolo. Așa am scăpat de oamenii lui Bicilis. Am izbutit să ne strecurăm pe lîngă ei și să ne ascundem într-o nișă din peretele

stîncii. Se vede că nici ei nu ştiau despre mecanismul intrării. A trecut o vreme pînă cînd au scăpărat amnarele şi au aprins torţe. Pe Dacis nu l-am mai văzut. Nădăjduiam că a reuşit să scape, cum s-a şi întîmplat. Bicilis, slujindu-se de torţe şi cunoscînd bine peştera, a găsit repede locul unde ascunsese comoara, nu departe de scobitura unde ne tupilasem noi, şi a început să socotească cît aur se cuvine fiecăruia. Unul dintre aceştia a stăruit ca mai întîi să fiu căutat şi numai după aceea să împartă aurul. Cînd era pe cale să-i înduplece, careva a zărit geana de lumină, pe unde mai apoi s-a strecurat moş Troes de ne-a salvat. Bucuroşi că au pe unde să părăsească peştera, fără să mai cerceteze dacă pot răzbi pînă acolo, au început împărţeala. În privinţa mea i-a liniştit Bicilis, spunîndu-le că va prăvăli o stîncă peste ieşire şi că mormînt mai bun ca acela nu merit. Curînd s-a iscat ceartă. A început de la talgerele bătute în pietre scumpe, care erau cinci, iară ei şase. S-au încăierat cu turbare. Din învălmăşeală s-au ridicat doi. O torţă căzută alături lumina într-acolo. L-am recunoscut pe Bicilis care, cu pumnalul în mînă, îl urmărea pe celălalt, rămas fără armă. Era o privelişte de groază care a durat pînă cînd omul, torturat de frică, s-a lăsat înjunghiat ca mielul pe altar. Rămas singur, Bicilis a început să caute ieşirea. Pînă la crăpătura ce se căsca în tavan nu putea ajunge. Se părea că uitase de mine. Blestema încît auzind făcusem piele de găină. Mai multe zile la rînd s-a tot căznit să ajungă la geana de lumină din tavanul peşterii. Se căţăra pînă în apropierea ei şi apoi se prăvălea blestemînd cerul şi pămîntul. În încăierare rămăsesem fără arme. Văzîndu-l cum se chinuie ca o fiară în cuşcă, ştiam că nu va mai rezista mult. Deşi îmi făcea scîrbă să-l privesc şi să-l aud, simţeam că mă încearcă mila şi totuşi mi-a trecut prin gînd să mă răzbun. Nu ştiu ce m-a apucat. Într-o peşteră ca aceea vocea omului devine stranie, nepămînteană. Mi-am prefăcut glasul şi l-am strigat: „Bicilis, zeii au hotărît. Nisipul clepsidrei tale e pe sfîrşite. Aici îţi va fi mormîntul!“ El a căzut cu faţa la pămînt, cuprins de groază, şi a prins să se roage zeilor pentru iertare. Din cînd în cînd îl întrebam: „De ce ţi-ai vîndut neamul?! Ce ai făcut regelui tău, nemernice?!“

Jocul acesta m-a ţinut treaz o vreme, dar a prins să-mi facă silă văzînd cît de mic şi de bicisnic este omul în faţa morţii. I-am scurtat chinurile spunîndu-i cine sînt, ba chiar l-am rugat să-şi amintească de legămîntul făcut în Muntele Mare şi să răzbim afară împreună. O fi bănuit că sînt neînarmat, fiindcă a prins din nou să blesteme şi să mă caute cu turbare, aruncînd cu bolovani

în pereţii peşterii, ca acel Polifem orbit de Ulise. Foamea şi grijile ne-au sleit de puteri. Bicilis se ducea tot mai des lîngă hoiturile celor cinci, iar eu, bănuind ce se petrece, simţeam că mor de scîrbă. Numărasem unsprezece zile de cînd nu pusesem în gură altceva decît apă, îmi luasem orice nădejde de la viaţă, Arcia căzuse într-un leşin prelung atunci cînd lîngă mine am simţit o fiinţă vie şi caldă. Era Vira, cîinele meu credincios, care se strecurase, bag seama, pe firul izvorului subteran. Bucurie ca aceea nu mai cunoscusem. Între timp Bicilis îşi pierduse minţile şi uitase de prezenţa noastră. Ceasuri întregi se juca cu monezile şi cupele de aur. Am prins să mă mişc din locul unde ne retrăsesem. El nu mă lua în seamă decît atunci cînd încercam să mă apropii de grămada de aur. În momentul acelea devenea din nou fiară şi începea să mă urmărească. După cîtva timp a venit şi Ziper, celălalt cîine, şi s-a apropiat de Bicilis. Acesta o fi crezut că este cineva care rîvneşte la aurul său pentru că între el şi animal a început o încleştare pe viaţă şi pe moarte. Pînă la urmă Ziper l-a suguşat. A fost să fie aşa. Avea minţile duse de el şi devenise mai rău ca o fiară.

Vinicius Sillanus asculta cu uimirea întipărită pe faţă şi în priviri. Ortis continuă:

— Cum vă spuneam, cîinii se puteau strecura afară pe firul apei. Dacă nu am fi fost atît de slăbiţi, poate că am fi izbutit şi noi. Nu reuşeam să urnesc o piatră din loc. Cîinii or fi priceput că murim de foame sau mi-or fi înţeles vorbele, nu ştiu. Destul că din ziua aceea au început să ne aducă cîte ceva de mîncare, vînat şi ce reuşeau să şterpelească de pe unde se nimerea. Am legat de cîteva ori la gîtul lor pietre pe care scrijeleam semne pentru ai noştri. Dar, nici o nădejde. Şi aşa a fost pînă în ziua cînd moş Troes ne-a dat de urmă.

Vinicius Sillanus, care în timpul istorisirii repetase mereu „Pe toţi zeii“, se lovi cu palmele peste genunchi a uimire şi spuse:

— Mare minune! Cică să nu crezi că pe Romulus şi Remus i-a alăptat o lupoaică?!

Se scutură ca după un vis urît şi schimbă vorba pe glumă:

— Acuma, că toate au trecut, ia spune, pe cînd nunta? Tarabostele Troes mi-a dat a înţelege că nu voi fi uitat. Am auzit cuvinte de laudă despre nunţile voastre. Mi-am zis: dacă fetele mele vor ajunge pînă atunci în Dacia, le voi putea face o bucurie.

Îi răspunse Arcia, roşind uşor:

— Dimpreună cu moş Troes şi muma Pera am hotărît să aş-

teptăm primăvara. Trag nădejde că pînă atunci s-o întoarce şi tata din pribegie.

La mirarea aşternută pe faţa romanului, Arcia îi destăinui:

— Tata nu a fost luat sclav de război. Are peste şaizeci de ani şi de meserie este plutaş. Dar a fost silit să însoţească convoaiele îndreptate spre Roma pe drum de ape.

— Cînd s-a petrecut asta?

— În prima lună după război.

— Atunci fii pe pace, că de bună seamă se întoarce. Traianus are trebuinţă de aceşti plutaşi pentru porturile de pe Maris şi Alutus, care sînt drumul sării, al lemnului şi aramei. Mă voi îngriji chiar eu să vină cît mai curînd, dacă promiţi că la nunta ta ne vei face loc la amîndoi mai aproape de oalele cu bucate şi de buţile cu vin!

— Mai încape vorbă?! Însămi vă voi servi la masă, lucru care la noi nu-i este îngăduit unei mirese.

— Dar multe neîngăduite în alte părţi sînt îngăduite aici. O fată simplă se poate însoţi cu nepotul regelui! Asta zic şi eu căsnicie rînduită din dragoste!

— La romani nu este tot aşa? se miră Arcia.

— La noi, mai întîi se caută neamul, bogăţia şi mai apoi fata.

— Sărmanele fete! glumi Ortis. Dacă ar cunoaşte rosturile noastre ar veni de-a valma în Dacia.

Soarele se pregătea să-şi încheie călătoria pe cer, iar Ortis terminase pregătirile de drum tăinuit la Ulpia Traiana, unde trăgea nădejde să găsească un capăt de fir care să-l conducă pe urmele lui Viezure. Trebuia să-l găsească, viu sau mort. Îi era dator cu viaţa şi nu numai cu atît.

XIV. Scurtă a fost vara aceea

Vara a venit pe neaşteptate, după o primăvară năvalnică. Luncile bălteau în urma topirii zăpezilor grele, bălţile colcăiau de atîtea păsări şi peşte, stupii roiră înainte de vreme, vînatul ieşise

la drumuri, iară glia părea binecuvîntată de zei. Pe delnițele nearate și nesemănate au răsărit, dese ca peria, lanurile nesecerate cu un an în urmă. Oamenii pustiiți în munți și codri au prins să coboare mai cu nădejde către pagusurile în care aceleași berze și-au refăcut cuiburile ca și cînd nu s-ar fi schimbat nimic.

Colonii, veteranii și liberții, mai toți oamenii dedați cu suferința, s-au bucurat de revenirea stăpînilor la vechile rosturi, nădăjduind să primească de la ei sprijin ori sfat: pe unde își fac apele vad la inundațiile de primăvară și toamnă, dincotro și cînd bat vînturile aducătoare de brume și îngheț, ce fel de sămînță trebuie aruncată în brazdă ca să răsară împlinită și spornică? Tot mai rar se zvonea despre vreo harță în pagusul cutare sau cutare, între noii veniți și cei ai locului.

Odată cu retragerea apelor și zbicirea pămîntului s-au slobozit negoațele. Carele lungi cu coviltir, trase de boi îndesați ca pietrele, între loitrele cărora negustorii își aveau și casa și masa, se întretăiau la răscruce de drumuri ori la vaduri de ape și veștile începură să umble cu graba acestei veri dăruită în toate. Cum la hanuri și tîrguri, mai mult ca oriunde, vorbele aruncate într-o doară înfloresc și se prefac în povești, greu mai puteai desprinde adevărul de închipuire.

Dintr-un astfel de drum, unde negustorise cu folos unelte de fier, purtate în opt care lungi între tîrgurile de la Apulum, Potaissa și Porolissum, se înapoiase moș Zebal încărcat de marfă și de vești pe care le deșerta pe prispă tarabostelui Troes, însoțite des cu vorbele: „să vezi și să nu crezi“ și de semne ale mîinilor și feței, care făceau vorbele de prisos:

— Prietene negustor, îmi zice un aurar negricios, pe care l-am întîlnit la vadul Samusului, ai aflat că Dacis, nepotul lui Decebal, a fost răpit de Zamolxis pe cînd se afla prins al romanilor în Ranistorum?!

— Ei, nu mai spune! i-am zis prefăcîndu-mă uluit de știre. Și ce s-a mai întîmplat cu el după aceasta?

— Zamolxis l-a ascuns în Peștera Sacră, pentru o vreme, și l-a sfătuit să caute cale de înțelegere cu Traian. Se mai zice că în peștera aceea zeii noștri îndeolaltă cu cei ai romanilor se ospătau cu ambrozie și nectar, rîdeau și petreceau ca la sărbătorile uitării sau ale nedeilor, cum le zicem noi.

— O fi precum spui, cinstite negustor, l-a întrerupt o namilă pe care după port, marfă și uitătură, l-am chitit dac din triburile costobocilor. Însă ce ți-oi povesti eu, am fost văzut cu ochii mei. Ariort mă cheamă și am purces cu marfă către Apulum tocmai din

Zegedava, puternica cetate de la Apa Bourilor. Era în ziua cînd dacii aduc ofrande Mumei Dochia la Sărbătoarea Mieilor. Carele cu coburǎ ale neguțătorilor daci, sute de care iazige, marcomane, sarmate, aşezate pe două roți înalte, carele cu osii şi rafuri din bronz ale neguțătorilor greci veniți tocmai din Munții Haemusului, ce să mai spun, că doară cunoaşteți şi voi marile tîrguri, sute şi sute de care şi lume cît nisipul din prundul Marisului, s-au fost strîns în Lunca Cerbilor. În zori, înainte ca starostele să dezlege negoțul, s-au arătat păstori mascați, coborîți din munte, aducînd primii miei ca ofrandă Zeiței. Ei, şi pe cînd se pregătea jertfa pe altarul din mijlocul tîrgului, numai că se arată o ciută blîndă, dar ştiți? blîndă ca o mioară crescută pe lîngă casă. Se urcă pe altar şi numai ce se scutură o dată şi ia înfățişarea Zeiței Bendis, grăind: „Oameni buni, daci, sarmați, marcomani, greci, iazigi, romani şi de ce neam îți mai fi fiind, luați aminte la vorbele mele: Dinspre soare-răsare şi de pe meleagurile vînturilor reci s-au ridicat şi s-au pornit încoace neamuri cîtă frunză şi iarbă. Şi aceste neamuri nu au văzut cormanul plugului, nu ştiu negoțul, nu au vetre anume şi locuri pentru odihna morților. Mare jale şi mult prăpăd va să fie printre voi de nu veți înțelege că a venit vremea să trăiți într-o înțelegere şi unire, la acest vad al lumilor. Va să vină curînd încoace Dacis, nepotul viteazului Decebal. Primiți-l ca pe fiul şi regele vostru!“ Zicînd acestea părea că suferă şi lăcrimează ciuta-fecioară. Şi ca din senin s-a stîrnit o volbură care a învăluit-o, şi dacă volbura s-a risipit, zeița aceea iarăşi se arăta a fi o ciută. Tunet nemaiauzit a cutremurat vămile cerului şi dacă am ridicat cu toții privirea, pe norii scămoşați ca fulgii de pasăre albă s-a văzut car de bronz sclipitor, tras de boi înaripați, iară ciuta năzdrăvană dusă a fost. Acuma, drept să vă spun, eu carul nu l-am văzut, că eram căzut cu fața în pulbere de mare înfricoşare. După aceea, ridicîndu-mă, am pornit în căutarea unui neguțător marcoman, căruia îi vîndusem o gloabă de iapă drept mînză nărăvaşă, şi mă scurma cugetul să îndrept tîrgul.

— Prietene, chitesc că mai degrabă vei fi fiind vînător decît negustor, căci prea le-ai înflorit! îl luă peste picior un pirpiriu de grec, negustor umblat şi cunoscut prin toate tîrgurile. Alta, mai de crezare, ți-oi spune eu, dacă ne mai îndemni cu plosca aceea. Aşa! Da ştii, e flacără, nu băutură! Acum trei săptămîni mi-am purtat carele pe la Ulpia Traiana, unde vărul meu Caius Sabinus ține han împărătesc. De la el am aflat că Traianus Nerva va da mari serbări în cinstea dacilor la consualiile din august, pentru care de pe acum pregăteşte arena de jocuri. Aşteptați! Minunea

abia acuma o veţi afla: de-a dreapta şi de-a stînga împăratului vor şedea Orolea şi Dacis, vlăstarele lui Decebalus. Ce va să însemne asta pentru noi? Înseamnă că de acum înainte vom neguţători prin Dacia ca pe vremea măritului rege, fără a mai avea trebuinţă de atîţia slujitori înarmaţi.

Moş Troes zîmbi cu înţeles pe sub mustaţă, încercînd să-l ogoiască pe Zebal, care nu mai prididea cu descărcatul zvonurilor:

— Frate Zebal, eu chitesc că în loc de marfă ţi-ai încărcat carele cu poveşti.

Acesta se zbîrli, goli ulceaua cu vin şi zise supărat:

— Păi, taraboste, fie-mi cu iertare, oare nu tu m-ai zorit să pornesc prin tîrguri şi să aflu ce se întîmplă, cum şi ce gîndesc oamenii?! Una mai am a mai spune şi cu asta mi-oi vedea de drum. La Hanul „Trei Cuci" din Porolissum am întîlnit un neguţător de vin şi peşte sărat, venit tocmai din Lunca Donarisului. L-am tras de limbă la o ciosvîrtă de berbec udată cu vin aspru şi iată ce şi cum mi-a povesti! Zice el, umflîndu-se în pene ca toţi cei de pe luncă: „Cinstite negustor, eu m-am urnit încoace mînat de dorul drumului, cu şaisprezece care încărcate cu grîu şi peşte de baltă. Asta înseamnă că am avut de unde. Cum bine ştii, la noi stăpînirea Romei s-a aşezat încă de la primul război cu Traian. Ce am a-ţi spune este că omul se învaţă şi cu binele şi cu răul. La început ne-a fost tare greu. Mai apoi am băgat de seamă că pămîntul, pădurea şi apele pot să ne hrănească şi pe unii şi pe alţii. Colonii sînt şi ei oameni de omenie, care la nevoie cred vecinului de casă şi hat şi nu prididesc să dea o mînă de ajutor. Adecă, am început să ne înţelegem. Ba, ierte-ne marele nostru rege din lumea zeilor unde se află, am început să ne amestecăm. Parcă poţi porunci inimii? Eu, poate mi-i crede, poate nu, mi-am bătut fata cu ştreangul muiat în apă şi tot s-a măritat cu feciorul vecinului, venit de la Roma mînat nu de prea mult bine. Da' alta vroiam să zic. Într-o zi, la sărbătoarea căreia romanii îi spun Lupercalia, iară noi Întoarcerea cîmpului la faţă, petreceam îndeavalma într-o poiană din marginea Romulei cînd, deodată, se aud tropote. Din pulberea drumului creştea un călăreţ. Dacă ajunge în mijlocul nostru se înalţă şi zice: „Cinstiţi tarabosti şi fraţi daci! Eu mi-s Rates, sfetnic al marelui Decebal, şi mă înfăţişez vouă ca sol al lui Dacis şi al înţeleptului Troes". Cum am auzit cuvintele, cum ne-am luminat la chip şi ne-am descoperit frunţile. După atîta vreme primeam un sol al regelui nostru, despre care ştiam că nu mai este, şi ne-am cutremurat. De atunci, cinstite negustor, cîţiva dintre bătrînii noştri şi-au rătăcit minţile, şi nu oarecine,

toţi pileati şi comati, care au prins să bată drumurile şi să spună în dreapta şi-n stînga cum că la sărbătoarea aceea ni s-a arătat însuşi Vezina. Uită-te la mine, sînt om în toată firea, negustor omenit în toate aşezările, de la Donaris la Vissio şi de la Anamatia la Tyras, şi nu te mira dacă întăresc spusele cum că în ziua aceea trimisul lui Zamolxis, Marele Vezina, ne-a amintit cine sîntem şi care este legea noastră, luînd înfăţişarea lui Rates, care într-o clipită s-a făcut nevăzut în norul de pulbere.

Moş Troes se bucura în sinea sa de rezultatele soliilor trimise prin ţară. Îi rîdea inima aflînd că bătrînul Rates colindă cu folos prin pagusurile şi davele de la Donaris. Dar Zebal se prea încălzise şi tarabostele Troes numai de poveşti şi scorneli nu avea vreme.

După multe pregătiri şi sfaturi de taină, într-o dimineaţă senină porni la drum. Însoţit de Orolea, Pera, Anastores, Robostores şi de puiandrul Getis, călărea printre coamele domoale ale Cogaionului, ţinînd malul Singidavei. Mai în urmă, pe şei cioplite din lemn de paltin, veneau trei fete, Raza, Daliana şi Rura, mîndria pagusurilor de la Apa Sargetiei, ele avînd s-o slujească pe Orolea la Templul Dochiei Mater din Craivadava.

Soarele se ridicase abia de o suliţă pe cerul siniliu şi ei mai aveau înainte pe puţin zece ceasuri de zi, din care drumul le cerea doar şase-şapte de mers fără prea mare grabă. Oamenii din pagusurile presărate pe vale aflaseră din vreme despre trecerea alesei suite şi acum îi întîmpinau la porţi cu turte de grîu şi ulcele cu vin şi apă, întrebînd mai de una, mai de alta, dar mai cu seamă minunîndu-se de frumuseţea vlăstarului regesc. Orolea îmbrăcase peste ia şi rochia ţesute în opt iţe, cu altiţă neagră, o glugă albă din in bătută în fir subţire de lînă. Avea părul, auriu şi greu ca spicul, prins într-o broboadă de ciucuri negri, care lăsa vederii pomeţii obrajilor rumeni, ochii ca cicoarea şi fruntea uşor înnourată de gînduri. Femeile o întîmpinau smerite, aşteptînd cuvînt şi sfat de la aleasa Dochiei Mater, venerata matroană a tot ce încolţeşte, rodeşte şi se naşte pe pămînt şi în ape. Bărbaţii ofereau ploşti cu vin, pîine şi sare.

Lîngă zidurile Singidavei moş Troes i se alătură şi îi adresă vorba mai smerit ca oricînd:

— Tarabostă Orolea şi cinstită preoteasă, ne apropiem de locul unde odihnesc osemintele celui care ţi-a fost rege şi tată. Nu ţi-am vorbit de locul acesta pînă acum ca să nu-ţi primejduieşti viaţa venind singură încoace. La Singidava, cetate prea plăcută regelui nostru, am pus pe rugul aleşilor trupul Măritului, înmor-

mîntîndu-l cu cinstea cu care au fost înmormîntați înaintașii săi. Să ne oprim dară pentru a lăsa izvoarele sufletului să-și verse preaplinul peste țărîna unde odihnește după atîtea furtuni.

— Cît de mult mi-am dorit să ajung la locul acesta, moș Troes! Așadar, este adevărat că Traian a îngăduit să-i fie dată regelui mort cinstea cuvenită după datinile noastre?

— Da, este adevărat, Orolea. După ce luptătorii noștri au scăpat din împresurarea în care căzuse Dacis, și au luat cu ei trupul măritului rege, Traian a dat poruncă să înceteze urmărirea pînă cînd Decebal va fi redat pămîntului și zeilor, după datini. Puțini l-am însoțit atunci în ultimul drum pe cel care ne-a fost părinte și stăpîn, însă am împlinit toate după legile pămîntului.

— Pînă vom ajunge, povestește-mi, rogu-te, moș Troes!

— Nu este bine să ne amintim prea des durerile noastre, dar ți-oi spune ca să știi că totul s-a împlinit precum și-ar fi dorit Decebal, dacă i-ar fi fost dat să moară de moarte bună. Pe dealul cu paltini, în apropierea locului unde odihnesc și osemintele lui Scorilo, am pregătit vatra rugului. Peste rugul măreț am așezat carul sacru cu trupul regelui și cei patru cai, care de atîtea ori l-au purtat biruitor în lupte. Regele avea armura de zale aurite și coiful țintat cu pietre rare. Lîngă el, pentru prima oară după atîția ani, se odihneau și armele sale: sabia grea, pe care eu chiar și în tinerețe o ridicam anevoie, scutul cu marginile nituite în aur, lancea și arcul, pe care numai brațul său îl putea întinde, daca cu care singur, ca un viteaz, și-a luat viața. După ce am adus ofrande zeilor, am trecut din mînă în mînă ulciorul cu lacrimile străbunilor și am înălțat cîntece de slavă către Zamolxis, care i-a îngăduit să moară vitejește pe pămîntul nostru. Deși adia vînt rece dinspre munte, flăcările rugului se înălțară drept către cerul zeilor. Spre seară am învelit în strat de lut sacru cenușa rugului, am așezat deasupra ulciorul cu lacrimi, apoi o lespede grea luată din temeliile Sarmizegetusei. Tîrziu, după ce i-am clădit lăcașul de odihnă cu piatră de rîu, noi încă mai stropeam cu izvoarele ochilor pămîntul care l-a înghițit prea devreme. Șapte flăcăi au coborît din munte brad încetinat și i l-au sădit la creștet, între cei doi paltini care se văd colo pe costișă. Iată, deși smuls dintre ai săi, bradul acela a prins rădăcină și a rămas încă verde.

În Craivadava au intrat pe înserate, după două popasuri scurte făcute la Izvorul Zeiței Bendis de la vadul Marisului, și la hanul „Corbul Vorbitor“ sub Cetatea Șoimilor. La porțile cetății, în suita generalului Decimus Terentius Scaurianus, care i-a întîmpinat cu neașteptate onoruri, au întîlnit zîmbetul cald și mîna frățească a

celui care nu se sfia să le arate deschis prietenia, Vinicius Sillanus. Cetatea se afla împodobită de sărbătoare pentru ceremonia de intrare a Orolei în Templul Zeiței Dochia Mater. Pe ulițele strîmte și în taberele de care de pe platoul înalt s-au aprins mii de torțe. Bătrîni și tineri, femei și copii, care au purces cu zile în urmă către Craivadava, înălțau imnuri zeilor.

După ce au onorat casa și masa praetorului, Orolea și Troes s-au retras ca niște drumeți obosiți ce se aflau, însă nici fata, nici bătrînul nu aveau să guste liniștea somnului. Moș Troes era chemat de treburi tainice între ai săi, sărbătoarea fiind și un prilej de a se întîlni și sfătui cu tarabostii și șefii de triburi adunați din toate părțile Daciei. Orolea dorea să-și petreacă această noapte ca o muritoare, printre cei veniți să se bucure și să slăvească în cîntece și ofrande alegerea ei de-a dreapta zeilor. În vreme ce bătrînul ieșea din cetate pe poarta tainică, însoțit de Anastores și Robostores, ea trecea cu zîmbet ocrotitor și vorbe bune de la o tabără la alta, aducînd între oameni bucurie și alinare.

În Poiana Narciselor, la drum de două ceasuri de-a călare, era ales locul întîlnirii șefilor de triburi, căpetenii de oști și slujitori ai templelor. După ce au coborît o vale prăpăstioasă și au urcat un deal domol, la marginea pădurii întunecoase, care străjuia poiana de taină, au întîlnit primele străji. De lîngă fiecare copac se deslipea un luptător tînăr care cerea semn de recunoaștere. Moș Troes era cît se poate de mulțumit. În noaptea aceasta se simțea tînăr și puternic ca la vîrsta verde. Peste treizeci de conducători, dintre care arare răsarea cîte unul mai tînăr, l-au întîmpinat cu respectul datorat celui ce stătuse alături de Marele Decebal.

— Zeii să fie cu voi, prieteni și frați ai mei! le răspunse Troes la urarea de bun venit, rostită de Cerneguras, mai marele triburilor de daci aurari. Lipsește vreunul dintre cei chemați la sfatul nostru?

— Numai tarabostele Samus, reținut de niscai tulburări la limesul cu triburile iazige, și viteazul Utiso, rănit într-o încăierare cu lotri, dar și-a trimis în loc fiul, pe vrednicul Cotisso.

— Dară, putem începe!?

— Să mai așteptăm, înțeleptule, pînă la răsăritul luceafărului. Am primit știre că la sfatul nostru dorește să ia parte și Marele Preot Ardalos de la Peștera Zeilor. Ne miră că nu ați venit împreună și ne îngrijorează că nu a sosit încă.

Vorbise cu cumpătare tarabostele Diconis, conducătorul hațegenilor, abia înapoiat din drumul către lumea zeilor după încerca-

rea de a-şi lua viaţa împreună cu Decebal, la împresurarea din Lunca Marisului.

Ardalos s-a arătat în lumina focului de la mijlocul poienii purtînd însemnele lui Vezina. Oamenii şi-au înăbuşit mirarea în piepturi şi zîmbetul pe buze.

— Iertaţi zăbava, cinstiţi tarabosti şi fruntaşi ai dacilor! Dacă priviţi semnul acesta veţi înţelege. Credeţi dar, fraţi ai mei, că vin prin voinţa şi cu gîndurile Marelui Vezina şi fie ca aceasta să ne întărească în cugetele noastre. Nu-mi cereţi mai multe dovezi decît însemnul primului sfetnic de lîngă tronul lui Decebal şi rodul înţelepciunii sale întru cele care ne-au strîns aici. Dar, înainte de toate, vă cer legămînt, vouă, înţelepţi şi conducători ai dacilor, pe cer şi pe pămînt, pe Zeii de Sus şi Zeii de Jos că veţi păstra taina. Sînt trimisul lui Vezina, care s-a retras în Peştera Sacră. Pentru cei mulţi el se află de-a stînga lui Zamolxis. Juraţi?

— Jurăm pe cer şi pe pămînt, pe Zamolxis şi Gebeleizis, în faţa ta, Mare Preot, că vom duce cu noi dincolo de moarte secretul acesta şi cele ce le vom pune la cale! se auzi rar şi cîntat, ca un imn de slavă, jurămîntul.

Sfatul s-a prelungit pînă la primele semne ale zorilor. S-au rostit multe întrebări arzătoare şi s-au cumpănit răspunsuri şi hotărîri pe măsura vremurilor. Mintea înţeleptului Vezina, prin credinciosul său Ardalos, i-a lumina ce şi cum vor face de azi înainte. Atunci cînd mijeau primele raze, ei se găseau în fruntea procesiunii, bărbi şi plete albe, frunţi brăzdate de necazuri, în urma carului de bronz tras de tauri sacri, în care era purtată Orolea către Templul Dochiei Mater.

De la începutul războaielor cu Roma nu au mai avut loc procesiuni şi jocuri la Templul Dochiei Mater din cetatea dacilor Apuli. Acum Traian îngăduise să se lege iar firul vechilor obiceiuri.

Crainicii împînziseră drumurile, colindaseră davele şi pagusurile invitînd în numele Orolei şi al împăratului mulţimea la „sărbători pe care nimeni dintre cei în viaţă nu le vor mai vedea vreodată." Aşa suna formula împrumutată cu multă vreme în urmă de la romani.

În dimineaţa primei zile, pe treptele templului lui Zamolxis, marii preoţi şi tarabosti au împărţit cetăţenilor torţe, pucioasă şi bitum, uneltele purificării, grîu, orz şi miere pe care să le ofere prinos zeilor şi ursitoarelor. Înainte de răsăritul soarelui fuseseră aduse jertfe, în acelaşi timp, la templele din Apulum şi Craivadava.

Un taur alb şi o vacă albă au jertfit Marii Preoţi pentru Za-

molxis în patrulaterul templului Marelui Zeu, jertfă la care a participat întreaga suflare strînsă pe platoul din fața cetății. De aici a pornit procesiunea către templul lui Gebeleizis și, apoi, la templul Dochiei Mater din incinta cetății, unde au cîntat coruri și s-au înălțat rugi către zeii adorați.

După amiază au avut loc întreceri de cai, lupte voinicești, petreceri cu dansuri și cîntece. Cîntăreții rătăcitori, cu cobza ori cu cimpoiul, au încălzit inimile cu declamații și cîntece despre Decebal și ceilalți eroi daci. Ardavis, vestitul rapsod de la Germisara, era chemat de la un grup la altul ca să zică cîntecul nou închinat lui Decebal, care vorbea despre sfîrșitul Marelui Rege și despre călătoria acestuia pe tărîmul zeilor, în cealaltă viață dăruită de Zamolxis, cîntec care mișca inimile și slobozea zăgazurile ochilor.

După asfințitul soarelui s-a ars multă pucioasă pe vetrele din temple, case și locuri de cult și s-a stropit cu apă din Donaris Cîmpul Sacru de pe malul Marisului. După aceasta, în fața mulțimii care cînta imnuri de adorație și a Orolei, au fost jertfiți trei miei albi parte femeiască și trei miei negri parte bărbătească Dochiei Mater, în vreme ce bătrînii aduceau ofrandă, în templul subpămîntean al lui Zamolxis, trei mistreți negri și trei capre negre. Măruntaiele animalelor jertfite au fost arse. Toate jertfele s-au arătat prielnice și au revărsat bucurie în inimile mulțimii. Cînd s-a lăsat noaptea toți participanții au aprins torțele și într-o nesfîrșită procesiune au coborît în Cîmpul Pîinii, la apa Marisului, unde au împrăștiat semințe de grîu, orz, fasole și cînepă și au ospătat cu boabe de grîu fierte în miere și lapte.

Moș Troes părăsea cetatea cu inima grea. Stoluri de gînduri îi dădeau tîrcoale ca niște uli flămînzi. În timpul nopții i se perindaseră pe cerul minții imagini din copilărie și tinerețe, chipuri de oameni întîlniți întîmplător, ori lîngă care petrecuse o viață. O întristase amarnic pe Orolea, spunîndu-i la despărțire:

— Mă tem că acum te îmbrățișez pentru ultima dată, fata mea!

— Cum se poate să vorbești așa, moș Troes? Fii stejarul de la care am învățat să nu ne clătinăm niciodată!

Cu inima strînsă și cu privirea scăldată în lacrimi, Orolea, care nu-și mai văzuse nicicînd bunicul atît de abătut, l-a urmărit de pe creneluri pînă ce acesta s-a pierdut în negura zării.

Troes făcea drumul de întoarcere însoțit de Getis. Pera, Robostores și Anastores trebuiau să mai rămînă o zi, două la Craivadava, reținuți de împlinirea datinilor pe lîngă templul slujit de Orolea.

Getis, nedeprins încă să citească în inimile oamenilor, nu ştia ce se petrece cu bătrînul. Rar se mai întîmplase să treacă ceasul fără ca acesta să nu scoată măcar o vorbă.

— Îngăduie, moş Troes, să aflu ce te-a putut întrista într-atît? De bună seamă, despărţirea de Orolea noastră. Greu îi va fi singură . . .

— Ia, gînduri de om bătrîn, măi Getis. Cînd se adună anii, cum s-au adunat ai mei, multe te scurmă din cele ce-au fost şi multe presimţi din cele ce-or fi.

— Moş Troes, tot am vrut să-ţi zic ceva şi m-am gîndit că mă voi fi înşelat. În timpul procesiunii la Cîmpul Pîinii am văzut un om care te sfredelea cu privirea vicleană. Nu mi s-a părut a bună. L-am urmărit pînă la intrarea în cetate. Într-o uliţă dosnică îl aştepta calul. A încălecat grăbit şi am văzut că la răscrucea cu drumul ce duce la Germisara i s-au alăturat cîţiva călăreţi. Nici el, nici ceilalţi nu aduceau a romani sau a oameni cu cugetul curat. Poate că l-ai văzut şi matale şi de aceea vei fi fiind îngrijorat.

— Nu, Getis, eu nu am văzut omul de care îmi vorbeşti. Nu aveam ochi decît pentru Orolea. De oameni cu gînduri negre nu am avut vreme. Hai mai bine să ne grăbim pe calea noastră. La vinăria lui Belagis se bea cel mai aspru vin din Dacia. Vom sorbi şi noi o cupă, două, ne-om mai însenina gîndurile şi vom purcede către casă. Nădăjduiesc ca la răsăritul stelelor să fim pe Gerosu.

Cînd s-a luminat bolta, steaua tarabostelui Troes a apus. De cupa cu vin aspru nu a mai avut parte. A căzut lîngă apa Germisarei, săgetat mişeleşte de acei oameni bănuiţi de Getis la Craivadava. În zi cu soare mult şi cer siniliu l-au înmormîntat cu onorurile cuvenite unui mare taraboste, sub ulmul sădit la naşterea sa. Ţărîna mormîntului avea să fie udată şi de lacrimile lui Vinicius Sillanus, care pierdea un prieten cum nu cunoscuse altul. Ulciorul cu lacrimile celor dragi, dezgropat din vatra casei, amesteca durerea mumei Pera, a Orolei, a lui Decis şi Ortis cu cea a altor generaţii care şi-au plîns morţii aici, pe creştet de munte.

Era luna lui cuptor şi pămîntul gemea de greutatea roadelor. Păsări nemaivăzute împestriţau pădurile, peştii viermuiau în iazuri, stupii roiau besmetici ca la o altă primăvară. În ulmul care străjuia mormîntul îşi făcuse cuib un corb alb cum nu se mai pomenise. Lumea venea ca la minune şi-şi amintea de înţeleptul Troes care îşi binemerita locul pe tărîmul celor aleşi.

XV. Necunoscutul din arenă

Dorința lui Marcus Ulpius Traianus Nerva de a sărbători pacificarea Daciei cu jocuri de circ, lupte de gladiatori și de fiare într-un mare amfiteatru la Ulpia Traiana, nu s-a putut împlini în întregime. Schițele făcute de priceputul Balbus așteptau pe măsuța de marmoră din tablinumul guvernatorului imperial Decimus Terentius Scaurianus. Construcțiile începute cu spor fuseseră părăsite, meșterii și auxiliarii avînd lucrări care nu îngăduiau zăbavă. Din septentrion amenințau triburile ossilor și samussilor, dinspre Pyreteus și Tyras se mișcau triburile dacilor costoboci uniți cu Roxolanii Sarmați; Marcomanii și chiar Iazigii priveau noua provincie cu lăcomie și neascultare. Așa stînd lucrurile, Traian întărea castrele și cetățile, supraveghea lucrările de drumuri și poduri, înălța turnuri de apărare pe limesul provinciei Dacia Felix. Totuși, în răstimpul de cîteva luni dat de Traian, auxiliarii, împreună cu meșterii daci aduși din davele apropiate, amenajară pe malul Galbenei un loc potrivit, deschis ca un amfiteatru. Aici, îndrumați de ucenicii lui Balbus, construiră din dale de piatră pista pentru alergări, băncile de lemn, palisada care desparte arena de spectatori, tunelul destinat ieșirii și intrării fiarelor și podiumul rezervat luptelor de gladiatori.

Vremea se promitea frumoasă. Zorii se deschiseseră într-o explozie de culori, ca un curcubeu uriaș, prevestind zi senină și călduroasă. O boare lină adia dinspre Muntele Mare și ici-colo, pe cerul ca cicoarea, mai întîrzia cîte un pămătuf de nor deasupra mulțimii care, de cu noaptea, luase cu asalt porțile cetății.

Traian se întrecuse pe sine în pregătirea primelor ludi ce se desfășurau în Dacia.

Se sculase înaintea zorilor și acum se plimba în aerul reavăn al muntelui, însoțit de Claudius Livianus, de Decimus Terentius Scaurianus și de o decurie de sulițași ai Legiunii a patra Flavia Felix. Înainte de a coborî poteca special amenajată pentru obișnuita plimbare, împăratul cuprinse cu privirea platoul pe care, în prezența sa, fusese trasă brazdă de incintă pentru viitoarea capitală, și exclamă cu mirare: „Pe toți zeii!"

La cele două porți se înghesuia o mulțime de oameni pedeștri, călări sau în tot felul de care, mulțime al cărei șirag se pierdea în depărtare.

— Nu-i așa, Cezare, că te-ai așteptat la puțini spectatori? în-

trebă Terentius Scaurianus, mulțumit de felul cum vestitorii trimiși de el pe drumurile Daciei și-au făcut datoria.

Împăratul se așeză pe o piatră de la marginea potecii, strînse în palmă cîteva boabe de afine, le înghiți cu neascunsă plăcere și numai după aceea răspunse:

— Știam că veteranii și liberții care s-au așezat în Dacia sînt doritori de jocuri, dar nu credeam că vor veni atîția daci. Nu-i așa, procuratorule, că mulțimea aceea în culori albe o formează dacii, pe care spui că nu i-a silit nimenea să vină la sărbătoarea noastră?

— Îndrăznesc să zic, luminatule, că nu ești prea departe de adevăr. Cineva și ceva, în orice caz nu dragostea pentru noi, i-a îndemnat să vină. E drept, poporul de rînd poate fi mînat de curiozitate. Puțini au mai luat parte la lupte de gladiatori, cît despre fiarele sălbatice pe care le vor vedea, mulți nici nu au auzit de ele. Însă dacii comati și pileati, tarabosti și șefii de triburi, aceștia s-au îndreptat spre Ulpia Traiana din cu totul alte îndemnuri.

Traian se arătă îngrijorat:

— Îi nemulțumește ceva?!

— Dimpotrivă! răspunse guvernatorul. Par destul de mulțumiți și tocmai asta i-a scos din bîrlogurile lor, unde nu mă îndoiesc că pun ceva la cale, dar nu pentru curînd. Faptul că le-ai îngăduit să-și țină netulburați sărbătorile, să-și ridice templele și sanctuarele și să se închine vechilor zei ni-i aduce astăzi ca prieteni. Apoi, mai au ei un motiv, și acesta nu este cel de pe urmă.

— Știu. Prezența în tribună, de-a stînga și de-a dreapta mea, a odraslelor lui Decebal, Dacis și Orolea.

— Întocmai. Înțeleptul acela din Muntele Cogaion, tarabostele Troes, a făcut și pentru noi și pentru daci lucruri cugetate, care întrec mintea unui barbar . . .

Traian îi preluă vorba:

— Mă tem, prietene Scaurianus, că astăzi strălucirea acestor barbari o va întuneca pe a noastră. Ții minte ce ne-a povestit Vinicius Sillanus despre primirea pe care i-au făcut-o Troes și Orolea pe Muntele Gerosu? Sînt sigur că te-ai îngrijit cum se cuvine de primirea lor.

— Am făcut tot ce credeam că se cade să fac. Două decurii din Garda Pretoriană îi va întîmpina la poarta de nord și-i va însoți pînă la Palatul Augustalilor. Aici îi voi aștepta eu și-i voi lua ca oaspeți în casa mea. După ce se vor îmbăia, vom servi prandiumul. O să le îngăduim, după obiceiul nostru, un ceas de odihnă, apoi ne vom îndrepta spre arenă.

— Da, te-ai gîndit bine. Cred că eu voi ajunge în arenă ceva mai înainte şi nu voi da semnal pentru începerea jocurilor decît după venirea lor. De felul cum îi voi întîmpina în faţa mulţimii depinde în ce măsură ni-i vom cîştiga pe dacii pileati şi comati, de care avem trebuinţă pentru liniştea provinciei. Mai spune-mi, tribunule, te-ai interesat dacă Dacis şi Orolea cunosc obiceiurile noastre?

— Mai bine decît fiii consulilor noştri, Cezare. Dacis, deşi foarte tînăr, a purtat de cîteva ori solie către Senatul Romei, iar Orolea a avut în casă maeştri în purtările şi obiceiurile noastre, aduşi de Decebal de la Roma şi Atena.

— Hm! Pe zi ce trece mă conving că şi noi am avea multe de învăţat de la neamul acesta. Iată de ce scribii cei vechi ai Heladei şi Alexandriei spun că mulţi dintre zeii adoraţi de noi s-au născut în această parte a lumii.

— Dacă timpul şi treburile vor îngădui, te voi conduce, Cezare, la cîteva din locurile amintite în imnele către Apollo şi în cîntările Orfice: Pe Insula lui Ahile, în capitala regelui Aeste, de lîngă Danubiu, unde Iason a găsit lîna de aur; la Porţile Închise de lîngă Drobeta, unde se zice că a trăit Vulcan şi chiar Ianus, protectorul Romei; nu departe de aici, la triburile Agatîrşilor bogaţi în aur, unde s-a născut Sibylla Rossiana, vestită prezicătoare de oracole şi vindecătoare de boli la Templul lui Apollo din Delos. În zilele senine se vede de la Ulpia Traiana vîrful muntelui Parangos, pe care se crede că a fost înlănţuit titanul Prometeu.

— Mă minunez ascultîndu-te. Interesante lucruri îmi spui, tribune Scaurianus. De unde ştii tu toate astea?

— Biblioteca mea, luminatule, este una dintre cele mai bogate din Roma. Multe dintre cărţile celor vechi, care vorbesc despre neamurile şi locurile acestea, le-am adus la Ulpia Traiana de cînd ai avut bunătatea să ceri senatului numirea mea în postul de guvernator al provinciei Dacia.

— Ţi-aş mulţumi dacă mi-ai citi şi mie cîte ceva în lungile nopţi pe care le voi mai petrece în Dacia. Ar fi de folos pentru cartea De bello dacico la care lucrez în ceasurile de răgaz. Dar, nu crezi că ar trebui să ne grăbim? Soarele grăbeşte şi el şi ne-au mai rămas destule de făcut pentru ziua de astăzi. Nădăjduiesc că ai luat toate măsurile ca să nu avem tulburări. Garda pretoriană va trebui să vegheze continuu, vinăriile şi tabernele să fie închise peste noapte, oamenii noştri să se îngrijească de găzduirea fruntaşilor daci care vin de departe.

— Precum spui, Cezare! Cred că nu am scăpat din vedere ni-

mic important. Întîlnirea ta cu Dacis va avea loc în tricliniumul din Vila Augustalilor, la ora vespernei. Solilor marcomani, bastarni și sarmați, invitați la serbările noastre, le-am spus că-i vei primi a doua zi a Ludilor Consualia, în același loc și la aceeași oră.

— Prea bine! Dar, ia privește! Oare ce se petrece pe tăpșanul acela de la poarta de nord?

Decimus Terentius Scaurianus privi, cu îngrijorare la început, apoi rîse mulțumit de surpriza pe care i-o putea face împăratului.

— Sînt tinerii daci care se pregătesc să ia parte la întrecerile din arenă.

— Despre aceasta ar fi trebuit să-mi spui și mie.

— Am greșit cumva? Dacă te supără mai am vreme să le spun că...

— Nu, nu te grăbi! Ai procedat cu înțelepciune. Însă mă tem ca nu cumva ai noștri să piardă întrecerile.

— Ai noștri sînt și ei, Cezare. Iară imperiul nu are nimic de pierdut. Oare Dacia nu este o provincie a imperiului?

— Ai dreptate. Și nu este o provincie oarecare, ci aceea la care Roma a rîvnit prin atîția împărați, de la Cezar încoace, și pe care i-am dăruit-o.

Vuietul mulțimii, stîrnit de intrarea împăratului în arenă, părea al mării răscolite de furtună. Îl însoțeau doisprezece lictori, strălucind în mantii brodate cu fir, purtînd faciile fără securi, semn de pace și prilej de îndrituită bucurie. Purtătorii aplecară lectica aurită, sculptată în fildeș și lemn de mahon, pînă la înălțimea genunchiului. Traian sări sprinten și făcu semn prietenos mulțimii. Înalt și maiestuos, cu capul puțin înclinat către umărul drept, purtînd togă purpurie prinsă pe umărul stîng într-o fibulă de aur, singura podoabă care se adăuga măreției firești, Traian se îndreptă spre tribuna acoperită de flori și verdeață, măreț în simplitatea sa ca un zeu. Tîrziu, după ce se așeză împreună cu suita, lăsînd în stînga și în dreapta două jilțuri libere, se ostoiră ovațiile: Ave Traianus! Ave Imperator! Ave Cezar!

Se așternu apoi liniștea mării înaintea furtunii, în așteptarea semnalului de începere. Dar așteptarea se prelungi. Mulțimea prinse să freamăte. Tocmai cînd își pierduse răbdarea, alămurile sclipiră în soare, dar semnalul nu era cel așteptat, ci unul cuvenit la întîmpinare de oaspeți. Spectatorii îndreptară privirile către intrarea străjuită de verdeață. Spre tribuna împăratului, avîndu-l în frunte pe Decimus Terentius Scaurianus, înainta suita lui Dacis, căci tînărul vînjos și chipeș strălucind în armura de aur

era Dacis pentru cei mulţi, dar, de fapt, Ortis, fratele său geamăn, pentru puţinii cunoscători ai acestei taine. Nepoţii ţinuseră seamă de sfatul tarabostelui Troes, care se temuse de o capcană, ştiind că Dacis este rîvnit la Roma, aşa că la această oră, cel aşteptat de Traian, neîntremat pe deplin, se găsea departe de freamătul arenei. Alături de Ortis, la fel de înaltă, cu părul vălurind pînă la călcîie, în culoarea lanului copt, îmbrăcată în ie de borangic ţesută cu fir de aur şi în poale la fel, peste care curgeau două catrinţe alese în modele de păsări şi flori, prinse în brîu de argint, păşea Orolea plutind parcă. Pe frunte purta diadema princiară şi în mînă insemnele Marii Preotese a Templului Dochiei Mater. În urma lor, la distanţă de şapte paşi, încorsetaţi în platoşe şi armuri strălucitoare, veneau, conduşi de fiul tribunului Scaurianus, fruntaşii dacilor: Cerneguras, Rates, Anastores, Brazdas, Robostores, Duras şi Dates, mari şefi de triburi, grupul fiind încheiat de Arcia, care în ruptul capului nu a vrut să rămînă acasă.

Dacii, nobili sau oameni simpli, aşteptau cu sufletul la gură întîlnirea fruntaşilor celor două neamuri. Ortis se opri la doi paşi de Traian şi rosti cu voce limpede ca aerul amiezii:

— Salve, Marcus Ulpius Nerva Traianus, stăpîn al Cetăţii lumii. Zeii fie cu tine.

Traian întinse braţele în gest larg, cu dreapta îi strînse mîna şi-i întoarse răspunsul:

— Salve, Dacis Decebalus, cel mai nobil între nobilii daci! Zeii să-ţi fie prielnici!

După întîmpinarea lui Dacis, o privi pe Orolea cu plăcerea pe care nu se străduia să o ascundă, zîmbi, el, care zîmbea atît de rar, îi întinse mîna şi-i ură:

— Fii binevenită la sărbătorile noastre, prinţesă Orolea, şi slăvită fie Dacia Mater, zeiţa pe care o slujeşti!

Se aşeză, făcînd semn aleşilor oaspeţi să se aşeze şi ei de-a dreapta şi de-a stînga. Numai după aceea ridică mîna către vestitori, şi trîmbiţele înălţară semnal.

De sub porticul acoperit cu verdeaţă îşi făcură imediat apariţia patru atelaje cu cîte doi cai. Vizitiii stăteau în picioare, îmbrăcaţi în culorile partidelor pe care le reprezentau în întrecere. Primul, un abisinian tuciuriu, strunea doi cai albi, aduşi tocmai din stepele Asiei şi era îmbrăcat în tunică verde; al doilea, de loc din Hispania, avînd înhămaţi un cal negru şi unul sur, purta culoarea partidei roşii; al treilea, un dalmaţian oacheş, cu cai de soi helvet, preferase albastrul care i-a adus multe victorii în marile amfiteatre; ultimul atelaj, purtat de doi armăsari roibi, din vestitele

rase ale Tyrasului, subțiri și nervoși, era condus de un băiețandru scurt și bine legat, îmbrăcat în alb.

Orolea se apleca spre Ortis și îi șopti îngrijorată:

— E Getis. Numai de nu s-ar face de rîs!

— Stai liniștită. Cu armăsarul meu și cu cel al lui Dacis, chiar dacă vrea nu poate ajunge ultimul. Acuma degeaba te mai frămînți. Doar tu ai stăruit să ia parte la întrecere.

Traian auzi schimbul de cuvinte și îl întrebă pe Ortis:

— Luminata Orolea dorește să parieze pe una din culorile aflate în întrecere?

— Da, tocmai îmi zicea că și-a ales ultimul atelaj! îi răspunse Ortis, încolțit de o idee.

— Culoarea albă? Dacă nu mă înșel e un dac de-al vostru.

— Un copilandru pe care Orolea l-a îndrăgit de mic. Este cel mai tînăr oștean al triburilor Sargete, fiul tarabostelui Rates, aici de față. Abia a împlinit patrusprezece ani.

Traian ridică a mirare sprînceana și i se adresă Orolei pe ton de glumă:

— Prințesă, dacă nu ai nimic împotrivă, țin eu prinsoare. Ce oferi dacă va cîștiga culoarea roșie a hispanului meu și ce-mi ceri în schimb, dacă va ieși învingător dacul nevîrstnic?

Orolea prinse imediat șiretlicul lui Ortis și acceptă:

— Ulpius Traianus, sînt onorată să prind rămășag cu stăpînul lumii. Cu toate că nu am mai văzut asemenea întreceri, primesc. Dacă pierd, voi oferi o togă țesută în fir de aur și argint, dacă voi cîștiga, cer libertatea prietenei mele Elena Evrimos ținută sclavă la Ulpia Traiana în urma unei răpiri.

Magistratul împuternicit cu organizarea întrecerilor ridică eșarfa albă și trompeții sloboziră semnal deodată cu strigătele mulțimii.

Orolea urmărea cu sufletul la gură rotirea atelajelor pe pista din jurul unui stîlp împlîntat în mijlocul arenei. Libertatea Elenei sta în cumpăna priceperii și norocului feciorașului Getis. Traian se lăsă prins de miză. Trecuseră mulți ani de cînd nu mai pariase în arenă, iar acum zîmbea mulțumit de alegerea atelajului preferat, care se găsea în fruntea celorlalte, la distanță de trei cai.

Getis termină prima tură pe ultimul loc, însă făcu cel mai strîns cerc în jurul stîlpului, semn că era peste măsură de îndrăzneț. Începu să priceapă jocul abia după tura a treia, urmărind cu coada ochilor manevrele celorlalți. Se încheiaseră șase ture din opt și Getis tot mai purta trena întrecerii. Cînd, din fața tribunei împăratului începu tura a șaptea, făcu un semn de salut către loja acestuia, apoi către partea unde se înghesuiau dacii și chiui pre-

lung. Armăsarii săltară, nechezînd, pe picioarele din spate, mai, mai să-l răstoarne, şi se aşternură pămîntului, pierduţi într-un nor de pulbere. Îl depăşi pe al treilea, apoi pe al doilea, alergă un timp roată la roată cu hispanul şi încheie ultima tură cu două lungimi de cal înaintea celorlalţi, în strigătele mulţimii.

Traian bătu din palme entuziasmat şi se minună:

— Aşa ceva nu mi-a fost dat să văd nici la Roma. Dacă s-ar ocupa de alergări, în numai doi ani băiatul acesta ar deveni mai bogat decît Balbus. Tarabostă Orolea, ai cîştigat şi nu mă supăr. Cum se cheamă fata a cărei libertate o răscumperi şi în stăpînirea cui se află?

— Elena, Elena Evrimos, Cezare, şi a fost răpită de lanistul Aulus Maecus în primăvară, şi de către aceiaşi oameni care în cîrdăşie cu Bicilis, trădătorul comorii, au atentat la vieţile lui Dacis şi Ortis, după ce solul tău le-a dăruit libertatea, răspunse cu răceală Orolea. De atunci unul dintre prietenii noştri a pierit fără urmă. Despre Elena abia astăzi am aflat, printr-un libert din acelaşi neam cu ea, că trăieşte.

— Mă miră ce-mi spui şi-ţi înţeleg supărarea. Ştiam că în Dacia s-a aşezat ordinea şi dreptatea. Cel puţin aşa mă înştiinţează mereu tribunii, comandanţii şi slujitorii mei.

— Multe se petrec chiar la Ulpia Traiana fără să cunoşti, Cezare. Tarabostele Troes a fost atacat şi ucis mişeleşte nu departe de aici, iară prin el Roma a pierdut un om al păcii şi al bunelor rînduieli.

— Despre asta ştiu şi-mi pare rău. L-am cunoscut numai din auzite şi l-am preţuit îndestul ca să vă pot dovedi asta. Acei mişei, pe care tînărul însoţitor al tarabostelui i-a urmărit pînă între zidurile Germisarei, erau iazigi, nu romani.

— Iazigii sînt aliaţii voştri şi duşmanii noştri dintotdeauna şi prea multă libertate le dă Roma pe pămînturile noastre, interveni Ortis, cu un zîmbet forţat care încerca să ascundă mînia.

— Prietenia Iazigului este ca vîntul iernii. Se schimbă cînd nu te aştepţi. Chiar astăzi voi pedepsi acel omor, ca să se ţină minte. Dar v-am chemat la sărbătorile noastre ca să ne mai descreţim frunţile, şi nu pentru a ne amărî inimile cu necazuri, încercă împăratul să abată discuţia pe alt făgaş. Viteazule Dacis, nu te îndeamnă inima să pariezi la jocurile de astăzi? Ai văzut, Orolea a avut noroc, dar a cerut prea puţin.

— V-ar costa prea mult, Cezare, şi pe cei puternici nu e bine să-i superi. La cursele de cai nu mă prea pricep, pentru că noi nu folosim carele la asemenea întreceri. Aştept luptele de gladia-

tori şi de fiare sălbatice, unde mă înşel rar, fiind şi eu oştean şi vînător.

— Fie! Poate faci prinsoare pe o parte din cererile pe care doreşti să ni le înfăţişezi astăzi, iară noi vom face la fel.

— Nu ştiu dacă se cade să punem în cumpăna pariului dorinţele neamurilor noastre, dar o să mă mai gîndesc.

Întrecerile de care au continuat. La atelajele cu patru şi şase cai au cîştigat albaştrii şi verzii. Albul a ieşit mereu pe locul al doilea şi numai Ortis şi Orolea ştiau de ce.

După un repaos necesar schimbărilor din arenă, la cele două ceasuri de vipie ale amiezii, au început luptele de gladiatori. Spectacolul se deschidea cu cei şase iazigi, condamnaţi de Traian la moarte în arenă pentru că luaseră mişeleşte viaţa tarabostelui Troes. Magistratul anunţă sentinţa în numele împăratului care, în felul acesta, îi liniştea pe daci şi îi chema la ascultare pe liberţii, colonii şi negustorii veniţi din toate provinciile imperiului. Dintre cei şase, unul singur era înarmat cu pumnal scurt, ceilalţi fiind siliţi să-l dezarmeze. Ultimul care rămînea în viaţă mai avea o nădejde, urmînd să lupte a doua zi cu o fiară sălbatică trasă la sorţi.

Adevăratele întreceri, plăcute publicului, începură mai tîrziu. Toţi gladiatorii sorociţi pentru jocurile din prima zi a Consualiilor se aliniară în faţa tribunei împăratului şi rostiră obişnuita formulă: „Ave, Cezar, morituri te salutant". După aceasta îşi aleseră armele şi formară perechile prin tragere la sorţi. Ortis avu senzaţia că unul dintre gladiatori îl străpunge cu privirea, o privire rece, ucigătoare. Soarele îi venea pieziş în ochi şi nu reuşi să-şi dea seama dacă l-a mai văzut vreodată, însă nu mai izbuti să-şi desprindă privirea de la el. Ceva, o presimţire neclară, dar stăruitoare, îl îndemna să parieze pe gladiatorul acesta, retras trist şi singuratic într-un colţ al arenei. Gladiatorul, nebăgat în seamă de public, atrase şi privirea Orolei, în special prin armele uşoare pe care şi le-a ales — scutul şi sabia încovoiată.

— Şi pe tine te interesează nefericitul care s-a înarmat atît de simplu? îl întrebă Orolea pe Ortis.

— Da, şi nu ştiu ce mă îndeamnă să pariez pe el, cu toate că nu cred să aibă vreo şansă.

— Nu te pripi, Ortis. E atît de trist şi de abătut încît parcă ar vrea cu tot dinadinsul să moară.

— Să vedem cu cine îl va înfrunta soarta . . .

— Ei, viteazule Dacis, te-ai hotărît? îl întrebă Traian, cuprins ca în tinereţe de freamătul arenei. Eu am prins iarăşi gustul pariu-

rilor şi nădăjduiesc să nu pierd a doua oară. La vîrsta ta mă dădeam în vînt după ele şi rar se întîmpla să pierd. Ba, chiar eram pe cale să fac avere.

Ortis se scutură ca de un gînd rău şi se hotărî, îndemnat de ceva tainic, peste voinţa sa:

— Fie, dar un singur pariu! Alesul meu este gladiatorul fără zale şi platoşă, înarmat cu scut şi sabie scurtă.

— Vorbeşti despre lupul acela singuratic? Ai ochiul ager şi experienţa luptelor, vlăstar al lui Decebal. Mi s-a vorbit despre gladiatorul ales de tine. Lanistul Aulus Maecus îl prezintă pentru prima dată în arenă şi, după cîte spunea Decimus Terentius Scaurianus, va fi surpriza zilei. Nimeni nu ştie din ce parte a imperiului a fost adus. Dar, te fac atent că a căzut la sorţi cu retiarul abisinian înarmat cu plasa de prins şi furca cu trei colţi. Acesta l-a costat o avere pe lanistul imperial.

— Fie ce-o fi, eu îmi păstrez alegerea.

— Şi ce pui pe cîntarul pariului?

— Cinci care de aur şi argint în schimbul a cinci mii de prinşi daci, aflaţi, după cîte ştiu, în Moesia Minor.

Traian întoarse capul şi-i ceru părerea lui Terentius Scaurianus. Acesta confirmă:

— Dacis este bine informat. Primeşte, Cezare. Se pare că retiarul e mai puternic, are experienţa arenei şi, apoi, este mai bine înarmat. L-am văzut pe luptătorul abisinian în sala de pregătire. Nu are egal. Prinsoarea e ca şi cîştigată, iar aurul promis îl vom folosi pentru strălucirea acestui viitor oraş care îţi poartă numele.

— Să nu ne grăbim, tribunule. Dacis se pricepe la oameni şi a făcut o alegere bună. Gladiatorul pe care a pariat arată viguros şi elastic ca o panteră. De va fi să cîştige avem de pierdut, dar şi de cîştigat. Colonii, de cînd se zvoneşte despre mişcarea neamurilor de la septentrion şi răsărit, nu prea se înghesuie să vină în Dacia. Oricum, mă gîndeam să înlesnesc trecerea prinşilor înapoi peste Istru.

Între timp arena prinse să freamăte. Strigătele se încrucişau de la o tribună la alta: „Occide! Verbera! Quare tam timide incurrit in ferrum? Quare parum libenter moritur?"

În arenă se afla un gladiator tuciuriu, uşor înarmat cu scut şi sabie, avînd pe cap o şapcă cu cozoroc, dar agil ca o pisică. Adversarul său, înarmat cu sabie grea şi pumnal, era complet acoperit cu platoşe de fier. Pentru dacii care nu mai văzuseră întreceri în arenă, tuciuriul era ca şi sortit morţii. După primele manevre îşi schimbară părerea. Acesta făcea salturi neaşteptate, aici se arcuia

şi se lăsa într-o parte, aici se lăţea la pămînt ori sărea peste fulgerarea spadei. Adversarul său prinse să dea semne de oboseală. El evită o împunsătură de spadă, aruncă scutul în tăişul pumnalului şi cu o lovitură de umăr îşi trînti adversarul la pămînt. Călcă latul sabiei şi-i aplică o lovitură fulgerătoare printre încheieturile platoşei. Apoi se ridică, puse piciorul drept pe pieptul adversarului şi înălţă privirea spre tribună, aşteptînd hotărîrea. Împăratul, bine dispus în această zi, ridică dreapta şi acordă viaţa celui doborît la pămînt.

Tocmai la sfîrşit veni rîndul gladiatorului pentru care pariase Ortis aurul cîştigat cu atîtea sacrificii de la Bicilis. În tribune simpatiile se împărţiră în două de la început. Romanii îl aclamau pe nebiruitul Marcellus Sillas, dacii ţineau parte celui care părea lipsit de apărare, fără nume şi fără glorie.

Aulus Maecus, care nu dorise întîlnirea celor doi, spumega de furie împotriva sorţilor ce aveau să-l lipsească de un gladiator care la Roma făcea cît o avere.

Retiarul, avînd ca îmbrăcăminte o tunică scurtă, o cingătoare lată de piele şi apărătoare la braţul stîng, arăta puternic ca un bour. Sub pielea arămie muşchii se zbenguiau într-un joc nervos. După ce rosti formula de salut îşi privi cu dispreţ adversarul şi îl încercă cu plasa. Secutoresul făcu un salt în faţă cu agilitate, pară lovitura cu scutul de jos în sus şi călcă plasa. Retiarul, deosebit de agil pentru atîta forţă, smuci cu putere, adversarul îşi pierdu echilibrul şi căzu într-o parte, ori numai se prefăcu. Destul pentru ca retiarul să trimită într-acolo o puternică lovitură de furcă. Dar, minune! Adversarul său se afla în cealaltă parte a careului. Mulţimea izbucni în ovaţii, simpatiile începînd să încline către gladiatorul pe care, cu excepţia lui Ortis, nu pariase nimeni. Jocul de-a şoarecele şi pisica dură mai bine de o jumătate de oră. La un moment dat, ocolind plasa ce se întindea mereu ca o volbură neagră, luptătorul necunoscut făcu un pas greşit şi un colţ al furcii îi muşcă umărul stîng. Rănitul se răsturnă pe spate, însă se afla din nou în picioare tocmai cînd adversarul îl credea căzut şi, cu o lovitură fulgerătoare de sabie reteză plasa chiar de lîngă pumnul retiarului. Acesta, descumpănit, începu să dea înapoi încercînd împunsături furişe cu furca, dar nimerind mereu în scut. De acuma sorţii înclinau vizibil de partea celui socotit victimă sigură. Acesta se prefăcu, ori chiar era slăbit de rană, pentru că, în loc să-şi urmărească adversarul, prinse să se retragă cu spatele pînă se lipi de palisada arenei. Retiarul prinse iarăşi curaj, zîmbi cu răutate şi avîntă furca hotărît să-şi ţintuiască adversarul de stîlpul pe care

se sprijinea. În loc să se ferească, acesta întîmpină cu scutul colții furcii printr-un salt de panteră. Furca se înfipse adînc, încît nu mai putea fi mînuită cu ușurință. De acuma luptătorul necunoscut prinse să-l urmărească cu salturi înșelătoare. Se prefăcu că aruncă pumnalul, trecu sabia din zbor în mîna stîngă și lovi fulgerător, retezînd degetele încleștate pe furcă. Nu-i lăsă răgaz și-i mai aplică o lovitură peste palma mîinii stîngi, dusă de retiar către coada furcii. Tot deodată, ca azvîrlit dintr-o catapultă, îl izbi cu capul în burtă și-l răsturnă pe spate. Îi puse piciorul pe piept și așteptă hotărîrea împăratului.

Traian, care nu mai văzuse din tinerețe o asemenea încleștare, dar înciudat că pierde și al doilea pariu, nu făcu semn care să hotărască viața sau moartea. Ortis îi veni în ajutor:

— Cît ar trebui să plătesc pentru viața acestui gladiator care s-a luptat bine?

— Nimic. Mai mult nu putea face. Adversarul său este ciclop, nu om. Ai ales bine, tinere.

Rămase o clipă pe gînduri, apoi pronunță scurt „mitte“ și făcu semnul iertării.

Întoarse capul și-i porunci magistratului să-l cheme pe învingător în tribună, pentru răsplata cuvenită. Acesta se înfățișă nepăsător la aclamațiile mulțimii și Traian îi dărui o tavă de argint încărcată cu denari de aur. La apropierea luptătorului care cucerise mulțimea, Ortis și Orolea slobozirà deodată o exclamație de uimire, uitînd de prezența împăratului:

— Viezure! Prietene, te credeam mort.

Acesta îi privi cu nepăsare, apucă tava din mîinile împăratului și vărsă conținutul la picioarele lui Ortis cu un zîmbet încărcat de dispreț.

Traian, mirat, apoi indignat de gestul gladiatorului care îi jignea oaspeții, întrebă scurt, privind către oamenii din suita sa:

— Ce se petrece aici?! Și cine este omul acesta care își îngăduie să se poarte fără demnitate în fața mea?

Ortis, biciuit parcă de privirea și gestul lui Viezure, își reveni și explică împăratului în cîteva cuvinte:

— Este prietenul acela despre care nu mai știam nimic și căruia îi sînt dator cu viața, Cezare. Am fost împreună atunci cînd ne-au atacat oamenii lui Bicilis și nu mă mai îndoiesc că cel care l-a ajutat pe dușmanul nostru în această mișelie este lanistul Aulus Maecus. Pînă astăzi l-am crezut mort pe prietenul meu, iar el crede că l-am dat uitării și de aceea e supărat.

Traian făcu semn să fie oprit gladiatorul care, nepăsător, își croia drum prin mulțimea fremătînd în ovații. Cînd acesta ajunse iarăși în fața sa, Traian îl întrebă cu bunăvoință:

— Cum ai ajuns gladiator, tinere dac?

— Atacat mișelește de oamenii lanistului sau, mai bine zis, vînat așa cum vînezi o fiară.

Mînia împăratului se întipări pe față și se simțea în glas. Vorbi către Decimus Terentius Scaurianus:

— Aulus Maecus să fie cercetat și de va fi găsit vinovat de ce mi-a spus Orolea și de ce spune tînărul acesta, să ispășească la galere!

I se adresă din nou lui Viezure, a cărui mîndrie îl cucerise:

— Tinere, vitejia și iscusința ta au bucurat astăzi inima unui oștean bătrîn. Iartă prietenului tău, Dacis. Nu știa că un om liber poate fi obligat să lupte în arenă.

Viezure, auzind numele lui Dacis, deschise ochi mari, dar își ascunse repede mirarea și făcu o plecăciune în fața împăratului, timp în care trase furiș Orolei cu ochiul. Aceasta izbucni în rîs și se simți datoare să explice împăratului, căruia nu-i scăpa nici cel mai mic gest al oaspeților săi:

— Prietenul nostru se numește Viezure, iar firea și vorba îi sînt mereu pe potriva acestui nume. Văd că nici după atîta vreme de suferință nu și-a schimbat obiceiurile, pentru că în vreme ce își aducea omagiul strălucitei fețe împărătești, făcea cu ochiul preotesei Dochia Mater, fapt ce nici unui viezure nu-i este îngăduit.

De data aceasta și Traian rîse din toată inima.

XVI. Frăția

Sărbătoarea Consualiilor a durat mai multe zile. Ortis, venit la Ulpia Traiana sub numele lui Dacis, era mai mult decît grăbit. Fratele său de-abia părăsise patul de suferință și nu era însănătoșit deplin. Treburi care nu îngăduiau zăbavă îl chemau pe Ortis,

în locul lui Dacis, în diferite părţi ale Daciei. Pînă nu se lăsa iarna trebuia să ajungă la Apulum, Napoca şi Porolissum pentru sfat cu şefii triburilor din această parte a ţării. Dacă Dacis se întrema pînă la începutul lunii viitoare, urma să-i lase lui acest drum, mai scurt şi mai lipsit de primejdii, iar el, Ortis, s-ar fi avîntat hăt, departe, către triburile nordice şi răsăritene, îngrijorate de vînzolirea popoarelor de păstori ale pustiurilor, în drumul lor cu războaie de jaf către apus. Această grijă îl rodea şi pe Traian care, tocmai acum, era chemat la Roma pentru pricini grabnice ale imperiului la Eufrat şi la Marea Moartă.

Despre această primejdie, deopotrivă de mare atît pentru Provincia Dacia cît şi pentru celelalte provincii răsăritene, au discutat trei seri cu destul de folos, prezenţi fiind toţi comandanţii legiunilor din Dacia, Moesia şi Panonia, precum şi marii şefi de triburi care îi însoţiseră pe Ortis şi Orolea. Împăratul s-a arătat neaşteptat de înţelegător faţă de cererile dacilor înfăţişate de nepotul lui Decebal, cereri îndelung rumegate cu o iarnă în urmă de înţeleptul Troes şi Marii Tarabosti. Ba, chiar s-a şi mîniat acest împărat dăruit cu minte şi cu putere de a privi viitorul, aflînd că sfetnicii săi i-au mai ascuns adevărul. Pînă şi Ortis cel prevăzător şi atent la toate manevrele romanului înclina să-i dea dreptate. Cît a fost de lungă ultima noapte petrecută la Ulpia a întors de pe o parte pe alta cuvintele lui Traian: „Viteazule Dacis şi voi înţelepţilor, zicea Traian, voi generali nebiruiţi şi tu cumpătatule tribun Scaurianus, grabnice treburi ale imperiului mă cheamă la Roma. Părăsesc Dacia cu grija în suflet. Ţineţi minte ce vă zic astăzi întru folosul tuturor. Mi-a fost dat mie să intru învingător în Dacia, după ce mulţi dintre înaintaşii mei au încercat aceasta. De acuma glasul armelor şi mînia sîngelui trebuie să înceteze. Iarăşi se mişcă mulţimile de războinici ale pustiurilor care nu iartă nici dac, nici roman, nici copil, nici bătrîn. Voi, tarabosti, şi tu, Dacis, aţi cumpănit bine hotărînd să întăriţi alianţele cu triburile voastre aflate dincolo de limesul imperiului, precum şi cu Roxolanii Sarmaţi, Marcomanii şi Costobocii. Asupra Iazigilor, vicleni şi nestatornici, va veghea Decimus Terentius Scaurianus, cu ameninţarea legiunilor din Dacia şi Panonia. Nu ştiu ce alte gînduri ascunse mînă încoace şi încolo soliile voastre. Poate mă înşel şi de aceea nu dau glas unor bănuieli. Însă e bine să ştiţi că neascultarea nu foloseşte nimănui. Nu uitaţi că senatul este de mult pornit împotriva voastră pentru toate umilinţele îndurate din partea Daciei, sub împăraţi nevrednici. Deocamdată în imperiu s-a orînduit pacea, visteria e plină, trupele complete

și disciplinate, poporul mulțumit ca niciodată. Cumpăniți dară, înainte de a lăsa mînia să hotărască în locul minții. Toate cererile pe care le-ați adus astăzi în fața noastră s-or împlini, toți cei prigoniți, vinovați și nevinovați, se vor întoarce la vetre; aveți libertatea să ridicați temple și sanctuare unde să vă închinați zeilor voștri; legionarii, auxiliarii, praetorii și magistrații nu vă vor tulbura cu pricini nedrepte. Decimus Terentius Scaurianus, tribunul întărit de noi și senat guvernator al acestei provincii, va veghea să se facă întotdeauna dreptate, una și aceeași pentru toți. Vom continua să facem drumuri și poduri, să dezlegăm comerțul. De astăzi și carele negustorilor voștri vor putea fi însoțite de oameni înarmați împotriva furilor. Recunoaștem pe Ardalos și Orolea Mari Preoți ai templelor voastre, iar pe tine, nobile Dacis, te întărim cu sprijinul nostru în rosturile cu care te-au învrednicit dacii de aici și de dincolo de limes, atîta vreme cît mi te arăți cu credință. În continuare colonii veterani și liberți se vor așeza pe locurile stabilite, prin înțelegere cu voi, pentru că pămînturi mănoase, păduri, pășuni și ape sînt îndestule și pentru voi și pentru noi. Oamenii nu pot ține o viață dușmănie. La bine și la rău vor trebui să steie umăr lîngă umăr și, cine știe? inimă lîngă inimă, neam lîngă neam. Ziceai tu, Dacis, că numele Sarmizegetusei nu va pieri din inimile voastre. Prea bine! Ne-am gîndit și noi la asta. De mîine, localitatea aceasta, ale cărei brazde de hotar s-au tras în prezența mea, se va numi Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Aici dară, fi-va inima Daciei care va să bată deopotrivă de drept pentru toți cetățenii provinciei, fie ei daci sau romani."

Trimișii dacilor nu s-au așteptat la o atît de ușoară și folositoare solie. De aceea Ortis mai gîndea: „Oare în dosul atîtor promisiuni nu se ascunde gînd viclean? Păcat că moș Troes s-a stins atît de năpraznic și de curînd. Mintea lui ar fi pătruns în hățișurile cele mai încurcate ale gîndurilor lui Traian. Dar, de vom trăi, vom vedea. Deocamdată e bine. Dacia are nevoie de liniște, să-și ostoiască răni și suferințe de atîția ani îndurate."

La înapoiere, încărcat și el ca și ceilalți de daruri împărătești, Viezure s-a ținut departe de Ortis. Din cînd în cînd inima îi da ghes să se apropie, dar își strunea calul la vreme.

Ortis bănuia ce se petrece cu prietenul său și îl așteptă la locul de întîlnire a Galbenei cu Rîul Mare, de unde pîndiseră cîndva trecerea lui Tiberius Maximus și a lui Bicilis către Ulpia Traiana, după întîlnirea de la Hanul lui Zebal. Îi așeză mîna pe umăr și îi vorbi cu tristețe:

— Prietene, degeaba mă năpăstuiești. Nu am avut timp să-ți

vestesc toate cîte s-au petrecut de atunci. Dacă pe mine nu mă crezi, ar trebui s-o întrebi pe Orolea. Oamenii lui Bicilis ne aşteptau în peşteră. Cum o fi izbutit să-i vestească despre venirea noastră nici astăzi nu ştiu.

— Eu, însă, am aflat, îl lămuri aspru Viezure. Am fost urmăriţi de către oamenii lanistului Aulus Maecus, începînd de la pagusul Rîului Bărbat. Bicilis, înţeles cu acesta încă de la Ulpia Traiana, a lăsat semne. Cît timp am poposit noi în Peştera Liliecilor, ei ne-au luat-o înainte. Ştiau peştera, dar nu şi locul unde a tăinuit Bicilis aurul. Ce nu pricep eu este cum ai putut să mă dai uitării atîta vreme, cînd eram la cîţiva paşi de Gerosu?! Eu, află că aş fi străbătut mări şi ţări în căutarea ta.

— Păi nu ţi-am spus, măi căposule, că am stat împreună cu Arcia pînă la mijlocul verii închişi în munte?! Şi dacă am fost găsiţi de moş Troes, mi s-a spus că tu şi Elena v-aţi prăpădit la locul încăierării. S-au găsit printre stînci osemintele a cinci oameni curăţate de fiarele sălbatice. Ne gîndeam că tu, Elena, Rapis, Bursucul şi Iazigul aţi avut această soartă.

— Prea departe de adevăr nu eraţi, numai că pe doi dintre tîlharii aceia îi doborîsem eu. E drept că oamenii lui Bicilis au sfîrşit precum spui şi-mi pare rău de Rapis. A fost de bunăcredinţă.

— Acuma spune, am eu vreo vină? Cine şi-ar fi închipuit că acel Hercule din arenă este tocmai deşiratul de Viezure? Dacă vrei să ştii, eu ar trebui să fiu supărat. M-ai făcut de rîs în faţa împăratului Romei.

— Eu?! Fugi de-acilea! Păi cine te-a ajutat să cîştigi rămăşagul?

— După toate cîte s-au întîmplat, spune, vrei să mai fim fraţi de sînge dăruit, aşa cum ne-am înţeles cîndva în locul acesta?

— Hai, treacă de la mine! Da să ştii că eu şi mort te-aş fi căutat. Dară, spui că ţii cu tot dinadinsul să împlinim legămîntul nostru? E şi timpul! Am trecut împreună prin trei încercări în care puteam plăti cu viaţa. Cine ştie cîte ne mai aşteaptă!...

Şuieră din degete după ceilalţi, care le-o luaseră mult înainte, şi cînd fură destul de aproape le strigă:

— Orolea, moş Robostores, ei, opriţi oleacă să ne fiţi martori!

Sub soarele amiezii, aşezaţi roată pe pietrele albite de veşnicia apelor, în prundul Rîului Mare, şi-au suflecat mînecile, au crestat scurt cu cuţitele şi, după ce şi-au luat pe limbă stropii de sînge, au rostit legămînt de frăţie: „Martori ne sînt zeii şi oamenii că

ne-am legat fraţi de-a pururi, la bine şi la rău, cu sîngele şi cu inimile noastre şi că numai moartea ne mai poate desparte!“

— Viaţa mea este a ta, Ortis!

— Viaţa mea este a ta, Viezure!

Grupul condus de Ortis s-a despărţit sub piscul pe care se arăta semeţ Hanul lui Zebal. Pentru a doua oară Viezure, cel mereu aşteptat, se întorcea dintre morţi lîngă inima iubitoare a Zarei şi în braţele răşchirate ale unchiaşului Zebal.

Şederea avea să fie scurtă. Peste cîteva zile Viezure lua drumul soliei, în locul lui Dacis, în vreme ce Ortis trecea Carpatul către îndepărtatele ţinuturi cuprinse între apele Pyretusului şi Tyrasului, de unde nimeni nu bănuia cînd avea să se întoarcă.

XVII. S-au dezlegat cîntările

Toamna în care Traian avea să se întoarcă la Roma a dăruit din belşug Dacia împovărată de nevoi. Spicele s-au lăsat grele peste arcul secerii, buţile şi ştiubeiele chinuiau cepurile de atîta vin şi miere, oile au dat cîte doi miei, pescarii îşi reparau zilnic plasele rupte de greutatea peştilor, negoaţele şi-au găsit vechile făgaşe apăsînd drumurile cu povara carelor încărcate cu grîu, miere, blănuri şi poame. Meşterii aurari, fierari, dulgheri, pietrari ori olari nu mai prididеau să răspundă cererilor negustorilor greci sau daci, care au redescoperit vechile drumuri făcute de atîtea ori cu folos. Mai marii făurarilor din Munţii de Fier prinseseră obiceiul să le răspundă celor prea grăbiţi, cu vorbele: „Cuie şi unelte înainte de toate“, vorbe al căror înţeles ascuns numai ei îl pricepeau, uneltele urmînd a fi transformate în lănci şi pumnale, de către meşterii care îşi mutaseră atelierele în munţi.

Prin tîrgurile săptămînale ori prin cele orînduite de sărbători şi anotimpuri îşi făcură iarăşi apariţia meşterii neguţători de zile bune, cu tulnice, fluiere, cimpoaie şi naiuri, semn că a venit vremea să se dezlege cîntările după atîta plînset şi oftat. Odată cu ei, în tîrguri au prins să se încingă horele şi horele să apropie tinerii

și tinerii se lăsau în voia inimilor, și cum inimile nu prea știau de glumă, apoi să vezi ospețe!

Viezure, curios din fire, plecat fiind în drumul său cu solie prin Dacia de Nord, își găsea vreme pentru tîrguri, ba le căuta dinadins, căci unde mai mult ca aicea se deschideau inimile și umblau vorbele? Tot așa și Ortis, aflat pe căi mai îndepărtate. Și amîndoi oftau cu gîndul la cei dragi și la dorurile cărora le venise vremea împlinirii.

Cum drumurile lui Viezure nu au urcat mai sus de Porolissum, acesta se întorcea acasă cu multă vreme înaintea lui Ortis. Amintindu-și prin cîte întîmplări și primejdii i-a fost dat și lui să treacă, se temea pentru viața prietenului său. De cîteva ori s-a aflat la ananghie și tot de atîtea ori a avut norocul și iscusința să se păzească. Iscoadele romanilor și colonii, care prinseseră cheag bun în Dacia, nu vedeau cu ochi dragi nici soliile acestea și nici liniștea înșelătoare a triburilor dace. Unii l-au atras în curse, alții l-au urmărit, dar mai toți au plătit curiozitatea de a ști cu ce rosturi umblă acest dac, un deșirat și un molîu la prima vedere. La Rupeia, bunăoară, zeii neprielnici i-au scos în cale o hangiță, fiică de colon dalmat, plătită de romani cu denari sunători să ademenească, să tragă de limbă și la o adică să facă în așa fel încît o limbă prea ascuțită să amuțească pentru totdeauna. Era o fată înaltă, unduitoare ca trestia și nu prea drăguță, cu o față bolnăvicioasă, ce trăia numai printr-un joc neastîmpărat al ochilor negri, rotunzi și rotitori ca două bile. Nu erau strălucitori, nici grăitori ochii aceia, dar se aflau în necontenită mișcare încît păreau a prinde și oglindi lumina din mii de locuri. Atunci cînd, destul de rar, privirea îi întîrzia asupra unui obiect, strălucirea aceea vicleană, ademenitoare, dispărea și ei se mohorau, adormiți parcă.

Deși hanul viermuia de oaspeți, iar sala de ospețe abia-i mai încăpea, ochii hangiței îl onorau cu privirea fixă tocmai pe Viezure. Dintr-o dată stăpîna lor deveni frumoasă, atrăgătoare fără putință de scăpare din vraja ei și, curios lucru, pe măsură ce-i înfrunta privirea, alcătuirea bizară care era hangița semăna din ce în ce mai mult cu Zara. Viezure simțea niște senzații nemaicunoscute, dar a căror manifestare o înregistra cu precizie. O ușoară tresărire, la intervale scurte, a mușchilor feței și treptată amorțire a nervilor care anunță toropeala fizică, ca și cînd ar fi băut licoare de somnoroasă, îl preveni de primejdie. Simțea cum ochii ei îi topesc trupul, dar printr-un mare efort de voință mintea îi rămînea încă trează. Anevoie putu să desprindă mîna încleștată pe

cupa cu vin și să o ducă la șerpar, unde păstra punga cu ierburi. Strivi între dinți cîteva frunze de cătină, înghiți cocoloșul cu un efort cu care altădată ar fi strivit și înghițit o halcă de pastramă uscată, și prinse să simtă cum i se limpezesc gîndurile și i se dezmorțesc mădularele. Își calcula cel mai mic gest, lăsînd impresia că încă se mai găsește sub vraja farmazoanei. Răsuflă ușurat cînd ochii ei își reluară dansul obișnuit prin sala de ospețe, descătușindu-se ca dintr-o robie umilitoare, care ținuse poate o clipă, un ceas ori o viață. „Nătărău mai ești, Viezure! își spuse, bucuros că de acum redevenise stăpîn pe sine. Auzi, să te prindă în laț această pălugă cu ochi de cucuvaie! Mai mare rușinea! De bună seamă tu, muiere afurisită, pui ceva la cale, dar la Viezure nu se prinde!“ Se prefăcu de tot moleșit și își lăți pe față un zîmbet de prostănac. Hangița făcu semn către masa vecină, de la care trei vlăjgani cu chicile retezate sub oală, pe care nu-i băgase pînă atunci în seamă, îl pîndeau rîzînd mînzește, și își ațînti iarăși privirea asupra vînătorului care arăta ca topit într-un cazan cu ulei de in. Privi grijulie prin sală, apoi făcu semn victimei să o urmeze. Viezure se desprinse de la masă ca un somnambul și tot așa o urmări printr-un gang întunecos care păstra răcoarea pietrei de rîu, părînd golit de vlagă. Trase, pe furiș, mai la îndemînă, ghioaga, pipăi sub șerpar pumnalul cu lama încovoiată și se lăsă condus într-o cămară bine zăvorîtă în drugi de fier. În timp ce se strecurară prin gangul întortocheat, auzise în urmă pași înăbușiți. Ajuns în tainița unde se oprise hangița, își reașază pe obraz rîsul prostănac și se lăsă să cadă sleit pe o laviță acoperită de o cergă lățoasă. Închise ochii, își rășchiră picioarele, pregătindu-le pentru salt, și se dedă sforăitului. Ușa scîrțîi din balamalele neunse și auzi vorbe:

— Se pare că n-a fost prea greu, Diza. L-ai toropit, una două, așa, numai din priviri, pe cînd nouă ne-a scăpat lotrul de cîteva ori.

— A fost mai greu decît mi-am închipuit. Era mai, mai să-mi scape și mie. Numai cu ochii, fără praful de sămînță de mac și de cînepă strecurat în cupa cu vin, nu cred că l-aș fi putut dovedi. Dar eu mi-am împlinit datoria. Acuma, să v-o faceți și voi.

— Cît? întrebă unul dintre vlăjgani, avînd trăsături nobile și vocea scurtă, poruncitoare, pe care Viezure îl cercetă atent pe sub pleoape, ca să-l țină minte.

— O ulcică de denari, cum ne-a fost învoiala.

— Mult! Şi s-ar putea să nu merite. Încă nu i-am cercetat înscrisurile pe care dacul le poartă cu el.

— Avem toată vremea înainte, decurionule! îl linişti vlăjganul care priponise uşa. Eu cred că merită să plătim bine. Cine ştie cît şi pe unde mai avea să ne poarte acest prefăcut negustor. Bine este că am pus mîna pe el, fără ca vreunul din noi să fie vătămat pentru totdeauna, aşa cum au păţit-o alţii dintre ai noştri trimişi pe urmele lui.

— Eu nu pricep din ce pricină l-aţi urmărit cu atîta înverşunare. Pare un pehlivan petrecăreţ, umblător prin tîrguri aşa, de plăcerea petrecerii, zise hangiţa.

— Pentru atîta lucru nu am fi bătut noi calea de la Zermigira încoace. Lunganul de faţă, pe care tu l-ai trimis cu porcii la jir, iar noi o să-l trimitem plocon zeilor, e omul de încredere al lui Dacis, iar lucrurile de taină ce le poartă cu sine fac trebuinţă măritului Decimus Terentius Scaurianus.

— Atunci, de ce mai pierdeţi vremea? Dintr-o clipă în alta s-ar putea trezi.

— Ar fi păcat. Prea îi şade bine zîmbetul acesta, potrivit pentru înfăţişarea la zei, îi răspunse cel care părea a conduce grupul, rîzînd gros. Caius Severus, pentru crestătura cu care te-a însemnat la Vadul Ampelumului, îţi las ţie plăcerea să-i faci de petrecanie şi să-i cotrobăieşti prin tainiţele vestmintelor.

— Şi dacă se trezeşte?! se codi acesta, speriat.

— Te ştiam bărbat şi oştean. Te pomeneşti că de la încăierarea aceea, de teamă îl visezi şi ziua. Hai, Severus, pînă nu mă răzgîndesc.

Hangiţa se ghemui într-un ungher al chiliei, acoperindu-şi faţa cu mîinile. Romanul trase pumnalul şi se apropie cu grijă de dacul care părea călătorit departe cu somnul şi visul. Cînd fu destul de aproape, Viezure se arcui fulgerător şi-l zvîrli peste cel care poruncea, lovind cu amîndouă picioarele. În acelaşi timp aruncă ghioaga în scăfîrlia vlăjganului care rezema uşa. Acesta ridică braţele, icni scurt şi se lăţi la podea, împiedecînd trecerea. Între timp ceilalţi avuseseră răgazul să se ridice şi să tragă săbiile. Viezure rînji, se apleacă pentru a-şi ridica ghioaga, dar în acelaşi timp trase după sine cerga de lînă miţoasă. Pe cînd se ridica, cerga îi şi învelea cu laţele ei, imobilizîndu-i pe cei doi. Îi ciocăni la mir doar cît era nevoie ca să rămînă cuminţi, apoi îi legă frumuşel cu curelele propriilor sandale de spătarul laviţei. Bătu din palme şi rîse către hangiţa ghemuită de frică într-un cotlon al odăii:

— Mi-o copseşi, hai?! Vine omul obosit de drumul lung, cere găzduire şi mîncare, ca la orice han cu cinste şi bună rînduială, şi cînd colo! Ei, dar am să-ţi întorc cinstea, pe toţi zeii!

Trase pumnalul şi se apropie de locul unde stăpîna ochilor rotitori tremura şi lăcrima de frică.

— Nu te teme! O să-ţi las viaţa, deşi nu meriţi. Cine ştie cîţi oameni nevinovaţi ai ademenit cu chipul tău de vrăjitoare ca să-i dai pierzării. Uite ce o să-ţi fac: am să-ţi retez, atît cît îngăduie ascuţişul pumnalului, părul ăsta frumos şi o să vedem dacă fără podoabă mai poţi face farmece, cel puţin o vreme!

Pe măsură ce vorbea, Viezure şi înfăptuia, ce-i drept, cu stîngăcie şi strîngere de inimă. Cînd isprăvi, porunci:

— Cheamă o sclavă şi spune să aducă prafurile cu care m-ai ademenit, că cine ştie? s-ar putea să-mi facă trebuinţă. Mai spune să aducă şi un chiup cu vin, la care nu s-a umblat. Între timp s-or trezi ortacii ca să închinăm o cupă, aşa, ca între prieteni.

Aceasta a fost numai una din întîmplările prin care a trecut. La Samus, viaţa i-a fost salvată de un pescar, cînd era înconjurat de urmăritori pe buza unui prund descoperit. La Brucla a avut noroc cu o tînără sclavă, căreia îi căzuse cu tronc, fapt pentru care a îndemnat-o inima să se trecoare pe la cîntători în cămară lui pentru a-l înştiinţa că hanul este înconjurat de legionari. La Largiana i-au sărit în ajutor neguţătorii sarmaţi şi costoboci cu care se înverşunase să golească un butoi de vin aspru, astîmpărat cu şunci fierte în usturoi şi piper sălbatic.

Acum călărea fără grijă pe drumul de întoarcere, ţinînd malul stîng al Sargetiei. Încerca să călătorească cu gîndul pe drumurile lui Ortis, cuprinse între apa Pyretusului şi Tyrasului, prin stepele şi pădurile dacilor Costoboci, ale Sarmatilor şi Roxolanilor. Cam după un ceas de drum căută un vad, trecu apa şi luă în copite o potecă pietruită care şerpuia printre ogoare şi fîneţe, către pagusurile Luncanilor, mînat de dor. Un slujitor al negustorului Zebal, pe care îl întîlnise cu carele pe drum de comerţ periculos, cu arme, între Potaisa şi Napoca, îl înştiinţase că Zara şi Andrada sînt plecate la Luncani de pe la începutul lunii, unde neamurile şi prietenii înalţă casă nouă pentru Ortis şi Arcia. „O mînă de ajutor în plus nu le strică, gîndi Viezure. Şi apoi, cine se pricepe mai bine ca mine să facă un pridvor vînătoresc? Îl voi împodobi cu arcuri, ghioage şi lănci, cu coarne de cerb şi cu cocoşi de munte, cu blănuri şi cu tot ce mai trebuie pentru a face din stăpînul casei un împătimat vînător.“

De o parte și de alta a drumului, la distanțe destul de mari, se înșiruiau gospodăriile luncanilor, liniștite și înstărite, de parcă nu pe aicea ar fi urcat acum aproape doi ani către Piatra Roșie și Sarmizegetusa o parte din legiunile Romei. Casele, cu două-trei odăi unele, cu mai multe altele, în care locuiau îndeolaltă străbunici, bunici, nepoți și strănepoți, erau colorate într-un albastru siniliu, molcom și cald, potrivit cu cerul acelei zile de toamnă întîrziată pe aceste meleaguri. Tăpșanele pe care ridicaseră case gospodarii, pentru a le feri de furia puhoaielor, erau închise cu garduri înalte din piatră de rîu, avînd streșini de spini. În fundul curții erau rînduite acareturile: grajduri largi și joase, din trunchiuri de brad pîrlite la foc, tencuite pe dinăuntru, călduroase și lesne de reclădit dacă s-ar mai fi abătut vreun pîrjol peste ele; șoproane înalte cu acoperișe țuguiate, de paie sau șindrilă, în care era stivuit nutrețul și păstrate la adăpost uneltele de muncă — pluguri, rotile, care scurte sau lungi pentru munte și șes, îmblăcie, rîșnițe, războaie de țesut, vîrtelnițe, pive și cîte și mai cîte alte lucruri trebuincioase într-o gospodărie ca cea a luncanului.

Viezure oprea din cînd în cînd murgul la poarta cîte unei gospodării mai arătoase — privit pe furiș de copii ascunși după garduri, cei vîrstnici fiind la muncile cîmpului — și se trezea vorbind de unul singur: „De acuma ți-o fi de-ajuns, măi Viezure, cît ai hălăduit teleleu prin codri și munți! A venit vremea să te așezi gospodar la casa ta, undeva în lunca Galbenei ori a Sargetiei și să mi te pui pe treabă. Vara — plugul și coasa, cum i se cade unui om cu scaun la cap, iarna, cît o fi de lungă — potecile munților la întîlnirea cu bourul și cerbul..."

Trecuse bine de amiază. Tot mai des drumul i se întretăia cu cel al gospodinelor care, cu poala prinsă în brîu, se întorceau grăbite de la cîmp să pregătească cina.

Întrebă o femeie voinică, cu obrajii aprinși de oboseală, dacă mai are mult pînă la casa tarabostelui Ortis, nepotul lui Troes.

— Apoi, om bun, e aici, pe dreapta, la cîteva zvîrlituri de piatră. Dară să știi că-i mere degeaba. Viteazul Ortis, ție-l zeii, nu se află acasă. Îi găsi însă neamuri și prieteni de omenie în ograda lui ca să-ți astîmpere foamea și setea, că după cum te văd ai bătut drumuri lungi.

— Ai dreptate, nană, da' de unde cunoști?

— Apoi, de cînd se vînzolesc atîția străini pe drumurile noastre, am început să cunoaștem prietenii și neprietenii după mers și uitătură. Vezi numai, dacă te apropii, dă glas, că are doi cîini vestiți prin aceste locuri.

— Vira și Ziper, nu?

— Atunci du-te sănătos, feciorule! Bag seama că nu ești nou prin aceste locuri.

După primul cot al drumului, pe un gurgui rotund, care cobora lin din trei părți într-un ocol de arături și fînețe larg cît puteai cuprinde cu ochii, observă acareturi noi și arătoase. Trecu Apa Luncanilor prin vadul cu nisip argintiu și îndemnă murgul la trap pe un drumeag străjuit de meri cu crengile aplecate de rod.

Getis, care se afla cocoțat pe căpriorii de la fruntariul casei, pentru a pune brăduțul verde și coronița de flori, cum e obiceiul la casă nouă, văzînd pe cineva întîmpinat de Ziper și Vira cu prietenie, recunoscu în călărețul, care pe ditai calul mătura poteca cu tolobații, pe nenea vînătorul cel șugubăț, slobozi chiot de bucurie și îi anunță pe cei care trebăluiau în ogradă:

— Arcia, Dacis, Zara! ei, voi de colo! Ia priviți cine vine!

Cei strigați puseră mîna streașină la ochi, ocolind razele piezișe, și fiecare în felul său își manifestă bucuria: Zara se fîstîci, își potrivi cosițele și catrința și o rupse la fugă, sărind ca o iadă pîrleazul; Anastores și Dibar trîntiră căciulile de pămînt încît speriară cloștile. Dacis zîmbea stăpînit, așezînd pe fața îngîndurată lumină de zile mari; Arcia alergă spre comne după cele trebuincioase la întîmpinarea oaspeților dragi.

Viezure se aplecă din fuga murgului, o prinse pe Zara de subțiori și o săltă chiuind: „Hopa, sus, de trei ori, să fii dragă la feciori!“

Descălecă în mijlocul ogrăzii, fără să o sloboadă din brațe și așa, de parcă s-au despărțit abia ieri, adresă în felul său binețe tuturor:

— Spor la treabă și zeii să vă ajute, oameni buni! Sau, bună hodina, s-ar cădea să zic, că nu prea vi se dedă la lucru. Se vede de la o poștă că-i casă fără stăpîn!

Rîse din toată inima și o întîmpină pe Arcia care venea de la comne cu cănceul de vin aburit:

— Casă de piatră și fericire ca la zei, gazdă bună! Io mi-s un drumeț ostenit și iaca, voi sta și nepoftit ca să vă steie pețitorii.

— Pețitorii noștri sînt departe, drumețule, și mă tem că le trece vremea și ne prind toamnele tot așteptîndu-i! se prinse Arcia în glumă, cu toate că la colțurile genelor-sprîncenelor luceau boabe de lacrimi.

Viezure simți cum i se strînge inima și aduse iarăși gluma pentru uitare:

— Bată-te norocul să te bată! Oare tu vei fi fiind Arcia, fata aceea bărbată care ne-a tras papara la Ulpia Traiana?!

Arcia rîdea printre sughiţuri.

— Taci cu nenea, că vine el Ortis! Poamă ca el se usucă pe creangă, dar nu piere. Nen' tu Viezure are ceva veşti, ciută năzdrăvană.

Toţi îl furară din ochi şi ciuliră urechile. Dacis se bucură ştiind că Viezure glumeşte, dar nu şi cu ce nu se cade. Le zise:

— Vedeţi?! Îmi spunea mie inima, iară voi nu aţi crezut, că cele două ţărci care s-au aşezat pe pridvor şi au cîntat şi s-au drăgostit aduc veşti bune. Ce ştii despre Ortis, prietene?

— Numai de bine! Auzi vorbă! Arăt eu a cobe, ori a ursitoare sireapă, ori a preot iazig ca să aduc veşti rele?! Se vede, nobile Dacis, că nu te-ai uitat bine la cel cu care stai de vorbă. Şi află că dacă nu aş fi purtat zi şi noapte în sîn punga cu deochiuri primită de la Zara, greu aş fi scăpat de vrăjile frumoaselor din davele şi pagusurile de pe Samus şi Visio.

— Hai, Viezure, nu ne mai fierbe şi dă drumul veştilor îl rugă Arcia.

— Iacă! Dar aşa, cu gîtul uscat nu se poate. Da' ştii!? e aspru şi vechi vinul ăsta! Parcă ar veni din pivniţele socrului Zebal. Cum vă spuneam... A, da' încă nu v-am spus mai nimica! La Porolissum m-am întîlnit cu un prieten, un vînător de prin părţile Arcidavei, care face negoţ cu blănuri de preţ. Venea tocmai din îndepărtatele dave ale Pyretusului şi Tyrasului. În cetatea Tyrasului de la Pontus Euxinus, în casa negustorului Maetonium, l-a întîlnit pe Ortis. Aici au vorbit ca toţi călătorii despre drumurile lor. Aflînd Ortis că prietenul ista al meu va însoţi o caravană de neguţători greci pînă la Porolissum, de unde avea să coboare, tot cu treburi, la Salinae, Apulum şi Germisara, şi de aici, cu pluta, la Singidunum pe Donaris, l-a rugat să se abată pe la voi şi să vă aducă veşti. Asta a fost prin luna lui Florar, către sfîrşite. Acum sîntem în preajma nedeilor de toamnă. Înseamnă că de atuncea Ortis şi-a rostuit ce avea de rostuit la Dinogetia, Piroboridava, Ramidava, Buridava, aşa încît, după socotelile mele şi zisele lui, se găseşte undeva pe drumul dintre Tibiscum şi Ulpia Traiana, cu calul în spume şi inima în flăcări. Dară, la treabă! Dau ospeţele peste noi şi văd că mai avem de lucru. Ia să vedem cine se află aici meşter mare?

— Auzi vorbă! Tata Rates, cine altul să fie? dădu Getis răspuns cu mîndrie.

— Şi unde se află meşterul ăsta, că eu poftesc să văd ce aţi făcut. Da, da! nu vă uitaţi îndelung şi cu mirare. După atîta vreme de cînd cercetez limesuri, turnuri de apărare, palisade şi cetăţi, la porunca lui Dacis, prin toată ţara din septentrion, am devenit meşter cum nu se mai află. Să ştiţi că nu vă slăbesc pînă nu cercetez totul. Naşul mare trebuie să ştie ce se pregăteşte pentru finul său, nu-i aşa, Arcia?

Arcia, înveselită de veştile bune, îi răspunse cu gluma:

— Ai răbdare, om bun şi ucenic al lui Balbus! A trecut vremea ojinei, a trecut de mult şi cea a prînzului iară noi nu am pus nimica în gură. Vrei să se răcească bucatele? Curînd pică şi moş Rates, care a plecat cu Elena şi cu cîţiva vecini la Petreni după meal galben pentru vatră şi cuptoare.

— Bănuiam eu că unde se află Dacis trebuie căutată şi Elena. Între timp, Zara şi Andrada întinseră masă la umbra celor patru goruni falnici, ale căror coroane stufoase formau un cerc înalt în mijlocul curţii. Arcia puse în mîinile lui Viezure o bucată de lut gras pentru spălat, îi aşeză ştergarul de in înflorat pe umăr şi îi turnă apă din ulcior să-şi răcorească faţa. După ce isprăvi îi întinse iarăşi fedeleşul cu vin:

— Fii binevenit în casa noastră şi la masa noastră, prietene.

Apoi îşi zori suratele:

— Andrada, Zara, grăbiţi fetelor, că oamenii noştri or fi flămînzi ca nişte lupi! Zara, tu lasă, şi mai bine vezi-ţi de ale tale, ca să nu te trezeşti că prietenul nostru pleacă iarăşi la capătul lumii!

După ce şi-au astîmpărat foamea şi setea — vreme în care Viezure le-a depănat peripeţiile călătoriei — i-au arătat casa şi acareturile. Moş Rates se dovedise un meşter priceput chiar şi pentru gusturile lui Viezure, care văzuse pe văile apelor gospodării ale colonilor, veterani, liberţi sau negustori, numite villa rustica sau villa urbana, după modele obişnuite la Roma. Era clar că Rates învăţase cîte ceva de la meşterii şi inginerii romani, în timpul cît a supravegheat, din porunca lui Decebal, lucrările de întărire a cetăţilor din muntele Cogaion, înaintea ultimului război cu Traian. Sosise de curînd cu cele două care încărcate cu lut galben şi acuma îi arăta lui Viezure strădania lor de o vară, în cuvinte la auzul cărora şugubăţul izbucnea în rîs:

— Ce triclinium, meştere?! Doar se vede de la o poştă că asta-i camera de primit oaspeţi. Naos ai zis? Vai de păcatele mele, moş Rates, asta cum mă vezi şi te văd e tinda casei!

Dar inima îi rîdea de bucurie şi ar fi vrut să fie de faţă la ve-

nirea lui Ortis, ca să se bucure de bucuria lui. Temeliile casei erau din piatră rotunjită de ape, încleiată pentru zece vieți cu mortar din var stins, înăbușit cu rășini anume alese, încît nimic să nu le poată desface. Camerele din față, două egale, una prelungită cu doi coți către drum, erau din cărămidă arsă la soare, prinsă între stîlpi groși de gorun, uniți prin scoabe de fier. Camera dinspre curte se continua cu un pridvor din lemn de paltin încrustat cu flori și păsări măiestre. Din pridvorul în care Viezure poposi îndelung, închipuindu-și cum îl va împodobi, se ajungea într-o tindă joasă și largă, cu vatră și cuptor de pîine, durate din cărămidă arsă la foc molcom de spine. De aici se trecea într-o cămară cu scară pentru pod, care la nevoie era bună și de locuit și de magazie. Tot de aici, coborînd șase scări cioplite dintr-un singur bloc de marmură, nimereai într-o pivniță răcoroasă, zidită în piatră poroasă de Uroaia. Deasupra pivniței, sub streașina prelungită a casei, se ridicau cămările de vară și afumătoarea de carne.

— Eu credeam că voi vedea o casă și, cînd colo, dumneata mi-ai arătat un palat, moș Rates! Dar, fii bun și spune-mi, groapa asta la ce vă lipsește?

— Ei, vezi!? Știam eu că nu le pricepi chiar pe toate, măi Viezure. Sînt viitoarele terme, flăcăule.

— Terme?! Moș Rates, oi fi eu glumeț, dar matale mă întreci. Rîul se află la cîțiva pași, termele calde, aici, la valea Sargetiei . . . Ce vă veni?

— Auzi întrebare! Doar Ortis nu e un oarecare în Dacia! Uite, pe jgheabul acesta din lut ars vine apa dintr-un izvor aflat la capătul grădinii. Prin acesta se scurge la vale după ce spală relele și păcatele. Ei, ce zici?

— Aș mai putea zice ceva? Numai șurile și șoproanele nu sînt gata. Mă gîndeam . . .

— Chiar așa ne gîndeam și noi. Adică, ceva de făcut mai trebuie să rămînă și pentru tine și Ortis. Noi mai avem și alte treburi, băiete. Îmblăcitul grîului, arătura de toamnă, alesul oilor, adăpostirea nutrețului . . . He-hei, ai cam uitat cu ce ne ocupăm noi, feciorule, atunci cînd odihna armelor ne îngăduie!

— Voi învăța și eu, moș Rates. Abia apuc. Înțeleptul Troes, fericit fie în împărăția zeilor, zicea că omul este viețuitoarea cea mai trainică de pe pămînt pentru că știe să rabde, să se dedea lesne și cu binele și cu răul. Tu ce zici, Zara, mă voi deprinde?

— Oho, și încă cum! Numai de nu te-ar apuca iarăși dorul de ducă.

— Înainte de nuntă nicidecum. După ... depinde cum te porţi cu mine. Dacă nu cumva moş Zebal s-a şi hotărît să facă din mine negustor de vinuri şi arme.

Ortis a ajuns la casa nouă din pagusul Luncanilor în zi de sărbătoare pastorală — coborîtul turmelor de la munte. Săptămîna care trecuse a fost pentru prieteni şi rude o săptămînă de griji şi zdroabă. Bărbaţii, mai puţin Getis, care pornise prin pagusuri şi dave cu ceata de chemători la nuntă, s-au spetit cu treburile. Unii au cioplit din bardă şi cuţitoaie lobde de brad pentru mesele întinse sub umbrarul celor patru goruni, alţii au adus de la stînă berbeci graşi şi juncani tineri, burdufe de brînză, pastramă afumată în scoarţă de brad, vînat, peşte şi tot ce face trebuinţă la o nuntă mare. Femeile nu mai pridideau cu gătitul casei, cu cele de datină pentru mire şi mireasă, şi, mai ales, cu pregătitul mîncărurilor. Moş Zebal, aflat şi el în zdroaba cerută de nunta lui Viezure, care avea să o continue pe cea a lui Ortis, se îngrijise de vinuri aspre şi vinuri dulci, pentru două nunţi şi pentru toate gusturile. Făcuse drum lung cu carele la olarii din Germisara şi unul tocmai la făurarii din Munţii de Fier, pentru oale de fiert, cratiţe de prăjit şi cînceie de potolit setea.

Ortis s-a oprit la poartă şi a privit cu mirare casa, acareturile şi mulţimea în straie de sărbătoare, neştiind ce se petrece. După cele îndătinate la casă nouă, tocmai astăzi, fiind sărbătoare, avea loc ceremonia de purificare a odăilor, pragurilor şi vetrei, cu fum de pucioasă, ierburi şi bitum, iar a grajdurilor şi acareturilor cu apă din Donaris păstrată la Templul Dochiei. Ast-timp, tineri şi tinerele fete, înveşmîntaţi în alb şi împodobiţi cu coroniţe de flori şi iederă, ziceau cîntarea obişnuită la intrarea în gospodărie nouă:

Bunul gospodar,
oştean şi plugar,
sapă că lua,
nisip că săpa,
toporul lua
piatră de spărgea,
mărunt o făcea.
Dar de ce muncea
şi mi se trudea?
Pentru chiliuţă
şi pentru căsuţă.

Zeii mi-l vedea
și se apucau
de mi-l ajutau.
Dar cum îl ajutau?
Piatră c-alegea,
mărunta cădea,
marea rămînea,
de-o parte-o punea;
Zeii poruncea
și ce se făcea?
Bolovani cărunți,
de care-s mai mulți,
se făceau tot munți;
nisipul humos
l-alegea frumos,
nisipul mărunt
care e mai mult
ei îl arunca,
pămînt se făcea,
tineri să unească,
să se pomenească.

Venirea lui Ortis a stîrnit bucurie, dar nu a tulburat obiceiul. Pe la prînz, Muma Pera, ajutată de cele patru fete, care îi erau ca niște fiice, a întins masă lungă în mijlocul curții și i-a ospătat pe toți poporenii cu turte de grîu frămîntate cu miere, cu plăcinte umplute cu brînză și carne, cu zeamă de lobodă fiartă în zer acru, mîncăruri îndătinate la ospețe de casă nouă. Bărbații au colindat fără pic de zăbavă la mese cu ploștile cu vin, mai închinînd și mai făcîndu-se că închină. Către avecerne s-au pornit cîntările și jocurile. Răsărise lună nouă cînd oaspeții s-au îndreptat către casele lor, unii călare, alții cu carele, cei mai apropiați, pe jos. Au rămas în ogradă cele nouă fete-fecioare, alese de Arcia ca surori de mireasă, care aveau să o slujească o săptămînă, pînă în noaptea nunții, cînd la cîntători, închipuind ursitoarele, spărgeau vasul norocului la geamul miresei. Alături de ele se mai aflau și cei nouă feciori chemători, printre care Getis se simțea țanțoș ca un cocoș de munte la vremea alesului. Dochiana, fata tarabostelui Daizus, de la pagusurile Rîușorului, îl cerceta cu priviri galeșe, numai că gîndurile lui erau departe. Acesta tocmai povestea pe prispa ce amirosea a brad reavăn cum a fost primit

dăunăzi în casa pretorului imperial Vinicius Sillanus, unde i-au rămas și gîndurile:

— Și cum vă spuneam, luminate fețe, cînd a văzut că ne oprim la poartă pe cai împodobiți și cu steagul de mire încărcat de pene, de flori, de mere și de năfrămi colorate, a și poruncit slujitorilor să deschidă larg. Noi am descălecat ca la o comandă, am făcut roată în jurul steagului înfipt în mijlocul ogrăzii și am încins călușerul. Să fi văzut ce se mai minuna matroana și fetele ei! Da' ce fete! Mamă! Cu cosițe negre ca pana corbului și niște obraze albe de parcă numai în lapte au fost scăldate. Și se uitau la noi ca la niște feți-logofeți, și, nu știu dacă mă credeți, una dintre ele, cu o boabă de afină sub geana dreaptă, nu-și mai lua ochii de la mine...

— Te pomenești că te-o fi crezut un Făt-Frumos... sau cum îi zic ei, Dacis, la Făt-Frumosul nostru? îl luă Viezure peste picior.

— Cred că Adonis, sau cam așa ceva. Dar, pe toți zeii, nu-l mai rușina pe fecior și lasă-l să povestească!

Getis se îmbufnă, gîdilat că Dacis i-a luat apărarea, și îi răspunse țîfnos lui Viezure:

— Acum, că ai cîțiva ani mai mult și că ți-o venit vremea să te însori, ce te tot umfli în pene? Parcă mie n-o să-mi vină rîndul? Să spună Diconis, aici de față, dacă mă laud. Chemători ca noi, mai rar. Numai să vedeți! După ce am isprăvit jocul, am desprins plosca de la brîu, am șters-o cu năframa miresei, așa cum m-a învățat tata Rates, și am împins-o nobilului Sillanus. Am închinat și noi din ploștile împodobite cu iederă, mi-am dres glasul și i-am zis: „Cu chemare la nuntă sînt trimis. Stăpînul și fratele nostru Ortis, din pagusul Luncanilor, ajungînd la plinătatea anilor și fiind vînător vestit, cum nu s-a mai pomenit, a plecat la vînătoare de cerbi și căprioare. Și cum călărea pe murgul rotat, pe unde omul încă nu a umblat, în creștetul izvoarelor, la vadul căprioarelor, i s-a arătat o ciută blîndă, sfioasă ca o zînă frumoasă; cuminte și harnică fără seamă, pe care Arcia o cheamă. Ortis a privit-o și a îndrăgit-o. Îndelung a cercetat-o pînă inima i-a săgetat-o și a adus-o acasă să-i fie mireasă. Drept care noi, nouă chemători de soi, cum nu sînt alții ca noi; călușeri vestiți, din fruntași părinți, am venit solie de la împărăție, cu rugăminte mare să vă urcați în care săptămîna viitoare, la zi de sărbătoare. Dară, cinstite fețe, poftiți, cu noi să nuntiți, mirii să-i cinstiți, să vă veseliți."

— Măi, bată-te norocul să te bată! izbucni Viezure. De la cine ai învățat tu așa chemare frumoasă? De știam, te tocmeam chemător înainte de a te alege Ortis.

— Ca să vă spun drept, unele sînt de la tata Rates, altele le-am scornit eu. He-hei! să fi auzit voi chemarea către moș Zebal, vă prăpădeați de rîs nu alta. I-am tras o poveste de a crezut că-l chemăm la nunți de zmei și zîne pe alte tărîmuri. Am amintit și de Viezure, cel care știe să rîdă de toată lumea, cîte ceva. Păcat că nu ați fost de față. Ceva parcă-mi amintesc: „Drept nun își are un viezure mare, care din astă casă poftește mireasă".

Izbucniră cu toții în rîs. Moș Rates mîngîie chica fecioru-su și îl lăudă:

— Mintos flăcău! Să-mi trăiască! Cu el se adeverește vorba: „Capra sare masa, iada sare casa". De știam că mă întrece la născociri de astea, îl lăsam zvornic la nunta lui Ortis în locul meu, iară eu mi-aș fi văzut de cănceul cu vin între bătrîni.

După obiceiul de la Luncani, nunta a durat o săptămînă întreagă. Duminică dimineața Ortis, împreună cu Viezure, nunul mare și cu alaiul de feciori, a pețit mireasa la casa tarabostelui Rates, unde locuia Arcia de cînd a rămas fără părinți. Acesta s-a învoit să i-o dea numai după îndelungi tîrguieli și după ce Ortis i-a spus povestea tînărului plecat la vînătoare, care s-a îndrăgostit de o căprioară pe care a urmărit-o cu alaiul pînă la această casă. A poftit să o vadă și să o recunoască. Mai întîi șugubățul Rates i-a adus spre înfățișare o babă, apoi o altă fată și numai după ce Ortis a făcut proba cu arcul și sulița a apărut mireasa.

Alaiul de care și călăreți, avînd-o pe Arcia în carul cu zestre, tras de patru bouleni albi și împenați, a pornit către pagusul Luncanilor. În pagusurile prin care treceau cu muzici și strigături, flăcăii le închideau calea cu funii împletite din flori, iară cu aceștia Viezure, nunul, trebuia să se învoiască, fiindcă cereau, nici mai mult nici mai puțin, decît ori cinci burdufe cu vin, ori mireasa.

Spre înserat au ajuns la casa mirelui, unde, la poartă, îi aștepta Muma Pera cu femeile ciuitoare. Cîntau muzicile și uiuiau strigăturile de zumzuia văzduhul, în vreme ce Zara, Andrada și Elena aruncau deasupra mirilor grîu și apă zicînd: „Țipă grîu, nu țipa orz, că mirele-i om frumos; nu te mai zgîrci la mînă, că mireasa-i ca o zînă."

În vremea cît nuntașii s-au rînduit la mese, Arcia, împreună cu cele nouă surori de mireasă, s-a retras în odaia ei pentru cîn-

tecul miresei. Cînd ieşiră în curte, tarabosta Luza, care-i ţinea loc de mamă, i-a dat dezlegările de cuviinţă şi a lăsat-o în braţele Perei. După aceasta au pornit jocurile: hora bătrînilor, căluşerul feciorilor, jocul miresei. A urmat apoi furatul miresei, după obicei, şi ursirea acesteia la miezul nopţii. Tot cam la miezul nopţii au intrat în ogradă călăreţi străini. La lumina torţelor arătau a drumeţi veniţi de departe. Au rostit urări de cuviinţă şi au întrebat de Dacis. S-au retras împreună cu el în întunericul şoproanelor. Cînd s-au arătat din nou, Dacis era întristat, deşi se străduia să pară vesel. Vuietul petrecerii încetă. Oamenii aşteptau vorbă. După ce şuşoti o vreme cu Ortis, Dacis se ridică şi rosti cuvînt:

— Oameni buni şi cinstiţi meseni, alungaţi îngrijorarea că nu stă bine la ospăţ. Dumnealor sînt trimişii fraţilor noştri care trăiesc dincolo de limesul Daciei supusă de împărăţia Romei. Treburi grabnice mă cheamă într-acolo. Pe mine să mă iertaţi şi să mă ierte Arcia şi fratele meu Ortis. Cînd mă voi întoarce nu se ştie. Asta zeii hotărăsc. De plecat, voi pleca odată cu noaptea.

Anastores se sculă din capătul mesei, ridică cupa şi strigă:

— Trăiască Dacis, nepotul şi urmaşul lui Decebal!

Ca un vuiet de ape mari se auzi răspunsul mulţimii. Dacis ridică cupa, o goli pînă la fund şi-i răspunse:

— Mulţumesc, bunule Anastores, şi vouă, fraţi ai mei, vă mulţumesc. Din împărăţia zeilor Decebal ne vede şi se bucură. Trăiască Ortis Decebalus, fratele meu şi, de acum, stăpînul vostru!

Iarăşi vuiră tăriile. Apoi, dintr-o dată, lumea amuţi. Cu o torţă în dreapta, învăluit ca de o lumină zeiască, pe prispa casei apăru marele Preot Ardalos, care semăna neînchipuit de mult cu Vezina. Arăta şi el ca şi călăreţii sosiţi în noapte, la capăt de drum lung. În liniştea adîncă se auzi vocea cunoscută, caldă, ocrotitoare, rostind îndemnul:

— Veseliţi-vă, fraţi ai mei! Zeii Daciei s-au întors cu faţa spre noi.

Baleia, iulie 1979
Deva, iunie 1980

Cuprins

Din cărţile de proză apărute la Editura Ion Creangă în anul 1980

Grigore Băjenaru

Măreţul rege Burebista

Mihai Caranfil

Băiatul care a trecut războiul înot

Theodor Constantin

Răzbunarea lui Ionuţ

Ion Crînguleanu

Planeta Eminescu

Paul Daniel

Strada săbiei de lemn

Mircea Diaconu

La noi, cînd vine iarna

Simion Dima

Amintiri de astă-vară

Al. Gheorghiu-Pogonești

Vorbă-bună înțeleptul

Petre Hladchi-Bucovineanu

Din stejar, stejar răsare

Marin Ioniță

Povestiri din Țara de cremene

Marin Lungu

Povestea unui mic cercetaș

Eugen B. Marian

Legendele munților

Ion Marinca

Vînătoarea de mistreți

Nicolae-Paul Mihail

Sub aripa vîntului de noapte

Rodica Moldoveanu

Mesaj cifrat pentru vacanța mare

Mihnea Moisescu

Copiii anilor de foc

Vasile Nicorovici

Startul

Mircea Novac

Drumuri înalte

Vintilă Ornaru

Cursa cu obstacole

Evdochia Pavel

Inima pămîntului

Ilie Purcaru

Țara Loviștei

Iuliu Rațiu

Rondul de flori

Ludovic Roman

Racheta albă

Cella Serghi

În căutarea somnului uriaş

Patiţa Silvestru

Isprăvile lui Vicu Năstruşnicu

Mircea Sîntimbreanu

Mama mamuţilor mahmuri

Ilie Tănăsache

Pe urmele lui Ştefan Ştefan Colibri

Radu Tudoran

Toate pînzele sus!

Ovidiu Zotta

Jucătorul de rezervă

Lector: VINICIU GAFIŢA
Tehnoredactor: ELENA GĂRĂJĂU
Bun de tipar: 18.IV.1981.
Apărut: 1981.
Coli de tipar: 12.

Lucrarea a fost executată sub cd. nr. 556 la
Întreprinderea Poligrafică „Crisana", Oradea,
str. Moscovei nr. 5
Republica Socialistă România

Lei 7,75